ISSN: 1164-8147

Revie Internationale d'Arts et de Sciences
Međunarodni časopis za kulturu, umetnost i nauku
International Journal for Arts and Sciences
Internationale Zeitschrift für Kunst und Wissenschaft

Volume 9 Paris, April 2026. Nr. 33

Causes des manifestations en Serbie 2024-2025

Causes of the *Protests* in Serbia 2024 - 2025

Разлози за протесте у Србији 2024 – 2025

Dialogue
Paris

Nr. 33, 2026.
Revie Internationale d'Arts et de Sciences
Causes of the Protests in Serbia 2024 - 2025.
Published by *Dialogue, Paris by the editorial board in Paris and with collaborwtion of the Belgrade editioriqal comitee, Serbia.*
Printed by: Čigoja štampa, Belgrade
Circulation 200
ISSN : 1164-8147
Copyright © Dialogue, Paris, 2026.

Directeur co-fondateur (1992-1997)
Dr. Bogoljub Kochovich

Les articles ne reflètent pas nécessairement les opinions de la rédaction.

Éditorials

1.

Francais

Ce numéro thématique de *Dialog* est consacré aux Protestations en Serbie en 2024 et 2025. *Dialog* paraissait dans les années 1990 à Paris et a cessé son édition imprimée après le bombardement de la Yougoslavie, c'est-à-dire de la Serbie, par l'OTAN. L'agression de l'OTAN s'est entre-temps poursuivie par d'autres moyens, pour culminer avec la Révolution colorée au cours de la dernière année et demie.

Nous avons demandé à nos éminents experts de nous aider à comprendre les Protestations et de proposer des explications permettant d'en justifier ou d'en réfuter les raisons. À ces premiers, nous avons offert les deux tiers de l'espace afin qu'ils justifient les Protestations de manière argu-

mentée, car il nous semblait que l'argumentation en ce sens était plus difficile à établir. Cela s'est effectivement confirmé.

S'il y avait eu des arguments susceptibles de justifier des Protestations qui, par leurs méthodes, négligeaient totalement les procédés démocratiques et se montraient non seulement violentes mais violaient également les droits fondamentaux des citoyens, alors il aurait sans aucun doute été facile de démontrer ces arguments. Or, aucune tentative de justification argumentée des Protestations n'a été présentée. L'une des difficultés était l'exigence d'une démonstration ARGUMENTÉE. Nous pensons que cela a constitué un obstacle insurmontable pour les partisans des Protestations. Nous étions prêts à publier des arguments valables, et l'on peut conclure que les Protestations ne peuvent être justifiées par des arguments valides et moralement ACCEPTABLES.

Il est probable que des raisons raisonnables et moralement acceptables en faveur des Protestations n'existaient pas ; ainsi, aucun de leurs partisans n'a été prêt à exposer sa propre incohérence morale, ce qui est compréhensible. Pourtant, pour justifier un comportement aussi destructeur et les énormes dégâts causés à l'ensemble de la société pendant une année entière, il aurait fallu des raisons aisément démontrables. Ces raisons argumentées n'ont jamais été entendues dans l'espace public durant toute cette année, bien qu'il y ait eu des condamnations vides et des manifestations de mécontentement à l'égard de la situation dans l'État, sans beaucoup d'explications rationnelles.

De nombreuses explications conspirationnistes existent, semble-t-il, et certaines paraissent même plausibles, mais nous ne nous en occuperons pas ici. Les textes qui suivent contiennent peut-être seulement des motifs et quelques indices en faveur même de telles hypothèses ; nous espérons ainsi que certaines explications pourront être trouvées pour les comportements souvent irrationnels observés chez les individus durant les Protestations.

English

This thematic issue of *Dialog* is dedicated to the Protests in Serbia in 2024 and 2025. *Dialog* was published in Paris during the 1990s and ceased its printed edition after the NATO bombing of Yugoslavia, that is, Serbia. NATO's aggression has in the meantime continued by other means, culminating in a Color Revolution over the past year and a half.

We asked our eminent experts to help us understand the Protests and to offer explanations that would either justify or refute their underlying reasons. To those seeking to justify the Protests, we allocated two-thirds of the space so that they could present a reasoned defense, since it seemed to us that argumentation in that direction would be more difficult to substantiate. This proved to be the case.

Had there been arguments capable of justifying Protests whose methods completely disregarded democratic procedures and were not only violent but also violated the fundamental rights of citizens, it would no doubt have been easy to demonstrate those arguments. However, no attempt at a reasoned justification of the Protests was presented. One of the obstacles was the requirement of ARGUMENTED proof. We believe this constituted an insurmountable barrier for the supporters of the Protests. We were prepared to publish valid arguments, and it can now be concluded that the Protests cannot be justified by valid and morally ACCEPTABLE arguments.

It is likely that reasonable and morally acceptable grounds for the Protests did not exist; thus, none of their supporters was willing to expose their own moral incoherence, which is understandable. Yet in order to justify such destructive behavior and the enormous damage inflicted upon society over the course of a full year, there would have had to be reasons that were easily demonstrable. Such reasoned arguments were never heard in the public sphere throughout that entire year, although there were empty condemnations and expressions of dissatisfaction with the state of affairs, with little rational explanation.

Numerous conspiratorial explanations exist, it seems, and some may even appear plausible, but we will not address them here. The texts that follow may contain only motives and certain indications even for such hypotheses; we hope that some explanations may be found for the frequent irrational behavior observed among participants during the Protests.

Serbian/ Српски

Ovaj tematski broj Dijaloga je posvećen Protestima u Srbiji 2024 i 2025. godine. Dijalog je izlazio devedesetih godina u Parizu i prestao sa štampanim izdanjem posle NATO bombardovanja Jugoslavije tj. Srbije. NATO agresija se u međuvremeno nastavila ali drugim sredstvima, da bi kulminirala Obojenom revolucijom u poslednjih godinu ipo dana.

Mi smo tražili od naših eminentnih stručnjaka da nam pomognu da razumemo Proteste i ponude objašnjenja kojima se razlozi za Protesti opravdavaju ili opovrgavaju. Ovim prvim smo ponudili dve trećine prostora da argumentovano opravdaju Proteste jer nam se argumentacija u tom smislu učiila težom za dokazivanje. To se i obistinilo.

Da je bilo argumenata koji bi opravdavali Proteste koji su svojim metodama potpuno zanemarivali demokratske metode i bili ne samo nasilnički već su kršili osnovna prava građana, onda bi, nema sumnje, bilo lako te argumente i dokazivati. Ali pokušaja argumentovanog opravdavanja Protesta nije bilo. Jedna od smetnji je bio uslov ARGUMENTOVANOG dokazivanja. To je, verujemo, bila nepremostiva prepreka pobornicima Protesta. Mi smo bili spremni da objavimo validne argument i može se zaključiti da se Protesti ne mogu opravdati validnim ali moralno PRIHVATLJIVIM argumentima.

Verovatno je da razumni, moralno prihvatljivi razlozi za Proteste nisu postojali te niko od pobornika Protesta nije bio spreman da eksporina svoju moralnu nekoherentnost, i to je razumljovo. A da bi se opravdalo то razorno ponašanje i ogromna jednogidišnja šteta po cello društvo, morali bi postojati razlozi koji se veoma lako mogu i dokazati. Ti se argumentovani razlozi nikad nisu ni čuli u javnosti svih gidinu dana, mada je bilo praznih osuda i nezadovoljstava stanjem u državi bez mnogo racionalnih objašnjenja.

Mnoga konspirativna objašnjenja postoje, čini nam se, čak su neka prihvatljiva, ali mi se ovde njima nećemo baviti. U tekstovima koji slede se možda nalaze jedino motivi i neke indicije za čak i takve hipoteze, te se nadamo da će se neka objašnjenja za česta iracionalna ponašanja ljudi tokom Protesta pronaći.
(Текстови на српском су по случајном избору, на ћирилици или латиници)

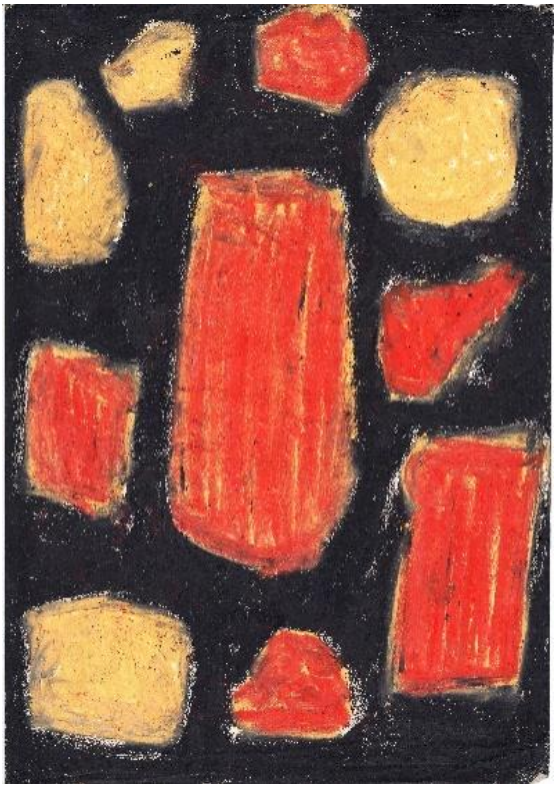

2.

Why the Protesters could not justify their accusations?

Perception, Structure, and Reality

By Dragan Pavlović

Abstract

The aim of this short paper is to explain why accusations—especially in political contexts—are often so hard to prove, even when they may be true. I approach this question through a philosophical analysis of perception and understanding.

Some Serbian intellectuals, together with students who later became the main driving force, accused politicians in power of various, even criminal activities. Yet they never really tried to prove these accusations. For now, the protests have failed. These accusations were most probably not varanted, but let us set that aside. The deeper question is: why are accusations of this kind, even when they are true, so difficult to prove?

There may be philosophical reasons why even true accusations fail. And perhaps the same reasons explain the opposite case—when false accusations succeed. In both situations, brute force can make accusations "work," but I will not focus on that here. Instead, I propose a different approach, based on how perception and understanding are structured.

Over the past four decades, American interventionism and regime-change policies have, in several politically fragile states, encouraged the emergence of street-level violence framed as an expression of "democracy." This pattern has, over time, contributed to the deterioration of similar forms of protest not only in these states but also, to some extent, in parts of Europe and even within the United States.

Such instrumentalization of democratic practices—particularly for the purpose of legitimizing external intervention—has coincided with a broader erosion of democratic culture across different political contexts. In many cases, the underlying causes of these protests have not warranted the scale or intensity of the violent uprisings that followed.

The protests in Serbia may be considered an example of this phenomenon. Notably, the lack of clear and substantiated justification for the accusations driving these demonstrations has received limited scrutiny, both in traditional media and on social media platforms. Requests directed at the organizers and prominent advocates of the protests to provide documented evidence supporting their claims (which were trivially ridiculous and obviously untrue) have, in almost all instances, gone unanswered.

It is particularly striking that some of the leading figures associated with these movements have been prominent intellectuals, including contributors to ProGlas and members of the Serbian Academy of Sciences and Arts (SANU) (see the appendix of the journal). This raises an important question: why have actors with significant academic and public authority participated in or supported movements whose evidentiary foundations appear, at least from a critical perspective, insufficiently articulated?

Contextualism and Possibility-Constrained Conceptualism

I will first give a short note that clarifies the philosophical position developed in the preceding paper (Pavlovic, 2018) and situates it in relation to contextualism and the actual discussion. While the view presented below shares certain affinities with contextualism, it ultimately goes beyond it by extending context-dependence from knowledge and language to perception itself, while also insisting on objective constraints imposed by the world.

Contextualism, as developed by philosophers such as David Lewis (1996) and Keith DeRose (1992), holds that the truth-conditions of

knowledge claims vary with context. What counts as "knowing" depends on standards that shift across situations. This insight is important for understanding why disagreements persist even when participants appear to share the same facts. In this respect, contextualism offers a useful starting point.

However, the present account moves further. It does not merely claim that justification or meaning is context-dependent; rather, it argues that perception itself is structured. Following insights from Wilfrid Sellars (1956) and John McDowell (1994), the view maintains that there is no "given" independent of conceptual or discriminative structure. What is perceived depends on the ability to differentiate—what has been called the Differentiation Condition.

At the same time, the position resists any form of unrestricted constructivism. Here the work of Larry Laudan (1977) becomes crucial. Laudan argues that theories can be rationally compared based on their problem-solving success, which presupposes that the world constrains what counts as a successful theory. Extending this insight, the present account claims that perception itself operates within a structured field of possibilities provided by the world. Not every conceptual framework can successfully disclose reality.

The resulting position—possibility-constrained conceptualism—can therefore be understood as a synthesis. From contextualism, it takes the idea that understanding depends on frameworks. From conceptualism, it takes the claim that perception is structured. From a realist tradition, it takes the insistence that the world imposes limits.

This perspective also sheds light on contemporary social phenomena. In situations of deep social division, such as the protests in Serbia in 2024 and 2025, disagreements are not merely about facts but about the underlying structures through which facts are interpreted. As a result, even true claims may fail to persuade if they do not fit into a shared structure of understanding. Conversely, false claims may sometimes succeed when they align with such structures.

In this sense, the difficulty of proving accusations is not only an empirical or political problem but also a philosophical one. It re-

flects the interaction between structured perception and the constrained space of possibilities within which understanding operates.

Perception, Structure, and Reality

Here, I defend what I call **possibility-constrained conceptualism**. The basic idea is simple: what we perceive depends on how we structure things in our minds, but at the same time it is limited by what is actually possible in the world.

I came to this view gradually. At first, I was inclined to think—like many empiricists—that perception gives us a kind of neutral, raw input. But after reading Karl Popper and especially Wilfrid Sellars, I started to doubt this. Sellars argues that there is no such thing as completely raw, unstructured experience. He even says that all awareness is, in some sense, tied to language.[1] I do not fully accept the linguistic part of his claim, but I agree with the main point: **perception is never structure-free**.

The central idea of this paper can be put in a very simple way. I call it the **Differentiation Condition**:

If you cannot distinguish something from what it is not, then you are not perceiving anything at all.

For example, if you cannot tell the difference between sound and silence, then you are not really hearing anything. From this it follows that perception always requires **difference**, and difference requires some kind of **structure**. Without that, there is no "something" you perceive—there is just nothing, from your point of view.

This might sound abstract, but it is actually quite intuitive. If everything were completely the same, nothing would stand out. And if nothing stands out, nothing appears.

This view is close to what John McDowell says. He argues that experience belongs to what he calls the "space of reasons."[2] At first, I found his position too intellectual—it seemed to require too much thinking in perception. But now I think he is right in spirit. He just goes a bit too far. We do not need full concepts or lan-

guage. What we need is something simpler: **the ability to distinguish**.

On the other hand, philosophers like Gareth Evans and Fred Dretske argue that perception can go beyond concepts. They say we can perceive more than we can conceptualize. At first, this sounds convincing. But if you look closely, their examples always involve some kind of tracking or distinguishing—movement, position, contrast. And that already satisfies my Differentiation Condition.

So what they call "non-conceptual" perception still involves a minimal kind of conceptual structure. The disagreement may not be as deep as it seems.

Up to this point, everything concerns the subject—how we perceive. But now comes the key step.

My main claim is that **the world itself also has a structure**. It offers a field of possibilities, and not everything is possible within it. So perception is not just something we impose on the world. It is also something that must fit what the world allows.

In other words:

We do not freely construct reality—we realize possibilities that are already there.

Here the work of Larry Laudan becomes very helpful. He argues against Thomas Kuhn that different theories can still be compared rationally.[3] The key idea is that theories are better or worse depending on how well they solve problems.

This only makes sense if the world itself sets limits. If everything worked equally well, there would be no progress. So Laudan's view implies that **reality constrains what works and what does not**.

I think the same applies to perception. Some ways of structuring what we see work better than others—not because we choose them, but because they fit the world better.

This is where my view differs from Immanuel Kant. Kant says that the conditions of experience come from the subject. I agree part-

ly—but not completely. I think the world also plays a role. It limits what can appear to us.

And this limitation is not just about "facts" in a narrow sense. It also includes things like our **cultural background**, whether we live in a rural or urban environment, and how we are used to seeing the world.

This has important consequences for knowledge. If perception is always structured, but also constrained, then knowledge depends on how well our way of structuring things fits the world. When it fits, we get things right. When it does not, we make mistakes.

This means we do not need a "pure," neutral foundation for knowledge. But we also avoid relativism. Not everything works equally well.

Let me now return to where I started.

I began with a simple thought: without distinction, nothing is seen. Now I think this idea has wider consequences. It helps explain why accusations—like those in Serbia—often fail.

Perception and understanding are not neutral; they depend on the structure through which we see the world, but are at the same time constrained by the world itself. For this reason, even true claims do not work if they do not fit into this shared structure of understanding. Of course, false claims—as in our initial example of the "protests"—have little chance of succeeding.

Even if facts are presented again and again, they may not "work" if they do not fit into a shared structure of understanding. This is why the division in Serbian society after the protests of 2024 and 2025 seems so deep. It is not just a disagreement about facts—it is a disagreement about how reality itself is structured.

Because of this, reconciliation is difficult. The university may be one of the first victims of this division, and its recovery may take a long time. One might even ask whether something like a "Belgrade University-2" could emerge in the future.

Notes

1. Wilfrid Sellars (1956), *Empiricism and the Philosophy of Mind*, p. 299.
2. John McDowell (1994), *Mind and World*, pp. 9–10.
3. Larry Laudan (1977), *Progress and Its Problems*, pp. 11–18, 60–90.

References

DeRose, Keith (1992). 'Contextualism and Knowledge Attributions.' Philosophy and Phenomenological Research, 52(4), pp. 913–929.

Lewis, David (1996). 'Elusive Knowledge.' Australasian Journal of Philosophy, 74(4), pp. 549–567.

Pavlovic, Dragan (2018). Nauka i njen kontekst. Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju, vol. 9, no. 2, pp. 7–26.

- Hanson, Norwood Russell (1958). *Patterns of Discovery*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuhn, Thomas S. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Laudan, Larry (1977). *Progress and Its Problems*. Berkeley: University of California Press.
- Sellars, Wilfrid (1956). *Empiricism and the Philosophy of Mind*. Minnesota Studies in the Philosophy of Science, Vol. 1, pp. 253–329.
- Kant, Immanuel (1781/1998). *Critique of Pure Reason*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McDowell, John (1994). *Mind and World*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Evans, Gareth (1982). *The Varieties of Reference*. Oxford: Oxford University Press.
- Dretske, Fred (1995). *Naturalizing the Mind*. Cambridge, MA: MIT Press.

`

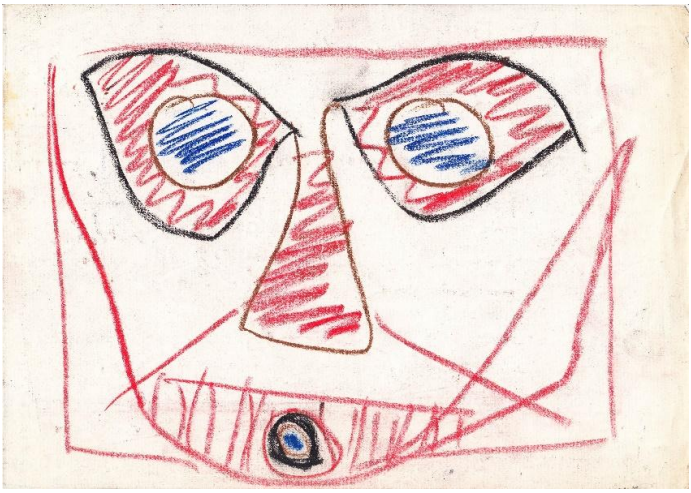

Sommaire / Contents

EDITORIALS

SERBIA'S ORGANIZED CHAOS
Diana Johnstone ……....…….1

BOREDOM, THE CAUSES OF THE PROTESTS IN SERBIA 2024-2025 (On how to use anarchism to overturn a government and grab the power)
Dragan Pavlović 15

Appendix:
Rural – urban divide (D. Pavlovic) ……...31

Emile Gauthier; **Examples of anarchism – Anarchists en France 1883** 34

IS A COLORED REVOLUTION UNDERWAY IN SERBIA IN 2025
Slobodan Antonić …….....38

LA SERBIE, D'UNE REVOLUTION DE COULEUR L'AUTRE
Alain Jejčič 87

SERBIA, MALIGNANT WESTERN INFLUENCE AND PROTESTS 2024/25.
Vladimir Krsljanin.....123

POLEMICS
1. When Councillors Pump
Čedomir Antić ……132

2. Response to Antić: "Plenums Are a Student Democratic Space"
By the Council of the Faculty of Philosophy, University of Belgrade 135

3. The response of Antić: The Return of the Unsigned – Councillors Write a Newspaper Article
Čedomir Antić ……138

Appendix: HOW to justify chaos ……143

TEXTS IN SERBIAN

Организовани хаос у Србији
Дајана Џонстон 157

DOSADA: UBISTVO UNIVERZITETA I NAUKE
Uzroci protesta u Srbiji (2024-2025):
(Или како искористити анархизам да би оборили владу
и зграбили власт)
Dragan Pavlović 169

Dodatak:
Urbano – ruralna podela (D. Pavlovic)……..187

Једна од форми анархизма :
Emil Gothie, Anarhistički manifest 190

СРБИЈА, МАЛИГНИ ЗАПАДНИ УТИЦАЈ И ПРОТЕСТИ 2024/25.
Владимир Кршљанин 193

ПОЛЕМИКА ПРОФЕСОР АНТИЋ - ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ , BEOGRAD

1. КАД ВЕЋНИЦИ ПУМПАЈУ
Чедомир Антић 202

2, ODGOVOR : „**ПЛЕНУМИ СУ СТУДЕНТСКИ ДЕМОКРАТСКИ ПРОСТОР“**
Наставници и сарадници – чланови Наставно-научног већа Филозофског
факултета Универзитета у Београду 205

3. ПОВРАТАК НЕПОТПИСАНИХ, ВЕЋНИЦИ ПИШУ ТЕКСТ ЗА НОВИНЕ
Чедомир Антић 208

СРБИЈА, ОД ЈЕДНЕ ДО ДРУГЕ „ОБОЈЕНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ“
Ален Јејчич 213

Додатак
Како су Протести 2024-2025 били финансирани 245

Колики су били губитци? 250

POZIV za podnošenje članaka za, specijalni broj *DIALOGUE*
na temu : UZROCI Protesta u Srbiji (Naučno opravdanje
Protesta u Srbiji 2024 - 2025) 251

DIALOGUE
Instrukcije autorima 257

CALL for Submission of Articles for the Special Issue of DIALOGUE
on the Topic: *Scientific Justification of the Protests in Serbia 2024–2025* ..258

Instructions to the authors 261
Illustrations: Branko Lakić
Едиториал 2 / Уводник 2 263

Illustrations in this issue:

Branko Lakić

Belgrade painter Branko Lakić was born in Titograd (now Podgorica) in 1947, where he graduated from high school. In Gymnasium, he was taught drawing by Cvetko Lainović, famous Serbian painter, and that partly determined him to devote himself to painting as well. He graduated from medicine in Belgrade in 1977 and worked as a general practitioner in Nova Varoš until the end of his life (probably in 2005).

Београдски сликар Бранко Лакић рођен је у Титограду (данас Подгорици) 1947. године где је и завршио средњу школу. У гимназији му је цртање предавао Цветко Лаиновић те га је то определило једним делом да се посвети и сликарству. У Београду је завршио медицину 1977. и као лекар опште праксе радио у Новој Вароши до краја живота (вероватно 2005. године).

`

DIALOGUE
Volume 9 Paris, April 2026. Nr. 33

SERBIA'S ORGANIZED CHAOS

By Diana Johnstone

Serbia has been racked for months by disruptive protests largely attributed to students, opposition leaders and university authorities. Are these organic protests?

Global Research, June 09, 2025
Consortiumnews 27 May 2025

***

Serbia is a small country which used to be a favorite of Western Allied powers like France and Britain for its heroic resistance to Austrian and German invasion in two world wars.

They liked it so much that in redrawing European boundaries at Versailles in 1918, they enlarged it into the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes which later became Yugoslavia.

Some Serb leaders at the time felt that this was too much, but at the time, Croat and Slovene leaders were glad to leave the Austro-Hungarian Empire and join the winning side.

All this changed abruptly in the 1990s. Germany had been reunited and began to drop its humble post-World War II foreign policy. With German support and encouragement, the Yugoslav republics (states) of Slovenia and Croatia declared their independence, with the intention of joining the club of the rich: the European Union.

This shift enabled the two richest Yugoslav states to stop paying development funds for poorer regions such as Kosovo and to receive development funds from the EU. The debt crisis of the 1970s had strained relations among the republics.

But according to the secessionists, their sole motivation was to escape from "Serbian nationalism." A great champion of this in-

terpretation was the late Otto von Habsburg, an influential member of the European Parliament. As heir to the throne of the Austro-Hungarian Empire, dismantled as a result of World War I, he naturally held a personal grudge against Serbia.

As the Yugoslav disintegration grew confused and violent, Western media and government enthusiastically echoed the Habsburg line, not as such, but as defense of Western values and self-determination.

Western media put all the blame for everything on the Serbs, evoking the inevitable Hitler analogy to describe Serbia's besieged leader, Slobodan Milosevic, as a "dictator" and to liken his failing efforts to keep Yugoslavia together with the Third Reich's massive invasion of the rest of Europe.

"Heroic little Serbia" was transformed into the Pariah of the Western World.

A Nation in Limbo

The concrete result of the 1999 NATO bombing of Serbia was to transform the "defensive" alliance into an aggressive force; to deliver the historic Serbian province of Kosovo to armed ethnic Albanians; and to build an enormous U.S. military base in the province.

But NATO nations framed it as conspiratorial to say that such were the aims of the NATO bombing. No, the official purpose was "the right to intervene" on grounds of human rights, to "save the Kosovars" from a "genocide" that was never a real possibility. That's what everyone in the West has been told, over and over.

NATOland and "Western values" do not — not any longer — dominate the whole world. But Serbia is situated, geographically and psychologically, in the West.

Serbia was part of Yugoslavia, an independent, nonaligned socialist country, not part of the Soviet bloc. But Serbs have an historic friendship with Russia, as fellow Orthodox Christians, dating back to Serbia's struggle to free itself from the Ottoman Empire. Serbs are in fact torn between, or attached to, both East and West.

They are in a perfect situation to be friends with everyone, which is what the current government in Belgrade of **President Alexander Vucic** is trying to do.

From its history and natural inclinations, Serbia should be a bridge between East and West.

.

Vucic with journalists during the 2018 European People's Party Congress in Helsinki.(European People's Party /Wikimedia Commons /CC BY 2.0)

.

Vucic was elected president of Serbia in 2017 and he and his Serbian Progressive Party have won a number of elections since by wide majorities. His economic development policies have made a bad situation better.

After Western companies took over Serbian industries only to shut them down, Vucic has welcomed Chinese investments which are reviving Serbian industrial production and mining. The economic growth rate accelerated to a comfortable 3.9 percent in 2024. Higher education for students who pass entrance exams is free, and Serbian universities enjoy high international ratings.

In contrast to its neighbors, Serbs are staying in their native land, while others are leaving. (Bosnia Herzegovina has lost half of its population to emigration, relatively prosperous Montenegro 24.4 percent, North Macedonia 31.6 percent and Serbia only 7 percent, indicating that life prospects there are relatively promising.)

Serbia's relations with China have long been friendly and profitable. Vucic's foreign policy tries to balance between East and West, but the rise in hostility between the EU and Russia makes this difficult.

But the same Western supremacists who destroyed the natural "bridge" function of Ukraine by insisting on its "NATO destiny"

are working to subvert all potential bridges to Russia — distant Georgia, Moldova and nearby Serbia.

As an applicant to join the European Union, Serbia is kept under constant observation to see whether it is adapting to EU standards, economic and political. To satisfy Brussels, Vucic has supplied weapons to Ukraine but refuses to enforce sanctions against Russia, which provides Serbia with gas.

He has rejected EU demands to recognize the independence of Kosovo, as any Serbian leader must do to remain in office until tomorrow. But his domestic critics consider him not tough enough.

.

EU Parliament on Jan. 19, 2011, the day members approved a reform package, the EU-Serbia Stabilisation and Association Agreement, designed to move the country toward EU membership. (European Parliament/Flickr/ CC BY-NC-ND 2.0)

Vucic defied EU threats by flying to Moscow to attend the May 9 ceremonies celebrating the 80th anniversary of the defeat of Nazi Germany's war of conquest. Otherwise, he would have been hotly condemned at home for slavish subservience to the EU. Instead, his enemies can cry "Putin's puppet."

Josip Tito's policy of nonalignment was a great success and Vucic appears to emulate the former Yugoslavian leader's approach. But his balancing act exposes him to criticism from both sides.

Protests Against…Whatever

Strangely, for months Serbia has been rocked by massive student protests and blockades, not over foreign policy or over any specific government policies, but primarily in response to tragic events with no obvious political significance.
In Belgrade on May 3, 2023, a 13-year-old boy armed with pistols and Molotov cocktails attacked his school, killing eight children and a security guard. The under-age shooter was eventually sent to a psychiatric hospital and the parents were charged.

On the evening of the very next day a 20-year-old man drove through two villages in central Serbia firing an automatic assault rifle, killing nine people and wounding 12 others. He fled but was caught and eventually sentenced to 20 years.

This was shocking in a country where gun ownership is high but shooting incidents rare. Large protest demonstrations were held in major cities for several months. Opposition leaders created a protest movement "Serbia Against Violence" which blamed Vucic for creating "an atmosphere" responsible for the killings.

This is surely an exaggeration. In fact, police repression in Serbia is relatively mild, and Vucic can hardly be blamed for the mood of violence that prevails in the world today. Former Prime Minister Ana Brnabic also risked exaggeration by claiming that the protests were "fueled by foreign intelligence services."

Candidates for "Serbia Against Violence" won 24 percent of the vote in parliamentary elections on Dec. 17, 2023, just half the 48 percent won by the coalition supported by Vucic. .

In February 2024, a delegation headed by **Marinika Tepic** of "Serbia Against Violence" and **Radomir Lazovic** of the "Serbian Green-Left Front" went to Strasbourg to complain to the European Parliament that the elections had been stolen.

Enjoying minimal legislative power, the European Parliament asserts itself mainly by adopting virtuous resolutions condemning

human rights violations in foreign countries on the basis of often unverified complaints.

Serbia Against Violence, or SPN, coalition representatives in front of the National Assembly of Serbia on Nov. 3, 2023. (Wikimedia Commons/CC BY 3.0).

As was to be expected, by an overwhelming vote of 461 to 52 the European Parliament promptly adopted a strong resolution calling for an international investigation into "election irregularities" and threatening to stop EU funding. The main complaint was that by campaigning, President Vucic had unfairly influenced voters.

Marinika Tepic declared to *Politico* that "if something doesn't change now, we will completely slide into a dictatorship."

EU's Missionary Work

Protests against recognizing the December 2023 elections reached such proportions that many feared a replay of the 2014 Maidan demonstrations that led to war in Ukraine.

Pavle Cicvaric, who had learned organizing skills in numerous programs and workshops funded by Western foundations, led the student protests in Belgrade. The young leader's parents are both deeply involved in the work of NGOs.

His mother, **Dr. Jelena Žunic Cicvaric**, is project coordinator of the NGO "Regional EU Resource Center for Civil Society in Serbia," a key channel for the redistribution of European Union funds, allocated only to those actively working on raising awareness of "European values."

His father, **Radovan Cicvaric**, a long-time politician campaigning for Euro-integration, is also promoting "European values" as director of the NGO Užice Center for Child Rights (UCPD) founded in 1998.

While the UCPD focuses on children, another influential NGO, the Belgrade Open School (BOS), founded in 1993, sponsors programs for students and young professionals, including "training of social change agents."

Both are part of the "Youth Umbrella Organization of Serbia" which receives significant funds from international donors such as USAID, the Soros' Open Society Foundation, and various European Union programs.

They organize workshops, training sessions, and projects aimed at strengthening the capacities of local NGOs and promoting European values. "Transition" countries applying for EU membership must listen to instructions on how to be worthy Europeans.

This educational task is undertaken by the European Fund for the Balkans (EFB), a joint initiative of European foundations that envisions, runs and supports initiatives aimed at strengthening democracy and fostering European integration.

Significantly, the EFB is sponsoring a "Joint History Project" to produce and spread a unified version of regional history, with the kind support of the German Foreign Office.

The Balkan Trust for Democracy (BTD) is a foundation based in Belgrade. It was founded in March 2003 by the German Marshall Fund, USAID, and the Charles Stewart Mott Foundation. Other donors include the Rockefeller Brothers Fund, Tipping Point Foundation, Robert Bosch Foundation, Swedish International Development Cooperation Agency, and the foreign affairs ministries of Denmark and Greece. The BTD supports grant donation, policy dialogue, and leadership development.

If you want to be a leader, you know where to go.

It is hard to imagine that these Western-financed organizations have not contributed to the zeal and skill of Serbian student protesters.

A Deadly Collapse

Novi Sad is Serbia's second-largest city, a major stop on the new high speed railway route between Belgrade and Budapest being rebuilt with Chinese aid.

As part of this project, Novi Sad's 60-year old modernistic railroad station was recently renovated, leaving in place a long concrete canopy across its entrance side. On the morning of Nov. 1, 2024, the concrete canopy suddenly collapsed, killing a total of 16 people.

The Serbian government declared a nation-wide day of mourning, a number of officials resigned, including the Serbian construction minister and the mayor of Novi Sad. Investigations of the causes are continuing.

. For the student activists, the collapse was seen as clear proof of corruption, not only in construction work on the station but throughout society. Declaring that what happened in Novi Sad is proof that Serbia is overwhelmed by crime, violence, corruption and despair, the students have given themselves the task of changing this "unbearable social reality" to build a new Serbia.

Portion of the canopy of the main railway station in Novi Sad, Serbia, that collapsed onto people walking and sitting underneath on Nov. 1, 2024. (Mishyac /Wikimedia Commons/ CC0)

An apparently leaderless movement organizes student plenums which privately decide by consensus what to do next. They have shut down university faculties and schools, preventing students from attending classes for months.

Students who want to attend classes are treated like traitors. Even hospitals have been blockaded. It has been observed that the activist students tend to come from well-to-do families and are not joined by working class youth. It is an elite revolt calling for equality.

Students blocking traffic are protected by police. The government clearly suspects provocation and has been avoiding the sort of violent repression used by the French government of Emmanuel Macron to put down the Yellow Vests movement.

Transition to What?

.

March during the general strike in Belgrade on Jan, 24, 2025. The banner in the foreground says “Only Student Save the Serbs,” a play on the national slogan “Only Unity Saves the Serbs.” (SergioOren / Wikimedia Commons / CC BY 4.0)

.

Serbian students under 26 were not born when NATO bombed Serbia.

Serbian youth has grown up torn between the scars of the NATO bombing and the persistent dominant Western view of Serbs as the guilty party for the destruction of Yugoslavia. No wonder that this creates some confusion.

It is understandable that a portion of middle class Serbian, urban youth find it unbearable to be excluded from “the West” by Serbia’s imposed Pariah status.

Youth can be very conformist in their rebelliousness, seeking to join together in defiance of their elders. However confused the West may be, it still excels most in selling itself as something marvelous.

A significant way it does this is through its massive web of non-governmental organizations.

In April, EU auditors issued a report noting a “lack of transparency” in granting some 4.8 billion euros to some 5,000 NGOs during the 2021-2023 period, in addition to Member State grants of some 2.6 billion euros to around 7,500 NGOs from EU funding sources.

It is not clear which countries benefited, but **Marta Kos**, the Slovenian EU commissioner for enlargement, has mentioned Serbia.

.

Kos during confirmation hearings as European commissioner for enlargement, Nov. 7, 2024. (CC-BY-4.0: © European Union 2024– Source: EP)

.

In a March 28 interview with Slovenian RTV, Kos rejected as “unacceptable” suggestions by President Vucic that EU-funded NGOs are encouraging student protests aimed to overthrow him. Kos nevertheless noted that she was “much more in contact with

the NGOs I met in Brussels than with the Serbian government or its president."
She said:
"Many NGOs in Serbia would not survive without our support, and it is precisely because of the exceptional importance of NGOs that I have decided to allocate an additional €16 million to them for the period from this year until the end of 2027."
"Without the participation of civil society, there can be no enlargement process," Kos said, adding that she trusts the Serbian people to "guide their politicians so that Serbia can become a member of the European Union." Kos feels qualified to provide guidance.

Aleksander Vulin is a prominent Socialist who has held various ministerial posts. But no more.
"I hope that Mr. Vulin will not be a member of the new government, because those who act in an anti-European manner cannot lead Serbia into the EU," said Kos. She got her way.
Among his sins, Vulin favors joining BRICS and had called for a law revealing NGO financing by foreign governments. (When Georgia adopted such a law, EU leaders mobilized to stop it, but failed.)

On the other hand, Vucic defied dire threats by the EU against daring to attend the May 9 celebrations of the Allied Victory over Nazi Germany. He flew around Baltic States blocking his flight and showed up in Moscow, along with the courageous Slovak prime minister, **Robert Fico**.

.

Vucic in Moscow on May 9, on his way to meet with Russian President Vladimir Putin. (Ramil Sitdikov, RIA Novosti, Presidet of Russia)

.

Such is the Vucic balancing act. As a result, Vucic is denounced as "pro-Putin" in Brussels while his domestic adversaries denounce him for weakly giving in to EU demands.

The student protesters are still more ambiguous.

They clearly don't want to give credence to government accusations that they are manipulated by EU NGOs. The EU flag has been tacitly banned from the huge student demonstrations, with only Serbian flags being waved, as if to demonstrate national independence.

However, this spring a contingent of student protesters created a spectacle by setting out to take their grievances to EU institutions, ostensibly on bicycles. They were warmly welcomed as they complained that everything in Serbia was absolutely awful.

On May 6, Serbia's leading newspaper *Politika* reported that visiting Serbian blockaders in the European Parliament gallery listened meekly as they were lectured by a Croatian nationalist, **Steven Nikola Bartulica**, who told them that "European values mean also a confession of guilt for everything Serbia did to Croatia."

(In the summer of 1995, Croatia expelled about 200,000 Serbs from their homes in the Krajina region of Croatia, in the largest ethnic cleansing of the Yugoslav wars.)

Bartulica claimed Serbia was not a European-style liberal democracy and would not be normalized until it accepted paying reparations to Croatia.

Members of the European Parliament expressed satisfaction that the students had chosen "Europe" against Russia, and called for overthrowing Vucic and Fico for having gone to Moscow.

At home, however, the protest demonstrations seem to be losing momentum, to the extent that students have stopped demanding everything! now! and are retreating to the demand for elections.

Boosted by his trip to Moscow, where his delegation held serious talks with **President Vladimir Putin**, Vucic held a patriotic rally in the city of Nis where he declared that the students' demands are over and do not interest him any more. He dismissed the blockaders as a very loud minority of mobbing bullies terrorizing the majority of citizens who want peace, work and unity.

By suddenly demanding snap elections, he assumed that they were simply seeking another opportunity for violent outbursts,

since elections will always be declared stolen by the opposition. Elections will be held normally in a year or so, he said.

On May 22, Belgrade received a visit from **Kaja Kallas**, an Estonian chosen by Ursula von der Leyen to be high representative of the EU for foreign affairs. Having no diplomatic experience, Kallas' most visible qualifications are being a young woman with an unsurpassed hatred of Russia.

.

Kallas, center, EU high representative and vice president of the European Commission, at a NATO meeting in Brussels on April 4. (NATO /Flickr/ CC BY-NC-ND 2.0)

While in Belgrade, the EU's top diplomat met, in a strange twist, with the president and the prime minister to tell them what to do. But she met with representatives of student protesters to listen to what they had to say.

She praised her meetings with "civil society" and youth activists. "I heard their call and their aspirations – for fairness, for accountability so that Serbia can fulfill its full potential," she said. "Their energy is needed to find a way forward."

In contrast, Kallas scolded Vucic for meeting Putin in Moscow. Serbia's future acceptance into the EU, she stressed, depends on the country's "strategic choice" between East and West.

Putin, by contrast, accepts Vucic's balancing act and has no objection to Serbia joining the EU. Variety is consistent with a multipolar world. But for the West, "you are with us or against us." Between East and West, there are no bridges allowed.

Perplexity & Fear

In Belgrade, some people think the protests are petering out. Perhaps, but in the past they have died down only to revive over some incident. Since the causes are unclear, so are the solutions.

The difficulty, Dragan Pavlovic, a Serbian commentator, told me is that the protests are expressed in "very general demands for a 'better life,' which obviously does not offer any concrete basis for understanding what is essentially wanted or what should be done to calm the protests." Such demands can go on forever.

"It is probably an orchestrated, mass hysteria, caused by the nuclear threat, the genocide in Gaza, the prolongation of the crisis in Kosovo and the actions of non-governmental organizations," he suggests.

Journalist and writer Mara Knezevic Kern considers it impossible to understand these incredible events. "I do not believe that it is possible to describe this new variant of an attack on the state — it has not happened anywhere else yet." In the 1990s, Yugoslavia served as an experimental laboratory for regime change. Many fear that this is happening again, in Serbia.

Diana Johnstone *was press secretary of the Green Group in the European Parliament from 1989 to 1996. In her latest book, Circle in the Darkness: Memoirs of a World Watcher (Clarity Press, 2020), she recounts key episodes in the transformation of the German Green Party from a peace to a war party. Her other books include Fools' Crusade: Yugoslavia, NATO and Western Delusions (Pluto/Monthly Review) and in co-authorship with her father, Paul H. Johnstone, From MAD to Madness: Inside Pentagon Nuclear War Planning (Clarity Press).*

Diana Johnstone is a Research associate of the Centre for Research on Globalization (CRG)

Featured image: Anti-government protest in Belgrade, Slavija Square, Dec. 22, 2024. (Stefan Miljuš /Wikimedia Commons/ Public Domain)

BOREDOM

THE CAUSES OF THE PROTESTS IN SERBIA 2024-2025

(On how to use anarchism to overturn a government and grab the power)

By Dragan Pavlović
Professor of Anesthesiology and
Intensive Medicine, retired.

In principle, it should be demonstarted, for example, how potentially violent and illegal manifestations that threaten the vital functions of the state and violate the essential rights of the citizens, could be justified. If such protests are to be accepted, their resons must be easy to prove.

Summary
I claim here that the reason for the PROTESTS and "Proclamation" is not the situation in Serbia. It is probably an orchestrated, **mass hysteria**, caused by the nuclear threat, the genocide in Gaza, the prolongation of the crisis in Kosovo and the actions of non-governmental organizations (USAID and the like from the time of the Democratic Party government in America and the decade-long influence of Woke culture) which are in the process of being abolished.

Warning
I have been fully aware for a long time that my opinion on many things is very different from the opinion of my closest friends and acquaintances. It is possible that colleagues from the time I worked at the university did not agree with me, but then I managed to impose my opinion. Probably because the results of the

scientific work proved quickly and directly. It is different in the social sciences. It seems that there is no direct evidence and that everyone, regardless of knowledge, is ready to be almost always right. That is why I, in these thoughts of mine, will give up the ambition to convince anyone that I am right, and I ask the readers not to feel obliged to dissuade me. The text below was created from several e-mail messages I exchanged with friends and is not constructed from obvious arguments, evidence and proofs, but it is rather the simple opinion of one observer.

The second warning is more specific. It will not be about political science or the science of politics. It will be a matter of concrete politics, which in itself has little to do with science. A political argument is similar to an ethical argument, except that it is rarely based on arguments, logic, and scientific proof. Political declarations are not proven. They tolerate, claim, accept or reject. Often force plays the most important role. To bomb Iraq, the United States of America did not need scientific proof that Iraq had chemical weapons. It is not possible to offer scientific proof that capitalism is better than socialism or vice versa, that liberalism is better than communism. It is not possible to prove that a regime is corrupt, if this corruption is cleverly disguised. It is not possible to prove that the regime is criminalized, if the crime is invisible to the naked eye. For the rest, revolutions were not based on evidence but on conviction. That is why I will not prove here that the accusations against the regime in Serbia are justified or not. Some are really not justified, like accusations that Serbia is impoverished and that the standard of living is bad. A lot can be proven in economics. But proving that a politician is morally responsible for something is difficult even when it is obvious. That's why I'll start from general views, and we'll see how it goes.

At its core there is an eternal conflict between rural and urban environments,accentuated today in Serbia, of course, by American and EU “policy,” with the aim of turning yet another country against Russia.

The concept is very old, and we will not go into its origins. There is, indeed, a famous book by an even more famous writer, Bora

Stanković, *The Impure Blood*, which describes these tendencies at the beginning of the 20th century. (For more about this, see appendix).

The migration of the rural population toward cities triggered a struggle that remains relevant to this day. This became particularly evident when the communist regime (which was never truly "communist" in a strict sense, but rather a variant of single-party oligarchy within a form of Yugoslav-style socialism) pushed for rapid industrialization in the 1950s and 1960s. As a result, the countryside, villages, and agriculture were gradually neglected and left to decline.

Peasants became urban residents—bureaucrats and workers—and competition with the established urban bourgeoisie intensified. In this way, class struggle effectively shifted to the cities. This dynamic has persisted up to the present, with the old bourgeoisie consistently at a disadvantage.

After 2000 and until 2012, the "urban" class held power in a certain sense. With the rise of the SNS and Aleksandar Vučić, however, this urban class was sidelined, and a populist regime—strongly oriented toward the rural population—became dominant. At the same time, it proved quite successful, while maintaining a stance that is often critical of U.S. and EU policies.

The strategy of anarchistic promises of general prosperity, using the methods of a colored revolution (Srđa Popović, *"Blueprint for Revolution"*), has already been tested. It can even be seen in France that peaceful demonstrations expressing the will of the citizens no longer exist. I believe this is induced by an American strategy of replacing regimes through violence. Every regime that does not submit to America is declared to be terrorist, authoritarian, or a dictatorship. In Serbia, this was supposed to be a "spontaneous" revolution. But let us go slowly through the events and the mechanisms.

The basic concepts presented here will be as follows.
The US produced a nuclear bomb and hoped to finally possess a unique military power to be able to control the world. The Russian nuclear bomb then disturbed that dream, and the US decided to

destroy Russia using all possible means. Inside the US and the Western countries, it had some totalitarian aspects. I called it at other places, Military and Economic Integrative Totalitarianism (MEIT). Simultaneously, they developed the strategy of replacement of the governments that could disturb these intentions, which was based on the real or false claims that it was establishing democracy, freedoms, justice and similar in the chosen countries - almost always the countries that were Russian allies. The idea was to surround Russia and destroy it using all means, including military means, but avoiding the use of nuclear power. The use of the strategy of "fight for freedom and democracy" was developed extensively in many countries, and several governments were replaced. Such a fight is a basis of the anarchist strategy because it can challenge any government since anarchists claim that any state institution is insufficient to defend individual freedoms, democracy, and the actualisation of complete personal rights. They disregard competing rights although the may be a deadly objection to that doctrine. Yet the strategy is useful if it can end with the acquisition of power of the group that uses that strategy, which can then establish its own institutions and impose its own government.

Use of that logic had its own side effects permitting a liberal society in its own countries and los of values, claims of freedom on all levels and a doctrine of almost unlimited liberties produced moral relativism, Woke movement, postmodernism in philosophy, critical social theory and affected the democratic and justice practices that were sacrificed for the sake of freedoms, liberties and individualism. The result was the value relativism. The election of Donald Trump partially stopped that strategy, but the world does not seem to be ready for such a radical change, and we are witnessing many controversies.

* * *

In Serbia, we have today that strategy (supported still by the EU) that is slowly turning from anarchism to a fight for power of the ordinary political parties, which was regularly the case in the past. With some stricter measures, the anarchist movement is radicalised and it looks like the end of the protests. Let us now see how this looks like in Serbia.

Protests in Serbia in recent weeks have taken the form of extraordinary massiveness, especially in Belgrade. It is quite surpris-

ing that the real causes of these protests are not obvious. Experts have not offered any convincing explanation. The protest participants themselves state very general demands for a "better life", which obviously does not offer any concrete basis for understanding what is essentially wanted or what should be done to calm the protests. All economic indicators are indicators of the quality of life, not our analysis but Western agencies claim that, almost all indicators show improvement in the last 5 and 10 years.

However, the main problem, which will remain until the end of this text, is that those who protest, both students, citizens and intellectuals and even academics, present only general attitudes as accusations against the regime, and that there is almost NO FACT that is cited that would justify dissatisfaction. At the end of the text, the text of the ProGlas of intellectuals is cited and the initial demands of the students. They state only general attitudes and wishes for the improvement of almost everything. However, for all this time, i.e. 8 months, there is not a single tangible fact, a concrete claim that supports the general demands. Starting from evidence of, say, election theft to any other evidence, even minimal evidence of facts that could be a reason for dissatisfaction.

The fastest way to check it is on ChatGPT.com, but we need to go into the details. Why is it claimed that Serbia has problems? - not referring to the pressures that Serbia has been suffering from the West for over 30 years. They say Serbia has internal problems, its own problems. (social media, the Fiscal Council, but also NGOs such as Birodi, Crta, Crick, are cited as sources of "reliable" data". These last three organizations receive millions of dollars directly or indirectly from the American government (and are probably related to the CIA in this way). Is it true? Students are protesting. And the bars are full, they enjoy holidays at least twice a year, often have a car (or two), an apartment, education is free... It is true that there are poor people, but not more than in the countries of Europe - which, they, these really poor people - they don't protest! Our universities are highly valued abroad, our experts find work abroad without much difficulty, and Serbian diplomas are equal to the world's. University rankings show this (Shanghai list for example). Why is it claimed that the teaching at the faculties is bad? Some claim that there are even massive crimes (Nenad Ž. Petrović in "Danas" and the website "VranjeNews") (1)

Neither the author from the cited link nor anyone else offers any specific information. We have not reached the standards of the EU countries, but we are closer to them than in previous years. That's what their experts say, not ours. Does anyone have any data to show that the protests are justified? That some claims of students and the opposition are true? The findings in the "Proclamation" (see below) and in the demands of the students are general and boil down to the desire for "life to be better". There are no facts. The elections were stolen, for example, it is claimed? Does anyone know the method to tell us how it was done? At least to know this now for the future. Social media is full of accusations. But at least on them it is possible to cite evidence or even lies to justify the accusations. Social media would abound with even false evidence, if it existed. There is none, probably because the accusations are simply completely empty and false.

Is it just pure BOREDOM?

The blockaders live mainly in a world of their own delusions and optimistic expectations. Corruption is widespread in all Western countries, probably more so than in our country. But of course that did not surprise me too much. In France it is a custom (there is a book "France piston" that describes it). Misconceptions about "poverty" in Serbia compared to the West are common. Some of the indicators are given in the appendix and are only a superficial description from which a lot can be concluded. There is even a serious statistical analysis (2)that unfortunately does not claim anything!

The author does not claim that there were thefts in the elections, but he says that there are unusual distributions of some features that can point to possible manipulations. Unfortunately, that doesn't tell us anything. It seems that these are very, VERY specific methods that are rarely used and involve a lot of approximations. When the sample is small, the method is of little help. There are special problems with specific methods, for example, when several similar samples are used, so they are treated as similar, ie. identical, and this is usually unjustified. Or if they are then compared, or repeated comparisons are made, leading to random occurrences, if they are treated as even (similar) occurrences. Etc. Also, it seems like it's just probabilities related to "possible pick-stealing" so it's kind of an approximation to an approximation (!!), so it all seems unreli-

able to me. If you were to look at the entire sample, that "probability" that there were surprising distributions ie. possibly thefts would be a little more convincing. I think that Kovačić, analyzing smaller and smaller samples, completely undermined his conclusion - that are autor's claims – doubts, that are, in ADDITION, not certain! The study, the method being in its essence numerology – if applied to election fraud, without clear methods and statistics, is in fact useless.

If the current party in power is simply bored, a little break is called for - okay, that could be the reason. But it should be said so, and it is not only an interesting topic for discussion but also the most serious hypothesis about the causes of the current turmoil. The way modern democracy is implemented does not guarantee the election of the objectively best candidate. Very successful heads of state sometimes lose in elections and this can happen in Serbia. A well-orchestrated (usually from outside) election campaign and election procedure lead to the removal of highly successful and popular heads of state (Churchill 1945 and De Gaulle 1946). The methods are complex.

Of course, the too frequent publication of photos of the president (Belgrade daily "Politika", for example) is part of a conspiracy against the president and his party, such as various mini-scandals and fake news, the abuse of social media by journalists who choose what is "significant" and the creation of scandals that are not, in fact, are methods of undermining the state but also an expression of freedom of speech and are very difficult to prevent, although they are often completely immoral. An obvious example in the West is, say, to mention the war crimes in Gaza (which amounts to genocide), which the media make "invisible". (At least for now...)

But that's why we have to reject any kind of historicism as a fallacy. The belief that social relations are maturing historically and that the conditions for large-scale social changes that will then suddenly occur through rebellions or revolutions are accumulating, is wrong. Karl Popper (3) had the right to reject such a thing, and that was a great revelation, and that accordingly even today in Serbia there are no serious reasons for the changes that are being sought, although those "general" reasons - which in fact are simply the desire for a better life - of course exist. But that is not enough for a revolution, and that is what Popper proved. Serbia is an obvious example: It seems that a revolution tends to occur when, in

addition to the desire for something better or more often simply different, which always exists, there are also forces, usually well organized, which will implement some "change", any change, which will allow one to lose power and others to seize it. This is difficult to do in well-organized states, but when there is already turmoil due to some general or local reasons (justified or not), the interference of foreign organizations often leads to regime change. The CIA, for example, has extensive experience in directing such coups (the last example is Ukraine in 2014). Today in Serbia it seems that such forces are not present or have been skilfully neutralized. Why? Because it seems that many of our Western "friends" were busy with other things this time. And that's good.

Explanations?
In principle, it should be demonstarted, for example, how potentially violent and illegal manifestations that threaten the vital functions of the state and violate the essential rights of citizens, could be justified. The reasons cited are given below.

Does anyone have an answer? But in numbers, sources, and data, not in the "when I tell you", "I know man" way. Otherwise, the protests seem to be fading because finances are running out and enthusiasm is retreating. The student protests, compared to the earlier protests, starting in 1968, had a very weak political basis, probably because there were no real reasons for the protests, and the absence of the working class reduced the general enthusiasm. In addition, the working class was not affected by funding from NGOs and logically did not show much interest.

Unfortunately, the opposition has not offered any solid platform in the last 10 years, and this current protest continued that tradition with a practically complete absence of political ideas - except for the desire to change the government. The absence of the working class, the absence of paramilitary forces that were important in the "coup" of 2000, the absence of support from the army and the police this time made the protests rely on the middle and upper classes of the population and the uneducated youth. The only thing that seemed to be in abundance was finances, which received a strong blow from the administration of Donald Trump. Unfortunately, the EU continued to finance protests and propaganda, and this somewhat complicates today's situation. This may have been

the cause of the panic that resulted in ideologically empty but massive protests. Completely unintelligent and trivial management of protests is characteristic of this rebellion, where it seems that they are guided by amateur quasi-recipes of uneducated leaders of the revolution, such as Srđa Popović (4). This trivial book found apparently its victims in the groups of the ignorant, naive students.

Is the political situation in which Serbia is, the cause? It is possible. In Serbia, even some academics came forward defending a position that is an absolutely accepted political position of the EU, a position simply accepted by the West as a whole, and does not seem like some kind of extremism:

Serbia should:
1. join the EU,
2. join NATO,
3. impose sanctions on Russia and
4. recognize Kosovo.

This attitude is radically rejected in Serbia as morally unacceptable. The latest events (the victory of the Republicans in America) show that it is more consequential to stick to moral determinations and always have the political framework flexible enough, because for now, it seems that point 3. is no longer relevant, that 2. might not be a good option because America itself is not a safe member of NATO, that point 4. is not so explicit (taking into account the Washington Agreement from 2020), and that even point 1. is no longer desired as explicitly as it was earlier. That insecurity probably also contributes to the psychological state in which the citizens of Serbia find themselves.

Massive hysteria

My interpretation, however, is that it is probably, in addition to the above, a matter of staged, mass hysteria, caused above all by the nuclear threat, the genocide in Gaza, the prolongation of the crisis in Kosovo and the actions of non-governmental organizations (USAID and the like from the time of the Democratic Party government in America) which are in the process of being abolished. Donald Trump stated the other day that there were about 60,000 people in the world who were financed by USAID. It can be concluded that there were many people and still are in Serbia - until

that recent abolition and withdrawal of financial resources, several thousand people were supported by these funds for years. Those people are now mostly losing their jobs, and their protests are partially justified. In addition, the relativization of values that has gripped the Western world in the last 70 years, in my opinion, as a result of the dogma "Russia must be destroyed", has expanded to the point of absurdity where, for example, students of high schools and even elementary schools impose principles and specific educational and educational demands, blaming professors and teachers. Will children soon dictate the principles of morality and education in kindergartens and nurseries? It's all an integral part of that Woke culture, which luckily and abruptly ended with Trump's election.

Where all this will lead now is, of course, uncertain. Unfortunately, mass hysteria is difficult to diagnose, it is an explanation that cannot be offered in any particular case. All cases are different and the motivation is complex, although there is usually even barely visible anxiety of a general character, sometimes accompanied by specific fears of the horrors of war. It is resolved, most often, by catharsis, that is, by "discharge" through some stormy psychological events, often accidents of another kind, or mass events that directly affect the participants in hysteria. In France, for example, the "yellow vest" hysteria was recently extinguished by the COVID-19 epidemic. Several decades ago (in 1968), student demonstrations experienced a catharsis with Tito's speech, which then demonstratively justified, but only verbally, the student protests.

Especially important was (is) the strategy of causing chaos, which used both students and all other layers of society, "Woke" strategies of various kinds and trivializing democracy and freedom. The degradation of intellectual values, for example, is characteristic. The logic of "why not?" was a characteristic of that maddened mass that strives to overthrow the regime or destroy all values.. "Persons without profession" (PBP, i.e. PWP = people without profession) are subject to such madness. PBP are most often people who belong to the media, that is, journalists, and then various managers, business people without school, political scientists, and sometimes even people from organizational sciences, etc. Simply people without precise special knowledge, who believe they know everything and usually know very little. In short, to repeat: These are persons without a profession (PBP), usually without a univer-

sity or with journalism, organizational "sciences", management or similar courses, usually several unrelated ones. Sometimes a short stay abroad and market knowledge of at least 2 languages. They try to judge everything, but they know something more than nothing about everything. In return, they have well-fatted biographies on Wikipedia, it usually says that "they studied something", graduation is not mentioned. The results are various accolades and memberships. They are doing great damage to Serbia.

Who are those people? They do not care about Ukraine war, they do not care about Gaza genocide. Who are those people?

Anarchists' logic

Anarchism could be defined (see the attached text about French Anarchists from 1883) with a broad formulation based on personal rights (Nozick) (5) and which is based on the description of Proudhona (6) i.e. as a strategy that basically aims to neutralize the protective structure (i.e. the state), then that methodology becomes universal and can be used in order to abolish every state, and when the current state is destroyed, that result can be used by all political parties. Catharsis can therefore be achieved by recreating the state and changing only the ideology of the state. Going to the polls means giving up radical goals. But there are other possibilities.

If you are in a position to be able to intimidate somebody and finally apply repressive measures on somebody - if your demands are not satisfied, there is a method that can be used to even "justify" such a behaviour: you need to make demands that cannot even theoretically be satisfied. This will guarantee a "justification" of eventual punishment. The US used this strategy in Iraq (demand to show the arms of mass destruction - that Iraq did not have!).

Using the anarchists' methods is similar. To demand, as "Pro-Glas" and the students' Protesters claim (see below), "a better life", in general, cannot ever be satisfied - there is always, no matter how one improves life conditions - there is always some "better life" to be aimed at. Therefore no demands of the "students" will ever lead to the termination of the protests.

It was similar in the last 30 years with the overthrow of many regimes by NATO, the demands were mostly to establish democracy, justice, freedom, and rights. Unfortunately, there are no criteria for any of those conceptual and not well-defined criteria that

can be used to measure the amount of democracy, justice, rights or freedom, in order to justify possible actions, sometimes military actions of NATO.

Can a country be run without a political program, as grassroots anarchists seem to suggest? However, there is a precedent: French President Emmanuel Macron was elected in 2017 without presenting his political program. Is the world heading in the direction of anarchist rule?

How to mesure "democracy"

Concepts of justice, rule of law, free thought and speech, freedom in general, democracy, free elections and other concepts of society are measured and how they are then thought about. Scientists spent their career in experimental university work where they constantly relie on various measurements, trying to study and clarify some processes through measurement in order to gain knowledge. How does the EU, which evaluates and measures the above-mentioned parameters of justice, freedom and democracy. Of course, this is complex because it is about non-parametric data that requires special methods. In medicine, there are many scales used for similar measurements (Appgar score in pediatrics, Glasgow coma scale in neurology, APACH scores in intensive care medicine, Berg pain scale). There are even more in psychology (for example: https://scales.arabpsychology.com/). All these scales are of great help to more objectively assess complex conditions. We asked what scales does he use to form such opinions about Serbia that are often expressed? And whether other countries can be compared with Sbia using those scales. The answer is to not use such a thing! In order to even declare that these Protests, which seem to be based on nothing logical and justified, are a sign of an awakening in Serbia! The most senseless mass manifestations, which are measured by nothing, seem justified. Serbia, for a long period of time, Serbia obeys the criticism from the EU, which kicks it about democracy, rights, freedoms - dictation and criticism that is not based on objective measurement, but on the mere political appetites of others!

Any regime can be declared undemocratic, it can be argued that somewhere individual rights are not satisfactory, that there are no freedoms. And of course, this is being abused in order to replace the "disobedient" regime with a collaborating one.

What will be the catharsis (for non-violent expression of political will)

The resolution of this crisis is likely to be somewhat unpredictable. Because if they knew what catharsis could be, they would probably aim at it. Would a "better life" be the solution? Because that is exactly what is being asked for. What is a better life is the most poorly defined term and it is very difficult to offer everyone something that will make them happy. Yet it is well known that the feeling of satisfaction (after an act of award - see P. Railton (7) lasts for very short time, the solutions to the crises mentioned above are not in sight, and the palliative measures of imperceptible improvements in living standards, which have often been taken, have been neutralized in recent years by the constant deterioration of the general situation in the world, starting with the Covid-19 epidemic, and then through the growing turbulence in international relations and the growing energy crisis, which does not work in any way with environmental measures that seem both necessary and too much of a risk. Finally, riots as a democratic method of public expression of legitimate desires, street demonstrations that always deteriorate, and violence that accompanies the expression of political demands, is in principle damaging and it should be reflected upon that method. **Probably the typical street demonstrations and manifestations of any public expression of otherwise legitimate desires and the expression of political will should be replaced by more civilised methods**. Probably any public demonstration of political demand and maybe any demand must be reduced to minimal and even not- potentially violent methods. It is possible that information technology will be able to offer some new methods and that public protests could be in the future abandoned altogether.

How is the Serbian governement handling this rayots.

From the beguining, the Serbian governement treted the Protest with exceptional patients. Yet agter 7 months of active massive protests and blocades the effects on the Serbian economy are very serious. Why the custumory police repression, that is regularly very robust in EU countries was avoided? We can only speculate.

It is probable that the warnings from the EU or US were the cause. Also, it is possible that the experience with Serbian "alllies" (EU

and US) foced the Serbian governement to avoid use of any repressive measures. In addition, since it was clear that the protests were financed and partially organised by the mentioned alllies, that the reaction of the police in Serbia was consiously and strictly forbidden by the governement.

The advisors may have proposed a very well known strategy described by Amartya Sen in his book: Deontology vs. consequentionalism, (niti vs. nyanya, after Amartya Sen, *The Idea of Justice* (8).

Here are relevant citations.

p. 21

"Let me consider an example to make the distinction between niti and nyaya clearer. Ferdinand I, the Holy Roman emperor, famously claimed in the sixteenth century: 'Fiat justitia, et pereat mundus', which can be translated as 'Let justice be done, though the world perish'. This severe maxim could figure as a niti – a very austere niti – that is advocated by some (indeed, Emperor Ferdinand did just that), but it would be hard to accommodate a total catastrophe as an example of a just world, when we understand justice in the broader form of nyaya. If indeed the world does perish, there would be nothing much to celebrate in that accomplishment, even though the stern and severe niti leading to this extreme result could conceivably be defended with very sophisticated arguments of different kinds."

p.23

"Or consider a different kind of example. In the Indian epic Mahabharata, in the particular part of it called Bhagavadgita (or Gita, for short), on the eve of the battle that is the central episode of the epic, the invincible warrior, Arjuna, expresses his profound doubts about leading the fight which will result in so much killing. He is told by his adviser, Krishna, that he, Arjuna, must give priority to his duty, that is, to fight, irrespective of the consequences. That famous debate is often interpreted as one about deontology versus consequentialism, with Krishna, the deontologist, urging Arjuna to do his duty, while Arjuna, the alleged consequentialist, worries about the terrible consequences of the war."

Whether avoiding a deontological approach and prefering an utilitarian, consequential response, will work to the end, rest to see.

BOREDOM

The crisis is global and the world is waiting. It would also be better for students to wait for a solution and in the meantime do their job: study. There is a big police action in Belgrade, but the police are NOT AGGRESSIVE (!) and very restrained, and there is no question of excessive use of force. It is even unnecessarily restrained, which enables the extreme aggressiveness of the blockers. But that seems to lead to a big drop in enthusiasm for the Protests (there don't seem to be more than 20 people who are less and less students) which are very unpleasant and disrupt normal life. The vast majority of people are unhappy with the disruption the protests are causing. May be that they should have stuck to academic protests and multiple intellectual activities that would have been powerful, especially since most of the faculties were engaged. With blockades and violence, they did great damage to themselves and the state. And that is intellectually unacceptable. It seemed very attractive to them and they had a great time, but they caused enormous damage.

They could, for example, have permanent conferences, a joint action forum, cultural events colored by those demands, at all levels. To take advantage of the opportunities offered by the University. They could organize an eruption of culture, morality and creativity, the biggest festival of freedom, democracy, fraternity and equality and care for children, the elderly, the socially vulnerable... There is no end to what they could do, so much potential was at their fingertips. And they decided to close the faculties... TO CLOSE THE FACULTIES! To close the ENTIRE UNIVERSITY!! That should be never, never done. Never. The closing of Plato's Academy in 529 AD marks the end of 900 years of science at the expense of Christianity. And they did it again. I'm sorry about all that.

The trust between teachers and students is definitely broken and the authority of knowledge is lost. It seems that the University will not recover and that the creation of a new, truly sovereign University that will be protected from similar destruction is a necessary solution. The center of events in the world is, no doubt, in the hor-

ror of Ukraine and the genocide in Gaza. The students declared that they were "the center of the world". May be out of boredom and ignorance. And boredom, it seems, led them hystery and panic of emptiness and senseless ignorance and egoistic stupidity. Some new University may be a salvation from nothingness.

---

(1)https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/jos-ima-prostora-za-razum/

https://www.vranjenews.rs/news/vranjski-publicista-predla%C5%BEe-korake-za-izlazak-srbije-iz-krize

(2) Zlatko J. Kovaćić, Forensic analysis of elections in Serbia, Presidential, parliamentary and local elections, Birograf, Belgrade, 2024.

An earlier version of the text is available online: Zlatko J. Kovačić, Forensic analysis of parliamentary elections in Serbia 2022, Version 1.1

https://zlatko.info/cv/files/Izbor_parlamenta_2022.pdf

(3) Karl Popper, *The poverty of historicism*, 1944.

(4) Srdja Popovic with Matthew Miller, Bluprint for Revolution, Penguin Random House Company, New York, 2015.

(5) Robert Nozick, *Anarchie, state and utopia*, Basil Blackwell, 1988 (1974).

(6) PJ Poudhon, *General Idea of the Revolution in the Ninetinth Century*, London, Freedom Press, 1923 (1851).

(7) Peter Railton, Values of special relevance to an aging population, exposition at the *Conference Ethisc for an ageing wold*, Colombo, Ohio, 2012, http://www.ethics-morals.com/Ohio/index-ohio.htm.

(8) *The Idea of Justice*, The Belknap Press of, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2009.)

Appendix

Rural-urban divide (D. Pavlovic: *Notes*)

The opposition between town and village populations occupies a foundational place in classical sociological thought. One of its most influential formulations appears in Ferdinand Tönnies's distinction between *Gemeinschaft* and *Gesellschaft*[1], through which village life is understood as organised around proximity, kinship, habit, and shared normative orientations, while urban life is characterised by increasingly impersonal, rationalised, and contractual forms of association (Tönnies 1957). A related analytical framework is provided by Émile Durkheim's distinction between mechanical and organic solidarity: whereas the former designates forms of social cohesion grounded in similarity, common belief, and relative homogeneity, the latter refers to more differentiated social formations structured by interdependence and the division of labour (Durkheim 1984)[2]. This problematic was further elaborated by Louis Wirth[3], whose ac-

[1] Tönnies, Ferdinand. *Gemeinschaft und Gesellschaft*. Leipzig: Fues's Verlag, 1887. English edition: Tönnies, *Community and Society (Gemeinschaft und Gesellschaft)*. Translated and edited by Charles P. Loomis. East Lansing: Michigan State University Press, 1957, xii + 298 pp.; ibliography on pp. 287–289.

[2] Durkheim, Émile. *De la division du travail social*. Paris: Félix Alcan, 1893. English edition: Durkheim, *The Division of Labour in Society*. Translated by W. D. Halls. London: Macmillan, 1984. See especially Chapter 2, "Mechanical Solidarity, or Solidarity by Similarities," p. 31 ff., and Chapter 3, "Solidarity Arising from the Division of Labour, or Organic Solidarity," p. 68 ff.

[3] Wirth, Louis. "Urbanism as a Way of Life." *American Journal of Sociology* 44**,** no. 1 (July 1938): **1–**24**.** Published by University of Chicago Press. Stable JSTOR record available.

count of urbanism as a way of life emphasised the constitutive role of size, density, and heterogeneity in producing social relations that are more anonymous, segmented, and functionally differentiated than those ordinarily associated with rural communities (Wirth 1938). Robert Redfield[4], however, complicated any simple binary opposition through his notion of the folk–urban continuum, suggesting that village and town are better understood not as fixed and mutually exclusive social types, but as ideal poles linked by processes of transition and mediation (Redfield 1941).

Taken together, these authors furnish the principal conceptual vocabulary of classical sociology for analysing tensions between rural and urban populations. It is improbable that Bora Stanković was directly familiar with the writings of Tönnies and Durkheim, published as they were at the close of the nineteenth century (see below). His possible familiarity with Marxist thought remains similarly uncertain, although any suggestion that Serbian society of the pre-1914 period was politically naive would be historically untenable, given that social, ideological, and political movements were already operative across the Balkans. What nevertheless remains significant is that Stanković's work exceeded the boundaries of the literary field narrowly conceived. It left a lasting mark on twentieth-century Serbian culture and, in particular, informed intellectual and interpretive frameworks within the Serbian social sciences during the interwar period.

From a Marxist standpoint, the tensions at issue may be read as articulations of class conflict, that is, as expressions of antagonistic relations structured by differential positions vis-à-vis property, labour, the means of production, and capital. Stanković appears, at least in embryonic form, to register

[4] Redfield, Robert. *The Folk Culture of Yucatan*. Chicago: University of Chicago Press, 1941. For the folk–urban continuum argument, see especially pp. 338–369.

precisely such a dynamic. What emerges in his work is not merely a contrast between two cultural milieux, but a conflictual social relation crystallising at those sites where rural and urban worlds come into contact, especially at the edges of urban space. These border zones function as privileged locations in which competing temporalities and social logics confront one another: on the one hand, forces invested in the preservation of inherited hierarchy and customary order; on the other, forces tending toward decomposition, displacement, and social reconstitution.

If this interpretive framework is extended into the contemporary period, one may observe a comparable symbolic and political opposition in post-socialist Serbia. The populist and rurally coded cultural formation associated with the period of Slobodan Milošević — signified, among other things, by the centrality of folk music and intensified through the phenomenon of so-called "turbo-folk" — was, after October 2000, partially displaced by a more urban, intellectualist, and self-consciously European orientation. This reconfiguration found expression not only in the enhanced prestige of classical music and other markers of high culture, but also in the sociological composition of governments often formed by university professors and other highly educated elites. Yet this conjuncture proved unstable. With the consolidation of Aleksandar Vučić's rule after 2012, this tendency was substantially reversed. Since that time, both the composition of Parliament and the broader idiom of political representation have once again assumed a markedly rural and populist character, while the intellectualist and Westernising ethos that briefly appeared hegemonic in the immediate post-2000 period has receded.

The underlying mechanisms of this transformation cannot be reconstructed in full here. Even so, the protests made visible a pronounced repudiation of this political-cultural configuration and, concomitantly, a desire to distance Serbia from what

was perceived as a ruralised, anti-intellectual, and populist public sphere. In this respect, the calls to “be Europe” and to “be the world” are sociologically revealing, insofar as they invoke not the world as such, but a specific normative imaginary associated with the West as the horizon of political modernity, legitimacy, and cultural value. At the same time, however, electoral outcomes suggest that a substantial proportion of the Serbian electorate continues to be situated within, or at least interpellated by, a social formation coded as rural in cultural and political terms. The durability of this configuration must therefore be understood not simply as an effect of state control or ideological production, but as rooted in more enduring social divisions and in the uneven historical articulation of urban and rural Serbia. The European Union and the United States likewise sought to facilitate a reversal of these tendencies, although the concrete modalities of such intervention remain to be examined separately. The scale of financial and political investment may never be known with precision. What can nevertheless be stated is that no decisive transformation has yet occurred. Folk music continues to reign, not merely as a cultural residue, but as a symptom of an unresolved social and political antagonism.

Emile Gauthier

Examples of anarchism: Anarchists en France 1883.

Le 8 janvier 1883, à Lyon, débute le procès dit "des 66". Il est reproché aux accusés « d’avoir (...) été affiliés ou fait acte d’affiliation à une société internationale, ayant pour but de provoquer à la suspension du travail, à l’abolition du droit de propriété, de la famille, de la patrie, de la religion, et d’avoir ainsi commis un attentat contre la paix publique. »
Et c’est le 19 janvier que les prévenus liront devant le Tribunal correctionnel de Lyon la déclaration suivante, devenue aujourd’hui texte primordial de référence :

« Ce qu'est l'anarchie, ce que sont les anarchistes, nous allons le dire : les anarchistes, messieurs, sont des citoyens qui, dans un siècle où l'on prêche partout la liberté des opinions, ont cru de leur devoir de se recommander de la liberté illimitée.
Oui, messieurs, nous sommes, de par le monde, quelques milliers, quelques millions peut-être - car nous n'avons d'autre mérite que de dire tout haut ce que la foule pense tout bas - nous sommes quelques millers de travailleurs qui revendiquons la liberté absolue, rien que la liberté, toute la liberté !

Nous voulons la liberté, c'est-à-dire que nous réclamons pour tout être humain le droit et le moyen de faire tout ce qui lui plaît, et ne faire que ce qui lui plaît ; de satisfaire intégralement tous ses besoins, sans autre limite que les impossibilités naturelles et les besoins de ses voisins également respectables.

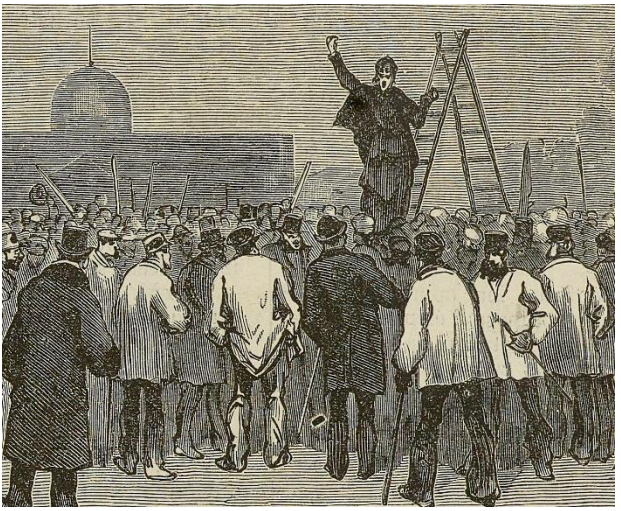

Louise Michel addressing the people near Les Invalides, Le Journal illustré (25 March 1883)

Nous voulons la liberté, et nous croyons son existence incompatible avec l'existence d'un pouvoir quelconque, quelles que soient son origine et sa forme, qu'il soit élu ou imposé, monarchique ou républicain, qu'il s'inspire du droit divin ou du droit populaire, de la Sainte-Ampoule ou du suffrage universel.

C’est que l’histoire est là pour nous apprendre que tous les gouvernements se ressemblent et se valent. Les meilleurs sont les pires. Plus de cynisme chez les uns, plus d’hypocrisie chez les autres ! Au fond, toujours les mêmes procédés, toujours la même intolérance. Il n’est pas jusqu’aux libéraux en apparence qui n’aient en réserve, sous la poussière des arsenaux législatifs, quelque bonne petite loi sur l’Internationale, à l’usage des oppositions gênantes.

Le mal, en d’autres termes, aux yeux des anarchistes, ne réside pas dans telle forme de gouvernement plutôt que dans telle autre. Il est dans l’idée gouvernementale elle-même ; il est dans le principe d’**autorité**.

La substitution, en un mot, dans les rapports humains, du libre contrat, perpétuellement révisable et résoluble, à la tutelle administrative et légale, à la discipline imposée ; tel est notre idéal.

Les anarchistes se proposent donc d’apprendre au peuple à se passer du gouvernement comme il commence à apprendre à se passer de Dieu.

Il apprendra également à se passer de propriétaires. Le pire des tyrans, en effet, ce n’est pas celui qui nous embastille, c’est celui qui nous affame ; ce n’est pas celui qui nous prend au collet, c’est celui qui nous prend au ventre.

Pas de liberté sans égalité ! Pas de liberté dans une société où le capital est monopolisé entre les mains d’une minorité qui va se réduisant tous les jours et où rien n’est également réparti, pas même l’éducation publique, payée cependant des deniers de tous.

Nous croyons nous, que le capital, patrimoine commun de l’humanité, puisqu’il est le fruit de la collaboration des générations passées et des générations contemporaines, doit être à la disposition de tous, de telle sorte que nul ne puisse en être exclu ; que personne, en revanche, ne puisse accaparer une part au détriment du reste.

Nous voulons, en un mot, l’égalité ; l’égalité de fait, comme corollaire ou plutôt comme condition primordiale de la liberté. De chacun selon ses facultés, à chacun selon ses besoins ; voilà ce que nous voulons sincèrement, énergiquement ; voilà ce qui sera, car il n’est point de prescription qui puisse prévaloir contre les revendications à la fois légitimes et nécessaires. Voilà pourquoi l’on veut nous vouer à toutes les flétrissures.

Scélérats que nous sommes ! Nous réclamons le pain pour tous, le travail pour tous ; pour tous aussi l’indépendance et la justice. »

Ils les 66 anarchists, sont condamne, entre autre;
"Condamne Bernard, Bordat, Gauthier et Kropotkine, chacun à cinq années d'emprisonnement et à 2,000 francs d'amende ; dit qu'ils seront tous sous la surveillance de la haute police pendant dix ans ; dit que tous, à l'exception de Kropotkine qui est de nationalité étrangère, seront privés pendant ce temps de leurs droits civiques, civils et de famille énumérés en l'article 42 du Code pénal"

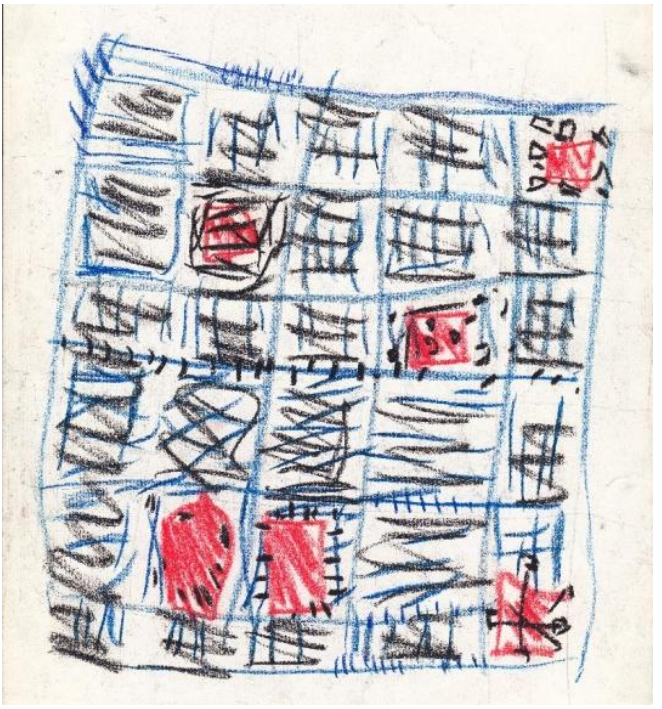

IS A COLORED REVOLUTION UNDERWAY IN SERBIA IN 2025

By Slobodan Antonić (1)
University of Belgrade
Faculty of Philosophy
Department of Sociology

Abstract: To the question of whether today in Serbia we are dealing with a colored revolution or not, we still cannot give a definitive answer, since regarding the actions of the foreign factor and the strength of its influence on the student–citizen movement we are currently unable to obtain more reliable knowledge. However, the paper lists at least seven other features of colored revolutions that we also recognize in the current protests in Serbia. This is still not sufficient for an indisputable classification, but it is sufficient to formulate a hypothesis about the character of these protests. Of course, this social process, like others, is not historically closed — which is why social phenomena are capable of surprising us with their unexpected development or even with a character different from the classification we have proposed. Yet the excitement and beauty of the social sciences lie precisely in these unexpected turns and hidden aspects, as genuine challenges to our theories and research tools. The question of a colored revolution in Serbia 2024/2025 represents precisely such an open challenge.

Key words: mass protests, social upheavals, electoral democracy, media manipulation, mass affect mobilization.

Version in Serbian : *Зборник Матице српске за друштвене науке* / Matica Srpska Social Sciences Quarterly, LXXVI, № 196 (4/2025): 535–577;

When Patriarch Porfirije, in a conversation with President Putin, referred to the student–citizen protests in Serbia as a "colored revolution" (N1, 2025a), this provoked unanimous condemnation from the opposition segment of our public.

"Porfirije openly spat in the face of the students," wrote one commentator (Bursać, 2025); "in an unbearably ugly and informant-like manner he spoke about Serbia's rebellious youth," said another (Simptom, 2025); "he denounced the believers of his church, who by some divine or diabolical miracle became colored revolutionaries," accused a third (Stojadinović, 2025). On Nova.rs the Patriarch was additionally called a "dark agent" and "a medieval obscuran-

tist from the 13th century" (Vukelić, 2025); on Peščanik a "party monk" and "envoy of the Evil One" (Stojadinović, 2025); in Danas it was written that "the Patriarch of the SPC is one of the greatest disgraces of the Serbian people" (Čongradin, 2025), while Autonomija info reported the opinion that "without stigma the current Patriarch will not be able to pass unscathed when one day Vučić's regime falls" (Simptom, 2025). "The Patriarch and his translator (the Bishop of Bačka, Irinej — S. A.) must be greeted with eggs by the faithful," it was angrily recommended in Danas (Dikić, 2025), and Patriarch Porfirije and Bishop Irinej were in the same newspaper also called "two stool pigeons" (Stojčić, 2025), and on Nova.rs even "a boil on the backside" (Koprivica, 2025).

After such a verbal lynching of the Patriarch, the question of whether the student–citizen protests in Serbia constitute a colored revolution or not — which is an entirely legitimate sociological or political-science inquiry — practically no one in our intellectual public dares to pose openly anymore, let alone to answer in the affirmative.

However, in science there can be no forbidden questions, no matter how uncomfortable the possible answers may be. And most of the discomfort arises from the perception of the very concept of a colored revolution, as it exists in our public sphere, as a manipulative social action instigated and programmed from abroad. Since the student–citizen protest in Serbia 2024/2025 is perceived by a large part of the domestic public as spontaneous and justified, this then implies that anyone who might classify it as a colored revolution thereby risks being labeled a "regime collaborator" — especially because Aleksandar Vučić himself characterized the protests as a colored revolution, even announcing that he is writing a book about it under the title: "How I Defeated the Colored Revolution in Serbia" (Novosti, 2025).

Yet, the author of this paper has never been afraid to think freely, nor to be critical of the regime (Антонић, 2013; 2016; 2022a). Therefore, this paper will examine how many of the key characteristics of colored revolutions can be found in the student–citizen protests in Serbia 2024/2025, and whether these protests, in their course so far, may be qualified as a colored revolution.

Characteristics of a Colored Revolution — with Reference to Serbia

It should be stated at the outset that colored revolutions are not revolutions in the sociological sense of the word, although some of them may have deeper social consequences. By revolutions, sociologists most often primarily mean social revolutions, in which there occur "rapid and fundamental transformations of state and class structures of a society" (Skocpol, 1979: 4), that is, a "transformation (…) of the dominant ideology" (Skocpol, 1979: 3), all of which is "accompanied by class-based revolts from below" (Skocpol, 1979: 4). In contrast to such social revolutions, however, "political revolutions transform state but not social structures, and are not necessarily carried out through class conflicts" (ibid.).

Colored revolutions are in fact a subtype of political revolutions (Mitchell, 2012: 10; Tadić, 2021: 63), although some of them may also lead to subsequent profound social changes — such as a reversal in the dominant ownership structure in the economy and the establishment of dependence on foreign capital. This was precisely the case with Serbia after 5 October 2000, which is why, after analysis, we termed this upheaval a colonial counterrevolution (Антонић, 2020a). However, in most political changes that we usually label as a colored revolution, no deeper social transformations occur (Mitchell, 2012: 7–10; Младеновић, Пономарева и Килибарда, 2012: 520; Каргановић, 2014a: 11; Гриняев и др. 2015: 229). Even the political changes that are carried out most often take place within the existing constitutional-legal and institutional frameworks (Младеновић, Пономарева и Килибарда, 2012: 519–520).

These changes are called revolutions primarily in order to emphasize that the replacement of the ruling political elite occurred as a result of mass pressure (Mitchell, 2012: 9). However, the additional adjective "colored" most often implies that such an image is only an appearance (Манойло, 2017: 146–147). Namely, the pressure of the masses is essentially induced by the action of a foreign factor; that is, what is at issue here is a type of covert coup with foreign support (Каргановић, 2014a: 11–12; Лебедева, 2014: 191; Вујовић, 2019: 21; Медведев, 2019: 3; Тлепцок, 2019: 64; Ђурковић, 2020: 321; Манойло, 2021a: 243; Tadić, 2021: 59; Parezanović, 2024: 380). Thus, mass dissatisfaction is a necessary

factor of change, but not a sufficient one (Манойло, 2015: 5). The decisive factor is the manipulation of the masses by external actors — the role of the foreign factor is "key, even when it is small" (pivotal, even if minor; Mitchell, 2012: 10; similarly Спасојевић, 2010: 58).

As for the events in present-day Serbia, it should be said that we are still not in a position to know anything more reliable about the actions of the foreign factor and the strength of its influence on the student–citizen movement. Whether there is any significant influence and to what extent, we will have somewhat more data only with the passage of time. What we currently have are merely indications, but they are not sufficient for drawing conclusions.

For example, Ljiljana Smajlović suspects that certain organizational aspects of the student–citizen protests far exceed mere spontaneity.

"At the beginning of the blockades at all faculties, the same water, the same food, the same products from the same chains… There you have elements of serious organization, which requires a constant inflow of money. It seems to me that there is a headquarters, someone who skillfully and in a coordinated way manages things. Opposition television stations portray how grandmothers and aunts bring doughnuts to the students, but I do not believe it is possible to organize a protest and feed all those people in that way" (Globalno, 2025: 5:01–7:37).

Kosta Čavoški likewise believes that "there is some center that organizes all this, that directs it, and that is the 'mastermind' managing it" (Čavoški, 2025: 11:27–48), calling the student movement a "colored revolution" (30:20–23). Zoran Ćirjaković assesses that "today in Serbia Western centers of power support, in various ways, including financially, the students and their celebrity and academic 'superstructure,'" and that "our belated colored revolution, which is ongoing, has important similarities with earlier, 'successful' colored revolutions in various non-Western societies" (Ћирјаковић, 2025). Patriarch Porfirije also gave his blessing for the launch of a podcast of the Archdiocese of Belgrade–Karlovci, in which already in the first episode the topic was a colored revolution, and the participants confirmed the Patriarch's assessment (Православље, 2025) (2).

Intelligence analyst Gregory Copley (Gregory Copley, International Strategic Studies Association, Washington) claims that in Serbia "the latest sponsored protests have all the characteristics of a colored revolution," that is, that "it is a direct mirror of classic colored revolutions, carried out according to very specific instructions." In his view, "the current cycle of student protests in Serbia is the result of operations by foreign intelligence services that have been ongoing for years," whereby he assumes that "the main support for the protests comes from the West," and that the colored revolution in Serbia is "most certainly supported by remnants of the previous U.S. administration" (Микашиновић, 2025). Irish journalist Chay Bowes likewise assesses that Serbia is the target of a long-standing multinational Western operation aimed at bringing it under control, questioning the spontaneity of the student–citizen uprising in Serbia 2024/2025 (Bowes, 2025). He places these events in the context of similar developments — such as the events in Georgia (Bowes, 2025) — having earlier written that the "CIA is focused on a colored revolution and regime change in Serbia" (Bowes, 2024). Belgian journalist Michel Collon also believes that Western countries "in recent months have sought, through a colored revolution, to discipline Serbia and ignite the spark of civil war," adding that he hopes "the Serbian people will not allow this, because a colored revolution has never brought anything good to any nation" (Симић, 2025).

Suspicion that a colored revolution may be taking place in Serbia has also been expressed by prominent Russian politicians as well as theorists. Dmitry Peskov, spokesperson for Russian President Vladimir Putin, stated that Serbia is "under unprecedented pressure," adding: "We cannot rule out the possibility that well-known technologies for instigating colored revolutions are being used there" (РТ Балкан, 2025). The head of Russian diplomacy, Sergey Lavrov, likewise expressed hope that Western countries, when it comes to Serbia, would not engage in "their colored revolutions" (РИА Новости, 2025b). Alexander Dugin also considers that what is happening in Serbia resembles a colored revolution (although there is also potential that it may not be (3), while Andrei Manoilo, professor at Lomonosov and an expert on colored revolutions, asserts that in Serbia:

"by all indications, this is a classic colored revolution. In spontaneous protests (…) there are no activists, no logistics — food, water, tents, blankets — and other things that ensure the crowd remains and creates constant pressure on the authorities. When the above appears, as in your Belgrade, it is no longer a spontaneous protest; it is the application of colored revolution technology" (Дамјановић, 2025).

Professor Biljana Vankovska of the Faculty of Philosophy in Skopje, in the text "Colored Revolution in Serbia — Once Again?" states that they themselves in Macedonia

"just ten years ago went through something very similar: what began as widespread admiration for student protests ended in the so-called Colorful Revolution — a movement encouraged and orchestrated from abroad. (…) Even the Macedonian students later admitted that not everything was as spontaneous as it seemed. (…) There was a pre-written scenario, real actors (not always those in the front rows), financial support, a plan and an overarching goal — to implement regime change from the outside. (…) Following the instructions of the State Department, the CIA, the UNDP, the NED and others, the foundations had already been laid for what my dear American colleague Gary Sussman once called a template revolution. (…) The fall of Gruevski and the installation of a government ready to sell everything for NATO membership was the real agenda of the scriptwriters. Even democracy or corruption were merely props for those camping in tents — the ultimate goal was to become the 'West' as soon as possible" (Vankovska, 2024).

In a survey by "Crta," conducted February 8–13, 2025, in response to the question "To what extent do you agree with the statement: 'The protests are an attempt at a colored revolution in Serbia'," 34% of respondents answered that they agreed, 12% were undecided, and 54% disagreed with the assessment that a colored revolution is underway in Serbia (Crta, 2025: 6). In a survey by the agency "House of Win," conducted from May 26 to June 8, in response to the question "What is your predominant view of the current protests?", 47% of respondents chose the answer "the protests are an attempt at a colored revolution," 41% selected "the protests are a justified revolt against bad government," and 12% were undecided (Tašković, 2025).

However, the participants in the student–citizen protests in Serbia 2024/2025, as well as the public sympathetic to them, firmly reject even the suggestion that there is any foreign influence behind these events. They say that "the term colored revolution is an ordinary propaganda catchphrase used by Russian propaganda" (Vladimir Veljković, in Karabeg, 2025), and that it is a matter of "spreading a conspiracy theory," as part of "the Serbian clerical-nationalist conspiratorial discourse" (Hofmeister, 2025). Nevertheless, authors who have studied colored revolutions take the view that in them

"the overwhelming majority of citizens, with the help of various tricks, are deceived and harnessed to act against the interests of their own country. Moreover, analyzing colored revolutions in previous years, we came to the conclusion that one of the most important goals of the services orchestrating this type of coup is to convince as many direct executors and participants as possible that they are in fact acting on their own initiative and for their own good, and not at any urging or instigation from outside" (Вујовић, 2019: 58).

But if for now we can say almost nothing about this factor, regarding other characteristics of a colored revolution there is already enough material to form a more definite opinion.

First, a colored revolution, as a replacement of the ruling elite, is usually directed primarily against a personalized holder of power — the president of the republic, the prime minister, or some other political strongman at the very top of the system (Спасојевић, 2010: 57; Младеновић, Пономарева, Килибарда, 2012: 520; Каргановић, 2014: 22–23; Вујовић, 2019: 21). In Serbia as well, although formally the students' initial demands were related to establishing responsibility for the collapse of the canopy in Novi Sad (FoNet, 2024a; N. V. O. 2024), with the massification of the protests it became clear to everyone that their fundamental goal was the removal from power of Aleksandar Vučić, President of the Republic (since 2017) and the most powerful political figure in Serbia since 2012 (Антонић, 2022a).

Second, the most frequent theme of protests in colored revolutions is — allegedly or actually — stolen elections (Спасојевић, 2010: 53; Младеновић, Пономарева, Килибарда, 2012: 520; Парезановић, 2013a; Лебедева, 2014: 177–178; Мовat, 2014:

199–200; Манойло, 2017: 16; Вујовић, 2019: 18; 95; Чаевич, 2020: 16; Тадић, 2021: 58; Parezanović, 2024: 380). Immediately after electoral irregularities, corruption is the main theme of protests (Спасојевић, 2010: 58; Каргановић, 2014а: 18; Манойло, 2017: 144), followed by security (Парезановић и Жељски, 2019: 416) and the desire for justice (Соловей, 2011: 34; 36). In Serbia, the protests were triggered by the collapse of the canopy in Novi Sad on November 1, 2024, when 16 people died. This event unified three important motives for rebellion: corruption, security, and the desire for justice. The canopy that fell on people sheltering from the rain activated the archetype of the false and treacherous protector, becoming a symbol of a state that, instead of protecting, kills. Serbia is a country with almost the highest self-perception of corruption in Europe (among neighboring countries only Bosnia and Herzegovina is higher, and in Europe additionally Ukraine, Turkey, and Belarus; Beta, 2025a). Therefore, the collapse of the canopy was immediately attributed to poor construction due to corruption. The protests unequivocally focused on the demand that those responsible for the corruption which (it is believed) led to the collapse of the canopy be identified and punished — with the general opinion being that in this case the line of corruption reaches to the very top of the authorities.

Third, the main driving force behind mass protests in color revolutions is youth. “Among the main characteristics of every color revolution is the disproportionately high participation of young demonstrators, most often students” (Vujović, 2019: 68). “The main driving force of a classic color revolution is youth — the most mobile part of society, possessing a heightened sense of justice and a readiness to fight for it” (Manoylo, 2021a: 241). “In all ‘revolutions,’ youth organizations played a particularly significant role. (…) All mass actions of civic participation were carried out with the help of young people (students). (…) It was precisely the mass participation of students that created the aura of a ‘true revolution,’ presenting the student movement as national” (Grinyaev et al., 2015: 218). “Students are easy to manipulate, and the technologies of ‘color revolutions’ are based on this (…). The opposition offered them an exciting form of socialization — to fight against corruption, for everything good against everything bad, for justice” (Manoylo, 2017: 145).

In color revolutions, and more generally, political parties remain in the background (Parezanović, 2013a; Čaevich, 2020: 16; Parezanović, 2024: 380), while the stage of protest events is primarily occupied by young people, either as NGO activists or as representatives of student or youth groups (Solovey, 2011: 37; Karganović, 2014b: 50; Lebedeva, 2014: 186–187; Mowat, 2014: 198–200; Manoylo, 2017: 146; Medvedev, 2019: 3; Vankovska, 2020: 20–35; Tadić, 2021: 60). The student movement in Serbia in 2024/2025 ("Students in Blockade") very quickly became the key and dominant political actor within the opposition, acquiring an almost sacrosanct status in opposition public opinion.

"Student protests are the most positive thing happening in Serbia in the last 30 years. I think this is currently the most positive thing happening in Europe," one could, for example, hear on N1 television (V. Beljanski on N1, 2025c). "Completely undeservedly, we were given a helping hand by those who somewhat unexpectedly saw more clearly how deeply we have fallen. That ray of light today travels, on foot and by bicycle, through all our villages, small towns, and cities, illuminating ordinary people whom no one has ever asked anything," we read in the newspaper Danas (Živković, 2025).

Fourth, one of the basic features of color revolutions is the insurgent movement's insistence, especially in the initial phase of the revolution, on its nonviolent character (Solovey, 2011: 33; Karganović, 2014a: 26–27; Vujović, 2019: 22; Đurković, 2020: 311–313; 325; Čaevich, 2020: 16; Parezanović, 2024: 379). Namely, the basic idea of rebellion in color revolutions is that the mass character of discontent — accompanied by a general strike and the blockade of all institutions — grows to such an extent that the hated holders of power themselves step down from their positions. "The model underlying a 'color' revolution is as follows: the creation of a protest movement and its transformation into a political crowd whose aggression will be directed at the incumbent government, with the aim of forcing it to voluntarily resign (…). If the government begins to resist, the 'color' revolution moves into the phase of armed rebellion" (Manoylo, 2017: 146).

In Serbia, there has been strong opposition pressure — through months-long blockades of faculties, strikes in schools, mass protest gatherings (as many as 300,000 people in Belgrade on March 15,

2025, or over 100,000 people in Belgrade on June 28, 2025), and through two attempts at a "general strike" (January 24 and March 7, 2025) — first to form a transitional ("expert") government, and then to call early parliamentary elections. The authorities refrained from using the police to break up street and faculty blockades, so the protests proceeded with only sporadic violence, up until the Vidovdan rally (June 28). However, it ended with an implicit call for an attack (4), after which there was a charge at the police, followed by the mass blocking of intersections, according to the "swarm" model described in the literature (Manoylo, 2021b: 117–118) (5).

Fifth, since youth are the driving force of the uprising, and in the phase of mass mobilization of colored revolutions, as well as in the phase of maintaining their fervor, there is a tendency toward the carnivalization of protest. Compared to earlier mass demonstrations, colored revolutions "had several new elements — the emphasis was on nonviolent gathering accompanied by various informal forms of entertainment (концерти и перформанси)" (Спасојевић, 2010: 57). Srdja Popović, one of the leaders of Otpor (1998–2000), writes in the book *Blueprint for Revolution*: "As the Otpor brand grew stronger, our small demonstrations became the best parties in town — if you weren't there, you could kiss your social life goodbye" (Popović i Miler, 2019: 16; нав. Вујовић, 2019: 72). Hence it is considered that "the best organized colored revolutions are those that most resemble parties rather than classic protests" (Вујовић, 2019: 73). "Laughter and fun are no longer marginal to the strategies of protest movements — today they are a central part of the activist arsenal" (Popovic and Joksic, 2013; нав. Вујовић, 2019: 80). Part of this also includes ceremonial welcomes for fellow activists after various actions or after their stay in the police:

"Imagine the scene when those arrested are finally released: the moment they step out onto the street they are greeted by a crowd of ecstatic admirers shouting at the top of their lungs, whistling and applauding; we called this the 'rock star welcome' tactic and it worked brilliantly; arrest soon made you sexy even if you were a pale, pimply nerd" (Popović i Miler, 2019: 102; нав. Вујовић, 2019: 103).

Although the protests in Serbia began because of the death of sixteen people under a collapsed canopy, those protests soon, for the most part, took on a carnival-like character: students and pupils were jumping and singing "Whoever doesn't jump is a chaci" (ћаци — zchaci - derogative term for regime supporters), banners with humorous messages or caricatures (6) were carried, and the president of the republic was humorously referred to in student statements and messages as the "non-competent subject-matter institution" (Beta, 2025б). Ceremonial welcomes were also organized on a mass scale for students returning from all major actions — from walking between cities to cycling to Strasbourg — so that their heroes too "were sexy even if they were pale, pimply nerds." Only a few commentators warned that a similar, carnival-like, "Whoever doesn't jump is a Moskal" ended in endless graveyards across Ukraine (Игнатије, 2025) (7). It had already been noted earlier that "revolutionary" carnivalization "has often been used in the greatest tragedies, which are anything but funny — so one ought to be cautious when we notice a group of people talking about revolution while making a great effort to entertain and amuse us" (Вујовић, 2019: 89).

Sixth, in colored revolutions a key role is played by opposition media. Regime media are largely already compromised as non-objective, while opposition media persistently present themselves as "independent" and "professional." However, as has already been aptly noted, "when it comes to media and journalists' associations, the word 'independent' in their titles should be read as 'differently dependent'" (Ћирјаковић, 2022: 97). They are oriented toward the network of Atlanticist NGOs and the pro-Western opposition, more precisely toward the structures that stand logistically behind them. In these media a special regime of truth is established in which, among other things,

"questions that might encourage critical thinking are not asked, the range of viewpoints present in public debates is drastically narrowed, holders of positions that do not fit into the climate of opinion imposed by the 'non-governmental sector' are systematically excluded, minor personalities and organizations, which without external support would not have noticeable weight, are artificially constructed on all major issues into authoritative arbiters" (Каргановић, 2014а: 16).

During a colored revolution, the basic function of these media becomes that, through their biased, propagandistic approach, they inflame the anger of the masses against the ruling regime (Манойло, 2021а: 193–240).

“Media play a particularly important role in the architecture of colored revolutions. (...) Here we mean a negative role, which primarily refers to non-objective and biased reporting” (Parezanović, 2024: 381). “The information component has become the most important component of contemporary ‘colored revolutions’” (Гриняев et al. 2015: 215). “Colored revolutions depend more on impression management than on revolutionary conditions, truth, or facts” (Вујовић, 2019: 131). “For the ‘conquest of people’s souls’ and the development of their subversive consciousness, with the intention that concrete subversive activity should arise from it, the importance of the media is immeasurable” (Парезановић и Жељски, 2019: 413).

In Serbia, since the Law on Electronic Media of 2014, two markedly opposition television stations have been operating, N1 and Nova S, which are registered in Luxembourg and which very quickly developed into active advocates of radical Atlanticist ideology (про ЕУ, про НАТО, про џендер и про воук). Thus in Serbia as well, “the autocolonial deep state has its own ‘public service,’ with three television channels – N1, Nova S and Newsmax Adria” (Ћирјаковић, 2021: 117). These TV stations persistently, for ten years, and not without success, primarily promoted the pro-Western opposition (Ћирјаковић, 2021: 110; 117; 2022: 10), placing a good part of the opposition public under a kind of “multi-year television hypnosis” (Ћирјаковић, 2024: 169). From the very beginning of the protests, they put almost their entire programming at the service of popularizing them (regularly broadcasting almost every student or civic opposition action), as well as at the service of efforts to carry out an Atlanticist (re)orientation of the student movement. The influence of the foreign, Western factor through these “Luxembourg media” can hardly be denied, although the extent of the success of its influence can, of course, be debated.

And seventh, colored revolutions are characterized by a pronounced polarization of public opinion, in which the other side is treated as a political enemy (Манойло, 2017: 146) — and with whom, therefore, there is nothing to negotiate. In colored revolu-

tions, “the intensity of political intolerance has long surpassed the forms of democratic political struggle” (Парезановић, 2013a). “Citizens who support colored revolutions act with a messianic conviction in the correctness of their beliefs, showing an absolute absence of any tolerance or willingness to listen to, let alone attempt to understand, the position of the opposing side” (Вујовић, 2019: 63). Every different opinion, even a neutral one, is treated as serving the regime.

“This is particularly effectively applied against public figures (...). If such individuals decide to express disagreement with any form of action by opposition civic and political structures — even if that disagreement concerns violations of the law or the use of violent methods — such individuals become the target of mass and organized defamation, with the aim of ‘naming and shaming’” (Вујовић, 2019: 104–105).

In addition, “simple and vivid stereotypes are introduced into mass consciousness and entrenched within it, corresponding to the formula of unshakable truth: ‘enemies against ours.’ (...) This accelerates the identification of ordinary people with ‘ours.’ To be ‘one of ours’ becomes fashionable and prestigious” (Гриняев et al. 2015: 207). In Serbia in 2024/2025, we were dealing precisely with such a social atmosphere. On one side are the students, who are described in the most beautiful terms:

“Our children are now teaching us. Students are the most creative part of any nation; they are the future of the nation” (FoNet, 2024б). “The students are your and our children, and we are proud of them, because they are fighting for the values that are the foundation of every free society” (Nedeljnik, 2025). “Students are the future of our society and the guardians of our fundamental values” (FoNet, 2025). “Students are our children. We know them. We raised them. And we had no idea that we were capable of creating something so good” (Ilić D. 2025). “‘As the children say, so it shall be.’ ‘Our future is the students’” (Mirković, 2025). “They are our children — and in whom shall we place our trust if not in them?” (Kulačin, 2025). “Today in Serbia, the students are closest to Christ and to God, because they propagate Christ’s values (...). Children who spread love and goodness. Children admired by all of Europe. Children nominated for the Nobel Prize. (...) Children of their country, who throughout Europe seek earthly justice and

protection for their entire people" (Marković B, 2025). "The students suddenly made all of us cry with happiness, made us feel. Hugging began, a long-forgotten activity" (Radosavljević, 2025). "A new patriotic force has sprung up — young Warriors of Light, guardians of truth in a time of deception. (...) They know that truth is the path, that the goal is far greater than fear, and that youth and light are an invincible army and a force that changes the world. (...) They defied rain, snow, and winds, leaving behind only their light and traces of love on the कठिन road to justice and to a better tomorrow. (...) Because they are fighting for sacred values, their fathers, mothers, teachers, and many other honorable and righteous people have stood beside these brave young torchbearers of this land. (...) Together they will drive away the darkness and build a bridge to freedom and to truth — brighter and new" (Petrović, 2025).

Opposite them stand the regime and its supporters, who are described in the darkest terms:

"Across from us are gangsters, war criminals, instigators and profiteers, paid, mass and serial killers, propagandists, thugs, local bullies, rapists, priests in the service of the devil, money-loving intellectuals and ideologues of this evil, scum raked up from in front of convenience stores, local taverns and stadium stands, all sorts of good-for-nothings and petty thieves from street corners, and many other humanoid creatures making a last effort to defend their master" (Krstić, 2025). "Opposite the students and the rebellious inhabitants of Serbia stand criminals from the nineties" (Ilić D. 2025), "the scum who have been destroying our lives for 13 years" (Diković, 2025). "In Serbia, this is what it is about. A showdown between democrats and anti-democrats. On one side the students, on the other the ђацији. On one side the citizens, on the other the boors. On one side the educated, on the other the semi-literate. And I've been generous to them. For the most part they are basically illiterate" (Protić, 2025б). "On Vidovdan, two worlds will walk through Serbia. The world of civic and народна Србија, and ... a world steeped in corruption and a comfortable life. It will be an encounter between the majority, decent Serbia and an unbridled, pushy minority trying to save its stolen loot, (...) it will be a confrontation of the regime with normality" (Preradović, 2025). "Power is in the hands of criminals, war and post-war criminals,

corrupt robbers, the dregs of society, (...) a bandit regime (...), a criminal gang that has usurped power" (Marković T, 2025a), "this human breed simply knows no limits in committing crimes" (Marković T, 2025б). "Vučići, Dačići, Vulini and the others obviously like to keep people in camp-like conditions. Moreover, they are accustomed to expelling people, to ethnically 'cleansing,' or to carrying out genocide. (...) an organized criminal chauvinistic gang that has occupied the state in the manner of any fascist occupier" (Gruhonjić, 2025). "For this unruly gang, culture as a whole represents a nuisance that must be gotten rid of at any cost" (Radosavljević, 2025).

One opposition MP and professor at the University of Belgrade, explaining the difference between the protesting students and the youth of the SNS, emphasizes that "our" young people are "somehow worldly," while "theirs" are "provincial" (Nova S, 2024a: 12:06 и даље). On the front page of the daily *Danas*, covering two-thirds of the page, appeared the headline "Everyone normal is with the students" (Danas, 2025) — which implies that those who are not with the students are, in fact, not normal. In the same paper, the headline appeared: "A doctor is either a human being, or a Progressive" (Radovanović, 2025) — thus implying that Progressives are not actually human. On N1, a citizen was quoted in a fully affirmative manner as saying: "I believe in the students, but they must not allow bacteria to be inserted among them, and those bacteria are the ћаћинци" (Mirković, 2025). One opposition leader believes that all professors of the University of Novi Sad who "do not support the students" should be dismissed (JPJ, 2024: 43:49; 45:18; 45:30). Another commentator even says: "I don't know whether I would feel sorry if politicians, prosecutors, judges, police officers, directors of public enterprises were lynched" (Вараги̑ћ, 2025). Since it is considered that our older fellow citizens are primarily voters of the SNS, the paper *Danas* finds it perfectly acceptable to publish the headline: "I would ban people over 65 from voting" (N1, 2025б). On Twitter, a "humorous" sale of tickets was organized for riding Progressives after the revolution ("Martinović 470 dinars, Ana Brnabić 250 dinars, Jovana Jeremić 20 dinars, Karleuša free, and for riding Azdejković you receive 1000 dinars"; Новости, 2024), and a university professor symbolically presented to the students who had blocked the FDU the book "Learning to Ride" (Васељенска ТВ, 2025). He also referred to the "students

2.0" and other regime supporters gathered in Pionirski Park ("ћациленд") as a "Monkey House" (Radovanović, 2025).

Between such sharply delineated hostile sides, there could be nothing that would constitute a third position.

"In today's Serbia it is impossible to be politically neutral. Politically uninterested. Apolitical. Because such people are, in fact, tacit collaborators of the authorities. ... Either you are against the authorities or you are for the authorities. There is no middle ground" (Protić, 2025a). "When it comes to the collapse of the canopy in Novi Sad, there are only two sides — either you support the regime that does not want any responsibility for the collapse of the canopy, or you are with the students who demand accountability" (Владимир Вељковић, у Karabeg, 2025).

"There is no 'but' when students make a decision about elections. Either you are with them, or you are SNS. There is no great dilemma there" (Kulačin, 2025).

Only on the media margins can we find critics of such polarization, who rightly warn:

"It is a matter of the use of a propaganda construction in the form of a Manichaean discourse, which rests on a central opposition between good and evil. In it, good and evil are understood in an absolute sense. (...) Such a picture of the world does not allow any rational debate with political arguments, and the historical context is completely abandoned" (Novaković, 2025).

"Just as liberals and their left-wing adjunct were not bothered by Ukrainian Nazis, so now in the use of the term 'ћаци' liberals see only an ordinary, innocent joke. The fact that people designated by that name are directly labeled as animals, that dog food is (d)elivered to them, is all characterized as an innocent joke, a witty little game. There is no need to waste many words to say that this is an obvious case of racism. What is racism if not labeling the other as inhuman or subhuman, as a savage or as an animal?" (Drašković, 2025).

All in all, regardless of our lack of knowledge about the depth and scope of the influence of the external factor on the protest movement in Serbia in 2024/2025, there are several cardinal features of a colored revolution that we recognize in the current events in Ser-

bia. But is that enough for us to call these protests a colored revolution?

Are we dealing with a colored revolution in Serbia?

Our limited knowledge of the influence of the foreign factor on today's events in Serbia certainly affects the final assessment of the character of the protest movement of 2024/2025. However, this does not mean that we cannot already say something more about it. First of all, one often hears the question — who exactly from abroad would be working on the overthrow of the regime, if Aleksandar Vučić strives to maintain good relations with all foreign powers, and especially with the West?

However, Serbia has traditionally been perceived in the collective West as a "little Russia in the Balkans" (Вуковић, 2018/1: 24; 28; 252–256; 2018/2: 276; 285; Ковић, 2021: 204; Ћирјаковић, 2022: 231), and the fact that it did not introduce sanctions against Russia after the outbreak of the Ukrainian war further reinforced that prejudice (Антонић, 2023: 201). Although the second Trump administration does not have a hostile attitude toward Vučić's regime, during his first government (2016–2020) a significant discrepancy could be observed between the policy of the President of the United States and the concrete actions of parts of the American establishment on the ground (Адамовић, 2021). On the other hand, after January 20, 2025, the banner of neoliberal Atlanticism — deeply Russophobic and anti-Serbian — was taken over by the establishment from Britain and the EU. In the Balkans it began to play an independent role in relation to the United States, which is best seen in the continued unconditional support for Christian Schmidt, the unrecognized High Representative for Bosnia and Herzegovina (cf. Перић Ромић ур. 2024). Therefore, it is entirely possible that, regardless of the relatively good relations between Vučić and Trump, other powerful segments of the Euro-Atlantic structures are participating in undermining or even overthrowing Vučić's regime.

Nor does Serbia's proclaimed military neutrality and the effort of official Belgrade to "sit on two chairs" — the Western one (EU and US) and the Eastern one (Russia and China) — necessarily constitute an obstacle to active work by Western structures to bring

down Vučić's regime. A good example is Lukashenko and Belarus in 2020.

Lukashenko, too, played at a kind of equidistance between the West and Russia prior to 2020. He even stated, on December 24, 2019, that "the West and NATO will not allow Russia to violate Belarus's sovereignty" (нав. Манойло, 2021б: 122). The US Secretary of State Mike Pompeo, on February 1, 2020, at a meeting with Lukashenko in Minsk, promised full support to Belarus "to preserve its sovereignty and independence from Russia (by the US supplying Belarus with liquefied gas, in case Russia begins to use 'pipeline diplomacy')" (Манойло, 2021б: 123). Upon a tip-off from the US, the KGB of Belarus, on the night of July 29, 2020, arrested 32 Russian citizens — "Wagner members" in transit to Syria — under the accusation that they had come, ahead of the presidential elections, to "organize a coup d'état." Lukashenko demanded an official explanation from Moscow "regarding the detained militants" (ibid.). Some of these Wagner members had previously been on the battlefield in Donbas, so Ukraine requested their extradition as terrorists. On August 6, 2020, Lukashenko ordered "that the prosecutors general of Russia and Ukraine be invited to the country" in order to "resolve the situation with the detained militants" (ibid., 124).

However, on August 9 presidential elections were held, after which the opposition announced that the elections had been stolen, a colored revolution began, and Svetlana Tikhanovskaya, with 10% of the vote received, proclaimed herself in Lithuania the "elected president" of Belarus (claiming that she had won 60% of the vote!). The Seimas of Lithuania recognized this on August 10, 2020, after which Tikhanovskaya held meetings "at the highest level" — according to presidential protocol — with the leaders of France (September 29, 2020) and Germany (October 6, 2020). The US State Department officially announced on August 11, 2020, that the United States did not recognize the presidential elections in Belarus (Манойло, 2021б: 120–121; 126). Seeing how his policy of equidistance had been repaid, Lukashenko made a decisive turn toward Russia, secured Russia's guarantee that it would militarily intervene in the event of an attempt to overthrow the government in Minsk by force (Манойло, 2021б: 127), and then managed to crush the colored revolution.

Thus, strong influences of Atlanticist structures on the protest movement in Serbia in 2024/2025 cannot be ruled out — influences that may extend to directing it — especially given that Serbia is in a position of (neo)colonial dependence, from economic to cultural, in relation to the EU and the United States (Хофбауер, 2012; Шуваковић, 2014: 297–309; Ломпар, 2016: 110, 119, 196, 221; Катић, 2018: 358–360; Ружичић, 2017; Ломпар, 2018: 17, 75, 104, 107, 119, 143; Антонић, 2022б; Ћирјаковић, 2022; Đukić, 2023). This does not mean that the entire student-civic movement in Serbia in 2024/2025 is remote-controlled from abroad. Like any other major event, the student uprising of 2024/2025 contains elements of spontaneity, a sincere aspiration to discover the truth and achieve justice, as well as many emancipatory impulses toward building a society with more equality and democracy (as shown by the affirmation of plenums and assemblies as forms of direct democracy). But, likewise, as with other major events, the student uprising of 2024/2025 undoubtedly also contains elements of project-based action, non-public activities of organized structures (both domestic and foreign) — in the sense of taking control over the movement and directing it in a desired direction. In typical colored revolutions,

"the majority of participants are (...) useful idiots of staged unrest. Their presence is decorative and serves to produce the impression that the coup reflects the mood of the majority, or at least a significant part of society" (Каргановић, 2014а: 20). With the success of the coup, "the deceived protagonists of the 'democratic revolution' have fulfilled their task and, with selected exceptions, become unnecessary. (...) Professionals step onto the scene, take over the captured levers of power and hand them over to trusted local collaborators. The infrastructure of the coup is rapidly dismantled, and the used-up masses are sent home" (ibid., 27). In fact, although in such overthrows the masses are used and the goal proclaimed is the advancement of the public interest, the true aim is a change of power carried out in favor of a narrow interest group — which is why they are merely a type of putsch (ibid., 11).

On the other hand, a major influence on the emergence of elements of a colored revolution and their increasingly noticeable presence within the student-civic movement is also exerted by structural factors — primarily the objective weakness of Aleksandar Vučić's

regime. In general, when it comes to colored revolutions, "they occur in countries where, for various reasons, the state and the government are weak" (Mitchell, 2012: 10), that is, "in states where the regime enjoys acquiescence rather than popularity" (Polese and Beacháin, 2011: 115). As the main weaknesses of Vučić's regime, which prove crucial for the outbreak or the success of a colored revolution, the following may be cited:

1. **The absence of a democratic political consensus among the elites**, primarily due to the frequent undermining of parliamentarism by the ruling party, the entire culture of insulting the opposition in pro-government media (tabloids), as well as the authoritarian style of political governance (Антоњић, 2016).

2. **The absence of significant ideological appeal**, due to the regime's frequent lack of principle and Machiavellian pragmatism — with the result that sovereigntists regard it as "treacherous," while Euro-enthusiasts see it as "anti-European."

3. **The absence of internal autonomous social allies** — the regime imprudently worked on systematically taking over or destroying all self-governing sectors of civil society, so that, with the outbreak of the uprising, all remaining autonomous structures either adopted a position of neutrality (the business elite, cultural and scientific institutions) or took an openly hostile stance (the University).

4. **A weak motivational-recruitment foundation** — the main way in which the regime sought to secure support was through (material) corruption; but when corruption itself becomes the target of the uprising, as happened in Serbia after November 1, 2024, such a motivational-recruitment driver becomes in fact self-destructive for the regime.

5. **Marked incompetence of most of the regime's associates and appointees**, who reached their positions primarily through the party and personal connections — which in turn implies very limited efficiency of the state apparatus, which in practice is scarcely capable of doing much properly.

6. **An arrogant and repellent style of leadership at the top of the regime** — probably motivated by the incompetence of the administration noted in the previous point — in which disdain toward lower levels of the corporate hierarchy is often publicly dem-

onstrated; this can hardly generate stronger personal loyalty among those truly capable members of the state apparatus, so necessary in crisis situations (Младеновић, Пономарева, Килибарда, 2012: 520).

7. **Underestimation and a decade-long tolerance of the toxic influence of hyper-Atlanticist media**, such as N1 and Nova S, on Serbian public opinion. It has already been said that this was "one of the biggest mistakes — I would not be surprised if it becomes the most expensive, and even if it one day proves fatal — that Vučić has made since coming to power" (Ћирјаковић, 2024: 173).

8. **The regime's social base, in comparison to the opposition, is older, poorer, less educated, more passive and more apathetic (8)** — which, in conditions of mass uprising, is a serious handicap, since from such a base it is far more difficult to recruit resolute ideological and political fighters. "Experience shows that a relatively small number of people — usually several tens of thousands — bring down a government before millions of passive and anesthetized citizens" (Parezanović, 2024: 379).

The regime was convinced that good economic policy and rising living standards were its key strength. The average salary — an indicator that best reflects the condition of the middle class (while the median is certainly a better indicator for the lower classes) — in December 2011 was 43,887 dinars, and in December 2024 it amounted to 108,312 dinars (Paragraf, 2025). That is a nominal increase of 147%, and if we subtract inflation of 81% (Valorizacija, 2025), a respectable increase of 66% remains. Dinar savings at the end of 2024 were 11 times higher than in 2012. While they have now reached a value of 1.6 billion euros, foreign-currency savings almost doubled between 2012 and 2024 — from 8.3 billion to 15.4 billion euros (Brkić, 2025). An IPSOS survey showed that in 2024 half of Serbia's citizens traveled abroad (24 sedam, 2025). Through e-payments alone, Serbian citizens spent 2.2 billion euros abroad in 2024 (Brkić, 2025). Earnings of the petty bourgeoisie, i.e., independent craftsmen (tilers, plumbers, electricians, bakers…), have increased significantly. The stratum of rentiers — people who earn income from property (residential and commercial space) and capital (shares, funds) — has also grown. "With the naked eye one can notice the growth of the middle class. (...) Per-

haps between 30 and 35 percent of the population could be counted as middle class" (Brkić, 2025). And it is living better and better. "Restaurants and cafés are teeming with guests. There are crowds in car showrooms and beauty salons. Apartments are selling 'like halva.' Savings accounts are swollen with euros and dollars. Travel agencies are overbooked with desires for sunbathing, skiing, and short visits to interesting cities" (Brkić, 2025).

However, it was precisely this increasingly prosperous middle class that became the bearer of the uprising against the regime. The most ardent demonstrators were precisely "members of the urban middle class who have recently been able to afford vacations in Halkidiki, skiing in Kopaonik, and spring visits to European metropolises" (Грбић, 2025). The protesting students were also largely children from middle-class families, since after the fall of socialism the student body in Serbia became markedly middle-class. A 2012 study among students in Niš showed that only 20.4% of them had fathers who were workers or peasants (9) (Марковић Крстић и Милошевић Радуловић, 2015: 488).

Although, therefore, in comparison with the period before the SNS, the standard of living of the middle class undoubtedly increased, it once again turned out that a better standard of living does not mechanically bring political peace. In the case of Serbia in 2024/2025, Lenin's thesis — that crisis and impoverishment generate revolution — did not prove accurate. Tocqueville's hypothesis worked far more strongly — that improvement in economic position leads to rising expectations, and when those expectations are not fulfilled, this generates dissatisfaction and rebellion (see Соловей, 2011: 35). As was previously noted (Владушић, 2017), when unfulfilled consumer expectations combine with the perception of the authorities as highly corrupt, a colored revolution is at the doorstep. "In a consumer society, high treason is forgiven — because the consumer does not really have his own state anyway — but corruption is not" (10) (Владушић, 2017). Thus in Serbia the case of the Orange Revolution in Ukraine in 2004 was repeated, which had been preceded by "unprecedented economic growth of 12–14% annually, in the two to three years prior; this growth created a large Ukrainian middle class, awakened its political ambitions, and raised the aspirations of Ukrainian society" (Соловей, 2011: 36). And yet, the government in Kyiv was overthrown. Similarly, our

market-productive middle class was embittered that, despite numerous fees, levies, and taxes, it still had to pay a considerable corrupt rent to members (11) of the regime. And our salaried middle class was embittered that advancement in service did not proceed according to the principle of meritocracy, but primarily along party lines. Their ambitions and aspirations were in marked contradiction with the reality of an increasingly rigid party-clientelist regime.

In that sense, it was irrelevant that it turned out the canopy had more likely collapsed due to negligence rather than corruption (12) (Павловић, Б. 2025). Yet negligence itself is perceived as collateral damage within a system of corruption, in which a general scramble for personal gain prevails, so that no one has time to do their job properly. Students of the 14th Belgrade Gymnasium recorded a short video, structured as questions and answers, which went roughly as follows: "— Why was poor-quality material used in the reconstruction of the canopy? — Because of corruption. — Why did the reconstruction cost ten times more than planned? — Because of corruption. — Why was it not noticed that the canopy was cracking? — Because of corruption. — Why did the canopy collapse? — Because of corruption. — Why did 15 people die? — Because of corruption." It is not at all important how accurate this is. What matters is that people believed it massively and firmly. The conviction that the Progressives had created a deeply corrupt system had already existed. But the collapse of the canopy was, for a large part of the public, the final confirmation of the character of that system. In that sense, when we speak of legitimacy, it is no longer important how convincing Vučić's victory was in the 2022 presidential elections (see Антонић, 2022: 223–249), or the SNS victory in the 2023 parliamentary elections (Избори, 2023). The collapse of the canopy delegitimized the system for a large part of society, and thereby the entire regime.

It should also be borne in mind that our middle class hates SNS corruption not because it is something particularly worse than the earlier "yellow" corruption, but because with its help the Progressives too easily manage to leapfrog it in class terms. The embittered middle class, in fact, wants firmer class boundaries, despising the "Progressive Neanderthals," as one Peščanik author called them (Ilić, S. 2025), as people from the lower class who have for-

gotten their place. Indeed, the echo of that class contempt can be recognized in the statement of a prominent university professor that "those who say that Vučić carried out a social revolution and brought to the place of the elite people who had previously been at the bottom of society are right" (Đorđević, 2025). Another member of the Belgrade cultural elite describes his "orangutan-like colleagues from the (Progressive – S. A.) party" (Marković, 2019) — one "looks primitive" (Marković, 2020a), another would not be helped by "all the procedures of plastic surgery" "to begin to resemble a human being even remotely" (ibid.), a third is an ordinary "creature" (Marković, 2020б), a fourth once looked "like a bison" and now is a real pig… (ibid.). Explaining the paradox that "Aleksandar Vučić's policy most raised the living standard precisely of those who cannot stand him," Грбић (2025) aptly observes that "their hatred toward Vučić is more aesthetic than political." Precisely from the angle of that class-based aesthetic racism (cf. Калик, 2008), the well-known statement of a judge from ProGlas becomes understandable, expressing disgust at the "mixing of social cards, where we actually still boast that (once – S. A.) everyone with only primary school could go on vacation every year — which is not normal, it exists nowhere, it is simply unrealistic" (13) (Политика, 2023).

Although our professionally established and well-off upper middle class is largely within the student-civic movement, the strike force of this movement — both in the streets and in the media — is nevertheless made up of the lumpenbourgeoisie, that is, persons without a genuine profession. Apart from students, who are "not yet university-educated," which is why they are "persons without profession (PBP, i.e. PWP = people without profession)," the local rebellious "PBPs are most often people who belong to the media, that is journalists, then various managers, businesspeople without formal education, political scientists, sometimes even people from organizational sciences and the like — simply individuals without precise specialized knowledge, who believe they know everything, while usually knowing very little. (...) They do not have a faculty degree, or they have journalism, organizational 'sciences,' management or similar courses... Sometimes also a short stay abroad and market-level knowledge of at least two languages. They try to judge everything, but about everything they know little more than nothing" (Pavlović, D. 2025: 5). As the mass character of the pro-

tests began to decline, it was precisely these "persons without a real profession" from the Serbian lumpenbourgeoisie who began to dominate, both in the streets and in opposition (14) media.

Still, can one speak at all of a colored revolution if the government has not in fact been overthrown? One can, because there are both successful and unsuccessful colored revolutions. The first group includes the overthrow of Mečiar in Slovakia in 1998 (Polese and Beacháin, 2011: 116; Ильченков, 2014: 61; Локланд, 2014: 150), the Serbian October 5, 2000 (Ильченков, 2014; Локланд, 2014: 150–155; Мовat, 2014: 194–195; Вујовић, 2019; Ђурковић, 2020: 311; Tadić, 2021: 60), the Georgian Rose Revolution (2003), the Ukrainian Orange Revolution (2004), the Tulip Revolution in Kyrgyzstan (2005), the Maidan Revolution in Ukraine (2014), the Macedonian Colorful Revolution (2016; Vankovska, 2020), the revolution in Armenia (2018) (15)... Unsuccessful colored revolutions include Belarus 2006 and 2020 (Лебедева, 2014: 192; Манойло, 2021б: 120–127), Russia 2012, Republika Srpska 2018, Hong Kong 2014 and 2019 (Вујовић, 2019: 29; 53), Venezuela 2019 (Манойло, 2021б: 113–116), Kazakhstan 2022...

The Serbian protests of 2024/2025, with the students' demand of May 5, 2025 — that early parliamentary elections be called — thereby move into the model of electoral controversies. Whatever those elections may be like, the opposition can always accuse the regime of electoral fraud, and then follows the renewal of mass demonstrations, a general strike, and social pressure to step down from power. In fact, we are faced with an ongoing process, and before its conclusion we cannot be certain of its character — and for some important truths about it, much more time must pass before they are fully revealed. That is, of course, due to the very nature of colored revolutions.

"The operation has no chance of success unless it is camouflaged by a façade of bribed domestic collaborators and incidentally mobilized useful idiots, co-opted through a combination of ambition, vanity, bribery, and threats. Gene Sharp, in his manual *Self-Liberation*, extensively and quite correctly points out the damage that local advocates of a 'democratic revolution' would suffer if their connection with foreign suppliers of material support, training, and strategic guidance were to be exposed (Sharp, 2009: 22). Therefore, the fingerprints of the foreign factor — the real authors

of the coup — must remain invisible to the majority of participants and to the broader public" (Каргановић, 2014б: 40).

However, what is already certain is that the authorities do not speak of a colored revolution solely for propaganda reasons, but truly believe that they are dealing precisely with a colored revolution, and are adhering to developed methods of combating it. Proof of this is the occupation of Pionirski Park and the area in front of the National Assembly (the so-called Ћациленд). People often ask what the point of this is, and why the entire space has become inaccessible. Yet in the literature on colored revolutions it is pointed out that the "creation of a territorial enclave," as a "springboard for the expansion and consolidation of opposition power," is one of the key strategic moves of coup-makers (Гриняев et al. 2015: 206–207). Examples cited include the Maidan in Ukraine, Freedom Square in Tbilisi, Tahrir Square in Cairo, or the "Freedom Camp" in front of the government building in Skopje (Vankovska, 2020: 39), from which moves were made toward surrounding state buildings, or from which the uprising radiated outward across the entire country. The central territorial enclave of the uprising is important not only for strategic, operational-coup reasons, but also for propaganda purposes.

"The crowd first condenses at a single microscopic geographic point, (...) then that space is propagandistically transformed into the only stage where anything significant is taking place and on which all attention is concentrated, and finally, through telescopic lenses, that point is artificially magnified to gigantic proportions" (Каргановић, 2014а: 24).

The enclave, namely, becomes the image of the entire society, of its mood and its will. And if the people's will is the urgent removal of the government — who would dare oppose it? In order to prevent this, preventive blocking of the space is recommended — and that is precisely what the authorities have been doing since March 6, gradually expanding the occupied area in front of the National Assembly. As the Minister of Police, Ivica Dačić, explained, "They need Pionirski Park to radicalize the protests, to block that entire area in front of the Assembly, to block the Presidency, and everything else" (the City Assembly of Belgrade, the Constitutional Court, the Post of Serbia/Telekom, etc.). And "something that

would threaten the vital functioning of the state, the lives of citizens, we cannot allow" (Milošević, 2025).

Another indication that our authorities take the protests seriously as a colored revolution is their attitude toward elections. Although the Progressives frequently called early parliamentary elections (2014, 2016, 2022, and 2023), as soon as the students demanded them (May 5), the authorities immediately (16) refused. The opposition interpreted this refusal as fear of a student electoral list, as well as of polls which, according to the opposition's assumptions, show that the authorities would lose the elections this time. More likely, however, is the insight — drawn from the literature on colored revolutions (to which we have already referred) — that the most common theme of coup-driven protests has been allegedly or actually stolen elections. Our authorities simply fear that the student-civic movement, even if its list does not win, will announce that the elections were stolen — however fair they may be. That would then become the final impulse for a general uprising and the completion of the colored revolution. Therefore, the authorities are waiting for the rebels to tire, and for the blockades and protests to deflate over time, and only then to schedule elections.

It should be known that at the top of our government there are professionals who are very familiar with the literature on colored revolutions. For example, Marko Parezanović, head of the Security Information Agency and professor at the Academy for National Security, has published a book on political coups, in Serbian (Парезановић, 2013б) and in Russian (Парезанович, 2018), and later several articles on colored revolutions (Parezanović, 2024; Парезановић и Жељски 2019). Also, as early as 2021, Serbian and Russian security services formed a joint Working Group for combating colored revolutions (AP, 2021). There is no doubt that the Russians have top experts in this field and that they have developed practical knowledge about more effective methods of countering colored revolutions. After the large gathering of the student-civic movement in Belgrade on March 15 ended relatively painlessly for the authorities, Deputy Prime Minister Aleksandar Vulin stated that "Serbia is grateful to the Russian services for their assistance in the fight against the colored revolution" (РИА Новости, 2025б). This implies that such cooperation is underway, and that at the top of the government serious thought is being given

to how to overcome the phenomenon they see as a colored revolution.

There remains, of course, the open question of how genuinely autonomous the student movement is, and how much it is remotely directed from outside, primarily from (17) abroad. Plenums are closed to the public, an atmosphere of conspiracy and anonymity prevails within the student movement, so it is not clear to what extent opinion leaders have emerged and whether they differ in any way from ordinary students. The movement likes to present itself as leaderless, spontaneous, and diffuse, but how much this is truly the case is difficult to say. Plenums have generally refused requests to allow in-depth research of protest participants (research that is not online), so more about the current student movement is known only to members of the intelligence community. However, we do have at our disposal an interesting study of young revolutionaries from the time of October 5, whose findings are telling for present conditions as well. Sociologist Vladimir Ilić, in the second half of October 2000 — that is, immediately after the revolution — surveyed 573 activists of "Otpor" (Ilić, 2001). Although today we mostly think of "Otpor" as an instrument of colonial counterrevolution (Антоний, 2020a), this research shows that the mass of its activists was in fact sovereigntist ("national") — regardless of the fact that it was a generation born in the SFRY, living in the FRY, still listening to the anthem "Hej Sloveni" and watching the raising of the Yugoslav flag, without religious instruction in school, etc.

For example, the most significant event from the past of the Serbian people for "Otpor" activists was the Battle of Kosovo (Ilić, 2001: 20), and the most significant personality was Saint Sava (Ilić, 2001: 18).

When asked which country was perceived as the most hostile toward our country, the United States ranked first (first answer 29%), followed by Albania (18%), other Western countries (9%), and Croatia (8%) (14). Among friendly countries, Greece was first (22%), Russia second (9%), then Romania (6%), Bulgaria and Macedonia (3% each) (Ilić, 2001: 13).

The relatively largest share of Otpor activists saw the desirable solution to the Kosovo question in genuine autonomy within Serbia (31%), followed by the complete abolition of Kosovo's autonomy

within Serbia (11%), or the idea that Kosovo should become a third federal unit within the FRY (7%)… Only 1% supported Kosovo's independence (Ilić, 2001: 23). When asked whether members of national minorities in Vojvodina and central Serbia should be granted new rights, 31% of Otpor activists believed they already had too many rights, 15% supported securing all (usual) civil rights, and only 10% thought they should be granted additional collective rights (Ilić, 2001: 22).

Regarding Republika Srpska, the largest share of Otpor activists favored its unification with Serbia (28%), 15% supported a purely confederal status of RS within Bosnia and Herzegovina, and only 8% favored stronger integration of RS into BiH (Ilić, 2001: 24).

In its public activity as well, Otpor cultivated a "nationally colored approach" (3). Thus, their main slogan was "Otpor because I love Serbia"; in Kragujevac they sang *Bože pravde* as their anthem; they lit candles in the Church of Saint Sava in Belgrade; they visited the Patriarch and received his support and blessing (Блиц, 17. 6. 2000; Ilić, 2001: 49; 50).

Thus, even then the "revolutionary" youth was "national" — much like the current rebellious student (18) generation has appeared in recent months. However, the most interesting part of Ilić's research concerns the financing of Otpor. Ordinary activists were convinced that the bulk of the funds came from the Serbian diaspora abroad (Ilić, 2001: 2). As for the leadership of Otpor, Ilić notes in his study the "almost obsessive repetition of the claim that the organization is financed exclusively from funds of the Serbian diaspora" (Ilić, 2001: 4). In that sense, Ilić also cites public statements by Otpor leaders — for example, Vukašin Petrović stating that "we do not receive a single dinar from abroad, except from our diaspora" (НИН, 11. 5. 2000), or Branko Ilić, who "explicitly claims that there is no financing from Western governments" (Блиц, 14. 5. 2000; Ilić, 2001: 38). Yet ordinary Otpor activists, whom we have seen regarded the United States as the most hostile country in the world, would certainly have been quite surprised had they known that the main source of Otpor's financing was precisely that most hostile country — the United States.

This became known immediately after October 5 from an extensive investigative article published in *New York Times Magazine*

(Cohen, 2000). It revealed that in 2000 alone Otpor received 1.8 million dollars from the American IRI (International Republican Institute). It was also stated that of the 3 million dollars spent by NED (National Endowment for Democracy) in Serbia in 1998/99, "Otpor was certainly the largest recipient," with the money "going into Otpor's accounts outside Serbia" (Cohen, 2000). As early as August 2000, Jared Israel, based on a discussion in the US Senate (Senate, 1999), estimated that the United States had invested over 100 million dollars in the overthrow of Milošević (Israel, 2000) — a figure later confirmed by William Montgomery, then US ambassador to the FRY (Шварм и Ћебић, 2015: 40:48—41:07). This was an enormous sum, considering that the average monthly salary in Serbia at the time was 40 dollars — making it equivalent to 2.5 million monthly salaries (or over one billion dollars when converted into today's values). A significant portion of this "pie" went to Otpor, which was thus able to open offices in 123 cities in Serbia (Глас јавности, 6. јули 2000, стр. 4) — in Belgrade renting a large apartment in Knez Mihailova Street (and at least one additional secret apartment near Zeleni Venac; Bujošević i Radovanović, 2000: 109), etc. When the police seized Otpor's propaganda material, trucks were needed to transport it — just before the 2000 elections, Otpor printed 60 tons of campaign propaganda (19) (Cohen, 2000).

Although Otpor's leaders explicitly denied having regular contacts with officials from the US and EU, or having undergone any Western training (Ilić, 2001: 2), after October 5 it became known that this was also untrue. Already from the article in *New York Times Magazine* it was evident that Otpor leaders had met "7 to 10 times," beginning in October 1999, with an IRI representative in Hungary and Montenegro. Paul McCarthy, then an official of NED, held a series of meetings with Otpor leaders in Podgorica, Szeged, and Budapest, among whom Slobodan Homen was responsible for international cooperation. In June 2000, Homen met in Berlin with US Secretary of State Madeleine Albright, and in Budapest with Ambassador Montgomery, who expressed confidence that after Milošević's overthrow a new generation of politicians in Serbia would emerge precisely from Otpor. "That would be a fair return on American investment in the movement," wrote *New York Times Magazine* in November 2000 (Cohen, 2000). It later turned out that an intelligence center in Budapest had "strate-

gically worked" with Otpor leaders through operatives Gene Sharp and Robert Helvey (Sharp, 2009: 12). Colonel Helvey, incidentally, was a veteran of US military intelligence and a specialist in working with rebellious students in several countries (Лебедева, 2014: 179; Мовat, 2014: 201; 205; 207). Helvey was one of the lecturers at a training seminar in Budapest for 25 prominent Otpor activists. "Only in 2004 did former members of Otpor's leadership officially acknowledge the facts about participation in seminars led by Colonel Helvey" (20) (Ильченков, 2014: 85).

Of course, everything said about Otpor does not mean that the same applies to today's student (21) movement. Reasoning by association is one of the frequent logical errors present in our heated public life, where on the basis of a single stance — even a single thought — people are placed in the enemy camp and disqualified. However, one should always bear in mind the difference that exists in all movements or organizations between the infantry and the generals. An army does not go where the infantry wishes, but where the generals want it to go. Although there are many reasons to admire how the student movement in Serbia in 2024/2025 has appeared and what it has accomplished, many of its important features remain unknown to us. Although Otpor also insisted on the "concept of an organization without leaders" (Ilić, 2001: 3), that is, on spontaneity and diffuseness, it took quite some time after October 5 before a more reliable picture of the character and role of that movement could be assembled. And while some will position themselves toward the current student movement emotionally (intuitively), others will adhere more to prudent caution — each according to their temperament and personal experience. It will be interesting to see who, in this matter, proves to have been less mistaken.

Nevertheless, whether the student-civic protest in Serbia in 2024/2025 is a colored revolution or not, for now we cannot know with certainty. But, as shown in this paper, there are similarities with the model of colored revolutions developed through the study of some previous cases of that phenomenon. And just as we do not judge people by what they say about themselves, so we cannot judge major social phenomena by the statements of their protagonists — especially those from the lower ranks.

“One of the key elements of this myth (of colored revolutions as authentic mass movements – S. A.) is obviously the idea that these events are driven by ‘the people’ and that they occur spontaneously. In reality, of course, these are very carefully organized operations, often deliberately staged for the media, usually financed and controlled by international networks of so-called NGOs, which are themselves instruments of Western powers. It is striking that the myth of the spontaneous popular revolution persists, given the extensive literature on coups and the main factors and tactics by which they are brought about” (Локланд, 2014: 134).

Of course, comparisons and classifications in the social sciences do not have the same force as in the natural sciences, since we are not always able to grasp all the particularity of a complex and evolving phenomenon (Шуваковић, 2014: 11–23; Калик, 2024: 29–32) — which is why it can surprise us with its unexpected trajectory or even with a character different from the classification we have assigned to it. But the excitement and beauty of the social sciences lie precisely in these unexpected and hidden aspects, as challenges to our theories and research tools. The question of a colored revolution in Serbia in 2024/2025 represents one such open challenge.

Endnotes

(1) Full professor, santonic@f.bg.ac.rs,

https://orcid.org/0000—0002—5693—9952;

the article was produced within the framework of research conducted with the support of the Science Fund of the Republic of Serbia on project FSITC 1561: “Formation of Serbian Identity and Theoretical Controversies Regarding Attempts at Its Deconstruction.”

(2) According to a report by N1, Archpriest-Stavrophor Velibor Džomić said: “In this entire process of the colored revolution there are the fewest students; they are so abused” (Mirković, J. 2025). However, that part does not appear in the podcast itself (Православље, 2025), which has led to claims “that this part of the interview was omitted, that is, visibly cut out” (Hofmeister, 2025). Regardless, the program itself was sharply attacked, and *Danas* wrote that in this “earthly-heavenly podcast, the authors shat on the students in blockade” (Vidojković, 2025). It should be noted that earlier Bishop Sergije of Bihać-Petrovac wrote about the backstage actors of the student-civic movement: “We do not see their faces, because somewhere from their hajduk dens they manage the protests in which, apart from students, there is nothing student-like. Nor Serbian” (Епископ Сергије, 2025).

(3) “It is obvious that the protests were supported and promoted by globalists (...). They want to bring to power a completely controlled pro-Western politician who will accelerate Serbia’s movement toward the West. (...) It would be an excessive simplification to reduce the protests exclusively to the machinations of globalists (...) As far as I can see and know, two other powerful forces that openly hate Vučić are involved in the protests: Serbian patriots ready to sacrifice their lives for Serbia’s independence and sovereignty, and a strong Russophile movement, which is of great importance. (...) Only those who fear a colored revolution refrain from participating in the protests” (Дугин, 2025).

(4) The following message was broadcast: “We will not tell you what to do, not because we do not know but because you know. Take freedom into your own hands. We believe in you; you have the green light” (Политика, 2025a).

(5) The rioters gather in one place, block the street, and when the police appear they disperse, only to reassemble at another location.

(6) For example, in Niš: “We don’t decline cases but we will change the system” (Инстаграм, 2025). In Belgrade: “Sleep peacefully, granny, everything is blocked”; “We remain in Serbia but not under the canopy”;

singing “Come out, girl” to officials of the institutions in front of which protests are held, etc.

(7) Over time that jumping became less and less “carnival-like,” and increasingly an expression of a “staged, mass hysteria” (Pavlović, 2025: 6).

(8) According to one public opinion survey from March 2025, support for the ruling coalition among respondents older than 61 is 59%, while among voters aged 18 to 40 it drops to only 8% (НСПМ, 2025). The pattern is similar with education: 69% of respondents with only primary school support the ruling coalition, while that share among the highly educated is only 18% (ibid.). Support from these strata is very important, since persons with primary education or no schooling at all, according to the 2022 census, make up over 24% of the adult population, and citizens older than 60 account for 30% of the adult population (voters).

(9) Somehow, precisely at the time when the cited article was published, in the first practical class of “Theory of Social Structure,” I invited sociology students to assess their own class origin and write it on a slip of paper. Among the hundred or so notes I received, in only two cases was written “from a working-class” or “from a peasant” background.

(10) That is why our middle class did not protest much over Kosovo, but was ready to jump angrily to its feet over corruption.

(11) For example, the opposition public accused Dragana Sotirovski, mayor of Niš (2020–2024), of taking between 70,000 and 100,000 euros per building for issuing construction permits. She became mayor as the owner of four apartments and then, according to opposition accusations, purchased so many properties that in Niš she was nicknamed “neighbor” — because she allegedly owned so many apartments that she was a neighbor to half the city (Todorović, 2023; N1, 2024; Miladinović, 2024; 2025).

(12) Moreover, it appears to have been long-term corrosion that in fact could not have been detected at all (Nenad Ivanišević in Смајловић, 2025).

(13) However, it is not only Progressives who are the object of class contempt of the Belgrade middle class — so are all those who are deceived into voting for sovereigntist, “right-wing” parties. For example, for the list of Branimir Nestorović. In the 2023 elections it received 178,830 votes. But here is what we had the opportunity to read in *Vreme* about those few hundred thousand people. “It is certain that among those who granted Doctor Nestor political weight there are citizens who voted by the principle ‘the crazier the better’ because ‘they are all (politicians) the same,’ but that is nevertheless an enormous reservoir of votes, in both

Belgrade and Serbia, people who will marry partners with green eyes in order through marriage to acquire the conditions for Martian citizenship so they can flee Serbia if things get tight. Perhaps among them there is also some Serbian imaginary Ziggy Stardust, someone who in the next elections will appear to Serbs like an alien whom his Martian colleagues left among the Nemanjić dynasty to appear among Serbs when they erect a worthy monument to Stefan, and whom Doctor Nestor summoned among the Serbs" (Ivanji, 2024). Literally all who voted for Nestorović's list were labeled primitive fools, ignoring all other aspects of this political group's possible appeal. In 2023 I myself went to a notary to certify my signed support for Nestorović's list, because I liked their criticism of both the authorities and the Western opposition — thinking they should be given a chance in the elections. Only by reading *Vreme* did I realize that I had done so in order to obtain Martian citizenship and find a green-eyed wife.

(14) An example is Biljana Lukić, a frequent guest on opposition TV channels, presented as a "journalist" — although no one remembers her journalistic work, nor can anyone say what her specific expertise is. Yet she mediocritically perfectly expresses the ideology and political standpoint of our upper middle class (Антонић, 2020б). Therefore she is a welcome guest in media directed not only toward that audience but also toward aspirational strata — those who want to climb into the upper middle class. It was precisely Lukić who, on channels such as Nova S or N1, was frequently invited to interpret the ideas and intentions of the student-civic movement (Nova S, 2024б; 2025; N1, 2025в; KTV, 2025, etc.).

(15) Some authors add to the listed overthrows all the revolutions of the "Arab Spring" (Tunisia, Egypt, Yemen...; Ђурковић, 2020: 322), as well as all the "velvet revolutions" of 1989 in Eastern Europe (Манојло, 2021а: 241). However, these overthrows somewhat deviate from the usual model: Yemen, Libya, and Syria immediately shifted to armed rebellion, and the "velvet revolutions" did not occur because of stolen elections or corruption, but because of a desire to restore capitalism and a multiparty system.

(16) Incidentally, a shift in emphasis in demands can itself indicate a colored revolution. "At an appropriate moment, the focus of the protest is imperceptibly shifted from the original demands, which served as bait for mass gathering, to entirely new ones, which are in fact the real ones and correspond to the needs of the directors behind the scenes. In Tuzla on February 7, 2014, it began as a protest against factory closures and unemployment, and evolved into a demand for a 'unitary Bosnia firmly incorporated into transatlantic structures'; in Kyiv it began with the slogan of adopting the accession agreement with the EU, and evolved into a de-

mand not only for a change of government but also for a fundamental political reorientation of Ukraine" (Каргановић, 2014а: 22).

(17) The President of the Republic claims that this is "the best organized colored revolution in Europe," and that "a lot of money, a lot of good organization, a lot of everything has been invested in it" (Политика, 2025б). He stated that there are many foreigners in Belgrade who are "training blockaders in hotels" (Beta, FoNet 2025), asking: "How many workshops has Deutsche Welle had in Serbia recently, how many special operatives from various countries, what were they doing in Belgrade in the last 6 months? There were hundreds of them" (Политика, 2025в). He also pointed to the food expenses during the main phase of the student blockades, "for 5,000 people daily — that's 45,000 times 30, 150,000 (?! – S. A.), then times 30 days, and you'll see how it goes" (ibid.). However, it remains a fact that the authorities have not yet presented any concrete data on the amount and recipients of financial aid or operational support coming from abroad.

(18) Interestingly, Ilić found a disproportionately small number of excellent students in "Otpor," as well as a disproportionately large number of students older than 25 — who were still in their fourth year of studies or still absolvents (Ilić, 2001: 7). "This orientation of youth toward politics instead of study would seem off-putting in another country," was the author's benevolent comment (Ilić, 2001: 7), while another commentator on Ilić's findings concluded that "careless students and pupils with rather low grades dominate" (Ильченков, 2014: 89). I do not believe that a researcher, 25 years later, would dare to ask young revolutionaries about their academic success, or even worse to comment on it in a similar way. For, as is written quite seriously in even more serious newspapers: "today, in Serbia, those closest to both Christ and God are the students" (Marković, B. 2025).

(19) A new member of the movement who proposed founding a branch in Vladičin Han was paid in advance 130 dollars for organizational expenses and given a mobile phone (Cohen, 2000). Mobile phones in Serbia in 1999 were a particular luxury, while the monthly salary of a worker was 28 dollars and that of a police officer 65 dollars (Ильченков, 2014: 88). Thus, those 130 dollars in Serbia were worth perhaps the equivalent of 2,000 euros today — considerable money for young people and an important incentive for political activism.

(20) At those seminars, Otpor activists learned how to create a network of "friendly" NGOs through which to conduct actions in which they themselves would not need to be publicly present — such as the "Go Out and Vote!" campaign, which Otpor carried out with 37 NGOs (Ильченков, 2014: 101). They also practiced participation in demonstrations: "who

should stand where; what the strike group does; what the rear armed with stones does if the police intervene; how to protect the most important people; how to communicate; where to place equipment...” (Bujošević i Radovanović, 2000: 27; 65).

(21) The main difference concerns composition — students made up the majority of activists in Otpor (51%), but there were also many pupils (30%), as well as some workers (5%), unemployed (4%), professionals (4%), and clerks (3%). Yet Otpor activists were primarily children of professionals (35%) — a marked overrepresentation of this middle-class group relative to the population average — although they were also children of skilled workers (31%) and clerks (15%) (Ilić, 2001: 6).

References

Адамовић, Саша (2021): *Ефекат Трамп*. Нови Сад: Архив Војводине, https://sn.rs/t3864.

Антонић, Слободан (2023): *Украјински рат — буђење Царства*, Београд: Catena mundi, https://sn.rs/04tjt.

Антонић, Слободан (2022а): *Може бити само један: повест председничких избора у Србији 1989—2022*. Андрићград—Вишеград: Андрићев институт, https://sn.rs/bhk4v.

Антонић, Слободан (2022б): „Компрадори као део ТНКК: Случај Србије“, *Социолошки преглед*, vol. LVI, no. 4, стр. 1169—1191, https://sn.rs/szcyc.

Антонић, Слободан (2020а): „О карактеру 5. октобра: револуција, али каква?“, *Двадесет година 5. октобра*, ур. Славиша Орловић и Деспот Ковачевић, стр. 47—70, https://sn.rs/cp1ot. Београд: Факултет политичких наука, Центар за демократију и Hanns Seidel Stiftung.

Антонић, Слободан (2016): „Избори под сумњом: како је дошло до избора 2016. и шта се тада збило“, у: *Избори у Србији 2016. године: „историјска“ или „Пирова“ победа*, ур. Милан Јовановић и Душан Вучићевић, стр. 9—45, https://sn.rs/e3jxh. Београд: Институт за политичке студије.

Антонић, Слободан (2013): *На бриселским шинама: политичке анализе* Београд: Чигоја штампа.

Vankovska, Biljana (2020): „The Chimera of Colorful Revolution in Macedonia: Collective Action in the European Periphery“, *Balkanologie* [Online], Vol. 15 , n° 2, http://skr.rs/z0BN.

Вујовић, Александар (2019): *Обојене револуције као савремени облик субверзивног деловања*, мастер рад, ментор Драган Симеуновић. Београд: Универзитету у Београду, https://sn.rs/ol1nf.

Вуковић, Слободан (2018): *Срби у наративу Запада, „Хуманитарна“ НАТО интервенција*, књ. 1. Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића; Београд: Институт друштвених наука.

Ковић, Милош (2021): *Велике силе и Срби: (1496-1833)*. Београд: Catena mundi.

Гриняев, Сергей Николаевич et al. (2015). *Иррегулярные конфликты: «цветные революции» - Анализ и оценка форм, приемов и способов ведения операций по смене режимов в суверенных государствах* (авторский коллектив), Москва: Центр стратегических оценок и прогнозов, https://tinyurl.com/23ll7a4t.

Ђурковић, Миша (2020): „Обојене револуције као део хибридног рата“, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, год. 71, бр. 175, https://sn.rs/c5jvr, стр. 309-327.

Đukić, Đorđe (2023): *Srbija — od sankcija do neokolonijalne privrede*. Novi Sad: Prometej.

Ильченков, Пјотр (2014): „`Експрес-револуција` у Србији“, *Рушење Републике Српске: теорија и технологија преврата*, Стефан Каргановић et al., прев. Дејана Кокотовић Маја Војводић Јовановић, стр. 61-130. Бања Лука: Бесједа, https://sn.rs/ik4xg.

Ilić, Vladimir (2001): „Između Evrope i retradicionalizacije – narodni pokret `Otpor`“. Београд: Хелсиншки одбор за људска права, https://sn.rs/ey1rh.

Калик, Марио (2024): *Криза модерне цивилизације и спасење: Шелеров пројекат*. Вишеград: Андрићев институт, https://sn.rs/gyuat.

Калик, Марио (2008): „Либерални фашизам и расизам у Србији“, *НСПМ*, https://tinyurl.com/2b2aepnq.

Каргановић, Стефан (2014а): „Како се припрема пуч? Технологија „обојених револуција“, *Рушење Републике Српске: теорија и технологија преврата*, Стефан Каргановић et al., прев. Дејана Кокотовић Маја Војводић Јовановић, стр. 11-28. Бања Лука: Бесједа, https://sn.rs/ik4xg.

Каргановић, Стефан (2014б): „Предстојећи покушај преврата и одбрана Републике“, *Рушење Републике Српске: теорија и технологија преврата*, Стефан Каргановић et al., прев. Дејана

Кокотовић Маја Војводић Јовановић, стр. 29-60. Бања Лука: Бесједа, https://sn.rs/ik4xg.

Катић, Небојша (2018): *Сурови нови свет*. Београд: Catena mundi.

Лебедева, Ирина (2014): „Брокери `цанк-революција`", *Рушење Републике Српске: теорија и технологија преврата*, Стефан Каргановић et al., прев. Дејана Кокотовић Маја Војводић Јовановић, стр. 161-191. Бања Лука: Бесједа, https://sn.rs/ik4xg.

Локланд, Џон (2014): „Техника пуча", *Рушење Републике Српске: теорија и технологија преврата*, Стефан Каргановић et al., прев. Дејана Кокотовић Маја Војводић Јовановић, стр. 131-159. Бања Лука: Бесједа, https://sn.rs/ik4xg.

Ломпар, Мило (2018): *Слобода и истина: белешке о промени свести.* Београд: Catena mundi.

Ломпар, Мило (2016): *Полихисторска истраживања*. Београд: Catena mundi.

Манойло, Андрей Викторович (2021а): *Стратегические информационные операции и оперативные игры спецслужб*. Москва: Горячая линия — Телеком, https://sn.rs/g7mi1.

Манойло, Андрей Викторович (2021б): „Информационная война и новая политическая реальность (II)". *Вестник Московского государственного областного университета* (электронный журнал), № 2, с. 110—148, https://tinyurl.com/293tr5g6.

Манойло, Андрей Викторович (2017): „`Цветные` революции как `отмычка для демократии`, *Гражданин. Выборы. Власть*, научно—аналитический журнал, № 3. с. 142-154, https://tinyurl.com/2ddpcaou.

Манойло, Андрей Викторович (2015): „`Цветные` революции и проблемы демонтажа политических режимов в меняющемся мире", *Вестник Московского государственного областного университета* (электронный журнал), № 2, с. 1—14, https://tinyurl.com/27nnhrwu.

Марковић Крстић, Сузана и Лела Милошевић Радуловић (2015): „Социјално порекло и образовне оријентације студентске омладине: компаративна анализа на примеру студентске популације у Србији, Македонији и Бугарској", *Социолошки преглед*, vol. XLIX, no. 4, стр. 469—512, https://sn.rs/7819j.

Медведев, Иван Александрович (2019): „Молодежь и `цветные революции`: тенденции взаимодействия в современном обществе", *Гуманитарный вестник*, Московский государственный технический университет им. Н. Э. Баумана, вып. 6. с.1-14. https://tinyurl.com/237kbn8n.

Mitchell, Lincoln A. (2012): *The Color Revolutions.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press, https://sn.rs/b58od.

Младеновић, Мирослав, Јелена Пономарева и Зоран Килибарда (2012): „Теорија и пракса `шарених револуција`“, *Социолошки преглед*, год. 46, бр. 4, стр. 513—533 https://sn.rs/lrfy2.

Мовat, Џонатан (2014): „Прерушени пуч: вашингтонска мустра за `демократизацију` новог светског поретка“, *Рушење Републике Српске: теорија и технологија преврата*, Стефан Каргановић et al., прев. Дејана Кокотовић Маја Војводић Јовановић, стр. 193-211. Бања Лука: Бесједа, https://sn.rs/ik4xg.

Parezanović, Marko (2024): „Colored Revolutions as a Mean to Cause Changes in International Relations“, *Global Security and International Relations After the Escalation of the Ukrainian Crisis* [Co Editors Dušan Proroković, Paolo Sellari, Rich Mifsud], pp. 379—393, https://sn.rs/31ucx; Belgrade: Institute of International Politics and Economics, Faculty of Security, University; Rome: Sapienza University, Department of Political Science; Clarksville: Austin Peay State University.

Парезанович, Марко (2018): *Политический переворот: современный подход.* Београд: М. Парезановић.

Парезановић, Марко (2013а): „Обојене револуције у вртлогу прекомпоновања међународних политичких односа“, *Нова српска политичка мисао,* 24. фебруар, https://sn.rs/un72a.

Парезановић, Марко (2013б): *Политички преврат: савремени приступ*. Београд: Нова српска политичка мисао

Парезановић, Марко и Жељски Реља (2019). „Улога пропагандних активности у политичким превратима“, *Српска политичка мисао*, год. 26. vol. 65, бр. 3, стр. 409-426, https://sn.rs/6zdyo.

Перић Ромић, Ранка ур. (2024): *Политичке и правне посљедице дјеловања високог представника у Босни и Херцеговини*, ур. Ранка Перић Ромић. Бања Лука: Факултет политичких наука.

Polese, Abel and Donnacha Ó Beacháin (2011): „The Color Revolution Virus and Authoritarian Antidotes: Political Protest and Regime Counter-attacks in Post-Communist Spaces“, *Demokratizatsiya*; Spring, Vol. 19 Issue 2, pp. 111-132, https://sn.rs/yzvuw.

Политика (2023): „Мајић: Није нормално да људи са основном школом сваке године иду на летовање (видео)“, *Политика*, 11. новембар, https://sn.rs/wc46k.

Ружичић, Данијела (2017: *Економска колонијализација Србије*. Београд: , Д. Ружичић.

Skocpol, Theda (1979). *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia, and China*. Cambridge: Cambridge University Press. https://sn.rs/85cu6.

Соловей, Валерий Дмитриевич (2011): „`Цветные революции` и Россия“, *Сравнительная политика*. т. 2, № 1 (3) с. 33—43. https://tinyurl.com/29a59ot9.

Спасојевић, Душан (2020): „Пети октобар у контексту `шарених револуција`“, *Развој демократских установа у Србији: десет година после*, приредио Душан Павловић стр. 53—63. Београд: Fondacija Heinrich Böll, Регионална концеларија за Југоисточну Европу у Београду, https://sn.rs/uxxfp.

Tadić, Dejan (2021): „Application of Colour Revolution Methodology in Contemporary Political Practice“, *Наука и друштво*: часопис за друштвене науке, 2021, год. VIII, бр. 1, стр. 56-81, https://sn.rs/um6iq.

Тлепцок, Руслан Асланович (2019): „`Цветные революции`: теоретический концепт и политическая практика“, *Вестник Адыгейского государственного университета*, выпуск 4 (249), с. 60-71, https://tinyurl.com/29qbopt3.

Хофбауер, Ханес (2012): *Наручена истина — купљена правда: колонијализам Европске уније*. Београд: Јасен.

Чаевич, Александр Владимирович (2020): „Технологии `цветных революций` и национальная безопасность России“, *Теории и проблемы политических исследований*, Vol. 9, Is. 1A, с. 14-20, https://tinyurl.com/2y2dc93n.

Ћирјаковић, Зоран (2024): *Против дома спремни: српски аутошовинизам, његови корени и последице*. Београд: Пешић и синови.

Ћирјаковић, Зоран (2022): *Неоколонијална Србија: држава и друштво у време Александра Вучића*. Београд: Филип Вишњић

Ћирјаковић, Зоран (2021): *Откривање аутошовинизма: од појаве до* појма. Београд: Catena mundi.

Шуваковић, Урош (2014): *Транзиција: прилог социолошком проучавању друштвених промена*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.

Sources

Антонић, Слободан (2020б): „Српски твитер-селебритији као овдашње секуларно свештенство“, *Искра*, 31. јули, http://skr.rs/z0Ct.

AP (2021): „Srbija i Rusija u zajedničkoj borbi protiv `obojenih revolucija`“, *N1 Beograd*, 3. decembar, https://sn.rs/qactx.

Beta (2025a): „Korupcija raste, a Srbija nastavlja da pada na rang listi indeksa percepcije korupcije“, *N1*, 11. februar, https://sn.rs/6issu

Beta (2025б): „Studenti: Nenadležni student se sastao sa nenadležnom predmetnom institucijom“, *Danas*, 28. februar, https://sn.rs/ruw1x.

Beta, FoNet (2025): „Vučić: Pobedili smo blokadere, gotovo je – prohujalo sa vihorom“, *N1 Beograd*, 12. jul, http://skr.rs/z0ov.

Bowes, Chay (2025): „War in the shadows: Serbia“, *RT*, 19 May, https://sn.rs/aslm6.

Bowes, Chay (2024): Твитер налог @BowesChay, Aug 20, http://skr.rs/z0Ja.

Brkić, Miša (2025): „Socijala'' neće oboriti režim“, *Danas*, 26. maj, https://sn.rs/vu8ca.

Bujošević, Dragan i Ivan Radovanović (2000): *5. oktobar: dvadeset četiri sata prevrata*, 2. izd. Beograd: Medija centar.

Bursać, Dragan (2025): „Porfirije, duhovnik ruske sekte i pljuvač srpske mladosti!“, *Radio Sarajevo*, 23. april, https://sn.rs/0torf.

Cohen, Roger (2000): „Who Really Brought Down Milosevic?“, *New York Times Magazine*, 26 November, https://sn.rs/ldfmq.

Crta (2025): „Stavovi građana Srbije o protestima i blokadama fakulteta“, *Crta*, 19. februar, https://sn.rs/kams4.

Čavoški, Kosta (2025): „Intervju: Kosta Čavoški – 1968. su studenti odlučivali, danas ih vode mentori iz senke“, *Balkan info*, 11. juli, YouTube, http://skr.rs/z0BP.

Čongradin, Snežana (2025): „Patrijarh SPC je jedan izuzetan lik, bog mu je Vučić“, *Danas*, 25. april, https://sn.rs/f45op.

Ћирјаковић, Зоран (2025): „Маже ли се обојена револуција на палачинке?“, *Неписмени ђавољи адвокат* (ауторов блог), 4. јануар, http://skr.rs/z0B6.

Дамјановић, Игор (2025): „Људи у маси тешко схватају да учествују у обојеној револуцији“, *Политика*, 6. април, http://skr.rs/z0Jn.

Danas (2025): слика насловнице: https://sn.rs/ellli; чланак: Aleksandra Ćuk, „Svako normalan je uz studente: `Putujuće pozorište` od `Hrama` do `Ateljea 212`“, *Danas*, 11. februar, https://sn.rs/9841e.

Dikić, Aleksandar (2025): „Patrijarh Porfirije je `izašao iz ormara`“, Danas, 26. april, https://sn.rs/gfa3z.

Diković, Jelena (2025): „Kosjerić ispumpao Vučića: Dnevnik Jelene Diković“, *Danas*, 14. juni, https://sn.rs/b1yw5.

Drašković, Darko (2025): „`Ćacilend`, rasistički antirasizam i autorasizam“, *Opseg*, 27. mart, https://sn.rs/dcqhu.

Дугин, Александр (2025): „Трамп против Маска и цветные волнения в Европе (Эскалация)“, *Катехон*, интервью Татьяне Ладяеве, 3 июля, http://skr.rs/z0r3.

Đorđević, Tatjana (2025): „Dubravka Stojanović: Studenti su pokrenuli lavinu“, *Novosti*, 7. januar, https://sn.rs/cd50e.

Епископ Сергије (2025): „Епископ Сергије: Србија какву је не дамо“, *Политика*, 28. јануар, http://skr.rs/z0ob.

FoNet (2025): „Osude nasilja nad studentima Pravnog fakulteta“, *Vreme*, 14. januar, https://sn.rs/z9paj.

FoNet (2024a): „Završen plenum studenata u Rektoratu Univerziteta u Beogradu, izglasano nekoliko zahteva“, *Danas*, 29. novembar, https://sn.rs/iogva.

FoNet (2024б): „Branko Kovačević: Nama naša deca drže čas“, *Danas*, 5. decembar, https://sn.rs/7zxwg.

Globalno (2025): „Političko lice Srbije: Da li se studenti u blokadi spremaju za izbore? Kad je kraj krize?“, Globalno, *BN televizija*, Youtube, 30. april, https://sn.rs/2zrvi.

Грбић, Филип (2025: „Политика мирољубиве рестаурације“, *Нови стандард*, 26. фебруар, https://sn.rs/7qpr1.

Gruhonjić Dinko (2025): „Profesorica Marija Vasić – junakinja našeg doba“, *Autonomija info*, 17. maj, https://sn.rs/og5sz.

Hofmeister, Karin Roginer (2025): „Ko je sada plaćenik? SPC protiv `naše dece`“, *Peščanik*, 12. juli, http://skr.rs/z0ou.

Игнатије (Шестаков), Јеромонах (2025): „`Ко не скаче — тај је…` студентима убацили неки провокатори“, *Стање ствари*, 31. март, https://sn.rs/jmr1m.

Ilić, Dejan (2025): „Padaj silo i nepravdo“, *Peščanik*, 14. mart, https://sn.rs/nyi7i.

Ilić, Saša (2025): „Urbanista noćne more“, *Peščanik*, 21. maj, https://sn.rs/caw6n

Избори (2023): „Парламентарни избори у Србији 2023“, *Википедија* на српском, https://sn.rs/j8cet.

Инстаграм (2025): Налог: „Побуните се“, 3. март, https://sn.rs/io86e.

Ivanji, Andrej (2024): „Da li verujete u vanzemaljce?“, *Vreme*, 3. januar, https://sn.rs/46a2l.

Israel, Jared (2000): „Otpor is an American Tragedy“, Emperor's Clothes, August 9, https://sn.rs/2m87y,

JPJ (2024): „`Tebe niko ništa nije pitao` je jako duboka politička poruka: Goran Ješić“, Jos podkast jedan, 193, Youtube.com, 26. decembar, https://sn.rs/h05rt.

Karabeg, Omer (2025): „Da li je uzdrman Porfirijev tron zbog 'obojene revolucije'?“, *Slobodna Evropa*, 18. maj, http://skr.rs/z0j5.

Koprivica, Jelena (2025): „Svetislav Basara: Nema bolje reklame za bezbožništvo od Irineja i Porfirija“, *Nova.rs*, 30. april, https://sn.rs/hyjwf.

Krstić, Nikola (2025): „Poslednji zov gospodara“, *Danas*, 21. januar, https://sn.rs/f6035.

Kulačin, Nenad (2025): „Nema više `ALI`“, *Danas*, 13. maj, https://sn.rs/1mznx.

KTV (2025): „*Bez ustručavanja* – Biljana Lukić: Vučić se vratio u trbuh Vojislava Šešelja!“, *Bez Cenzure*, KTV televizija, 5. 7., *Youtube.com*, http://skr.rs/z0Cy.

Marković, Bratislav Braca (2025): „Kamo dalje, Prvoslave Periću?“, *Danas*, 10. maj, https://sn.rs/w2dsb.

Mirković, Jelena (2025): „`Krštena` prva epizoda podkasta SPC, a u njoj o studentima i `obojenoj revoluciji`“, *N1 Srbija*, 23. maj, http://skr.rs/z0oj.

Marković, Goran (2020а): „Tetovirane obrve“, *Peščanik*, 29. januar, https://sn.rs/l4yb8.

Marković, Goran (2020б): „Misterija Vulin“, *Peščanik*, 20. februar, https://sn.rs/ilmq0.

Marković, Goran (2019): „Pevač bez sluha (jedna karijera)“, *Peščanik*, 18. oktobar, https://sn.rs/wl7no.

Marković, Tomislav (2025a): „Ograđivanje zatvorskim zidinama, licemerjem i ćutanjem“, *Nomad.ba*, 21. mart, https://sn.rs/82l7y.

Marković, Tomislav (2025б): „Velika rasprodaja glasova“, *Nomad.ba*, 17. juna, https://sn.rs/svaky.

Микашиновић, Бранко (2025): „Припреме за обојену револуцију у Србији трајале су годинама“, интервју с Грегори Коплијем, *Политика*, 29. март, http://skr.rs/z0rH.

Miladinović, Zorica (2025): „Šta je Dragana Sotirovski, koja se sada `brani ćutanjem`, prethodno za *Danas* rekla o slučaju zbog kojeg je uhapšena?“, *Danas*, 24. februar, https://sn.rs/82821.

Miladinović, Zorica (2022): „Koliko apartmana ima gradonačelnica Niša“, *Danas*, 11. januar, https://sn.rs/zo54r.

Milošević, Milana (2025): „Dačić: `Znamo za šta im treba Pionirski park`“, *Nedeljnik*, 25. maj, https://sn.rs/t5lo9.

Mirković, Jelena (2025): „`Naša budućnost su studenti i odlazak Rio Tinta`: U Loznici studentski, ali - i antilitijumski protest“, *N1*, 9. maj, https://sn.rs/okash.

N1 (2025а): „Patrijarh Porfirije se Putinu žalio na obojenu revoluciju u Srbiji: Kako je izgledao ceo razgovor“, N1, 22. april, https://sn.rs/rq914.

N1 (2025б): „Vesna Čipčić: Zabranila bih ljudima preko 65 godina da glasaju“, *Danas*, 4. januar, https://sn.rs/bqfgu.

N1 (2025в): „Biljana Lukić: Režim izvršio teroristički napad na svoje građane, ovo je `nadstrešnica 2.0`“, N1, 17. 3., *Youtube.com*, http://skr.rs/z0CV

N1 (2025в): „Beljanski: Studentski protesti su najpozitivnija stvar u Evropi“, *N1 Srbija*, 15. maj, https://sn.rs/f2s1u.

N1 (2024): „Đorđe Stanković o Sotirovski: Zovu je `komšinica` jer navodno ima mnogo stanova, tužilaštvo mora da ispita“, N1 Beograd, 24. septembar, https://sn.rs/naqzt.

Nedeljnik (2025): „`Zahvaljujući studentima 15. marta izbegnuta tragedija`: Nastavnici, istraživači i saradnici sa Filozofskog osudili nasilje nad građanima“, *Nedeljnik.rs*, 25. mart, https://sn.rs/eoayw.

N. V. O. (2024): „`Prvi zahtev nije ispunjen`: Studenti objavili šta nedostaje od dokumentacije i zašto vlast nije u pravu“, *N1*, 26. decembar, https://sn.rs/4kb08.

Nova S (2025): „Biljana Lukić: Studenti-oslobodioci izvode revoluciju bez ispaljenog metka“, NovaS, 15. 2., *Youtube.com*, http://skr.rs/z0CZ.

Nova S (2024a) „Vučić gradi ovo društvo na mržnji između nas i njih — Prof. dr Biljana Stojković“, *Nova S*, Youtube.com, 16. decembar, https://sn.rs/kwqha.

Nova S (2024б): „Studenti ovaj sistem lome kao dete zvečku – Biljana Lukić“, *Nova S*, 31. 12., *Youtube.com*, http://skr.rs/z0Cx.

Novaković, David (2025): „S one strane zvučnog topa“, *Opseg*, 20. mart, https://sn.rs/0p3l2.

Новости (2025): „Вучић ће до Видовдана написати књигу: `Како сам победио обојену револуцију у Србији`“, *Вечерње новости*, 8. фебруар, https://sn.rs/5ayu6.

Новости (2024): „Нацистички програм опозиције: јахање политичких неистомишљеника!“, *Новости онлајн*, 25. децембар, https://sn.rs/4333l.

НСПМ (2025): „Истраживања јавног мњења: Србија, март 2025“, *НСПМ*, 18. април, https://sn.rs/91yor.

Paragraf (2025): „Prosečna mesečna zarada po zaposlenom u Republici Srbiji“ (2000-2025), *Paragraf*, https://sn.rs/vbpie.

Павловић, Бранко (2025): „Студентски захтеви“, РТ *Балкан*, 7. фебруар, https://sn.rs/ib3uo.

Pavlović, Dragan (2025): „Dosada: uzroci protesta u Srbiji (2024-2025)“, *ResearchGate*, March, http://skr.rs/z0CD.

Petrović, Zorica D. (2025): „Oda našoj Deci svetlosti, istine i ljubavi“, *Danas*, 19. juni, https://sn.rs/1cn1x.

Политика (2025а): „Блокадери кренули у јуриш на полицију“, *Политика*, 28. јуни, http://skr.rs/z0j9.

Политика (2025б): „Вучић у обиласку радова на мосту на Дунаву у оквиру Фрушкогорског коридора“, *Политика*, 12. јули, http://skr.rs/z0oF

Политика (2025в): „Председник Вучић у `Хит твиту`: Неће доћи до грађанског рата и сукоба у Србији“, *Политика*, 20. јули, http://skr.rs/z0Cw.

Popović, Srđa i Metju Miler (2019): *Mustra za revoluciju: kako da uz pomoć sutlijaša, lego kockica i ostalih nenasilnih tehnika pokreneš zajednicu, srušiš diktatora, ili prosto promeniš svet*, prevod Ana Roland, 2. izd. Beograd: Albion books.

Popovic, Srdja and Mladen Joksic (2013): „Why Dictators Don’t Like Jokes“, *Foreign Policy*, April 5, https://sn.rs/keq5u.

Православље (2025): „*Православље* – подкаст Архиепископије београдско-карловачке“, *Информативна служба Српске Православне Цркве*, 21. мај, https://sn.rs/xkpuq.

Preradović, Zoran (2025): „Vidovdan – Vučićev sudar sa normalnošću“, *Radar*, 26. juni, http://skr.rs/z0jA.

Protić Milan (2025a): „Studentski plan delovanja – wishful thinking ili na vrbi svirala“, *Danas*, 17. maj, https://sn.rs/7cj6p.

Protić, Milan (2025б): „A šta smo očekivali?“, *Danas*, 14. juni, https://sn.rs/zeqdi.

Radosavljević, Radmila (2025): „Intervju Goran Marković: `Nisi nadležan` je rečenica koja ga je porazila i od koje se nije oporavio“, *Danas*, 14. juni, https://sn.rs/t1ahw.

Radovanović, Zoran (2025): „Lekar je ili čovek, ili naprednjak“, *Danas*, 6. februar, https://sn.rs/rt2py.

Radovanović, Vojin (2025): „`To što ja mislim, nije za javnost`: Jovo Bakić o tvrdnjama studenata u `Ćacilendu` da će biti žrtve napada na Vidovdan“, *Danas*, 15. juni, https://sn.rs/zxbds.

РИА Новости (2025a): „Вулин: Србија захвална руским службама на помоћи у борби против обојене револуције“, *РТ Балкан*, 21. март, https://sn.rs/1xplj.

РИА Новости (2025б): „Лавров: Русија се нада да Запад неће извести обојену револуцију у Србији“, *Политика*, 30. јуни 2025, http://skr.rs/z0jp.

РТ Балкан (2025): „Кремљ: Могући трагови обојене револуције у Србији, имамо поверења у Београд“, *РТ Балкан*, 30. јун, https://tinyurl.com/2dzjxwo5.

Senate (1999): "Prospects for Democracy in Yugoslavia", *Hearing of the European Affairs Subcommittee of the Senate Foreign Relations Committee*, July 29, https://sn.rs/dn9hz.

Sharp, Gene (2009): *Self liberation: A Guide to Strategic Planning for Action to End a Dictatorship or Other Oppression*, Boston: Albert Einstein Institution, https://sn.rs/l65cm.

Симић, Јованка (2025): „Интервју – Трамп разуме да рат против Русије не може да се добије: Мишел Колон, белгијски новинар и есејиста“, *Вечерње новости*, 16. март, http://skr.rs/z0J7.

Simptom (2025): „Bešlin: Porfirije na tacni Putinu posluživao suverene države Srbiju, BiH i Crnu Goru“, *Antena M*, 26. april, https://sn.rs/kod8x; пренету у *Autonomija info*, 26. april, https://sn.rs/lb6g2.

Смајловић, Љиљана (2025): „`Релативизација ` о паду надстрешнице: Ухапшени инжењери су колатерална жртва“, интервју с професором Грађевинског факултета у Београду и судским вештаком Ненадом Иванишевићем, *Релативизација*, РТ Балкан, 5. јун, https://tinyurl.com/yk7hw7sy.

Stojadinović, Ljubodrag (2025): „Hodočašće inoka Prvoslava“, *Peščanik*, 25. april, https://sn.rs/cl4je.

Stojčič, Siniša (2025): „Njega nije strah od Boga, nego od srpskih studenata“, *Danas*, 29. april, https://sn.rs/tun3n.

Шварм, Филип и Радослав Ћебић (2015): *Коначни обрачун*: документарни филм о Петом октобру или како је срушен Милошевић, продукција *Време*, 2010, датум постављања: 25. фебруар 2015, https://sn.rs/v8ec7.

Tašković, Marko (2025): „Šta građani misle o vlasti, opoziciji i studentima“, *Blic*, 12. jun 2025, https://sn.rs/gtasv.

Todorović, T. (2023): „Imovina i primanja niških funkcionera: Perišić najplaćeniji, Sotirovski vlasnica najviše nekretnina“, *Južne vesti*, 5. april, https://sn.rs/dbuqm.

Vankovska, Biljana (2024): „A Colored Revolution in Serbia: Once Again?“, *Biljana Vankovska* (блог), Dec 28, http://skr.rs/z0BT.

Варагић, Никола (2025): „Кад употребите оружје против народа, имате среће ако вас гађају само јајима и поливају водом“, *Стање ствари*, 24. март, https://sn.rs/o096m.

Васељенска ТВ (2025): „Студенти у блокади ФДУ се похвалили идеолошким штивом добијеним од Јове Бакића: Упутство за јахање политичких противника!“, *Васељенска ТВ*, 22. јануар, https://sn.rs/97um9.

Valorizacija (2025): Valorizacija prema indeksu potrošačkih cena u Republici Srbiji (do 2011. godine prema indeksu cena na malo), *Cekos in*, https://sn.rs/14xvg.

Vidojković, Marko (2025): „Blagosloven bio Podkast SPC“, *Danas*, 26. maj, https://sn.rs/gt3y2.

Владушић, Слободан (2017): „Мегалополис — Рецепт за обојену револуцију“, *Печат*, бр. 458, 17. фебруар, https://sn.rs/v762g.

Vukelić, Milan (2025): „Ispovest jednog srpskog ateiste: Zašto će mi Franja zauvek biti u srcu, a Porfirije više nikad“, *Nova.rs*, 23. april, https://sn.rs/tb3ap.

Živković, Milan (2025): „`Šesti oktobar` se jedino računa kao pobeda“, *Danas*, 21. maj, https://sn.rs/xo2s3

24 sedam (2025): „Grčka nije više prvi izbor Srba za putovanje u inostranstvo“, *24 sedam*, 17. januar, https://sn.rs/33rh7.

LA SERBIE, D'UNE REVOLUTION DE COULEUR L'AUTRE

Alain Jejčič
Adiministrateur civil
Paris

Shute de l'auvent de la gare de Novi Sad, avènement des étudiants-bloqueurs en tant qu'agents d'une révolution de couleurs revisitée.

Que passe-t-il en Serbie depuis ce fatidique accident du 1 novembre 2024 quand l'auvent de la gare de chemin de fer de Novi Sad nouvellement restaurée s'est effondré tuant 15 passants ? De fait, depuis, c'est-à-dire maintenant plus d'un an, le pays vit sous l'emprise de manifestations quasiment permanentes. Les principales villes du pays, sa capitale, Belgrade, sont le théâtre de débordements que la police parvient à contenir tant bien que mal. Des « bloqueurs », comme on désigne ces étudiants auxquels se joignent des militants de l'opposition, rassemblés en groupes de quelques dizaines d'individus dressent des barrages sur les routes, les ponts et autres voies de communication, manifestent sur la voie publique sans la moindre autorisation et ainsi non seulement interrompent, bloquent la circulation mais plus généralement portent atteinte à la vie du pays tant le désordre engendré, souvent entaché de violence, se fait permanent et se propage partout. Les universités sont plus particulièrement affectées, elles ont pratiquement cessé de fonctionner causant de la sorte des dommages au pays difficiles à évaluer. Si au départ, c'est-à-dire au lendemain de la tragédie du 1 novembre, ceux qui allaient devenir les « bloqueurs » ne cherchaient qu'à honorer le souvenir des victimes par des rassemblements quotidiens ponctués de minutes de silence, très rapidement des motivations politiques étaient mises en avant. Ainsi la commémoration quotidienne des victimes de l'effondrement de l'auvent se transformait progressivement à partir du 22 novembre, quand les universités du pays se joignent au mouvement, en rassemblements contre la corruption du pouvoir en place supposé être à l'origine du drame. Alors, organisés en « plénums », autrement

dit réunis en assemblées générales, les étudiants, futurs noyau militant des « bloqueurs », dotaient leur mouvement d'un manifeste (proglas) où, au terme d'un propos très général, figurait une liste de revendications en quatre points.

1. la publication de la documentation complète sur la reconstruction de la gare de Novi Sad, actuellement dissimulée illégalement, sachant qu'il s'agit de la reconstruction d'un bâtiment public et que ces documents doivent être rendus publics ;

2. l'abandon des poursuites contre les personnes arrêtées et détenues lors des manifestations ;

3. le dépôt d'une plainte pénale par le MUP auprès du parquet compétent de Belgrade contre les personnes ayant agressé physiquement des étudiants et des professeurs, connues du public selon les médias, telles que : Milija Koldžić, Aleksandar Jokić, Dušan Kostić, Milena Aleksić et Ivan Stanišić, ainsi que d'autres personnes inconnues ;

4. la confirmation immédiate de l'identité des personnes susmentionnées et poursuites pénales à leur encontre par les institutions compétentes. S'il est établi que certaines de ces personnes occupent des fonctions publiques, les étudiants exigent leur licenciement.

Aussi, afin de donner à leur action un volet revendicatif lié aux problèmes estudiantins ils ajoutaient un cinquième point en demandant l'augmentation de 20 % des fonds alloués aux facultés publiques. Le gouvernement s'empressa de répondre positivement aux revendications faisant montre d'un zèle particulier en mettant en prison le ministre des travaux publics, Goran Vesić, désigné responsable de la catastrophe de la gare de Novi Sad. Peine perdue puisque entre temps le mouvement avait pris son envol en se radicalisant. En effet, après avoir empêché la tenue des cours dans les universités du pays (à partir de Novi Sad le mouvement s'est propagé vers Belgrade, Kragujevac, Niš et Nov Pazar), les étudiants, rejoints par des activistes de partis politiques d'opposition, ont investit l'espace public en bloquant de ci de là la circulation automobile sur des autoroutes voire le passage de piétons sur des ponts. Le mouvement de protestation contre la corruption s'élargissait en quittant le stricte milieu universitaire et, par conséquent, changeait de nature tout en continuant à se prévaloir des « plénums », vitrine démocratique estudiantine du mouvement, légitimation en quelque

sorte de la nature autogestionnaire de leur démarche, de leurs actions qut s'inscrivait contre la politique du gouvernement du président Vučić sans pour autant préciser les détails de son opposition exprimée en termes vagues et imprécis avec comme maître-mot la corruption.

Dès le 23 décembre lors de la conférence des ambassadeurs, le premier ministre démissionaire, ancien maire de Novi Sad, Miloš Vučević attirait l'attention du public sur la sitution du pays où « une révolution de couleurs est à l'oeuvre par la manipulation des élévèes des écoles secondaires et de étudians ». Tout en affirmant son adhésion au pluralisme politique et au droit de manifester, Vučević ajoutait que derrière les évenements dans les écoles et universités il y avait des instances non-formels qui étaient à l'initiative.

De la sorte, dès le départ, nonobstant les atteintes conséquentes à l'ordre public, le gouvernement serbe, fort de l'expérience historique récente, prend la mesure des événements, accepte les revendications, évite la confrontation avec les manifestants en adoptant une conduite délibérement tolérante faite de compréhension et de dialogue alors que de son côté le mouvement de protestation sous couvert de nobles intentions (lutte contre la corruption et une vie meilleure) va se livrer à des exactions de tout genre (blocage de la circulation sur des autoroutes, attaques de permanences du Parti du progrès serbe, attaques de postes de police etc) en entamant un rapprochement avec l'opposition politique pro-occidentale et revendiquer l'organisation d'élections anticipées. Ainsi le mouvement des « bloqueurs » dont le mot d'ordre passablement incompréhensible « pompes !» (peut-être une manière d'attendre des temps plus favorables) sucombait, à son tour, à l'atrait des « élections libres et démocratiques » pour se revetir d'oripeaux caractéristiques des révolutions de couleur dont la Serbie est la terre d'origine. Son emblème sera une main ensanglantée manière de marquer sa filiation avec Otpor, l'un de ses ancètres préstigieux, hors service depuis longtemps.

***

« Dès qu'ils se présentent comme des marchandises, écrit Marx dans le Capital, les produits du travail de l'homme s'oréolent d'un fétichisme, inséparable de ce mode de production. » Ne pourrait-on

pas tenir le même propos sur les « élections libres et démocratiques », fétiche inséparable de la domination capitaliste ? Sans répondre à la question maintes fois débattue, il importe de noter que lors de la restauration (transition) du capitalisme dans les pays de démocratie populaire de l'Europe de l'est les « élections libres et démocratiques » se sont imposée intangibles, indiscutables nous incitant à penser qu'il y avait là des éléments outrepassants les seules élections comme expression d'une volonté démocratique collective. Et de fait, l'adhésion allait au-delà d'un simple acquiessement à des règles « démocratiques », un lien foncier s'etant crée entre les « élections libres et démocratiques » et les peuples « libérés ». Ainsi, autonomes, échappant en partie à une articulation rationnelle à la politique, aux affaires de la cité, elles se teintaient de fétichismes et devenaient de ce fait un levier possible pour des manipulations pour des interventions venues de l'étranger « démocratique ». S'il fallait une preuve à ce que nous avançons ici, l'OESCE, organisation comme l'indique le « O » initial, mise en place à la suite de la CESCE, à savoir Conférence sur la sécurité en Europe, indique clairement comment ces mutations ont été intégrées par la « Communauté internationale ». De la sorte la sécurité européenne devint-elle affaire d'organisation et non plus de discussions, de négociations et dans ce contexte les « élections libres et démocratique » d'occuper une place de premier plan ; une multitude de missions de contrôle électorale étaient « organisées » au cours des années succédant la chute du mur de Berlin, devenues pratiques courante elles attesteraient de leur importance. En lieu et place de « discussions » lors de conférences, une « organisation » avec ses regles technocratiques adossée à un jargon incompréhensible étaient instaurées pour contrôler, en particulier et avant tout, les « élections libres et démocratiques ». Et de fait, celles-ci s'avèraient être une pièce maitresse du dispositif comme en témoignent aussi bien Valérie Bunce que Michael McFaul qui parlent de »breakthrought elections ». Le « élections libres et démocratiques » étaient en effet bel et bien un moment décisif de la « transtion ». [5]

[5] (The references start with 5 because of some intrinsic problem of the the computer programe that we could not remove.) Depuis plus d'une décennie, les États-Unis œuvrent à la construction d'une Europe unie et libre, et la tenue d'élections telles que celles qui ont permis de changer de gouvernement représente un pas de

Les manifestations de l'hiver 1996-1997, prodromes de le révolution de couleurs du 5 octobre 2000.

Après des années de sanctions, soumise à des pressions accentuées suite à l'accord de paix de Dayton (signé à Paris le 14 décembre 1995), la Serbie se retrouve à l'automne 1996, quand sont organisées des éléctions municipales, dans une situation politique, économique et sociale extremement difficile. Les irrégularités qui entâchent le scrutin (17 novembre) amplifient encore un peu plus le mécontetement qui débouche sur un mouvement de protestation dirigé par les partis d'opposition rassemblés sous la banière « Zajedno » (Ensemble) auquel se joignent les étudiants courant décembre au terme d'une marche spectaculaire qui les mène de Niš à Belgrade pour une rencontre avec le président Slobodan Milošević. Pendant presque trois mois (88 jours) des manifestations (rassemblant parfois des masses considérables comme le 30 novembre quand 200.000 manifestants arpentent les rues de Belgrade) quotidiennes ont lieu dans la capitale et dans plusieurs autres villes du pays, elles aboutissent à l'organisation d'un troisième tour de scrutin dont les résultats favorables à l'opposition se traduisent par l'accession à la direction de nombreuses municipalités de leurs représentants.

En arborant le slogan « Belgrade est le monde » (Beograd je svet) en tête des manifestatios, les étudiants mettent leur action au diapason des enjeux considérables qu'elle prétend soutendre. En effet, la Serbie, et par conséquent sa capitale, Belgrade, se trouve alors plus que jamais, à l'occasion du démantelement de la Yougoslavie, au centre du monde. Située sur les deux transversales qui structurent la presqu'île (du nord au sud : la vallée de la Morava et du Vardar ; d'ouest en est : la vallée de Beli Drim et notamment celle de Strumica), elle est la collonne vertebrale des Balkans[6]. Par ailleurs,

géant. Je sais que vous avez tous joué un rôle essentiel dans ces progrès, et votre action est un exemple remarquable de la manière dont une ambassade dynamique, engagée et efficace peut défendre les intérêts américains fondamentaux. » (Discours de Madeleine Albright aux personnels de l'ambassade des États-Unis à Zagreb le18 février 2000)

6 L'Initiative des trois mers (Baltique, mer Noire et Adriatique), inaugurée lors d'un sommet à Dubrovnik les 25 et 26 août 2016 rassemble l'ensemble des états de l'ancien bloc socialiste de l'Europe de l'est auxquels se sont joints l'Autriche et la Grèce dans l'intention de construire un axe Nord-Sud sur le flanc est de l'Eu-

détentrice de la succession tiers-mondiste yougoslave[7], elle conserve nombre d'attaches en Afrique, Asie ainsi qu'en Amérique latine. Les événements qui l'affectent concernent donc bel et bien le monde au-delà de son voisinage proche.

Incontestable succès de l'opposition, le mouvement de l'hiver 1996-1997 se distingue par plusieurs caractéristiques, innovations pourrait-on dire, à la base des actions qui, quatre ans plus tard, vont conduire à la chute du président Slobodan Milošević.

Il y a d'abord , du ressort classique de la cuisine politique, l'unité des partis politiques de l'opposition en dépit des divergences profondes qui le séparent. D'ailleurs, cette unité, réalisée sous la pression de l'étranger notamment des Etats-Unis, du président US Bill Clinton lui-même, ne survit pas à la victoire électorale pour se dissoudre bientôt après.

Puis, beaucoup plus important et novateur, le rapprochement des étudiants avec l'opposition politique. Ceci est un point fondamental d'autant qu'avec les étudiants émerge une nouvelle manière de faire, de manifester ; la politique perd de sa gravité. Les défilés se font volontiers provocateurs, ainsi le 12 janvier 1997 quatre moutons en provenance de Zlatibor sont promenés dans les rues belgradoises suscitant rires et approbations, ils sont faussement joyeux, arborants des caricatures, des effigies du président serbe. En fait, le mouvement emboite le pas à la campagne internationale de diabolisation du président serbe.[8] De la sorte accomplit-il un geste décisif, le premier pas clairement exprimé et revendiqué visant à disqualifier le président Slobodan Milošević. C'est un moment très important, fondamental même car les révolutions de couleurs sont

---

rope, en développant des infrastructures de transport, d'énergie ou encore dans le numérique pour remplacer l'axe Est-Ouest avec la Russie. Dirigée clairement contre la Russie l'Initiative est obérée par l'absence de la Serbie qui par sa non-participation lui porte un coup redoutable du moins concernant son volet « transport ».

7 La conférence de Belgrade, qui s'est tenue entre le 1er et 6 septembre ,1961 suite de la conférence inaugurale de Bandung en 1955, en confirmant les options fondamentales du mouvement des non-alignés impose celui-ci comme un acteur important sur la scène politique internationale. Avec Bandung Belgrade fait figure d'emblème du mouvement des non-alignés.

8 Parmi tant d'autres on peut citer la déclaration du président Jacques Chirac sur TF1 le 10 juin 1999, c'est-à-dire trois jours après le fin des bombardements, « il s'inscrit dans la lignée des tyrans qui ont fait la honte du XX ème siècle. »

inconsevables sans la figure execrable du dictateur à abattre. Autrement dit, sans dictateur pas de révolution de couleur.

Enfin, on ne saurait être complet sans mentionner les médias dont le rôle va s'avérer déterminant. Au centre des événements, ils sont l'enjeux d'une confrontation qui semble même dépasser la Serbie puisque le 3 décembre 1996 quatre congresmen américains défilent avec les manifestant demandant le rétablissement des droits d'émettre pour B92 et Radio Indeks (Indeks est le carnet étidiant, radio estudiantine donc), deux radios favorables à l'opposition, ainsi que la démission d'Aleksandar Tijanić, le directeur de la Radio-télévison serbe (RTS). Ce dernier point mérite qu'on s'y arrête tant la présence de quatre députés US dans les rues de Belgrade demandant le départ du directeur de la télévision d'état serbe est choquante. C'est invraisemblable et pourtant les manifestants l'ont admis qui plus est, pour certains d'entre eux, en arborant les fameuses « stars and stripes ». Quelques jours plus tard (18 décembre) une soi disant « Organisation d'aide aus médias » se manifestait en proclamant B92 « la meilleur radio-libre du monde ».

Finalement, comme il ne saurait y avoir d'événements importants sans l'émergence de quelque chose en plus, d'une plus-value, d'un effet collatéral, on notera dans les manifestations de l'hiver 1996-1997 la naissance d'une famille de pensée radicalement anti-serbe, désormais, c'est-à-dire 25 ans après, connue comme autochavine. « C'estune idéologie de racisme intériorisé, ou de supériorité culturelle . C'est une haine chauvine facilement reconnaissable, dirigée vers soi-même et non contre soi-même – point de masochisme ici, au contraire, un narcissisme élitiste domine, qui projette mépris et dégoût sur « les leurs qui ne sont pas dans le vrai », ces masses supposément irrémédiablement arriérées, illettrées et sans défense, perçues comme un mal constamment menaçant et indestructible, pire que tout autre. » (Zoran Čirjaković cité par Slobodan Antonić in RT Balkan 28..2023) Ainsi, les tenants de l'autochauvisme faisant leur tout ce qui va contre les intérêts de la Serbie, reconnaissent l'indépendance du Kosovo, le génocide de Srebrenica, nient les exactions du régime Oustachi durant Seconde guerre etc. Ils forment la cavalerie légère extremiste des milieux politiques pro-occidentaux, de l'opposition pourrait-on dire.

En somme, les manifestations de l'hiver 1996-1997 constituent un point de rupture dans l'histoire de la Serbie post-yougoslave.

L ‘équilibre politique du pays est modifié ; les partis politiques pro-occidentaux en s’emparant de nombreuses municipalités parmis les plus importantes rompent la domination exclusive du Parti socialiste serbe (ancienement Parti communiste) et de ses alliés, notamment la Gauche unie yougoslave (JUL). Elles inaugurent l’entrée en lice politique des étudiants aliés des partis politiques d’opposition et mettent en avant le scrutin électoral, « les élections libres et démocratiques », comme moment décisif dans la vie politique du pays.

Les fondements des futures révolutions de couleurs sont posés.

Belgrade 24 septembre - 5 ocrobre 2000, les dix jours inauguraux des révolutions de couleurs.

Belgrade va être le monde, comme l’annoçaient les manifestats de l’hiver 1996-1997, durant les dix jours s’echelonant entre le scrutin électoral du 24 septembre et les manfestaions violentes du 5 octobre 2000. Les événements begradois aboutissent au départ du président Slobodan Milošević, son remplacement par Vojislav Koštunica et la réoriantation radicale de la politique yougoslave. Et de fait, l’événement aura un retentissement. Mondial.

Réalisation d’un projet préparé de longue date (conçu en rapport avec l’effondrement du bloc des pays socialistes de l’Europe de l’est), murement reflechi en tenant compte des particularités yougoslaves (Kosovo, Bosnie) et de la situation locale en Serbe, savament organisés avec le concours de nombreux intervenants à l’intéreieur du pays comme à l’exterieur de ses frontières avec une contribution prépodérante, décisive des Etats-Unis, il affecte la Yougoslavie, la Serbie mais également marque-t-il les débuts d’un vaste mouvements touchant de nombreux pays – concernant les intérêts géostratégiques importants des puissance occidentales -, connu désormais sous le nom de Révolutions de couleur.

Terre classique des Révolutions de couleurs donc, la Serbie est alors dirigée par un gouvernement de coalition (Parti socialiste serbe, Gauche unie yougoslav) alors que Slobodan Milošević, qui va se retrouver au centre des événements, préside la fédération

yougoslave (Serbie, Monténégro)[9]. En but depuis de nombreuse années à des campagnes de calomnies (y compris de la part d'organisations caritatives comme par exemple Médecins sans frontières), le président Milošević fait figure de dictateur, autocrate auprès du public international justifiant ainsi par avance un changement politique qui se traduirait par son remplacement[10]. Soumis aux pressions internationales, principalement des Etats-Unis, combattu par l'opposition qui se fait le truchement des campagnes de dénigrement, de diabolisation en provenance de l'étranger, Milošević polarise sur sa personne les griefs de ses compatriotes dont les conditions de vie se sont encore considérablement détériorées suite aux bombardements de l'OTAN au printemps 1999. « A l'origine de tous les problèmes en Serbie il y avait un homme - Slobodan Milošević ? Dès lors la question n'était pas de changer la loi mais de demettre Milošević. »[11]

Les campagnes menés contre le président Milošević sont d'une efficacité redoutable, elles façonnent l'opinion publique serbe qui va jusqu'à faire siennes les allégations manifestement fausses pour ne pas dire invraisemblables dont se fait écho Nenad Stefanović dans un ouvrage publié à Belgrade quand il écrit : « Son règne fut marqué par cinq guerres (Slovénie, Croatie, Bosnie, Kosovo et, point culminant, une guerre contre l'OTAN). Il ruina son pays et ébranla le monde. On peut s'interroger sur la façon dont Méphistophélès a pu naître au sein d'une nation qui se croyait innocente. Même à soixante ans, son visage est sillonné de rides, comme recouvert d'un élastique qui le rend imperméable à toute image, odeur ou lumière extérieure. Un visage d'une simplicité absolue, des yeux froids et troits, une lèvre supérieure fine. Un menton proéminent, signe d'une volonté de fer, et des yeux petits, figés et

9 La République fédérale de Yougoslavie (SRJ) est formée le 27 avril 1992 à la suite du démembrement de la Fédération des républiques socialistes de Yougoslavie (SFRJ).

10« The Clinton administration begun to talk forcefully about Milosvic as the problem », USIP special report, Washington, 1998

11 Vukašin Perović, membre de l'équipe « marketing » d'Otpor, cité par Slobodan Naumović in « Otpor kao postmoderni Faust », Filozofija, društvo, Beograd, 2006.

concentrés qui semblent davantage celui d'un masque que d'un être humain. »[12]

Si la présence d'un dictateur à la tête d'un pays est la condition nécessaire d'une révolution de couleur, et Slobodan Milošević apparaît à cet égard exemplaire y compris par son physique (bouffi dira Srdjan Popović coryphée d'Otpor) et sa tenue vestimentaire, elle n'est pas pour autant suffisante. En Serbie, à l'autone 2000, trois facteurs sont à l'oeuvre pour mettre bas le gouvernement du pays, mettre en place un nouveau président, un nouveau gouvernement et promouvoir une nouvelle politique, autrement dit accomplir une révolution de couleur. Il y a, en premier lieu, l'opposition politique, c'est-à-dire 18 partis et organisations regroupés en janvier 2000, c'est-à-dire six mois après les bombrdements de l'OTAN, sous la banière de l'Opposition démocratiue serbe (DOS), puis le CESID, ONG se consacrant au « monitoring éléctoral » et enfin Otpor, l'organisation estudiantine bien connue. Bien évidemment, ce sont les partis politiques d'opposition qui assument la direction du mouvement alors que les apports du CESID comme d'Otpor, coordonnés et asujetis aux besoins de l'action politique, se révelent importants, voire décisif pour l'issu révlutionnaire du mouvement ; ils représentent, et l'un et l'autre, un moment original, révélateur de la présence estudiantine dans le bouleversement qui affecte le pays. Sont-ils, plus généralement, la signature des temps présents à mettre à côté des « young leaders » qui gouvernent nos démocraties libérales, la marque de l'ingérence « soft » venue d'outre-Atlantique ?

L'opposition démocratique serbe (DOS) apparaillée à l'ambassadeur William Montgomery.

Les acteurs locaux, notamment l'oppositions démocratique serbe, sont très fortement tributaire de la « communauté internationale », de son agent hégémonique, les Etats-Unis. Ces derniers, après les accords de Dayton (signés à Paris le 14 décembre 1995), ont nettement durci leurs position par rapport à la Yougoslavie., confirmé et amplifiée encore lors l'accession au poste de secrétaire d'état de Madeleine Albright en janvier 1997 qui déclare d'emblée « Nous

12 Nenad Stefanović, 5.oktobar. Godina posle. Politika, izdavaštvo marketing, Beograd, 2001.

voulons voir Milošević chassé du pouvoir en Serbie et (transféré) à La Haye »[13]. Il n'y a pas de « solution pacifique en Bosnie et au Kosovo avec le régime en place »., telle est la position revue et corrigée de la deuxième administration Clinton (alors que la première venait tout juste d'imposer la signature du traité de paix de Dayton dont est issue la Bosnie).[14] Cette posture agressive débouche sur les bombardements de la Yougoslavie au printemps 1999 (conduits sous le nom de code « Ange misericordieux ») qui cependant n'abouti pas à la mise l'écart du président Milošević. Pour autant, les Etats-Unis n'abandonnent pas pour, à partir de la fin de l'année 1999, quelques mois après la fin des bombardements, réactiver les relations jamais interrompues avec les partis politiques d'opposition serbe. « Dès octobre 1999, l'Institut national démocratique avait invité des militants de l'opposition serbe à une conférence à Budapest. Ils s'y sont rendus et les résultats de cette conférence leur ont été très utiles. », se rappelle William Montgomery[15], ancien ambassadeur US, qui va jouer un rôle im-

13 « We want to see Milošević out of power of Serbia and in the Hague ». Milošević, et plus largement la Serbie, constituait une affaire personnelle pour Madeleine Albright, selon Viatcheslav Avioutskii auteur de « Révolutions de velours », Armand-Colin, Paris, 2006.
En effet, peu après sa naissance (Prague, 15 mai 1937), Josef Korbel, son père, est nommé porte-parole de l'ambassade tchécoslovaque en Yougoslavie, elle passe ainsi un an et demi à Belgrade jusqu'en 1939, quand l'Allemagne nazie occupe la Tchécoslovaquie. Elle quitte alors Belgrade pour Londres pour y revenir après la Libération quand son père est nommé ambassadeur de Tchécoslovaquie en Yougoslavie. A la rupture entre Tito et Staline (29 juin 1948), elle part rejoindre son père à New Delhi où Josef Korbel, nommé à la mission tchécoslovaque, demande l'asile aux autorités américaines. La demande acceptée, la famille s'installe à Denver, dans le Colorado, où Josef Korbel devient professeur à l'université. En tout, Madeleine Albright réside à Belgrade quatre ans et demi. Elle quitte la capitale yougoslave à onze ans pétrie de souvenirs d'enfance dont on sait grand-chose, elle-même ayant été très discute sur le sujet, quand bien même serait-on fondé de se demander dans quelle mesure seraient-ils, du moins en partie, à l'origine de sa conduite vis-à-vis de la Serbie.

14 USITÉ Special Report No. 31, Washington, april 1998.
15 William&Lynne Montgomery « Undiplotaic lives », CLIO (traduction serbe), Belgrade 2025

portant dans les événements belgradois du 5 octobre 2000.[16] En effet, alors qu'il était encore ambassadeur des États-Unis à Zagreb, il s'est installé à Budapest pour recevoir « des visiteurs serbes, ainsi que les étrangers travaillant sur les questions serbes » dans un bâtiment « en indépendance totale vis-à-vis de l'ambassade» ». Ancien du Vietnam, William Montgomery est en mission, mission passablement secrète, et son bureau de devenir en ce printemps-été 2000 le centre de coordination des activités des opposants au gouvernement yougoslave, personnifié par son président, Slobodan Milošević, « le provocateur communiste devenu ultranationaliste » selon Michal McFaul autre ambassadeur Etats-Uniens

Tout bascule le 27 juillet 2000, lorsque sont convoquées des élections anticipées pour le 24 septembre. « À ce moment-là, j'avais déjà commencé à fréquenter les leaders de l'opposition » se souvient Montgomery. D'aileurs, dès avant la venue de Montgomery à Budapest, les entretiens de l'automne 1999 « marquent le début d'un effort extraordinaire des États-Unis pour destituer un chef d'État étranger, non pas par des actions secrètes du type de celles que la CIA employait autrefois dans des pays comme l'Iran et le Guatemala, mais par les technologies modernes des campagnes électorales. »[17] Ainsi, dès l'annonce de la date des futures élections, à Budapest tout est déjà prêt, il ne reste à l'ambassadeur Montgomery qu'à mettre en œuvre « les technologiies électorales modernes ». Pour ce faire il va d'abord imposer un front uni des partis de l'opposition ; la tâche est simple puisqu'ils sont tous peu ou prou financés par des fonds états-uniens, à hauteur de 58 millions de dollars cette année-là.[18] L'unité des 18 partis réalisée – de fait déjà existante depuis la création de DOS en début d'année -, la désignation d'un candidat unique n'est guère facile. Mais, Montgomery obtient, après deux entrevues avec Vuk Drašković à Budva au Monténégro, que soit retenue la candidature de Vojislav Koštunica, homme politique peu connu, au dépens du leader de l'opposition alors incontesté Zoran Džindjić. Ce dernier, qui va

16 Croatie (8 janvier 1998 au 17 septembre 2000) puis Serbie après la chute de Milošević et le rétablissement des relations diplomatiques entre les deux pays (4 janvier 2002 au 24 février 2004).

17 Dobbs, Michael, 2000, „U.S. Advice Guided Milosevic Opposition", Washington Post, Page AO1, Monday, December 11.
18 USIP report, op.cit.

être premier ministre quelques mois plus tard, ayant fuit le pays pendant les bombardementsde l'OTAN est alors imprésentable pour des raison évidentes. Les discussions entre les représentants de l'opposition et les états-uniens à Budapest, notamment avec Montgomery, sont très largement confidentielles, inconnues du public qui en apprendra l'existence qu'au lendemain du 5 octobre.

La désignation de Vojislav Koštunica comme candidat d'opposition est un coup de maître. Bourgeois, membre en tant que tel de la čaršija belgradoise, il se présente comme l'exact contraire de Slobodan Milošević. Ce dernier autoritaire, impulsif, brutal alors que Koštunica c'est la tolérance incarnée, la pondération, courtoisie et bonnes manières. De plus, par on ne sait quel tour de passe passe, proéuropéen on lui accorde un nationalisme modéré tout le contraire de l'ultranationalisme exclusif acroché au nom de Milošević. Rassurant donc pour une Serbie en proie à l'isolement international mais néanmoins attachée à son identité nationale elle même adossée à une histoire douloureuse, Koštunica est véritablement « the right man on the right place ». En contribuant à sa désignation, l'ambassadeur Montgomery a fait acte, il est assurément l'un des pères du 5 octobre belgradois. Cependant, avant la mise en œuvre de la « techonolgie électorale » visant au renversement du gouvernement de la Yougoslavie actuelle et de son président, Slobodan Milošević, comme de bien entendu, les parties se mettent d'accord sur les objectifs (justifications ultimes du projet révolutionnaire de couleurs), en particulier sur :

1/ la démocratisation de la Serbie ;

2/ la reforme du système économique sur la base de la plateforme néo-libérale ;

3/ l'intégration de la Serbie a l'Union européenne, au Partenariat pour la paix et,

4/ l'arrestation de Milošević et des autres ressortissants serbes responsables de crimes de guerre pour les mettre à disposition de la justice internationale ;

5/ l'arrêt de la repression interne, aux conflits avec les états voisins et abadon de la politique nationaliste de « grande Serbie ».

L'accord entre les parties est obtenu pour ainsi dire ipso facto puisque, comme le dit l'ambassadeur, « nous avons apporté un

soutien matériel important au mouvement de protestation nouvellement créé, Otpor, ainsi qu'à l'opposition dans son ensemble. »

Cela étant, si les objectifs des opposants serbes coincident, et pour cause, avec ce que veulent les Etats-Unis, ne prétant par conséquent guère à contreverse, à discussion, en revanche concerant les modalités d'action les contributions des spécialistes, des experts états-uniens vont se révéler « innovantes », pertinentes, très bien accordées à la réalité de la Serbie.

Pour la préparation du scrutin, autrement dit pour la campagne électorale, ils mettent l'accent sur l'unité de l'opposition, sur la coordination entre les partis politique et les ONG en particulier OTPOR, sur l'importance du vote des jeunes traditionnelement rétifs à la politique mais cependant hostiles à Milošević pour des raison souvent inavouiables, sur l'importance des sondages d'opinion (en faisant appel l'agence Penn, Schoen&Berland Associates) et, finalement, comme il en va d'élections, c'est aussi le décompte des votes, sur le processus électorale lui-même y compris la collation des résultat qu'ils attirent l'attention des responsables politiques de l'opposition serbe. Par ailleurs, le bureau informel sous Montgomery organise des stages pour les militants d'OTPOR qui s'initient « aux methodes non-violentes du professeur Gene Sharp » (dont on fera grand cas par la suite) et finance le déplacement en Pologne auprès de Solidarnošč de militants de Nezavisnost (syndicat indépendant serbe comme son l'indique).

D'autre part, comme selon le scénario envisagé, le résultat des élection va être contesté à l'occasion de manifestations (traditionelles en Serbie), organisées par les partis de l'opposition il convient de s'y préparer en prenant contact avec des responsables de la police, de l'armée afin que celles-ci ne répondent pas aux ordres de leurs hiérarchies dans les moments critiques de la révolution électorale planifiée. De même mettent-ils l'accent sur le travail de propagnde auprès des mineurs et des organijsations syndicales dont l'apport dans les moments décisifs de la révolte pourait s'avérer crucial.

En somme, dès le départ, c'est-à-dire dès l'annonce de la ténue des élections pour le 24 septembre, les experts état-uniens à Budapest et à leur suite les opposant serbes, envisagent le scrutin électoral comme une oportunité de renverser le gouvernement en place à la

faveur d'un mouvement de protestation contre une fraude électorale supposée, autrement dit conduire une révolution de couleurs, une révolution électorale selon Michael McFaul. .

Otpor, moteur postmoderne du mouvement révolutionnaire.

Si avec le CESID les étudiants serbes, du moins un groupe parmi eux, contribuent à créer les conditions du renversement révolutionnaire du pouvoir de l'état yougoslave en mettant en cause les résultats électoraux officiels c'est avec « Otpor », mouvement « civique non-violent », crée en 1998, que leurs activités en investissant la place publique concourent à la mobilisation populaire en faveur de l'opposition. Pour ce faire il use de moyens originaux, déroutants qui suscitent un retentissement débordant très largement les frontières du pays ; ils acquièrent une réputation internationale pour leur apport au renversement du « dictateur ».

C'est que leurs activités tout en s'inscrivant dans le cadre du programme politique de l'opposition serbe revêt une dimension « innovante », plus « sexy » qui épouse l'air du temps. Ainsi donnent-ils à la contestation du pouvoir en place une originalité et efficacité redoutable, leurs activités étant inspirées des bandes dessinées americaines, des propagandistes de la non-violence, des romans de Tolkien et autre Monty Python.

Le poing droit fermé sur fond noir, leur emblème, fait le tour du monde. Dessiné sur les murs du pays à l'aide de bombes de spray, présent au bas de tracts distribués à la sauvette, arboré sur les T-shirt, il figure la résistance, la résistance non pas à l'Allemagne nazi de leurs ancètres durant le Deuxième guerre mais la résistance au « dictateur », au président élu Slobodan Milošević, « bouffi dans un costume mal taillé », image même de l'aparatchik soviétique, survivance d'un passé honni que tout le monde cherche à oublier. De la sorte, detournent-ils le souvenir, voire s'approprient-ils la tradition d'opposition serbe au bénéffice de l'agenda politique immédiat de l'opposition ; ils enrolent l'antifascisme pour combattre le pouvoir issu de la lutte contre le fascisme. Ainsi opèrent-ils un retournement spectaculaire, un authentique salto mortale conceptuel pourrait-on dire, que la société serbe épuisée au terme de dix ans de sanctions, de 78 jours de bombardements, dépourvue de moyens de résister est forcée d'ingurgiter. Mais le poing d'Otpor n'est pas le poing traditionnel de la gauche anarchiste, sa

couleur noire, ses traits anguleux suggèrent une violence latente, celle du rock-nd-roll, des films d'actions aux effets spéciaux, de la culture globale contemporaine pour en faire « un logo fort » qui « aide les gens à comprendre », selon Srdja Popović, l'un des principaux activistes, figure de proue porte-parole du mouvement. Un logo donc, une marque commerciale, tel est le poing d'Otpor, poing qui figurant sur les T-shirt n'a rien à envier aux logos connus des enseignes commerciales telles Abercrombie, Fitch et autres, nous rappele encore Srdja Popović.

Alors, bien qu'issu du même milieu estudiantin belgradois que le CESID, Otpor apparaît à bien des égard fort mystèrieux, plus difficile à cerner ; universellement réputé (l'enseigne commerciale serbe la plus réputée selon certains) il est en fait passablement méconnu. Plusieurs facteurs, endogènes comme d'origine etrangères, sont l'oeuvre dans l'avènement d'Otpor, leurs influences réciproques donnent au mouvement ancré dans la réalité serbe un caractère plus général en meme temps qu'ils l'affectent d'incertitudes, d'ambiguités voire provoque le doute sur sa réalité effective. Slobodan Naumović ne parle-t-il pas à son propos de « Faust postmoderne » ? Quoi qu'il en soit, Otpor se fait l'agent de l'opposition de la jeunesse au gouvernement à la faveur de manifestations spectaculaires et d'actions plus discrères et cependant non moins surprenantes. Par des slogans spectaculaires, provoquants (Il est foutu ; 2000 c'est l'année ; Nous vous scrutons etc.) imprimés par pochoir sur les murs des villes ils s'adressent à l'ensemble de la population. Pour ce faire Otpor bénéficie du soutien financier et logistiques (t-shirt, tracts et autres) de bureau de l'ambassade états-uniennes en Croatie à Budapest.

S'il existe nombre de témoignages sur les circonstances de sa création, à savoir une réunion d'une vingtaine de copains dans un bistrot belgradois courant octobre 1998, en revanche quand nous lisous la plume de Srdja Popović qu'« en 1998, Milošević fit un pas de plus vers la dictature totale en annonçant que son gouvernement controlerait désormais intégralement les six universités de Serbie (…) C'était plus que mes amis et moi étions disposés à supporter. Nous nous sommes alors réunis dans nos petits appartements enfumés de Belgrade et avons décidé de lancer un mouvement. Nous l'avons appelé Otpor ! « Résistance » et nous lui avons trouvé un logo. », on peine à refréner son etonnement devant l'écart entre la

modestie, l'inconsistance même du mouvement à sa naissance et le retentissement qu'il engendre par la suite. C'est qu'entre temps, durant l'été 2000, le petit groupe, opportuniste, s'est mis corps et âme au service d'une cause importante dont la révolution du 5 octobre va être l'aboutissement local mais qui en réalité concerne « tous les régimes autocratiques et les semi-démocraties réparties sur les restes des états soviétiques, la Russie inclue ». Ce aussi, et peut-être avant tout, que le bureau de Budapest a reconnu en Otpor l'agent approprié pour conduire l'action en direction de la jeunesse apolitique, hostile au gouvernement en place, une des voies importantes pour construire une opposition apte à prendre le pouvoir en Serbie.

Dans son remarquable étude intitulée « Otpor en tant que Faust post-moderne ; mouvement social d'un type nouveau, la tradtion du réformisme éclairé et la « révolution électorale en Serbie » », Slobodan Naumović évoque Otpor comme le « plus fameux brend serbe ». Cependant, comme la base culturelle sur laquelle se fonde l'action d'Otpor est états-unienne, que le financemnt de ses activités est états-unien également on inclinerait plutôt à qualifier le « brend » en question comme une coproduction serbo-états-uniennes.

Le CESID, juge de paix électoral au service de la révolution par les urnes.

Le CESID (Centre pour les élections libres et la démocratie) est assuremment, par son projet inscrit en toutes lettres dans son intitulé, une pièce centrale du dispositif idéologique et organisationnel autour duquel s'articule le mouvement qui va deboucher sur la révolution électorale du 5 octobre.[19]

19 On ne saurait présenter le CESID sans donner la liste des organisations internationales qui soutiennent ses activités telle qu'elle figure sur la fiche Wikipedia le concernant. Il y a dans l'ordre : Ambassade du Royaume Uni, NEF, Rockefeller Brocheurs Fund, Olof Palme International Center, Westminster Foudation for Democracy, Norvegian People'said, German Marshall Fund, Charles Stewart Mott Foudation, European Agenncy for Reconstruction, Commission européenne, Ambassade de Suède, Ambassade Suisse, United States Institute of Peace, Civil Righs Defenders, Nationale Democratic Institute, Canadian International Development Agency, Freedom House, International Research & Exchanges Board,

Le CESID est fondé par un groupe d'étudiants de la Faculté de droit de l'Université de Belgrade avec à leur tête Slobodanka Nedović dans l'intention de combattre la fraude électorale à l'exemple de celle qui vient d'avoir lieu lors des élections locales à l'origine de manifestations entre novembre 1996 et fevrier 1997. Combattre la fraude pour créer les conditions « d'élections libres et démocratiques », tel est l'objectif des fondateurs du CESID.

« Ainsi arrive-t-on au début de l'année 2000 quand l'opposition s'active à préparer sa campagne politique pour les élections du 24 septembre. Le CESID, très concerné, met en place dans le même temps sa propre campagne et la planification de ses activités », nous raconte Danko Čosić, « deputy ». directeur. Comment ne pas être étonné en apprenant que les observateurs du CESID menent leur « propre campagne » pour les élections à venir ? Le CESID s'activerait-il aux côtés de l'opposition pour préparer le scrutin de septembre ? Quelle campagne pourait-il bien mener ? Et de fait, on apprend qu'il mène campagne contre la fraude, campagne qui a pour but à l'évidence d'induire l'idée que la fraude, mal qu'on voudrait endémique au pays, menace le scrutin à venir. Alors, mettant en place un réseau de plus de 7000 observateurs, organisés autour de 16 centres régionaux coordonnés par la centrale belgradoise, promu à la faveur d'une intense propagande médiatique, le CESID se présente ou, plus exactement, est imposé aux yeux du public serbe comme une instance fiable, impartiale, indispensable à l'établissement de la vérité électorale. C'est le CESID qui est sensé fournir les réultats indiscutables du scrutin à venir. Ainsi, dans les faits, le CESID remplace la Commision électorale fédérale (SIK) mise en place par le gouvernement, conformément à la loi, en imposant comme seuls valables ses décomptes du scrutin prévu pour le 24 septembre.

Alors, le 24 septembre, après que le scrutin se soit déroulé normalement, la situation se tend non pas lors du dépouillement qui a lieu, lui aussi, dans des conditions apparament satisfaisates, mais à

Office for Democratic Institutions and Human Rights, Institute for Sustainable Communities, Open Society Fundation, Unted States Agency for Internationl Development.

l'occasion de la collation des résultats, ceux du CESID et ceux de la Commision électorale fédérale (SIK). En effet, alors que seuls les résultats officiels, c'est-à-dire ceux de la SIK, devraient être pris en compte l'opposition reclame à tue-tête que ceux du CESID soient considérés comme seuls valables. Dès lors une bataille de chiffres est engagée avec dénonciation de fraudes et autres trucages qui, va sans dire, sont attribués au pouvoir en place, c'est-à-dire au Parti socialiste et au président Milošević. La SIK tarde à publier ses résultats ce qui ajoute encore à la confusion. Finalement, le 26 septembre la SIK publie des résultats préliminaires qui donnent Milošević à 40% et Koštunica à 48%. Selon les résultats définitifs, publiés ultérieurement, Milošević aurait obtenu 38% et Koštunica 48 % ce qui est cependant en dessous des 50 % stipulés par la loi électorale..

De son côté, sans doute dans l'intention de mieux ajuster ses résultats à la loi élécrorale, le CESID, assisté de la coalition de l'opposition DOS, donne une série de résultats qui tous dépassent le seuil des 50%. Le premier, publié immédiatement après la fin du dépouillement du vote indique 63 % pour Koštunica et 30% pour Milošević. Puis les chiffres sont revus à la baisse pour Koštunica qui est crédité de 58 %, puis 54 % et 53 % alors qu'à l'inverse Milošević des 30 % initiaux grimpe à 38 %.

Les résultats apparaissent donc pour le moins problématiques tant les écarts sont grands entre les chiffres annoncés. Mais il y a aussi les irrégularités dans le déroulement du scrutin qu'on commence à évoquer qui conjoitement au retard que la SIK met à produire des réultats alourdissent encore un peu plus le climat. Prétendant alors qu'une fraude électorale de grande ampleur est en cours, le CESID et la DOS, avant même que la SIK ait proclamé les résultats officiels, organisent ensemble à Novi Sad une grande fête célébrant la victoire de Vojislav Koštunica. L'initiative est lourde de sens, passant outre la SIK elle bafoue ouvertement l'ordre institutionnel du pays.

Cependant, le coup de force tourne court quand la SIK publie les résultats officiels d'aprrès lesqueles Vojislav Koštunica certes devance Slobodan Milošević mais, n'atteignant pas le quorum des 50 % de voix nécessaires un deuxième tour doit être organisé. La date du 8 octobre prochain est retenu pour a tenue du deuxième tour.

La « technologie électorale » aurait-elle faillie, aurait-elle montré ses limites en acceptant, en imposant que les élections se déroulent dans le cadre légale prévu par la loi ?

La réponse de l'opposition ne tarde pas et dès le lendemain, c'est-à-dre le 26 septembre, DOS décide « de défendre par tous les moyens la victoire électorale de Vojislav Koštunica au cas où Slobodan Milošević déciderais de se l'approprier. Si il tire, nours riposterons »[20] La « technologie électorale » montre ainsi clairement qu'elle n'entend pas limiter ses activités à la seule propagande électorale et au contrôle du scrutin en envisageant le recours à la force. Aussi, les mêmes se mettent d'accord une semaine plus tard, le 3 octobre, sur l'organsation d'une marche sur Belgrade avant le 8 octobre, c'est-à-dire avant le deuxième tour des élections.

La préparation de l'action prend à dessein une dimension « socialiste » selon Bujošević et Radovanović, il s'agit en effet d'en appeler à la grève, notamment les mineurs de Kolubara, représentants emblématique de la classe ouvrière serbe, qui dès le 29 septembre arrêtent le travail. Vojislav Koštunica se rend à Kolubara par deux fois en cinq jours. Son activisme va être payé de retour, l'appui des mineurs de Kolubara va être un élément important, aiguillon de la mobilisation populaire à travers le pays alors que d'autres grèves, declenchées par le syndicat indépendant (Nezavisnot), renforceront encore la contribution « socialiste » au mouvement. Par ailleurs, il est évident que la posture « socialiste » des dirigeants du mouvement entre en résonnance avec les aspirations de la grande majorité pour laquelle l'économie est à l'arrêt, le niveau de vie est au plus bas, le pays est coupé du monde, il y a les sanction. « Ce n'était plus la vie, c'était la survie. DOS offrait une perspective, à savoir la levée des sanctions et une « vie européenne normale », se rappelait vingt ans après Miodrag Ranković.[21] Dobrica Ćosić, quant à lui, dans ses « Notes d'écrivain. Dans un autre siècle », écrit : « Le peuple serbe ne peut plus supporter la misère, l'humiliation et la haine du monde. C'est une rébellion pour un avenir meilleur. »

5 octobre 2000, le jour J de la révolution de couleur

20 Dragan Bujošević, Ivan Radovanović, 5.oktobar. Dvadeset četiri sata prevrata, Medija cetar, Beograd, 2006.
21 5. oktobar, 20 godina kasnije : Dani kad je Srbija stala, BBC news, 29.9.2020

Finalement, au terme de préparatifs intenses, en particulier de contacfts discrets avec des représentants de l'armée et de la police, l'Opposition démocratique de Serbie (DOS) appele la populatioon à se rassembler devant l'Assemblée fédérale le 5 octobre 2000 afin de protester contre « la fraude électorale massive perpétrée par la Commission électorale fédérale sur ordre de Slobodan Milošević ». La DOS exige que Slobodan Milošević reconnaisse, avant le jeudi 5 octobre 15 heures, la volonté populaire exprimée lors des élections fédérales, présidentielles et locales du 24 septembre 2000.

Sans attendre l'expiration de l'ultimatum, le 5 octobre au matin, quelqu'uns des principaux dirigeants de l'oppostion (Velimir Ilić, Goran Svilanović) prenent la tête de collones de manifestants qui, à partir de plusieurs villes de l'intérieur du pays, se dirigent vers Belgrade. Cinq collones dira-t-on plus tard, convergent vers la capitale pour, rejoints par des manifestants belgradois, envahir à 16 heures le Parlement et y mettre feu. Peu de temps après l'immeuble de la télévison est à son tour investi et incendié. A 20 heures 30, Vojislav Koštunica, sur une estrade improvisée devant le Parlement envahi par la fumée, s'adresse aux manifestants en tant que nouveau président de la République fédérale de Yougoslavie. Le lendemain recevant le ministre des affaires étrangères russe, Igor Ivanov, il fait le premier pas vers la reconnaissance internationale et le soir du même jour, Slobodan Milošević dans une adresse télévisée reconnaissant sa défaite entérine son élection.

Ainsi, en ce 5 octobre 2000, la révolution de couleur emporte la mise en République fédérale yougoslave au terme d'une opération méthodique et raffinée, autrement dit par la mise en oeuvre de la « technologie électorale » qui en constitue de ce fait sa base conceptuelle et opérationelle.

Dans ses « notes d'écrivain », Dobrica Čosić, écrivain serbe et ancien président de la République féderale de Yougoslavie (1992-1993), note en date du 6 octobre 1999+1 : « Hier à neuf heures du soir j'ai fait la déclaration suivante à Voice of America : La Serbie démocratique a remporté les élections le 24 septembre contre le régime autocratique de Slobodan Milošević. Cette victoire populaire, cette défaite définitive, Slobodan Milošević n'était pas disposé à la reconaître. Par des manœuvres dilatoires il a tenté de prolonger son regne et l'agonie de la Serbie. Aujourd'hui le 5 octobre a eu lieu à Belgrade et en Serbie une authetique révolution démo-

cratique. L'Assemblée fédérale a été incendiée, la télévison et des vitrines dans le centre ville ont été sacagées. Mais, jusqu'aux heures tardives de la soirée, la révolution s'est déroulée sans effusion de sang grâce à la conscience patriotique des forces de police et de l'armée ainsi qu'à la puissante énergie démocratique de plusieures centaines milliers de belgradois et de citoyens serbes qui ont décidé de changer l'ordre existant. Conscient de son histoire le peuple serbe prend en main son destin. La victoire n'est cependant pas définitive. De grands et redoutables défits se dressent devant la Serbie démocratqiue. Mais, désormais elle est sur le bon chemin et je crois que le but peut être atteint, je crois même qu'il n'est pas si éloigné. J'attends des gouvernements des Etats-Unis d'Amérique et de l'Union européenne qu'ils changent de politique à l'égard du peuple serbe, j'attends un soutien politique et économique pour le renouveau de la Serbie et du Monténégro ».

La déclaration de Čosić , homme politique avisé, donnée qui plus est à Voice of America – un peu plus d'un après les bombardements -, est stupéfiante, elle illustre cependant très bien la confusion qui règne alors dans le pays et, par conséquent, témoigne de l'efficacité de l'action de la « communauté internationale » et de ses adeptes locaux.

« On n'attaque pas la Serbie à cause de Milošević mais on attaque Milošević à cause de la Serbie » a déclaré Slobodan Milošević lors de son ultime discours à la télévison le 6 octobre tard dans la soirée. Et de fait, il a suffit que Vojislav Koštunica remplace Slobodan Milošević pour que les sanctions soient levées, que les relations diplomatiques soient rétablies avec les pays occidentaux et que soient rénovés les rapports avec ces derniers. Pour illustrer les changements on pourrait évoquer le nouvel ambassadeur des Etats-Unis, William Montgomery qui, une semaine après son arrivée, recevait un télégramme de Washington énumérant les dix mesures que le nouveau gouvernement serbe devait prendre pour prouver sa rupture totale avec les actions de Milošević et de son administration. Le changement de président n'était donc pas accessoire, il devait, selon les exigences états-uniennes, déboucher sur un changement politique radical. Et de fait la néolibéralisation du pays sous le nouveau gouvernement, s'est intensifie, fidèle à l'esprit de la thérapie de choc. La « transition » n'était plus bloquée : le gouvernement pro-occidental capitulait face au capital transnational.

Le Premier ministre, Mirko Cvetković, résumait avec justesse la logique des événements : « Si le gouvernement n'avait pas vendu les entreprises publiques, la Serbie serait un pays communiste, et non un pays moderne à économie de marché. (…) La science économique a établi comme un axiome que la propriété privée est plus efficace que la propriété publique. »

Voilà qui est bien dit mais, pour autant, la Serbie n'en aura pas fini avec la « Communauté internationale ».

La Serbie rétive persiste dans ses attaches historiques.

Lors des négociations à Dayton qui ont abouti à l'accord de paix signé à Paris le 14 décembre 1995, à l'occasion d'un tête-à-tête avec Warren Christofer, le secrétaire d'état états-uniens, Slobodan Milošević demande à son interloculteur qu'il rédige une liste de revendications que les Etats-Unis souhaiterait voire satisfaites de la part de la Serbie et Christofer de répondre : « Nous souhaitons l'obéissance maintenant et pour toujours ! » Pour étonante qu'elle soit la réponse du secrétaire d'état ne devrait pas nous étonner, lecteurs du « Dernier Mitterrand » de Georges-Marc Benamou.[22] Les Etats-Unis exigent l'obéissance et la Serbie, contrainte par son histoire qui lui impose la fidélité à la Russie et exige d'elle de ne pas renoncer au Kosovo, peine à satifaire l'hégemon américain. Avec le déclenchement de l'Opération militaire spéciale (24 février 2022), la contradiction gagne en intensité puisque le gouvernement serbe tout en condamnant le deploiement des forces armées russes en Ukraine refuse de se joindre aux sanctions contre la Russie promues par le bloc des pays occidentaux avec à leur tête les Etats-Unis. Ce faisant, la Serbie, seul pays européen, en mettant de côté la Biélorussie, à ne pas sanctionner la Russie, fait figure d'exception.[23] Par sa position elle porte atteinte à l'unanimité européenne alors que sa conduite rententi bien au-delà des limites du

22 « La France ne le sait pas, mais nous sommes en guerre avec l'Amérique. Oui une guerre permanente, un guerre vitale, une guerre économique, une guerre sans mort. Apparemment. (…) Oui, ils sont très durs, les Américains, ils sont voraces, ils veulent un pouvoir sans partage sur le monde ...»

23 « La Serbie reste une exception notable dans les Balkans occidentaux en ce qui concerne l'alignement sur la politique étrangère et de sécurité commune». Parlement européen. Textes adoptés le 22 octobre 2025 - Strasbourg Polarisation et intensification de la répression en Serbie, un an après la tragédie de Novi Sad

vieux continent notamment à cause des liens que la Serbie a conservé, héritière de la Yougoslavie non-alignée, avec les pays du sud. De la sorte, la Serbie au coeur des Balkans astreinte par la géographie aux pressions, aux sollicitations, à la convoitise des grandes puissances se voit propulsée au premier plan de la politique internationale dans le cadre de la confronttion qui oppose désormais directement l'Occident collectif à la Russie. Dans ce contexte la Serbie occupe une place singulière, exceptionelle. Cependant, on ne saurait en être étonné, surpris de constater cette réalité. Il y a en la matière un effet de continuité et la situation actelle, sur certains points du moins, rappele celle que le pays avait connu dans la dernière décennie du siècle passé quand la Serbie s'est retrouvée seule, isolée lors démembrement de l'état fédéral yougoslave. A l'occasion d'une guerre civile très largemment provoquée par des forces extérieurs (Allemagne, Vatican, Etats-Unis), la Serbie, les serbes et leurs représentants politiques, en particulier le président Slobodan Milošević, sont désignés comme seuls responsables du désastre et traités comme tels. Cette politique d'ostracisation de la Serbie va trouver son point paroxistique dans la campagne de bombardement du printemps 1999 (24 mars-10 juin) pour engendrer la révolution du 5 octobre l'année suivante quand un gouvernement ouvertement pro-occidental est installé à Belgrade.

Cependant, alors qu'aujourd'hui les accointances russes de la politique serbes sont directement mises en cause, lors du démembrement de la Yougoslavie elles ne sont guère évoquées et pour cause la politique russe étant alors completement asservie aux Etats-Unis, elles étaient donc de fait sans objet reléguées au domaine du folklore, de la religion orthodoxe. Pour autant, la disparition de la Yougoslavie ne saurait être considérée à l'aune exclusive de la transition, dotée qu'elle était dès le départ d'une ambition stratégique évidente. Elle présupposait des évolutions à venir, en particulier l'avénement d'une politique russe conforme à son histoire. En effet, en démantelant la fédération yougoslave et surtout en affaiblissant autant que faire se pouvait la Serbie, les grandes puissances occidentales sous la conduite des Etats-Unis, avaient en ligne de mire la Russie. Celle-ci devait être ravalée, selon les planificateurs occidentaux – souvent opérant dans les fameux « think tank » -, au niveau d'une puissance de second ordre, d'une puissance régionale. Dans cette perspective le démantelement de la

Yougoslavie apparaissait important pour deux raisons au moins. D'abord, il était exemplaire en tant qu'il préfigure le démantelement de la Fédération de Russie envisagé comme moyen de réduire la Russie aux dimensions comparables des autres états centre-euro-asiatique. Puis, par le remembrement qu'il opérait dans les Balkans, il y confortait les positions occidentales portant atteinte du même coup à l'influence russe dans la région à l'exception de la Serbie où les traditionels liens, toujours vivants, continuent à peser. Ils sont incarnés à présent par le président Aleksandar Vučić qui, "*connu pour être à la fois officiellement pro-européen et proche du président russe, Vladimir Poutine*" , y ajoute l'ambiguité de sa politique d'équilibre acrobatique. On n'en finit pas avec la Serbie.

Avènement des »bloqueurs »

Hier, c'est-à-dire à l'automne 2000, comme durant l'année 2024-2025, lors de son « remake », les manifestations contre le gouvernement, ou plutôt contre l « autocrate », le « dictateur » qui représente le pouvoir en place, sont le moment important, voire décisif du mouvement révolutionnaire de couleur.

Dès lors, pour comprndre les « bloqueur » qui arpentent la pays depuis ce fatidique 1 novembre 2024, il importe d'établir un historique, tracer le parcours qui a conduit la Serbie jusqu'à la situation présente. Pour ce faire un retour au mouvement « la Serbie contre la violence » s'impose, mouvement qui, durant le printemps 2023, s'est traduit par des manifestations suite à la tragédie de l'école primaire Vladislav Ribnikar.[24] Alors, des secteurs entiers de la population serbe sans attaches politiques précises ainsi qu'une bonne partie de la droite extra-parlementaire avaient cru voir dans

24 Le matin du 3 mai 2023 à 8h42, à l'école primaire « Vladislav Ribnikar », dans la municipalité belgradoise de Vračar, une fusillade a éclaté. Un élève, identifié par la police comme Kosta Kecmanović, a tué huit élèves, sept filles et un garçon, ainsi que l'agent de sécurité Dragan Vlahovič, et blessé six enfants et un enseignant. Comme l'a annoncé officiellement le gouvernement serbe lors d'une conférence de presse extraordinaire, le jeune homme de 14 ans avait planifié le massacre depuis un mois, avait dressé la liste des personnes qu'il prévoyait d'assassiner et, après les faits, avait appelé la police pour signaler le massacre. Fait divers sans précédent, le massacre de huit jeunes enfants a suscité une émotion considérable aussi bien à Belgrade que plus largement en Serbie donnant lieu à des rassemblements et manifestations spontanées

ces événements les prémisses d'une crise sociale plus vaste sans rapport avec le tout venant de la politique quotidienne. L'émotion provoquée par un fait divers hors du commun pouvait-elle être à l'origine d'un mouvement conduisant à un changement politique majeur ? La réponse à cette question a bientôt été trouvée, l'illusion a été rapidement dissipée grâce à l'activisme de l'opposition pro-occidentale menée par le Parti démocrate et ses nombreuses branches et alliés idéologiques du secteur des ONG.

En effet, les rêves de la droite d'un grand soulèvement populaire ont été brisés par les drapeaux portant l'enseigne «Majdan à Belgrade », apparus on ne sait comment bientôt après le début des rassemblements sous le mot d'ordre « Serbie contre la violence ». Dès cet instant le mouvement de protestation s'est mis à faiblir, les gens rechignaient à apporter leur soutien aux forces ouvertement pro-occidentales qui, se référant explicitement aux événement ukrainiens, contrôlaient les événements

L'échec de la tentative de mobilisation générale et les résultats modestes des élections[25] qui ont suivi ont constitué une leçon importante pour l'opposition pro-occidentale : toute mobilisation sociale d'ampleur en Serbie demeure impossible tant que ceux qui la contrôlent affichent ouvertement leur loyauté envers les centres de pouvoir occidentaux. Un changement de stratégie apparaissait nécessaire, il s'imposait.

Cependant, dès ce moment-là et en dépit des échecs, un réseau très actif d'agents occidentaux, soit agissant sous couvert de partis politiques soit se cachant derrière la myriade d'ONG présentes en Serbie, étaient à l'oeuvre et s'activaient à préparer des actions futures tout en se réorganisant afin d'être mieux à même de répondre aux défis à venir.

Ainsi immédiatement après la débâcle électorale, l'organisation *proGlas* a vu le jour. Créé, e en tant que filiale de l'ONG *Civic Initiative* elle partagait l'adresse internet avec le Centre des droits de l'homme de Belgrade. De la sorte, insérée dans le réseau des

25 Les élections législatives du 17 décembre 2023 donnent la majorité absolu au Parti progressiste serbe du président Vulčić qui avec ses alliés obtient 129 sièges alors que l'opposition sous Marinka Tepić n'a que 65 sièges, le reste (44) se partagent le Parti socialiste, l'Alternative nationale démocratique et « Nous, la force du peuple » du docteur Branimir Nestorović.

ONG existantes, elle dotait celui-ci d'une dimension politique, séditieuse pour ne pas dire ouvertement révolutionnaire ; ProGlas n'étant pas tout à fait Proglas, c'est-à-dire Manifeste, il n'en est pas loin nénmoins. Parallèlement le groupe *Serbie en mouvemen*t (membre du réseau européen d'ONG Inter Alia) était réorgansé pour deveni *Kreni-Promeni*. Là aussi, le dessein politique passablement radical apparaissait clairement. Dès leur avènement, par leurs slogans les deux organisations annoncaient des ambitions politiques explicites. Et de fait, elles allaient jouer un rôle majeur dans les événements qui vont suivre.

La mise en œuvre d'une nouvelle mouture du projet visant à porter au pouvoir des agents au service d'intérêts occidentaux, c'est-à-dire de poursuivre sous d'autres formes le mouvement « la Serbie contre la violence » s'imposait compte tenu du contexte politique international conditionné par l'Opération spéciale de l'armée russe en Ukraine. En effet, la politique du gouvernement serbe sous la conduite du président Aleksandar Vučić continuait à motiver l'activisme des secteurs pro-occidentaux serbes alors que les visites d'émissaires européens se succédant à Belgrade étaient autant d'encouragements qui leur étaient adressés. Tout concourait à favoriser l'opposition à la politique du gouvernement seul faisait défaut un événement qui à l'instar de la tuerie de l'école « Vladislav Ribnikar » pouvait par l'émotion suscitée créer les conditions pour organiser un mouvement de contestation active débouchant sur des manifestations de masse. Or cet événement devait se produire le 1 novembre 2024 lorsque l'auvent de la gare de chemin de fer de Novi Sed tout juste rénovée s'effondrait sur les passant faisant 15 victimes.

Alors, tirant les leçons de l'échec de « La Serbie contre la violence » les lobbyistes pro-occidentaux *se* saisirent de l'occasion en se montrant davantage attentifs à la réalité de la situation, aux facteurs idéologiques et pratiques qui la caractérisaient. Ils concluaient qu'une rébellion populaire contre le gouvernement en place devait s'articuler autour des étudiants comme noyau central du mouvement en prenant en compte les penchants traditionalistes du peuple serbe. Cela faisant, ils tiraient partie de la position prépondérante qu'ils avaient à l'Université et dans l'enseignement supérieur pour mettre en cause le gouvernement légalement constitué reposant sur une confortable majorité parlementaire.

Ainsi l'action spontanée de solidarité avec les victimes de l'accident de la gare de Novi Sad débouchait sur le mouvement des « bloqueur » articulé autour du noyau central estudiantin après que ces derniers aient entrepris à partir du 22 novembre, d'abord à Novi Sad puis dans les autres villes du pays, d'interrompre (bloquer) les cours. Les étudiants qui vingt cinq ans plus tôt, dans le cadre de leur organisation Otpor et au sein du CESID, apportèrent leur soutien au mouvement qui déboucha sur la Révolution du 5 octobre, cette fois-ci se retrouvaient les princiaux protagonistes du ouvement- révolutionnaire de couleurs pour lui imprimer une marque particulière, originale.

L'université au centre des événements.

Le mouvement des « bloqueurs » allait mettre sur le devant de la scène des étudiants certes mais également des enseignants, des professuers d'université qui tels Dinko Gruhonjić ou le recteur Vladan Džokić et bien d'autres encore encouragent le mouvement, le défendent, lui donnent de la crédilité puisque représentants d'une institution respectable entre toutes.

La situation de l'université en Serbie, son statut réel est bien particulier comme l'illustre le scandale qui en mars 2024 a fait la une des journaux du pays, lorsque la Faculté de philosophie de Novi Sad s'est tournée vers les ambassades occidentales pour leur demander de protéger le professeur Dinko Gruhonjić, objet d'une polémique publiqueà à la suite de propos pourrait-on dire négationnistes. De la sorte; aussi extravagant que cela puisse paraître, la deuxième université du pays par son importance révélait publiquement sa dépendance vis-à-vis de l'étanger au dépens des instances nationales, du ministère de l'éducation et de l'enseignement supéreiur, sa tutelle. En fait, elle ne faisait en l'occurence que révéler le véritable états des lieux : l'université serbe est à la suite du processus de Bologne, mis en place après la Révolution du 5 octobre[26], asservie aux réseaux transnationaux qui dirigent l'enseignement supérieur en Europe., tributaire d'intérêts étrangers à la Serbie.

26 Slobodan Antonić, Politika, Belgrade, 24 août 2024.

Du coup, comme dans le cadre transnational où est plongée l'univesité serbe la quasi totalité du financement des projets de recherche est assuré par des fonds européens, Gruhonjić et consorts, en en contrôlant les flux financiers en provenance de l'étranger, s'arrogent tout à la fois le pouvoir et deviennent ipso facto les agents d'influence occidentale dans l'enseignement supérieur serbe. Autrement dit, l'UE et les ONG qui lui sont liées avec l'aide de leurs fondés pouvoir sur place, en contrôlant les finances de l'université serbe, la dirigent, l'orientent pour en faire un instrument au service de leur politique..

Pour les étudiants, fer de lance du movement des « bloqueurs », la question de fond est peut-être de savoir comment faire avec un « système de formation et de socialisation d'« auxiliaires », stipulé par le processus de Bologne. Promis à devenir « une élite nationale responsable. », ils n'ont à présent d'autres perspectives que des emplois subalternes suivant la logique bolognaise. Il y a là, manifestement, de puissantes raisons à contester, à manifester. Toutefois, si les motifs du mécontentement estudiantin sont réels, apparaissent fondés, encore que le gouverneent sous le président Aleksandar Vučić ne saurait en être tenu responsable de la dégradation de l'enseignement universitaire, force est de constater que dans les revendications présentées par les « plénums » au tout début du mouvement, à l'exception de l'augmentation bugdgetaire de 20 %, aucune mention n'est faite au processus de Bologne et de sa logique délètere comme d'ailleurs il n'en sera jamais question par la suite.

Enfin, on ne saurait rendre compte pleinement du mouvement des « bloqueurs » sans dire un mot sur les organisations représentatives des étudiants. Expression de la présence sociale spécifique des étudiants, elles sont assurément, d'une manière ou d'une autre, parties prenantes du mouvement en lui imprimant certaines de ses particularités. Or, sur ce point, en cette année 2025, en Serbie, on n'a guère à faire à des organisation syndicale$ùs habituelles à l'instar de l'UNEF en France dont l'objectif, la raison d'être est la défense collective et individuelle des étudiants. Non, lorqu'on considère les organisation estudiantines serbes on constate qu'on est mis face à des associations, des ONG, des filiales d'organisations transnationales. C'est un paysage étrange que dessinent ces organisations tant les relations avec des organismes transnationaux sont

mises en avant, tant l'accent est mis sur la possibilité de travailler à l'étrager voire « de se mettre en relation avec des entreprise et univeristé à travers des projets » sans que jamais ne soit évoquée la moindre revendication concernant les bourses, par exemple, sans jamais ne soit exprimé un quelconque point de vue sur l'état de l'universié. En fait ce sont des avatars d'une volonté externe à la Serbie où se croisent des ambitions personnelles, des besoins individuels réels mais où est systématiquement évacuée la dimension collective, sociale des problèmes estudiantins.

Cet état a progressivement émergé à partir de 2014, lorsque des délégations de l'Organisation faîtière de la jeunesse de Serbie et de l'Initiative de la jeunesse pour les droits de l'homme, avec le soutien de l'ambassade d'Allemagne, de la Commission européenne et du ministère allemand des Affaires étrangères, se sont rendues à Bruxelles et à Berlin, où, comme elles le prétendent elles-mêmes, elles ont reçu un soutien politique pour leurs activités. De retour en Serbie, ces organisations, en collaboration avec l'ONG Civic Initiatives, ont lancé un programme ad-hoc visant soi-disant à mieux inclure les jeunes dans la vie politique du pays. Ainsi, augmentant considérablement le nombre de leurs membres et associés à l'Université, elles renforcaient leurs positions. Les organisations estudiantines traditionnelles cédaient la place aux ONG. C'était un changement considérable.

De la sorte en contrôlant les étudiants politiquement actifs, souvent directement impliqués dans des projets mis en œuvre par le secteur des ONG, les lobbyistes dissimulés parmi le personnel enseignant qui gère le flux financiers en direction des instituts de recherche ont fourni aux forces pro-occidentales les moyens nécessaires pour gérer, pour diriger, pour orienter le mouvement étudiant sans se révéler directement dans leur rôle effectif. C'est « un fait essentiel, écrit Vladimir Vuletić, systématiquement ignoré, (est) que l'influence déterminante sur le déroulement, l'initiation et la fin de ces blocages a été exercée par des enseignants, sous l'impulsion de leur direction, et non par les étudiants. »

Ainsi est né, ainsi fonctionne le noyau central estudiantin du mouvement des « bloqueurs » qui donne à la deuxième révolution de couleur serbe ses caractéristiques particulières, son originalité, ses limites aussi.

La Serbie 2025, le président Aleksandar Vučić

La Serbie du 5 octobre 2000 quand le président Slobodan Milošević est renversé à la faveur de la Première Révolution de couleurs est un pays qui peine à se reconstrure, un pays où la majorité de la population, en particulier celle des villes, est réduite à la misère. Vingt cinq ans après, au terme de plus d'une décennie de croissance de 4.45 % de moyenne, la Serbie, ayant pratiquement doublé ses capacités productives par rapport à 2000, demeure un pays pauvre bien que le dénuement des populations citadines ait disparu. Si le produit intérieur brut vient de franchir la barre des 100 miliards de dollars[27], le revenu par habitant est 54 % de la moyenne de l'Union européenne, inférieur à celui de ses voisins (Bulgarie, Grèce mais aussi Croatie). Néanmoins, selon la doxa macroéconomique, c'est un pays moderne à l'économie libérale dont 68 % de la populations active travaille dans les services, 26 % dans l'industrie alors que 6 % sont agriculteurs, les échanges commerciaux sont principalement orientés vers l'UE (54%), la CEFTA (33%) et la Russie (7%). Contrairement à l'époque de Milošević, bien que la question du Kosovo continue à peser sur ses rapports internationaux en particulier avec l'Union européenne et les Etats-Unis, la Serbie n'est pas isolée, elle n'est pas mise au ban des nations comme elle l'était dans un passé proche. Bien au contraire, dans son voisinage immédiat, elle entretient d'excellents rapports avec la Hongrie et la Slovaquie ainsi qu'avec la Grèce. Par ailleurs, comme la Russie a entre temps renoué avec la tradition, la Serbie en a fait des mêmea ; les rapports entre les deux pays slaves othodoxes se sont intensifiés. Finalement, ainsi qu'il a été signalé plus haut, la Serbie, héritière de la Yougoslavie non-alignée, entretien des bons rapports avec nombre de pays du sud. Parmi ceux-là faut-il compter la Chine ? On ne saurait le dire mais, quoi qu'il en soit, la Yougoslavie ayant été des tous premiers états à reconnaître la Chine, la Serbie actuelle tire avantage de l'histoire comme l'a d'ailleurs montré le président Xi Jiping lors de sa tournée européenne au mois de mai 2024 en visitant Belgrade. En fait, s'il fallait trouver des pays avec lesquels la Serbie état en mauvais termes on les trouverait du côté des états issus du démembrement de la

27 Siniša Mali, ministre de finances de la République de Serbie, in Politika, Belgrade, 22 novembre 2025.

fédération yougoslave (la plupart membres de l'OTAN et EU) au premier rang desquels il y a évidemment la Croatie mais également la Bosnie et Herzégovine et dans une moindre mésure le Monténégro et la Slovénie ainsi que la Macédoine.[28]

En somme, en vingt cinq ans, la Serbie en privatisant toute son économie est devenue un pays moderne, normal. Néanmoins, n'ayant pas renoncer à sa souveraineté sur le Kosovo, rechignant à reconnaître le génocide de Srebrenica et en entretenant des relations « fraternelles » avec la Russie en même temps qu'elle noue des relations « amicales » avec la Chine, elle continue à poser problème d'autant que l'Opération spéciale de l'armée russe polarise à l'extrême la situation internationale. Finalement le contentieux de la Serbie avec l'Occident subsiste si ce n'est qu'il se trouve même amplifié par rapport à ce qu'il était du temps du président Slobodan Milošević. De la sorte, le constat de ce dernier selon lequel on n'en voulait pas à la « Serbie à cause de Milošević mais à Milošević à cause de la Serbie » apparaît on ne peut plus pertinent quand on considère les attaques dont fait l'objet le président actuel Aleksandar Vučić ; le mouvement contre « l'autocrate », contre « la corruption » dont il est responsable vise à imposer un changement de sa politique extérieur à la Serbie, une nouvelle mouture de la révolution de couleurs. Finalement, les présidents changent, la Serbie demeure et avec elle le besoin occidental de domestiquer sa politique internationale.

Toutefois, si les présidents serbes se succèdent, ils ne se ressemblent pas pour autant. Avec Aleksandar Vučić la Serbie a élu à la tête de son gouvernement un homme exceptionnel, d'une habilité politique hors du commun, capable de conduire une politique d'équilibre qui force l'admiration. Il sait tout faire, négocier avec les partennaires européens, notamment avec le président français dont il fait un de ses soutiens, qu'entretenir de très bons rapports avec le président russe et son homlogie chinois tout en se ménageant l'appui majoritaire de ses comptariotes qui par deux fois

28 On notera ici la propension de l'Union européenne à envoyer en Serbie des missionnaires slovènes ou croates (Marta Kos, Tanja Fajon, Tonino Picula etc) qui se plaisent du haut de leurs prérogatives communautaires à chicaner, à maltraiter leur interlocuteurs serbes sur le « chemin de l'intégration européenne » ; slovènes et croates, dans une moindre mesure puisqu'ils ont leurs propres griefs vis-à-vis des serbes, se font les portes paroles zélés de l'Union européenne, voire plus directement de l'Allemagne.

l'élirent dès le premier tour[29]. Alors, si le mouvement, engagé à la suite de l'effondrement de l'auvent de la gare de Novi Sad, piétinne ne parvenant pas à prendre son essort en débouchant sur de grandes manifestations, en se « socialisant » pour attirer dans la contestation les mineurs de Kolubara – comme l'ont fait les organisateurs du 5 octobre 2000 -, en se dotant d'un programme politique en vue d'élections anticipées qu'ils préconnisent, c'est que le président Aleksandar Vučić occupe tout le terrain. En étant présent autant sur la scène internationale que dans le débat à l'intérieur du pays où il manifeste une attitude de conciliation ne recourant pas à la repression policière, il contribue à l'échec des « bloqueurs » qui, en cette fin d'automne, début d'hiver 2025-2026, est patent.

Les « bloqueurs » dans leurs œuvres.

Bien que présenté comme un événement spontané ayant « déclenché une vague de protestations sociales à travers le pays », le blocage des facultés et avec lui l'avènement des « bloqueurs » n'avait rien de spontané. Il a débuté un mois après le début des manifestations et il a fallu presque autant de temps pour que toutes les facultés soient touchées. Surtout, son organisation aurait été difficile sans l'implication directe des administrations, souligne Vladimir Vuletić, professeur à la Faculité de philosophie à l'Unversité de Balgrade.[30]

Ainsi, suite aux actions de blocage des cours à l'université, le mouvement s'est propagé à l'extérieur où les étudiants rejoints par des activistes venus de tout bord, notamment de l'opposition, se sont livrés à des actions spectaculaires en bloquant des autoroutes, des ponts, en attaquant des postes de police et des permanences du Parti progressiste serbe. Le mouvement devint celui des « bloqueurs » ; du blocage des cours à l'universié on en vint à ambition-

29 Le 3 avril 2022 lors de l'élection présidentielle, Aleksandar Vučić a recueilli 2 216 526 voix (58,54 %), tandis que le candidat de l'opposition, Zdravko Ponoš, a recueilli 697 471 voix (18,42 %). Lors des précédentes élections présidentielles tenues en 2017, Vučić a remporté le premier tour avec 2 012 788 voix (55,08 %), tandis que le candidat arrivé deuxième, Saša Janković, a obtenu 597 728 voix (16,36 %).

30 « Matin, café, cigarette, blockbuster », Vladimir Vuletić, Politika, Belgrade, 6 décembre 2025.

ner le blocage du pays dans son ensemble. Alos, bien qu'ils aient obtenu satsfaction de leurs revendications, les « bloqueurs » ont poursuivi leurs action à travers tout le pays n'hésitant pas à recourir à la violence, aux menaces de morts proférées à l'encontre du président Aleksandar Vučić et des membres de sa famille.

Alors, pour donner une idée de l'ampleur du mouvement, d'en fixer peut-être ses caractériqtiques, il importe de donner quelque chiffres. Le bureau des statistiques du gouvernement serbe indique que pour l'année scolaire 2022/23. 248 508 étudiants étaient inscrits dans les établissemnets d'enseignement supéieur du pays. Nebojša Bakarec, député membre du Parti du progrès serbe, s'intérogeant de savoir qui sont les « bloqueurs » avance qu'en décembre 2024 seuls 3% (soit un maximum de 8000 étudiants dans toute la Serbie) de l'ensemble de la population estudiantine prend part au mouvement de « blocage », ils représentent néanmoins une part importante, probablement la plus résolue des « bloqueurs ».. Ces étudiants sont pour la plupart membres ou sympathisants de l'opposition. Par ailleurs, révèle Bakarec, une part importante des « bloqueurs » travaillent dans le secteur des ONG.

Lors des rassemblements et autres manifestations, les étudiants, les « bloqueurs » constituaient une minorité autour de laquelle s'agrégeaient les opposants au régime aguerris, formés politiquement et idéologiquement depuis les années 1990 et la première décennie du XXIe siècle. Ainsi, le nombre total de « bloqueurs », de manifestants en Serbie, sur les neuf mois étudiés par Bakarec, n'a jamais dépassé le nombre de personnes présentes lors du plus grand rassemblement, le 15 mars 2025, soit 100 000 selon les chiffres offciels (des éstimations donnant des chiffres très nettement supérieures sont avancées par l'opposition). Le nombre moyen de manifestants lors des autres grands rassemblements (Slavija, Novi Sad, Vidovdan, etc.) a toujours avoisiné les 30 000 participants

Svetislav Kostić, du Front vert-gauche, qui évoque les élections par analogie avec l'ère Milošević, comparant la situation actuelle à la période précédant le changement de gouvernement de 2000, dévoile les projets ourdis par ceux qui se tiennent à l'arrière du mouvement et dirigent les activités des « bloqueurs ». Il a notamment déclaré :
« Je crois qu'il est juste d'aller aux élections dans le contexte de ce

gouvernement. Car c'est ce que nous avons fait avec Slobodan Milošević et je vois que nous le ferons encore cette fois-ci. Je pense qu'il n'y a pas d'autre solution.» Aussi, pour être parfaitement clair, Kostić évque « d'éventuels débordements si le résultat des élections ne leur convient pas. »

Conclusion

Les événements actuels en Serbie se présentent dans la continuité de ceux qui ont marqué la vie politique du pays depuis le démembrement de la Yougoslavie — ce sont l'oeuvre ds techniques connues, de « technologie électorale » des révolutions couleurs dont les objectifs politiques sont le renversement du pouvoir en place et son remplacement par un gouvernement mieux conforme aux attentes de la « Communauté interantionale ».

Par rapport au coup d'État du 5 octobre le mouvement actuel présente des différences notables. Si les étudiants continuent à être présent dans la contestation, s'ils en représentent le noyau central ils n'en sont pas moins objet d'une instrumentatlisation de la part des enseignants voire de l'administation universitaire. L'intrusion massive, bien que peu visible, des ONG est l'autre caractéristique du mouvement alors que l'effacement des partis politiques d'opposition interdit à la contestation tout débouché crédible. Dès lors les manifestants en sont réduit à perpétuer ce mot d'ordre passablement ridicule « pumpaj » qui en dit cependant long sur la nature du mouvement.

Enfin, et peut-être surtout, c'est la posture, la démarche « autochauvine » telle que décrite par Zoran Čirjaković, désomais très largement répandue, qui représente la nouveauté du mouvement des « bloqueurs », sans doute origine de son caractère violent et intolerant. Aussi, à ce propos peut-on se demander s'il n'en va pas d'un phénomène plus vaste quand on entend Raphael Glucksmann dire se sentir plus chez lui à New York ou Berlin qu'en Picardie. N'as-t-on pas à faire, à Belgrade comme à Paris, à la même « haine, mépris, intolérance et agressivité envers sa propre nation », caractériques de l'autochauvinisme.

Le mouvement de protestation est cependant confronté à des difficultés croissantes dans ses tentatives de manipuler simultanément les forces pro-occidentales et les secteurs nationalistes de la popu-

lation serbe. De plus, l'impact des blocages en cours sur la vie quotidienne d'une partie importante de la population a commencé à provoquer les réactions négatives attendues.

Enfin, et peu-être le plus important, l'action avisée du gouvernement serbe sous la conduite du président Aleksanar Vučić, tirant les leçons du passé, fort du soutien majoritaire de la population serbe, maintien en echec les visées politiques des « bloqueurs » en assurant contre vents et marrées la paix civile dans le pays, en prévenant des interventions par trop explicites en faveur des « bloqueurs » de la part de l'Union européenne comme des Etats-Unis.

SERBIA, MALIGNANT WESTERN INFLUENCE AND PROTESTS 2024/25.

Vladimir Krsljanin
Ambassador, Vice-President of the International Slavonic Academy of sciences, education, arts and culture

Abstract. Serbia was the victim of Western aggression three times in the 20th century, but for most of that century it was under dominant Western influence. This is also a feature of the most recent period, in which Western influence is the main source of dissatisfaction, but also the main factor shaping the protests. The Western factor tends to additionally discipline the government and distance it from cooperation with Russia. Protest activity is declining, but reducing the influence of Western factors is becoming an imperative and a condition for survival for Serbia. The text explains in detail the historical context, current content and perspectives of these phenomena.

If by civilization we mean the organized creative effort of humanity or a part of it to preserve and spiritually and materially improve the lives of people, then what the Western oligarchy represents, and its tools, such as NATO, must be considered anti-civilization.

1. The source of corruption and all evil in Serbia is Western "democracy"

In Serbia, two offensives against corruption were conducted during 2024/25. One was announced by President Vučić, and the other was led by groups of students, organized according to Western manuals. We would all like offensives with such a goal to be successful and for there to be much less corruption in Serbia. But it will not be so. Why? Because the main source of corruption has been neglected.

Corruption exists in all countries and times. And almost everywhere, authorities and social forces are fighting against it. With more or less success. But only the groups of countries led by Washington and Brussels ("Euro-Atlantic integration") have declared corruption the supreme principle of their societies and – the main criterion of (their false) democracy! Namely, Washington and Brussels recognize as democratic only those countries that allow their politics, economy, security, media, education, science and

culture, i.e. all spheres of social life, to be corrupted by the West. And that is why the Foreign Agents Act has been in existence in the USA since 1938, and if someone else tries to adopt the same law, or even worse, to ban corruption from the West, they will get – a colored revolution.

This is how the states that caused two world wars, a huge number of local and regional wars and colonial enslavements, and which are responsible for 99% of all murders in world history, act. And they continue their bloody feast today, in Ukraine and the Middle East.

Millions of Serbs were killed by the Germans and their servants in two world wars, but the "Western allies" were no better towards us either. After the Albanian Golgotha, they helped us only when the Russian Tsar threatened to leave the war if they did not help us. And in the "Allied" Easter bombing of Belgrade in 1944, more people died than on April 6 three years earlier. Churchill and Truman drew Yugoslavia into an alliance with NATO, only for NATO, with its neo-Nazi and terrorist allies, to brutally destroy it for years and finally commit open military aggression against it, and the Autonomous Province of Kosovo and Metohija is still under occupation, violating UN Security Council Resolution 1244.
Does anyone think they can become friends with the murderer of their own children? The source of world evil and systemic corruption who killed your children will never trust you. On the contrary, he will seek to destroy you because he sees a potential danger in you, no matter how hard you try to please him.

Serbia today pursues a policy of balancing and non-resentment towards the West for three reasons: first, it is surrounded by Euro-Atlantic structures, whose members are traditionally our strongest economic partners and in which we have a large diaspora, second, the current situation in our part of the world is very explosive, and third – not least, the majority of citizens and political entities strive for such a policy, both due to the experience of the SFRY and due to decades of exposure to Western propaganda.

The political forces that won the 2012 elections and removed the Western puppets installed in power by the October 5 coup – the colored revolution, for the above reasons have only partially fulfilled the expectations of their voters. By entering into strategic partnerships with Russia and China and increasing cooperation with them in all areas, despite Western pressure, as well as by par-

ticipating in the BRICS summit in Kazan, Serbia has taken a major step forward and created a solid foundation for the restoration of its sovereignty and for correcting the injustices created by NATO aggression and the colored revolution. Serbia is today the only European country (except for Belarus, which is in a state alliance with Russia) that stubbornly refuses to join the anti-Russian and anti-Chinese hysteria of the Western oligarchy.

However, Serbia's economic and other forms of dependence on the West, as well as the prevalence and entrenchment of Western agent NGOs and other networks, allow the Western oligarchy to continue its hybrid war against the Serbian state and people. This situation has led to months of mass protests in Serbia, practically from the moment of the US elections.

Because of its constructive attitude towards NATO – a partner that does not deserve it, Serbia is experiencing new attempts at a colored revolution, and now this has been followed by a new aggressive act by Washington – the introduction of sanctions against the Serbian company NIS. The Clinton-Biden team is shooting at Serbia until its last breath. But this torment must be resolved peacefully, in agreement with Russia, without referring to the demands of American liars. And on the day when these illegal sanctions are introduced, the implementation of the Agreement on Strategic Cooperation in the Field of Energy, signed only some months ago in Washington, should be frozen.

This act of aggression must be our final warning that the time for attempts to avoid risks and develop cooperation through a constructive attitude towards the aggressor is over. In relations with NATO, the US and the EU, the red lines related to Kosovo and Metohija, Republika Srpska, and the export of corrupt democracy must finally be drawn. At a minimum, Serbia should accept the status of a BRICS partner state, limit itself to associate membership in the EU, reduce relations with NATO to the obligations of Dayton and Resolution 1244, and, most importantly, conclude a binding Treaty of Friendship and Cooperation with Russia, its most important historical ally.

Serbia should not be a spare bargaining chip for the sinking Euro-Atlantis, but, as all history obliges it to be, an important free and democratic factor in the New, more just world.

Serbia needs social reforms in which colonial patterns and agent networks imposed by the West would be replaced by sovereign

decision-making on issues of foreign, domestic, economic, security and cultural policy, and the confrontational hypertrophied party system would be replaced by some kind of conciliar democracy. Hints of these changes can also be found in the nationwide movement, the formation of which is being announced.

2. Layers of Western influence shape our modernity

It seems as if the dreams of our enemies have come true and the Serbs have been divided. A noisy minority, accompanied by the noise of the Western media, supports the blockades and participates in them, imposing their will on the rest by force. In fact, they all say that they "support the students", and the students are only a minority – a few thousand impudent youth, who have endangered their entire generation. On the other side is the silent majority, who are against the blockades.

What is the proof that this is so? The question must be asked because the noisy minority claims to be the majority, because the protest on March 15th was the most massive in history. Well, the proof is the blockades themselves. Because if the blockaders were really the majority, the blockades would not be necessary at all. The majority would change everything, quickly and easily.

So the "student rebellion" was conceived in the laboratories of Western services and their domestic agents. The Serbian mentality weakness towards youth (and especially towards its "best part" – students) was used as an ingenious trick to gather malcontents of all stripes, both left and right, both Chetniks and partisans, both Russophiles and NATOists, both Orthodox and LGBT and who knows who else… And that is why the "students", which would only be correct to call a "group of students", do not have any political views. Because if they expressed any, they would immediately antagonize a part of those who "support" them.

The protests are organized according to Western manuals ("plenaries" are from the Zagreb "cookbook") and are financed from Western sources or from the "savings" of the former regime's business clients, but the "patriots" fiercely defend themselves: "no kind of color revolution", the Zagreb "cookbook" does not matter, our goals and motives are patriotic! Well, it will not happen, you are doing unforgivable things for which neither youth nor ignorance can be an excuse: NATO is for Serbs (and the world's majority) the same as Hitler and Pavelić! The EU has long been a political and

economic integration within NATO, and now it has surpassed NATO in its militancy. Those two organizations are in a historical conflict with humanity, and in an open war with Serbia and Russia.

Serbia is in the EU/NATO environment, but it has managed, after the EU/NATO puppets, to bring to power people who have established strategic partnerships and defense and security cooperation with Russia and China. This is the foundation for the restoration of our sovereignty, but also of superior spirituality and traditions and the foundation for peace, stability and development of Serbia, and thus of the Balkans and the whole of Europe. The current authorities have achieved great results in this regard and are determined to continue on this path: cooperation with everyone, while preserving traditional alliances.

On the other hand, as the westernmost stronghold of Orthodoxy, Serbia was the target of genocidal Western enterprises three times in the 20th century and was constantly forced to communicate and - cooperate with the West. Many Serbs still believe that this is how it should be. Russia helped Serbia to rise again in the new century and return to history. Russia entered the First World War because of us, in which it also experienced two revolutions. We then relied on the West, from whose fatal embrace we are still trying to save ourselves, and this will be possible soon - when Russia saves itself, and with it the entire world, from Western aggression.

It will be a kind of reprise and final triumph of the Great Victory over fascism, in which the Russians saved themselves, Europe and the world, and their most convincing and practically the only true allies in Europe were the Serbs. And that is why we celebrated the 80th anniversary of the Great Victory, as befits us, together on May 9 in Moscow, with numerous leaders of the BRICS, the world majority and the New World.

During Tito's time, the SFR Yugoslavia was a strategic partner of NATO. It was non-aligned, but it held part of the NATO Pact front along its entire strategic width towards the Warsaw Pact. There was socialism in the country, true, "self-governing" - it was forbidden to say that we were a socialist country. We always had to say that we were a country of "self-governing socialism", so that someone would not accidentally associate us with the USSR, or Russia. We cooperated with Russia so well that some Russians are still nostalgic for that time, but Russophiles first filled the Goli Otok concentration camp, and later they remained permanently

under the surveillance of the secret police. At that time, all our illusions were built. Namely, citizens in "self-governing socialism" were brainwashed every day with Disneyland and Hollywood, jazz, pop and rock music, abstract painting and pop art. And so, illusions about the West, its beauty, wealth, democracy, success, and exceptionalism, have been implanted in the brains of generations of Serbs. There are Serbs who think that one can live without air, but without the West – absolutely not.

And in fact – EVERYTHING that is wrong in and around Serbia today and that is justifiably protested against, came to us from the West. The division of the nation, the collapse of the economy, the collapse of traditional values, systemic corruption, weaknesses in the functioning of institutions, weaknesses in the education system, the lack of ability to manage its own development. Serbia, as a victim of NATO aggression, instead of learning from positive experiences, its own and others', including Western (in which Russia and China have gone the furthest), is forced, under pressure and blackmail, to apply the patterns ("chapters") intended for colonies.

The turning point in our consciousness happened in the 90s. Some Serbs could not understand how our favorite cowboys chose others, when we love them so much and look so much like them – we all wear jeans and listen to rock. And then in 1999 the peak came, when Serbian defiance outclassed the entire NATO pact, I don't know how many hundreds of times stronger than us militarily and economically.

Serbia in the 90s had great politics and great people, led by Slobodan Milosevic. That Serbia still inspires Russia and China today and creates in them a sense of debt to our state and people. It experienced the most terrible retaliation. It was the first and only country in history against which the entire NATO directly waged war, and then the first successful “colored revolution” was carried out in it – the only one in which, throughout the entire jubilee millennium year 2000, the priority task of the entire Washington hybrid warfare machinery was the overthrow of the government in Belgrade. Even after the coup, David and Goliath continued their war in The Hague – the most perfidious and disgusting political court of all time: David ended up like the Kosovo heroes – he died, but he won forever!

And the results of NATO's Pyrrhic victory in the Balkans lasted 12 years. Weakened by blows, but strengthened by wisdom, under

the leadership of Tomislav Nikolić and Aleksandar Vučić, patriotic forces returned to power in Serbia. They inherited a hypertrophied anti-Serbian and anti-human colonial corrupt agent machinery, which they apparently underestimated, but perhaps it could not have been better. Serbia peacefully embarked on an economic recovery, while the empire in agony spread the fire of war across the Middle East and Central Asia and brought it to Russia.

Today is an opportunity for the Serbian people to definitely close their ranks, defend, strengthen and enlarge their state of Serbia. Let us create a united movement, because that is the right way to fix everything that is not good and for us all to get the role we want and deserve in the future Serbia – economically strong, democratic and just, militarily powerful, with the most powerful allies and countless friends around the world.

3. The defeated "colored revolution" and what next?

Back in March 2025, independently of each other, Russian analyst Nikolai Starikov and Canadian professor Michel Chossudovsky gave practically the same diagnosis of the protest events in Serbia: the same Western centers influence both the government in Belgrade and the protests, and their goal is not to change the government, but to further soften it (in relation to Western policy).

Over time, it would seem that the government succeeded, through a combination of concessions to the West and skillful media action (along with several important actions by the Serbian state security, which neutralized attempts by extremists to provoke violence), in making the protests lose both their meaning and their mass support, i.e. in defeating the “colored revolution”. What is more, the organizers and participants of the protests were transformed from a danger into an “ideal opposition”. On the one hand, they completely overshadowed and completely marginalized all established (and mostly pro-Western) opposition political parties, and on the other, in the absence of a leader, program and party organization, they have no chance of greater success in the elections. And they directed all their remaining energy and resources precisely to preparations for new elections. Such a result is not only a victory over the colored revolution.

In the program "The Great Game" on Channel One of Russian Television on July 1, 2025, I said, among other things, the following:

"We now have our own Bolotna. The approach is similar to the one when they toppled Milosevic - Vucic is also now being accused of all the evils of this world, but the network brainwashing technologies are much more modern. They are so effective that they manage to convince not only many Serbs, but also some scientists and journalists in Russia.

The organizers of the protests - the widespread and, unfortunately, so far untouched Western agents networks in Serbia - have, on the one hand, managed to unite dissatisfied people of all colors in the protests, and therefore the protests are massive. But this also has the opposite effect - the protesters have neither a political program, nor authority figures, leaders. That is, there are no basic conditions for the change of government. The authorities have responded to all this wisely, and sometimes, it seems, with too much patience. The fact that the protesters resorted to violence after all shows that they have found themselves in a dead end and that their support has declined.

But the change of power may not be the goal of the organizers of this hybrid operation - the "Serbian Bolotna." They are striving to exhaust the country, with the aim that, by resolving sharp internal contradictions, it will not have enough strength to take its deserved place of honor in the ranks of the BRICS and create a true alliance with Russia - precisely when its future depends on it.

From the very beginning of its modern statehood, Serbia was the westernmost outpost of the Orthodox world, surrounded by Western powers that tried to destroy it, and was many times, as now, forced to maneuver.

The West is creating Bolotna in Belgrade to harm Russia. Therefore, Russia also has an interest in participating in suppressing this insidious muddy offensive. If that happens, there should be no doubt about our success.

A pan-Serbian social movement should be created in Serbia, which will contribute to national unity and dialogue, as well as to the elimination of phenomena that cause dissatisfaction among the people, most of which have their source precisely in excessive Western influence.

There is no alternative to this government. Among the protesters there are both leftists and rightists, both pro-Western and patriots. But these are people with marginal political influence. They do not have the real power and political rating to change the situation. But

they have serious Western resources and what I can note a little critically in relation to our authorities is that despite the repeated statements that this is a colored revolution, in which the West has invested billions, practically nothing has been done to at least limit this Western influence. So, I think that we have a complex struggle ahead of us here, we must seriously fight to suppress the protests, to achieve social dialogue, but also to reduce Western influence, since both the protests themselves, their organization, and the reasons for the dissatisfaction of a part of the population lie precisely in the excessive Western influence, although many of the dissatisfied are not aware of this."

Russia did help. But the attempt to distance ourselves from Russia continues. In recent months, there has also been a historic rift between the US and the EU. For a quarter of a century, the main priority of Serbian foreign policy has been EU accession. Today, abandoning that priority has become a question of Serbia's survival. The future of all political processes and actors in the country depends on determining this issue.

Polemics

1.
When Councillors Pump

Čedomir Antić

Published on 22 February 2025 in the newspaper *Politika*

On Thursday, 20 February 2025, the Teaching and Research Council of the Faculty of Philosophy in Belgrade finally convened. For the first time since the beginning of the blockades on 2 December, it met in the Georgije Ostrogorski Amphitheatre in the Faculty building. The Faculty and the University have been closed for more than eighty days — estimated to be the longest closure since the Nazi abolition of the University of Belgrade.

The demands of the blockaders were accepted at the beginning of December at faculty plenums. Plenums are not envisaged by our laws. Unlike the protests of the 1990s, the essence of the current blockades lies in the complete closure of the faculties. Five hundred undoubtedly excellent students from Serbian universities were this year unable to apply for postgraduate studies abroad, since we did not provide them with the opportunity formally to complete the

seventh semester of their studies. Hundreds of foreign students at our faculties (including two of my own students) are facing problems at their home institutions and with European foundations that awarded them scholarships, since for our "European partners" — outside foreign governments, intelligence services and the office of Tonino Picula — the concept of blockades is unacceptable. Nevertheless, the Teaching and Research Council of the Faculty of Philosophy had not met until now.

The legitimacy of the support given by professors of the Faculty of Philosophy in Belgrade has throughout these months been almost impenetrably obscure. The Dean's Collegium immediately supported the blockaders, agreed to support them unconditionally and to cooperate with their working group. The conduct of the Dean, Prof. Dr Danijel Sinani, and the Head of the Department of History, Prof. Dr Vade Stanković, gives grounds for believing that they participated in organising the establishment of the blockades and agreed with the blockaders on their intrusion into teaching on 2 December.

Initially, support for the blockaders — that is, for halting teaching and formulating blockade demands prior to the convening of plenums not recognised in law — was based on "understanding", "support" for principles, and the claim that students who did not participate in the blockade would not be disadvantaged, that fulfilment of pre-examination obligations would be enabled and even that examinations would be held. Ten departments of the Faculty of Philosophy then, mostly at online meetings, supported this position. Some of them immediately, and some later, adopted the more resolute stance of the Dean's Collegium to support the blockades fully and unconditionally.

The Teaching and Research Council scheduled for 20 December 2024 was also held "remotely" and it endorsed the decisions of the departments. Thus, the Dean and Vice-Deans decided something. The councils supported it remotely. The Dean's Collegium permitted the registration of examinations for the January examination session, but never closed the registration — so we do not know how many students registered!

A general strike passed, St Sava's Day was celebrated with roast pork, Jovo Bakić set fire at Autokomanda, the blockaders "liberated" Novi Sad and Kragujevac, blocked bridges, "met at Sretenje" to defend all our constitutions through blockades and plenums;

now they are preparing to head to Niš and correct our 9 March defeat of 1991 in the capital city of Belgrade (I am not quoting Filip Višnjić, but Vuk Drašković)… And we professors (assistant professors and associates) of the Faculty of Philosophy met only once — precisely on 20 February.

On the agenda of the two sessions there were dozens of items. "Information on the course of the student protest" was the penultimate, 25th, item on one of them. I proposed that the agenda be amended so that instead of being 25th, the item on the blockades should be first, and that its title read: "The Council's Position on the Blockades and Our Further Policy Towards the Student Movement." The Dean did not enter into debate; he put the proposal to a vote. The seven of us from the Chair of Modern Serbian History voted to discuss what is currently the most important issue for the Faculty, the University and the State. One hundred and seventy-four members of the Council voted against the proposal for amendment and in favour of the proposed agenda.

When, after a series of entirely formal votes, the "information" item finally came up, the Dean invited the blockaders to present it to us. They jostled one another, murmured, and somehow selected a speaker. At the lectern stood a history student who, of course, did not introduce himself; nervous and red in the face, he thanked us for our support, recalled the lofty ideals of the struggle, apologised to those present and those absent if they had erred somewhere, guaranteed our safety and then, to the frenzied applause of the councillors, returned to base.

I took the floor and asked the gathering to reflect once more on whether we should discuss our stance and future policy, since otherwise we would, instead of being subjects in events, merely instruments. This thought was met with angry murmuring, but nothing more.

The "information" was slightly supplemented by the Dean. He claimed that we support the students unreservedly and that he does not interfere in their work. He said that he participates in negotiations conducted by the Rector's Collegium. He asked that we not inform the public about several details he mentioned in passing. In conclusion, he added that we are continuing with the blockade — and then exclaimed: "Pump it, pump it!" The Dean smiled, and the murmurers and the silent ones in the Council applauded frenetically.

I do not wish to draw comparisons with various abuses of our parliamentarism. Neither the regime nor the opposition deserve that. Researchers have long demonstrated that totalitarianism is ultimately supported by a large majority of the population, who may previously have been forced by violence and terror to live under such a system. Serbian professors and part of our elite and middle class, without force, have themselves accepted that the most important issues be decided indirectly, without debate, undemocratically and totalitarianly… under the slogan "Pump it, pump it!"

Is that strength? Is that how democratic values, the rule of law and constitutionalism are defended?

After all this, will at least some among them feel ashamed?

2
Response to Antić

Politika, Saturday, 08.03.2025.

"Plenums Are a Student Democratic Space"
By the Council of the Faculty of Philosophy, University of Belgrade

(Summary of the Text, the response of the Faculty of philosophy from Belgrade, for which Belgrade « POLITIKA » did not give us a permition to publish so we are obliged to publish just a very detailed summary.)

Summary
This document constitutes a formal public response by 150 (from 323 - comment author) members of the Teaching and Research Council of the Faculty of Philosophy, University of Belgrade, to an article written by Professor Čedomir Antić and published in the daily newspaper "Politika" on 22 February 2025 under the title "When Councillors Pump". The response seeks to correct what the signatories describe as inaccurate statements, procedural misrepresentations, and unacademic characterisations regarding the suspen-

sion of teaching and the institutional response to ongoing student blockades.

1. Procedural Legitimacy of the Suspension of Teaching

A central claim of the response is that the decision to suspend teaching activities, adopted in support of student demands, was reached fully in accordance with established institutional procedures. The signatories reject the implication that the Faculty administration acted unilaterally or outside legal norms. Instead, they emphasise that all nine departmental councils voted to suspend teaching activities following a call from the student plenum. Most of these meetings were held in person, contrary to the assertion that decisions were made "mostly remotely." In many cases, the minutes recorded unanimous decisions, including the acceptance of the Dean's Council's position of 4 December 2024.

Subsequent decisions by the Faculty Administration and the Teaching and Research Council were formally grounded in those departmental resolutions. The text explicitly disputes the characterisation that the "Dean and Vice-Deans decided something," describing such a formulation as factually unfounded and incompatible with the Faculty's institutional structure.

2. Frequency and Nature of Council Meetings

The response also contests the claim that the Teaching and Research Council "finally convened" on 20 February 2025 and that academic staff met only once during the blockade. The authors state that meetings occurred in accordance with the academic calendar and that staff met frequently throughout the blockade period to discuss issues such as university autonomy, the future of education, and professional responsibility.

In this context, the Faculty is described as remaining "the second home" of its students and employees, even during the blockade.

3. Historical Comparison and Its Rejection

A significant portion of the response rejects Professor Antić's comparison between the contemporary student blockades and the Nazi closure of the University of Belgrade during 1941–1944. The signatories describe this analogy as a "malicious instrumentalisation of history." They argue that whereas the university was closed in 1941 by occupying authorities to suppress expected resistance,

the present blockade was initiated by students, professors, and staff as an internal act aimed at defending institutional autonomy and promoting a more just society.

The text characterises any comparison between these two situations as "malicious, manipulative and dangerous."

4. Voting Results and Numerical Clarification

The response provides precise voting data to correct what it identifies as another factual inaccuracy. At the session of 20 February 2025, Professor Antić's proposal to reopen discussion and alter the agenda was rejected by 147 votes against, with seven in favour and two abstentions. The authors stress that the figure of 174 votes against, cited in the newspaper article, was incorrect. The process is described as "democratic and unequivocal," rather than "hazy" or "opaque."

5. The Role of Student Plenums

A key conceptual defence in the text concerns the legitimacy of student plenums. They are described as "a student democratic space and a mode of decision-making" that enables broad participation. The authors argue that students possess both the maturity and capacity to negotiate their own demands without mediation by professors. The blockade is portrayed not as an act of institutional destruction, but as a means of "unblocking" institutions and restoring justice.

The response further asserts that, had student demands been fulfilled, students would already have returned to lectures, examinations, and in some cases international study opportunities.

6. International Support and Academic Values

The document notes that the European university alliance "Circle U.", of which the University of Belgrade is a member, publicly supported the students' demands and expressed concern regarding pressures on university autonomy and freedom of expression. This reference serves to situate the issue within a broader European academic framework.

The authors conclude by emphasising enduring academic values: integrity, collegiality, factual accuracy, and ethical conduct. They strongly condemn what they view as disparaging remarks directed

at a student representative, asserting that academics should model pedagogical responsibility. The final rhetorical gesture echoes a question raised in the original article—whether some will feel ashamed—indicating partial agreement in tone, but not in substance.

Conclusion
Overall, the document presents a structured institutional defence of the Faculty's procedures, a factual rebuttal of specific numerical and procedural claims, a rejection of controversial historical analogies, and a normative defence of student plenums as legitimate democratic mechanisms. It frames the blockade as an internal, values-driven act aimed at protecting academic autonomy and institutional integrity, rather than as external manipulation or institutional breakdown.

3.
The response of Antić

Friday, 14. 03.2025.

The Return of the Unsigned – Councillors Write a Newspaper Article
Čedomir Antić

We have lived to see it: university professors and associates have written a joint text in response to the views of their colleague and have not signed it. "Teachers and associates – members of the

Teaching and Research Council of the Faculty of Philosophy in Belgrade" could mean all members, perhaps some of them, or possibly just two – one professor and one research associate, for example. It took time for this text to be published. The editorial board of *Politika* requested the names of the signatories and finally received an alphabetical list of one hundred and fifty of them! If there were some demand addressed to me, that would amount to a petition.

After everything, I feel sad: not only is there no dialogue, but my colleagues, including my contemporary the Dean, Professor Sinani, appear to be ashamed of something when it comes to me. Would it not have been logical for this deficient dialogue (given that on the other side we have a group of professors signed only to the editorial office) to be conducted within the institutions of the Faculty? As it is, I am tempted to imagine hearing the voice of an entire choir singing an old, long-forgotten but in our country too often applied song: "Whoever says otherwise slanders and lies. He shall taste our fist!"

In that spirit are both the verses and the content of the letter-text. Apodictic positions and, of course, the disqualification of the "opposing side" (as they probably, quite wrongly, perceive me). They write of "inaccurate statements and unacademic qualifications" and of "insults and malicious constructions" (hereafter ISIMQ – "inaccurate statement, insulting and malicious qualification") by which I allegedly damage "the professors and administration of the Faculty of Philosophy."

The first ISIMQ of which they accuse me is my claim that the Faculty's position was not adopted in accordance with procedure. They say everything can be verified. I wrote about this in detail in my article and they should have refuted my arguments in the same way. The fact is that the Dean's Collegium supported the demands of the plenum and subsequently altered the substance of that support. There were no meetings of all professors, or even of departments, and sessions at which discussion might have taken place were absent. Thus eighty days passed. The Department of History, where I work, supported the first, early position of the Dean's Collegium (that is, "understanding for the blockade"); the others allegedly supported the second or third position — without debate, at online meetings. At the end of December 2024, the Teaching and Research Council at an online session endorsed the previously

mentioned decisions of the departmental councils… On both occasions I raised objections, refused to vote in such a manner, wrote letters… No replies followed. Wonderful — is there any state institution in which the SNS holds a majority that is less democratic and transparent? At the first session of the Teaching and Research Council held since last November, convened on 20 February 2025 in the Faculty building — in person — we were able only to hear "information" about the protests.

Where, then, were we able freely to debate and, more importantly, decide anything?

As a full professor whom unknown young people attempted to remove from the classroom together with students, the Dean did not invite me even for a conversation. Yet nine years ago, when he was also Dean, he knew how to convene a specially organised meeting to ask me to withdraw a private lawsuit against a person from the same anarchist organisation — not a student — who during the previous blockade (in 2014) spat in my face, placed loudspeakers blasting music next to my ears, and participated in a defamatory media campaign against me. He also knew, at the time of the recent blockade of the Faculty of Philosophy in Novi Sad, launched in another organisation against Dinko Gruhonjić, to support this chauvinist and political activist on behalf of us all.

The second ISIMQ. The unsigned authors claim that I compared them with Nazis, whereas I stated precisely that this is the longest complete closure of the Faculty (and University) since 1944. I know that, taken together, they have rarely written for newspapers, but scientific methodology is even more rigorous than that applied to writing a journalistic article. My sentence reads: "The Faculty and the University have been closed for more than eighty days — estimated to be the longest since the Nazi abolition of the University of Belgrade." Where is the incrimination of my unsigned colleagues in that? Did they perhaps apply the methodology of *Informer*, the NKVD, or the Holy Inquisition?

The third ISIMQ. The unsigned authors "most sharply condemn" the way I wrote about the student who provided us with "information" about the protests. They assert that I "should also be a pedagogue." I wrote: "At the lectern stood a history student who, of course, did not introduce himself; nervous and red in the face, he thanked us for our support, recalled the lofty ideals of the struggle, apologised to those present and those absent if the students had

erred somewhere, guaranteed our safety and then, to the frenzied applause of the councillors, returned to base." Where is the insult there? Are my colleagues composed; is it possible to insult someone simply by recounting how something occurred? Should their ideal "pedagogue" speak untruths!? And this attitude towards students. At twenty-three Gavrilo Princip was, unfortunately, already nearing the end of his freedom-loving life; Alexander the Great was equally young when he won at Issus; Greta Thunberg, dear to the unsigned authors, is not yet twenty-three and has for seven years shaken the Western world. Why do they treat our students as small children, even babies? Always — except when promising that they will (together) "rule" Serbia?

Apart from twisting verifiable truth — which leads me to think that after the blockade they will attempt, through untruths, cancelling and mobbing, to persecute dissenters — I have not heard a single substantive answer from the unsigned authors. We could have discussed matters at the session, but the opportunity for debate and decision-making was not granted. And it is good that they mentioned what they call my fourth ISIMQ. They established that 147 — instead of, as I wrote, 174 — members voted against the principled and, I believe, for them harmless change to the agenda, with 7 votes in favour and 2 abstentions. My argument would not have gained in weight had I given the exact number; the majority would still have been large. Yet this need to prove that I lie (rather than make a writing error, transpose numbers or mishear) led the unsigned authors precisely where I could only have wished. Perhaps I erred because I wished them to have a quorum when deciding, and thus not compromise themselves in that way. The quorum of the Teaching and Research Council at present is 162 members (the total number of Council members is 323 — I verified this after the publication of their shameful letter, on Wednesday 5 March). Altogether, therefore, 156 professors, assistant professors and associates were present at the session. Form did not interest me much even then; there is no will to defend institutions and democracy at the Faculty of Philosophy, and it was for me to demonstrate this — which I did. Let the malicious mobbers, who do not sign publicly but move within a multitude, understand that motivated by petty malice they exposed themselves — at the very beginning of the session they voted WITHOUT A QUORUM.

And to conclude. Plenums are illegal and unconstitutional. It is unusual that precisely their most ardent advocates claim to be defending the Constitution of Serbia. The blockade does not exist in the laws that regulate the existence of a state university and its autonomy. Yes, it is true: professors and students — not the Dean's Collegium and plenums — are the "owners" of the University, and with them the State of Serbia, I hope our common homeland; or perhaps, like the beloved Dinko Gruhonjić, the respected unsigned authors think we live in Mordor. They mention some international body that supported the blockades. How many such blockades have been carried out in EU countries over the past twenty years? Did the exalted "Circle" protest the killing of students in the Gaza Strip?! Did they condemn last year's multiple public beatings of Columbia University students, carried out solely because of public and peaceful anti-war protests!? I am referring, of course, to Columbia in the United States, not the namesake university in Belarus.

I see that the unsigned authors also speak of shame. I have a heart, a soul and a conscience; I know how to feel shame and repent. At present, I repent that I live in the same century as they do. But do they know how to feel shame? Judging by their hiding behind a group, perhaps, like very small children conscious of themselves, they are ashamed to appear alone, without protection, under their own name and surname. Professors… History, however, teaches us that evil is most easily committed by the nameless in crowds.

Appendix 1

SUMMARY:

The demands and accusations cited as CAUSES of the 2024–2025 Protests.

ACCUSATIONS presented in the *ProGlas* appeal, November 7, 2023*:*:

- humiliated and privatized institutions,
- crime intertwined with structures of power,
- corruption,
- demographic collapse,
- economic stratification,
- an explosion of crime, injustice, and violence,
- pre-election manipulations,
- the need to restore the democratic order,
- restore legal and political institutions,
- restore the spirit of free and critical debate without fear of consequences,
- the existence of a new class of privileged political oligarchs who stand above the law,
- lack of equal opportunities for all and lack of solidarity necessary to get through times of crisis,
- a cult of personality,
- Serbia removing itself from the circle of civilized nations,
- various faces of the same injustice and arrogance.

Students' demands:

• Publication of the complete documentation on the reconstruction of the canopy at the Novi Sad Railway Station. *(blokade.org)*

• Criminal prosecution and identification of the individuals who physically attacked students and professors — confirmation of their identities and initiation of proceedings against them / dismissal if they are public officials. *(RTS+1)*

• Dropping or suspension of criminal charges against students arrested during the protests / detentions. *(blokade.org)*

• Increasing the budget for higher education — they demand a 20% increase. *(blokade.org)*

• A detailed investigation of the "unknown phenomenon" that caused panic on March 15, 2025 (exactly at 19:11) — they demand determination of who was behind it, what technology was used, from where it was activated, who ordered it, and how to prevent it from recurring. *(RTV Vojvodina+1)*

• Political and criminal responsibility of the authorities, including extraordinary/parliamentary elections (students explained that their goal is the removal of the current government because they see no willingness to fulfill their demands). *(021.rs+1)*

Questions posed:
In Serbia, there exist many media outlets and social-media platforms that no one censors, where it is possible to write ANYTHING.
Why were these demands not presented on many social networks and SUPPORTED with complete arguments and facts?
Why was everything always stopped at general accusations?
Why did no one prove these claims in the major opposition-aligned media and on social networks, which otherwise overflow with all kinds of accusations — except providing facts?
Why were material pieces of evidence for these accusations never presented?

Appemdix 2

Links
https://www.coface.com/fr/actualites-economie-conseils-d-experts/tableau-de-bord-des-risques-economiques/fiches-risques-pays/serbie

https://www.imf.org/en/Countries/SRB

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/3c8c2d7f-bff7-44eb-b868-414730cc5902_en?filename=Serbia%20Report%202024.pdf

https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/serbie/presentation-de-la-republique-de-serbie/

Most of the answers are based on the reports of the agencies mentioned above, but also from other sources, which I do not cite all.
QUESTION: Compare the economic situation in Serbia with the EU (March 17, 2025)

ANSWER:
The economic situation in Serbia and the European Union (EU) differs significantly due to varying levels of development, economic structures, and political circumstances. Here are some key factors for comparison:
1. Gross Domestic Product (GDP) per capita

- **Serbia:** GDP per capita in Serbia is lower compared to the EU. According to recent data, Serbia's GDP per capita is around 7,500–8,000 USD per year.
- **EU:** GDP per capita in the EU is significantly higher, with an average level of around 35,000–40,000 USD. Some countries, such as Luxembourg, Ireland, and Switzerland, have a GDP per capita exceeding 100,000 USD.

2. Inflation and interest rates

- **Serbia:** Inflation in Serbia has been relatively high in recent years, especially due to global economic disruptions (such as the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine). The National Bank of Serbia has frequently raised interest rates to control inflation.
- **EU:** Inflation in the EU has also been high in recent years, but the European Central Bank (ECB) has a greater capacity to stabilize inflation through its monetary policy. Interest rates in the EU have increased, but they are more stable than in Serbia, even though EU economies are at various stages of recovery.

3. Economic structure

- **Serbia:** Serbia's economy relies heavily on industry and agriculture. The service sector also plays a role, though to a lesser extent than in more developed countries. Serbia faces challenges in modernizing its economy, reducing public debt, and improving competitiveness.
- **EU:** The EU has a highly diversified economy with a large share of the service sector, particularly in Western and Northern countries, while industry and agriculture represent a smaller share of GDP compared to Serbia. These countries have more advanced infrastructure and better technological development.

4. Unemployment

- **Serbia:** Unemployment in Serbia is relatively high but has been decreasing in recent years. The average unemployment rate is around 10–12%, though regional differences exist, with rural areas experiencing higher unemployment rates.
- **EU:** Unemployment rates in the EU vary, but on average are lower than in Serbia, with countries like Germany, the Netherlands, and Sweden having very low unemployment. However, in Southern and Eastern EU countries, such as Spain and Greece, unemployment can be significantly higher.

5. Public debt

- **Serbia:** Serbia's public debt is increasing but still under control. For the year 2025, it is projected that public debt will be around 60% of GDP, which aligns with the goals set during EU accession negotiations.
- **EU:** Many EU countries face high public debt, especially after the pandemic. Some countries, such as Italy and Greece, have debt ex-

ceeding 130% of GDP, while others, such as Germany and the Netherlands, have much lower public debt in relation to GDP.

6. Access to the EU market

- **Serbia:** Serbia holds candidate status for EU membership and is actively working on implementing reforms to meet accession criteria. This process brings significant economic changes, but also challenges.
- **EU:** EU countries have access to the single market and benefit from free trade, labor mobility, and access to European funds.

7. Standard of living

- **Serbia:** The standard of living in Serbia is lower compared to the EU, although there has been improvement in recent years. Wages are lower, and the cost of living is not always aligned with income levels.
- **EU:** There are major differences in the standard of living among EU member states. Western European countries have high wages and better social services, while Eastern countries such as Poland, Hungary, and Romania still have a lower standard of living, although they have been catching up to EU standards.

More Detailed Information (Spring, 2025):

1. Gross Domestic Product (GDP)

Serbia:

GDP in 2023: €76.4 billion
GDP growth in 2023: 2.6%
Average GDP per capita in 2023: €6,200

EU Average:

EU GDP in 2023: €15.6 trillion
Average GDP per capita: €35,600
EU economic growth in 2023: 0.8% (due to inflation challenges and geopolitical tensions)

---

2. Inflation

Serbia:

Inflation (December 2023): 15.1%
Expected inflation in 2024: around 8–9%

EU Average:

Inflation in the EU (December 2023): 9.2%
Expected inflation in the EU in 2024: around 6.5–7%

---

3. Unemployment Rate

Serbia:

Unemployment rate (December 2023): 8.9%

- Employment is rising, but there are significant regional and demographic differences in employment levels

EU Average:

Unemployment rate in the EU (November 2023): 6.0%
Unemployment rate in the Eurozone (November 2023): 7.5%

---

4. Public Debt
Serbia:
Public debt in 2023: about 60% of GDP
Debt is expected to remain stable in 2024, around 60–62% of GDP
EU Average:
EU public debt in 2023: just above 90% of GDP
Debt levels are highest in Italy (around 145% of GDP) and Greece, and lowest in Estonia (around 8% of GDP)

---

5. Foreign Trade Balance
Serbia:
Trade deficit in 2023: about €4.5 billion
Exports in 2023: around €20 billion
Imports in 2023: around €24.5 billion
EU Average:
The EU also faces a trade deficit (especially with China and other countries), while Germany is known for large trade surpluses
The EU is a global exporter but also a major importer of energy and technology
Comparative Conclusion: Serbia faces a trade deficit, which is a common issue in many developing countries. The EU faces similar challenges, but countries like Germany and the Netherlands maintain trade surpluses. Serbia is working to increase exports in industrial sectors such as the automotive industry, electronics, and agriculture.

---

6. Foreign Exchange Reserves
Serbia:
Foreign exchange reserves in 2023: about €16.5 billion
EU Average:
EU foreign exchange reserves (held by the European Central Bank) are around €1.0 trillion (including the international reserves of Eurozone member states)

---

7. Dinar Exchange Rate
Serbia:
The exchange rate of the dinar to the euro in 2023 was stable, ranging around 117–118 dinars per 1 euro
EU Comparison:
For comparison, the euro to U.S. dollar exchange rate in 2023 ranged between 1.05 and 1.10 USD per 1 EUR

Conclusion:
In 2023 and 2024, Serbia is recording positive economic growth but continues to face several challenges such as high inflation, a trade deficit, and a relatively high unemployment rate. Although Serbia's economic indicators are generally below the EU average (except in the area of public debt), the country is moving toward more stable economic development, making efforts to increase exports, reduce unemployment, and control inflation.
Compared to the EU, Serbia is in a better position in terms of public debt and is more competitive than many regional countries when it comes to economic growth.

Although Serbia has solid economic foundations, its economy still lags behind the EU in many aspects, such as GDP per capita, labor market structure, public debt, and living standards. However, the EU accession process may bring significant momentum and improvements, both economically and in terms of quality of life—but it will be a gradual and challenging process.

What is the situation with education in Serbia, especially at universities?
The education system in Serbia—particularly higher education—faces various challenges, but there has also been some progress in recent years. Here are several key aspects regarding Serbia's educational system, with a specific focus on universities:

---

1. Quality of Education

- Higher education in Serbia largely builds on tradition and a significant academic community. The **University of Belgrade**, as the largest and most prestigious, offers high-quality programs. Universities in **Novi Sad, Niš, and Kragujevac** also offer competitive academic programs. However, compared to the most prestigious universities in the EU, some faculties in Serbia are not sufficiently modernized or aligned with labor market demands.
- Educational programs often rely on traditional teaching methods, while many European countries increasingly adopt **innovative approaches**, such as **interactive teaching**, **online courses**, **practical learning**, and **industry collaboration**. In Serbia, many faculties are working to modernize teaching, but the implementation of new technologies and methods is often slow.

---

2. University Enrollment

- The number of university students in Serbia has been **declining in recent years**, partly due to a reduced number of high school graduates

and also due to **young people leaving the country** for better education and career opportunities abroad. Many students choose to study in **Western Europe or the U.S.**, where conditions and opportunities are more favorable.

- Access to education is generally **free** for students, as most universities offer state-funded places. However, there is a significant number of **self-financed spots** where students pay tuition fees. In recent years, there's also been a **growing number of students at private universities**, which often offer shorter, specialized programs.

---

3. Funding and Infrastructure Issues

- **Funding for education in Serbia is often insufficient**, affecting the quality of teaching, availability of equipment, and research activities at universities. Although some subsidies exist, many faculties struggle with **a lack of adequate equipment, laboratories, and classrooms**.
- **Infrastructure problems** include outdated buildings, **low salaries for teaching staff**, and poor research conditions. In addition, many universities face challenges in **providing practical training and collaborating with industry**, which is crucial for developing students' skills and employability.

---

4. Research and Development

- Research at Serbian universities is largely focused on traditional scientific fields, while the **development and application of new technologies is still underrepresented**. Although some universities have stronger research programs, overall investment in research and development in Serbia is **lower than in the EU**.
- Many researchers struggle to secure funding for their projects. **Young academics often lack sufficient support and opportunities** to participate in international projects, which remain limited in scope.

---

5. Alignment with the Labor Market

- The **employment of graduates is often an issue**, as many educational programs in Serbia are **not adapting quickly enough** to labor market needs. Although there is a trend of introducing new, market-oriented study programs, many faculties still offer curricula that are not fully aligned with industry demands, creating a **gap between what students learn and what is actually needed** in the job market.
- **The international recognition of Serbian degrees** can be problematic, as many foreign employers do not view Serbian diplomas as standard or equivalent qualifications.

---

6. Reforms and Improvement Efforts

- Education reforms in Serbia are ongoing, with one of the main goals being alignment with **European standards** through the **Bologna Process**. This has led to significant changes, including the **introduction of the ECTS credit system**, which facilitates student mobility and greater integration between academic institutions across Europe.
- Efforts are also being made to **improve teaching quality** through staff training, strengthening international cooperation, and better ties with industry and entrepreneurship. However, these changes often face **resistance due to traditional educational models** and **bureaucratic challenges**.

---

7. Studying Abroad

- **Studying abroad is increasingly common** among Serbian students seeking better study conditions, international programs, and more employment opportunities. A large number of young people from Serbia study at universities in **Western Europe, the U.S., and other regions**, which contributes to **brain drain** and negatively impacts the country's demographic and economic development.

Conclusion:

The educational system in Serbia, especially at the university level, faces a range of **challenges but also opportunities for improvement**. While some faculties uphold high academic standards, **infrastructure and funding are often inadequate**, and better alignment of educational programs with labor market needs is necessary. Additionally, the **emigration of students** represents a serious issue for the country's future economic development. Nonetheless, **ongoing reforms and deeper integration into the European Higher Education Area** provide pathways for further progress.

Appendix 3

Full Text of ProGlas

(*The demands in ProGlas are general statements. They have a propagandistic–political nature and do not allow for муцх discussion.* ProGlas, the text that inspired the protests, was apparently put together by one of its signatories—a writer and actor—seemingly with the intention of creating a screenplay for a comedy. However, other signatories of ProGlas, often well-meaning and naïve artists, misunderstood it as a political platform, and confused students were misled by it. Thus emerged the phantasmagorical

nature of the ProGlas text, which is now at once both a burlesque and a political pamphlet—though it is, in fact, neither.)

"Dear citizens,
Serbia has become a country of humiliated and privatized institutions, overshadowed by crime intertwined with the structures of power and by corruption that is becoming a way of life. We are living through years of demographic defeat and unprecedented economic stratification. Once again, we are at the dead end of isolation.

Our unequivocal conviction is that the times we live in demand from all responsible and concerned citizens to confront the moment, to make clear decisions, and to be ready not only to testify about the necessary changes but also to participate in them.

Reality has forced us to ask ourselves: what kind of people are we if we silently witness, with averted eyes, the explosion of crime, injustice, and violence?

The initiators of this address are people with names and surnames, with their lives, families, and professions. None of us intends to fight for any positions or roles, nor to engage in the games of power—we feel called upon only to the extent that every citizen should feel called upon today.
It is up to each person, genuinely concerned about their own fate, the fate of their country, their children, family, and friends, to find their place within the broad spectrum of resistance to this collapse.

From the former abstainer turned future voter, to the monitor of electoral and pre-electoral manipulations, to the protest participant; from the one who persuades and spreads truth and encouragement, to the one who proposes solutions and offers directions for Serbia's way out of this impasse—**there is a place for everyone, and everyone has a role**.

Our intention is to encourage a process in which all of us, with our full capacities, will engage in the **change this country so desperately needs**.
But it is not only the change of the unbearable social reality that is our task.

It is up to us to build a Serbia in which such a reality will be **impossible to repeat**.

That is why it is necessary to **restore democratic order**, legal and political institutions, and the spirit of free and critical discussion in which people can participate **without fear of consequences**. Serbia does not need a new class of privileged political oligarchs who stand above the law, but **equal opportunities for all** and **solidarity**, without which it is impossible to overcome times of crisis.

Serbia does not need a **cult of personality**, but **free citizens** who manage the affairs of their own country.

Our **shared will to succeed in this endeavor** must become the pledge for every future, happier, and more normal Serbia.

If we remain silent now and allow ourselves to be erased from the circle of civilization to which we belong, we will be **responsible for not having done enough to stop it**.

That is why we invite all those who, in their lives, encounter the various faces of the same injustice and arrogance, to **overcome their own fears and mistrust** and to **unite in the fight for a different Serbia**.
Serbia is **our country**, and that is why this is a **common fight** in which we must prove **who we are and how many of us there are**.

This fight is based on the **lessons of the past**, a **clear understanding of the present**, and—crucially—**devotion to Serbia's future**."

(A list of the initiators is given on the page 258.)

Students' initial demands

(*The demands, published on the official Instagram page of "Students in Blockade", include explanations of what they are asking for. Although they have been partially modified, the students' demands are specific but often naive. The investigation and judicial process regarding the accident in Novi Sad is ongoing. It may last for several years. Interference in legal proceedings by outside parties is not possible in democratic states—this student demand is therefore considered naive.*)

1. **Publication of the complete documentation** regarding the reconstruction of the railway station in Novi Sad, which is currently being unlawfully withheld. Given that it concerns the reconstruction of a public facility, the documents **must be made public**.
2. **Dismissal of charges** against those arrested and detained during the protests.
3. **Filing of criminal charges by the Ministry of Internal Affairs (MUP)** with the competent public prosecutor's office in Belgrade against individuals who physically attacked students and professors. These individuals have been publicly identified by the media as:
   - Milija Koldžić
   - Aleksandar Jokić
   - Dušan Kostić
   - Milena Aleksić
   - Ivan Stanišić
   - and others not yet known to the public.
4. **Immediate confirmation of the identities** of the above individuals and **their further criminal prosecution** by the competent institutions. If it is determined that any of these individuals hold public office, students demand **their dismissal**.
5. **Increase in funding** for public universities by **20 percent**.

NGOs such as BIRODI, CRTA, KRIK

NGOs like BIRODI, CRTA, and KRIK are funded by **USAID**, **NED**, and similar U.S. **state-sponsored** organizations that are undoubtedly, though not publicly, connected with the **CIA** and other state institutions. The reasons for the **unreliability** of their reports are obvious.

EXAMPLE

Question:

Which international organizations support/fund, for example, BIRODI?

Answer:

BIRODI (Belgrade Centre for Security Policy) has been transparent about its sources of funding and regularly publishes the organizations supporting its work in various reports. Some of the key organizations that have verifiably supported BIRODI, and are typically listed in their annual or publicly available reports, include:

European Union

- The European Commission, through various programs, including the *European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR)* and *IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance)* programs.

United States Government

- The *United States Agency for International Development (USAID)* has supported BIRODI, particularly in initiatives related to democracy, the rule of law, and anti-corruption.
- The *U.S. State Department* is also mentioned as a key partner in BIRODI's funding.

Open Society Foundations

- Particularly the *Open Society Initiative for Europe (OSIFE)*, has been a major donor for projects focusing on strengthening democracy and transparency.

Konrad Adenauer Foundation

- This foundation has supported BIRODI in promoting democratic values, the rule of law, and regional stability.

Friedrich Ebert Foundation

- Linked to Germany’s Social Democratic Party, it has contributed to BIRODI's work in promoting democratic governance, human rights, and social justice.

National Endowment for Democracy (NED)

- NED has supported BIRODI’s work on promoting democracy, transparency, and civil society development.

Swedish International Development Cooperation Agency (Sida)

Sida has supported BIRODI through Swedish funding for projects on rule of law, democracy, and anti-corruption.

British Embassy in Belgrade

The British Embassy has provided support for initiatives related to governance, security policy, and human rights.

These organizations are explicitly listed as supporters in BIRODI's reports and financial statements. The specific contributions may vary depending on the project or year, but they are consistently recognized as financial and programmatic supporters of BIRODI in its mission to promote security, democracy, and the rule of law in the region.
For the most accurate and up-to-date information on BIRODI's funding sources, it is best to consult their annual financial reports or official website.

EU and USAID Financing of Protests in Serbia (2024–2025)
Based on publicly available and verifiable information, there is no credible evidence that either the European Union (EU) or the United States Agency for International Development (USAID) directly financed or declared an intention to finance the protests in Serbia during 2024–2025.

USAID has been active in Serbia for decades, providing development assistance focused on rule of law, economic development, media support, public administration reform, and civil society strengthening. Annual USAID assistance in recent years has amounted to several tens of millions of US dollars. However, these funds are allocated through transparent programs and grants, and there is no official USAID document, budget line, or public statement confirming that any of this funding was intended to organize, support, or finance protests in Serbia. Claims that USAID funded protests remain political allegations without independent financial verification.

Similarly, the European Union provides substantial non-refundable assistance to Serbia, amounting to several billion euros over the past decade, primarily through IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) funds. A relatively small portion of this assistance—often cited as approximately €64 million over many years—has been directed toward civil society organizations and independent media. This funding is aimed at supporting democratic standards, human rights, media freedom, and civic participation, not at financing street protests. There is no confirmed EU budgetary allocation or official decision indicating that EU funds were used to finance protests in Serbia in 2024–2025.

Importantly, no EU institution or prominent EU official publicly declared that the EU would finance protests in Serbia in 2025. EU statements concerning Serbia during this period focused on respect for democratic procedures, rule of law, freedom of expression, and the right to peaceful assembly, while explicitly rejecting accusations that the EU was encouraging unrest or destabilization. In conclusion, while both the EU and USAID financially support long-term development and civil society projects in Serbia, there is no reliable evidence that either actor directly financed or announced financing of the protests themselves. Assertions to

the contrary belong to political discourse and media narratives rather than documented, transparent financial records.

USAID helped finance the Protests in Serbia in 2024-2025

There is **no credible, independently verified evidence** that **USAID directly financed the 2024–2025 protests in Serbia** with specific amounts earmarked for that purpose. Claims circulating in some Serbian media and political rhetoric about USAID funding protests are part of political controversy and have not been substantiated with transparent accounting of funds explicitly used to organize demonstrations.

What is known about USAID funding to Serbia

✔ **USAID provides development aid to Serbia** — large-scale funding for economic, governance, civil society and reform programs: from 2001 through 2023 that total exceeds **~914 million USD** according to USAID data.

✔ In **2024 alone, Serbia received over ~40 million USD** in USAID funding across various development projects (judicial reform, energy, environment, media, etc.).

✔ Official foreign-aid data for fiscal year 2024 show **about 38.5 million USD from USAID** to Serbia, with additional US foreign aid through other agencies.

✔ In **July 2024**, USAID announced an **additional 18 million USD** in development partnership funds for Serbia targeted at public procurement, access to justice and economic competitiveness.

Allegations about protest financing

 Some Serbian outlets (often pro-government or fringe sources) allege that NGOs received **millions of dollars** from USAID and that these funds were used to support or "destabilize" political processes including protests. For example, one report claims a particular foundation received **around 5.48 million USD in grants** from USAID — but that reporting lacks independent verification of how those funds were actually spent.

 President Aleksandar Vučić and other officials have made political claims about foreign money "financing" protests (citing figures like **2.6 million EUR**) — but these refer to alleged financial flows from unspecified foreign sources and are **not documented by independent financial audits or USAID disclosures**.

Key points

- **Official USAID funding** to Serbia is publicly reported and goes into development, governance, civil society capacity, and related programs — not labeled as protest financing.
- **No transparent breakdown exists showing a specific amount "given to protests"** by USAID.
- Claims of protest financing are part of political narratives and disputes, and **do not constitute verified accounting of USAID spending**.

There are **no credible, independently verified figures showing that the European Union (EU) directly financed the 2024–2025 protests in Serbia with a specific, earmarked amount of money**. Claims about such direct financing tend to circulate in political discourse, but they are not supported by audited EU budgetary data.

Here's what can be said based on available public information:

EU Funding to Civil Society and Media (Not "Direct Protest Financing")

- Over the **past decade**, the EU has allocated about **€64 million** to support **civil society organisations and media in Serbia** through programs such as the *Civil Society Facility* and *Global Europe for Human Rights and Democracy*. This funding is intended to strengthen democratic institutions, human rights, media freedom and citizen engagement — not to finance specific protest actions.
- That €64 million figure amounts to roughly **2–4 %** of the EU's total non-refundable assistance to Serbia over the same period.

Important distinction: ➡ *Civil society and media support* programs fund NGOs and journalist organisations to build capacity and democratic participation. These are standard instruments of EU external assistance in candidate/partner countries. They are **not budgets earmarked for organising protests**.

No Official EU Accounting That Proves Direct Protest Funding

There is **no publicly released EU budgetary report or audit** showing that the EU transferred money specifically for organising the 2024–2025 protests in Serbia. Claims about financing protests directly — such as assertions by political figures — are **not backed by EU financial disclosures**.

Political rhetoric sometimes cites amounts (e.g., tens of thousands or millions) allegedly linked to foreign influence in protests, but these **do not come from official EU financial statements**.

Broader EU Support to Serbia

Beyond civil society funding, the EU provides Serbia with extensive development and pre-accession assistance, including programs in environment, economy, governance and infrastructure (e.g., hundreds of millions in recent agreements). Those funds are **general development aid**, not protest support.

Summary:

The EU has spent **tens of millions of euros** on civil society and media in Serbia over the last decade (about **€64 million**) — some of which coincides with the period of 2024–2025 protests — but there is **no verified evidence** that these funds were intended or used to *directly finance the protests themselves*. They are part of standard EU programmes to support democratic development, transparency and rights.

Организовани хаос у Србији

Од Дајане Џонстон

Србију већ месецима потресају деструктивни протести који се углавном приписују студентима, опозиционим лидерима и универзитетским властима.

Да ли су то органски протести?

Србија је мала земља која је некада била миљеница западних савезничких сила попут Француске и Британије због свог херојског отпора аустријској и немачкој инвазији у два светска рата.

Толико им се допало да су приликом прекрајања европских граница у Версају 1918. године, проширили је на Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, која је касније постала Југославија.

Неки српски лидери у то време сматрали су да је то превише, али у то време, хрватски и словеначки лидери су радо напустили Аустроугарско царство и придружили се победничкој страни.

Све се то нагло променило 1990-их. Немачка се поново уједињила и почела је да напушта своју скромну спољну политику после Другог светског рата. Уз немачку подршку и охрабрење, југословенске републике (државе) Словенија и Хрватска прогласиле су независност, са намером да се придруже клубу богатих: Европској унији.

Ова промена је омогућила двема најбогатијим југословенским државама да престану да исплаћују развојна средства сиромашнијим регионима попут Косова и да добију развојна средства од ЕУ. Дужничка криза седамдесетих година 20. века затегла је односе међу републикама.

Али, према сецесионистима, њихова једина мотивација била је да побегну од „српског национализма“. Велики заговорник овог тумачења био је покојни Ото фон Хабзбург, утицајни члан Европског парламента. Као наследник престола Аустроугарског царства, распаданог као резултат Првог светског рата, он је природно гајио личну замерку према Србији.

Како је распад Југославије постајао збуњујући и насилан, западни медији и владе су са ентузијазмом понављали хабзбуршку линију, не као такву, већ као одбрану западних вредности и самоопредељења.

Западни медији су сву кривицу за све приписали Србима, призивајући неизбежну аналогију са Хитлером како би описали опкољеног српског лидера, Слободана Милошевића, као „диктатора“ и упоредили његове неуспеле напоре да одржи Југославију са масовном инвазијом Трећег рајха на остатак Европе.

„Херојска мала Србија“ је претворена у изгнаника западног света.

Нација у лимбу

Конкретан резултат НАТО бомбардовања Србије 1999. године био је трансформација „одбрамбене“ алијансе у агресивну силу; предаја историјске српске покрајине Косово наоружаним етничким Албанцима; и изградња огромне америчке војне базе у покрајини.

Али земље НАТО-а су то представиле као заверу тврдити да су то били циљеви НАТО бомбардовања. Не, званична сврха је била „право на интервенцију“ на основу људских права, да се „спасавају Косовари“ од „геноцида“ који никада није био стварна могућност. То је оно што је свима на Западу речено, изнова и изнова.

Земља НАТО-а и „западне вредности“ више не доминирају целим светом. Али Србија се географски и психолошки налази на Западу.

Србија је била део Југославије, независне, несврстане социјалистичке земље, а не део совјетског блока. Али Срби имају историјско пријатељство са Русијом, као православни хришћани, које датира још од борбе Србије да се ослободи Османског царства. Срби су заправо растргани између, или везани за, и Истока и Запада.

Они су у савршеној ситуацији да буду пријатељи са свима, што је управо оно што покушава да уради актуелна влада у Београду **председника Александра Вучића .**

По својој историји и природним склоностима, Србија би требало да буде мост између Истока и Запада.

Вучић је изабран за председника Србије 2017. године и он и његова Српска напредна странка су од тада победили на бројним изборима са великом већином. Његова политика економског развоја је побољшала лошу ситуацију.

Након што су западне компаније преузеле српску индустрију само да би је затвориле, Вучић је поздравио кинеске инвестиције које оживљавају српску индустријску производњу и рударство. Стопа економског раста убрзала се на удобних 3,9 одсто у 2024. години. Високо образовање за студенте који положе пријемне испите је бесплатно, а српски универзитети уживају високе међународне оцене.

За разлику од својих суседа, Срби остају у својој родној земљи, док други одлазе. (Босна и Херцеговина је изгубила половину свог становништва због емиграције, релативно просперитетна Црна Гора 24,4%, Северна Македонија 31,6%, а Србија само 7%, што указује да су животни изгледи тамо релативно обећавајући.)

Односи Србије са Кином су дуго били пријатељски и профитабилни. Вучићева спољна политика покушава да балансира између Истока и Запада, али пораст непријатељства између ЕУ и Русије то отежава.

Али исти западни супрематисти који су уништили природну функцију „моста“ Украјине инсистирајући на њеној „НАТО судбини“ раде на томе да поткопају све потенцијалне мостове ка Русији – далекој Грузији, Молдавији и оближњој Србији.

Као кандидат за придруживање Европској унији, Србија је под сталним надзором како би се видело да ли се прилагођава стандардима ЕУ, економским и политичким. Да би задовољио Брисел, Вучић је испоручио оружје Украјини, али одбија да спроведе санкције против Русије, која снабдева Србију гасом.

Он је одбацио захтеве ЕУ да призна независност Косова, као што сваки српски лидер мора да учини да би остао на функцији до сутра. Али његови домаћи критичари сматрају да није довољно чврст.

Вучић је пркосио претњама ЕУ одлетом у Москву како би 9. маја присуствовао церемонијама поводом 80. годишњице пораза нацистичке Немачке у освајачком рату. У супротном, био би жестоко осуђен код куће због ропске покорности ЕУ. Уместо тога, његови непријатељи могу да вичу „Путинова марионета“.

Титова политика несврстаности била је велики успех и Вучић изгледа опонаша приступ бившег југословенског лидера. Али његово балансирање га излаже критикама са обе стране.

Протести против… шта год

Чудно, Србију већ месецима потресају масовни студентски протести и блокаде, не због спољне политике или било каквих конкретних владиних политика, већ првенствено као одговор на трагичне догађаје без очигледног политичког значаја.

У Београду је 3. маја 2023. године тринаестогодишњи дечак наоружан пиштољима и Молотовљевим коктелима напао своју школу, убивши осморо деце и једног чувара. Малолетни стрелац је на крају послат у психијатријску болницу, а родитељи су оптужени.

Већ следећег дана увече, двадесетогодишњи мушкарац је прошао кроз два села у централној Србији пуцајући из аутоматске пушке, убивши девет људи и ранивши 12. Побегао је, али је ухваћен и на крају осуђен на 20 година затвора.

Ово је било шокантно у земљи у којој је поседовање оружја велико, али су инциденти са пуцњавом ретки. Велике протестне демонстрације одржаване су у већим градовима

неколико месеци. Опозициони лидери су створили протестни покрет „Србија против насиља“ који је окривио Вучића за стварање „атмосфере“ одговорне за убиства.

Ово је сигурно претеривање. У ствари, полицијска репресија у Србији је релативно блага и Вучића тешко можемо кривити за расположење насиља које данас превладава у свету. Бивша премијерка Ана Брнабић такође је ризиковала претеривање тврдећи да су протесте „подстакле стране обавештајне службе“.

Кандидати покрета „Србија против насиља“ освојили су 24 одсто гласова на парламентарним изборима 17. децембра 2023. године, што је само половина од 48 одсто које је освојила коалиција коју је подржавао Вучић.

У фебруару 2024. године, делегација коју су предводили **Мариника Тепић** из групе „Србија против насиља“ и **Радомир Лазовић** из „Српског зелено-левог фронта“ отишла је у Стразбур да се Европском парламенту жали да су избори покрадени.

Уживајући минималну законодавну моћ, Европски парламент се потврђује углавном усвајањем врлих резолуција којима се осуђују кршења људских права у страним земљама на основу често непроверених жалби.

Као што се и очекивало, Европски парламент је убедљивом већином од 461 гласа за и 52 против брзо усвојио снажну резолуцију којом се позива на међународну истрагу „изборних неправилности“ и прети да ће обуставити финансирање ЕУ. Главна жалба била је да је председник Вучић својим кампањама неправедно утицао на бираче.

Мариника Тепић је изјавила за *Политико* да „ако се нешто сада не промени, потпуно ћемо упасти у диктатуру“.

Мисионарски рад ЕУ

Протести против признавања избора из децембра 2023. године достигли су такве размере да су се многи плашили репризе демонстрација на Мајдану из 2014. године које су довеле до рата у Украјини.

Павле Цицварић, који је стекао организационе вештине у бројним програмима и радионицама које су финансирале западне фондације, предводио је студентске протесте у Београду. Родитељи младог лидера су обоје дубоко укључени у рад невладиних организација.

Његова мајка, **др Јелена Жунић Цицварић** , је координаторка пројекта невладине организације „Регионални ресурсни центар ЕУ за цивилно друштво у Србији“, кључног канала за прерасподелу средстава Европске уније, додељених само онима који активно раде на подизању свести о „европским вредностима“.

Његов отац, **Радован Цицварић** , дугогодишњи политичар који се залаже за евроинтеграције, такође промовише „европске вредности“ као директор невладине организације Ужички центар за права детета (УЦПД) основане 1998. године.

Док се UCPD фокусира на децу, друга утицајна невладина организација, Београдска отворена школа (BOS), основана 1993. године, спонзорише програме за студенте и младе стручњаке, укључујући „обуку покретача друштвених промена“.

Обе су део „Кровне организације младих Србије“ која добија значајна средства од међународних донатора као што су USAID, Сорошева фондација за отворено друштво и разни програми Европске уније.

Они организују радионице, обуке и пројекте усмерене на јачање капацитета локалних невладиних организација и промоцију европских вредности. „Транзиционе“ земље које се пријављују за чланство у ЕУ морају да слушају упутства о томе како да буду достојни Европљани.

Овај образовни задатак предузима Европски фонд за Балкан (ЕФБ), заједничка иницијатива европских фондација која замишља, води и подржава иницијативе усмерене на јачање демократије и неговање европских интеграција.

Значајно је да EFB спонзорише „Заједнички историјски пројекат“ за израду и ширење јединствене верзије регионалне

историје, уз љубазну подршку немачког Министарства спољних послова.

Балкански фонд за демократију (БТД) је фондација са седиштем у Београду . Основали су је у марту 2003. године Немачки Маршалов фонд , Америчка агенција за међународни развој (USAID) и Фондација Чарлса Стјуарта Мота . Остали донатори укључују Фонд браће Рокфелер , Фондацију Типинг Поинт , Фондацију Роберта Боша , Шведску агенцију за међународну развојну сарадњу и министарства спољних послова Данске и Грчке. БТД подржава донације грантова, политички дијалог и развој лидерства.

Ако желиш да будеш вођа, знаш где да идеш.

Тешко је замислити да ове организације које финансира Запад нису допринеле ревности и вештини српских студентских демонстраната.

Смртоносни колапс

Нови Сад је други по величини град у Србији, важна станица на новој брзој железничкој рути између Београда и Будимпеште која се обнавља уз кинеску помоћ.

Као део овог пројекта, недавно је реновирана 60 година стара модернистичка железничка станица у Новом Саду, при чему је на њеном улазу остала дуга бетонска надстрешница. Ујутро 1. новембра 2024. године, бетонска надстрешница се изненада срушила, усмртивши укупно 16 људи.

Влада Србије прогласила је Дан жалости широм земље, бројни званичници су поднели оставке, укључујући министра грађевинарства и градоначелника Новог Сада. Истрага о узроцима се наставља.

За студентске активисте, урушавање је виђено као јасан доказ корупције, не само у грађевинским радовима на станици већ и у целом друштву. Изјављујући да је оно што се догодило у Новом Саду доказ да је Србија преплављена криминалом, насиљем, корупцијом и очајем, студенти су себи дали задатак да промене ову „неподношљиву друштвену стварност“ како би изградили нову Србију.

Покрет, очигледно без вође, организује студентске пленуме који приватно, консензусом, одлучују шта даље. Затворили су универзитетске факултете и школе, спречавајући студенте да похађају наставу месецима.

Студенти који желе да похађају наставу третирају се као издајници. Чак су и болнице блокиране. Примећено је да студенти активисти углавном долазе из имућних породица и да им се не придружује омладина радничке класе. То је елитна побуна која позива на једнакост.

Студенти који блокирају саобраћај су заштићени полицијом. Влада очигледно сумња на провокацију и избегава врсту насилне репресије коју је француска влада Емануела Макрона користила да би угушила покрет Жутих прслука.

Прелазак на шта?

Српски студенти млађи од 26 година нису рођени када је НАТО бомбардовао Србију.

Српска омладина је одрасла растргана између ожиљака НАТО бомбардовања и упорног доминантног западног погледа на Србе као кривце за уништење Југославије. Није ни чудо што то ствара извесну забуну.

Разумљиво је да део српске омладине средње класе, из градског окружења, сматра неподношљивим да буде искључен са „Запада“ због наметнутог статуса изгнаника од стране Србије.

Млади могу бити веома конформистички настројени у својој бунтовности, желећи да се уједине пркосећи старијима. Колико год Запад био збуњен, он ипак највише успева у продаји себе као нечег чудесног.

Значајан начин на који то чини јесте кроз своју огромну мрежу невладиних организација.

У априлу су ревизори ЕУ објавили извештај у којем се наводи „недостатак транспарентности“ у додели око 4,8 милијарди евра за око 5.000 невладиних организација током периода 2021-2023, поред грантова држава чланица од око 2,6

милијарди евра за око 7.500 невладиних организација из извора финансирања ЕУ.

Није јасно које су земље имале користи, али је **Марта Кос** , словеначка комесарка ЕУ за проширење, поменула Србију.

У интервјуу за словеначку РТВ 28. марта, Кос је одбацила као „неприхватљиве“ сугестије председника Вучића да невладине организације које финансира ЕУ подстичу студентске протесте усмерене на његово свргавање. Кос је, ипак, напоменула да је „много више у контакту са невладиним организацијама које је састала у Бриселу него са српском владом или њеним председником“.

Она је рекла:

„Многе невладине организације у Србији не би опстале без наше подршке, и управо због изузетног значаја невладиних организација одлучио сам да им доделим додатних 16 милиона евра за период од ове године до краја 2027. године.“

„Без учешћа цивилног друштва, не може бити процеса проширења“, рекла је Кос, додајући да верује да ће српски народ „водити своје политичаре како би Србија могла да постане чланица Европске уније“. Кос се осећа квалификованом да пружи смернице.

Александар Вулин је истакнути социјалиста који је обављао разне министарске функције. Али не више.

„Надам се да господин Вулин неће бити члан нове владе, јер они који делују антиевропски не могу да воде Србију у ЕУ“, рекла је Кос. Успела је да добије оно што је желела.

Међу његовим гресима, Вулин се залаже за придруживање БРИКС-у и позивао је на закон који открива финансирање невладиних организација од стране страних влада. (Када је Грузија усвојила такав закон, лидери ЕУ су се мобилисали да то зауставе, али нису успели.)

С друге стране, Вучић је пркосио страшним претњама ЕУ против његовог одлуке да присуствује прослави победе савезника над нацистичком Немачком 9. маја. Летео је по балтичким државама блокирајући свој лет и појавио се у

Москви, заједно са храбрим словачким премијером **Робертом Фицом** .

Такав је Вучићев чин балансирања. Као резултат тога, Вучића у Бриселу осуђују као „пропутиновог“, док га његови домаћи противници осуђују због слабог попуштања захтевима ЕУ.

Студентски демонстранти су још двосмисленији.

Они очигледно не желе да поверују у оптужбе владе да их манипулишу невладине организације из ЕУ. Застава ЕУ је пређутно забрањена на огромним студентским демонстрацијама, а вијоре се само српске заставе, као да се демонстрира национална независност.

Међутим, овог пролећа група студентских демонстраната направила је спектакл кренувши да изнесе своје жалбе институцијама ЕУ, наводно на бициклима. Срдачно су дочекани док су се жалили да је у Србији све апсолутно ужасно.

Шестог маја, водећи српски лист *„Политика“* објавио је да су српски блокадери који су посетили галерију Европског парламента кротко слушали предавања хрватског националисте **Стивена Николе Бартулице** , који им је рекао да „европске вредности значе и признање кривице за све што је Србија учинила Хрватској“.

(У лето 1995. године, Хрватска је протерала око 200.000 Срба из њихових домова у региону Крајина у Хрватској, у највећем етничком чишћењу југословенских ратова.)

Бартулица је тврдио да Србија није либерална демократија европског типа и да неће бити нормализована док не прихвати плаћање репарација Хрватској. Чланови Европског парламента изразили су задовољство што су студенти изабрали „Европу“ против Русије и позвали на свргавање Вучића и Фица јер су отишли у Москву.

Међутим, код куће, протестне демонстрације изгледа губе замах, до те мере да су студенти престали да захтевају све! сада! и повлаче се захтеву за изборима.

Подстакнут путовањем у Москву, где је његова делегација водила озбиљне разговоре са **председником Владимиром**

Путином , Вучић је одржао патриотски скуп у Нишу где је изјавио да су захтеви студената готови и да га више не занимају. Одбацио је блокаду као веома гласну мањину насилника који тероришу већину грађана који желе мир, рад и јединство.

Изненадним захтевом за ванредне изборе, претпоставио је да они једноставно траже још једну прилику за насилне изливе, будући да ће изборе увек проглашавати украденим од стране опозиције. Избори ће се нормално одржати за отприлике годину дана, рекао је.

Дана 22. маја, Београд је посетила **Каја Калас** , Естонка коју је Урсула фон дер Лајен изабрала за високу представницу ЕУ за спољне послове. Без дипломатског искуства, Каласина највидљивија квалификација је то што је млада жена са ненадмашном мржњом према Русији.

Док је била у Београду, највиша дипломатија ЕУ се, чудним обртом, састала са председником и премијером како би им рекла шта да раде. Али се састала и са представницима студентских демонстраната како би саслушала шта имају да кажу.

Похвалила је своје састанке са „цивилним друштвом“ и омладинским активистима. „Чула сам њихов позив и њихове тежње – за праведност, за одговорност како би Србија могла да оствари свој пуни потенцијал“, рекла је. „Њихова енергија је потребна да се пронађе пут напред.“

Насупрот томе, Калас је критиковала Вучића због састанка са Путином у Москви. Будући пријем Србије у ЕУ, нагласила је, зависи од „стратешког избора“ земље између Истока и Запада.

Путин, насупрот томе, прихвата Вучићево балансирање и нема ништа против придруживања Србије ЕУ. Разноликост је у складу са мултиполарним светом. Али за Запад, „или сте са нама или против нас“. Између Истока и Запада нису дозвољени мостови.

Збуњеност и страх

У Београду, неки људи мисле да протести јењавају. Можда, али у прошлости су се стишавали само да би се поново

појавили због неког инцидента. Пошто су узроци нејасни, нејасна су и решења.

Тешкоћа, рекао ми је Драган Павловић, српски коментатор, јесте у томе што су протести изражени у „врло општим захтевима за ‘бољи живот’, што очигледно не нуди никакву конкретну основу за разумевање шта се суштински жели или шта треба учинити да се протести смире“. Такви захтеви могу трајати заувек.

„Вероватно је реч о оркестрираној, масовној хистерији, изазваној нуклеарном претњом, геноцидом у Гази, продужењем кризе на Косову и деловањем невладиних организација“, сугерише он.

Новинарка и књижевница Мара Кнежевић Керн сматра да је немогуће разумети ове невероватне догађаје. „Не верујем да је могуће описати ову нову варијанту напада на државу — то се још нигде другде није догодило.“ Деведесетих година прошлог века, Југославија је служила као експериментална лабораторија за промену режима. Многи се плаше да се то поново дешава, у Србији.

*

Дајана Џонстон *је била секретарка за штампу Зелене групе у Европском парламенту од 1989. до 1996. године. У својој најновијој књизи, „Круг у тами: Мемоари посматрача света“ (Clarity Press, 2020), она препричава кључне епизоде у трансформацији немачке Зелене странке из мировне у ратну странку. Њене друге књиге укључују „Крсташки рат будала: Југославија, НАТО и западне заблуде“ (Pluto/Monthly Review) и, у коауторству са својим оцем, Полом Х. Џонстоном, „Од лудила до лудила: Унутар планирања нуклеарног рата у Пентагону“ (Clarity Press).*

Дајана Џонстон је истраживачка сарадница Центра за истраживање глобализације (CRG)

DOSADA

UBISTVO UNIVERZITETA I NAUKE

Uzroci protesta u Srbiji (2024-2025):

(Или како искористити анархизам да би оборили владу и зграбили власт)

Dragan Pavlović
Profesor anesteziologije i intenzivne medicine u penziji.

Razlog za PROTESTE i « ProGlas » nije situacija u Srbiji. Verovatno je reč o izrežiranoj, **masovnoj histeriji**, izazvanu nuklearnom opasnošću, genocidom u Gazi, produžavanjem krize na Kosovu i delovanjem nevladinih organizacija (USAID i sl. iz vremena vlade demokratske stranke u Americi i decenijskih uticaja Woke kulture) koje su u toku ukidanja. Koriste se metode anarhizma, koje inače SAD koriste u konfrontaciji s Rusijom u nameri da se Ruska nuklearna moć neutralizuje (koncept "Rusija se Mora Uništiti", RMU), a i za obaranje režima (flerksibilno i lažno definisani zahtevi za slobodom, pravima, demokratijom i sl.). koje su i na Zapadu dovele do relativiziranja vrednosti na svim nivoima, od svakodnevnog života do nauke i filozofije.

The reason for the PROTESTS and "Proclamation" is not the situation in Serbia. It is probably an orchestrated, **mass hysteria**, caused by the nuclear threat, the genocide in Gaza, the prolongation of the crisis in Kosovo and the actions of non-governmental organizations (USAID and the like from the time of the Democratic Party government in America and the decade-long influence of Woke culture) which are in the process of being abolished.

Upozorenje

Potpuno sam svestan već odavno da se moje mišljenje o mnogim stvarima veoma razlikuje od mišljenja mojih najbližih prijatelja i poznanika. Moguće je da se kolege još od vremena mog rada na fakultetu nisu slagale sa mnom, ali sam onda uspevao da nametnem svoje mišljenje. Verovatno zato što su rezultati naučnog rada brzo i neposredno dokazivali. U društvenim naukama je drukčije. Izgleda da tu neposredni dokazi ne postoje i da je svako, bez obzira na znanje, spreman da je gotovo uvek u pravu. Zato ćemo, u ovim naüim razmišljanjima odustati od ambicija da bilo koga uveravam da smo u pravu te čitaoce molim da se ne osećaju u obavezi da nas razuveravaju. Tekst koji je niže, nastao je iz nekoliko e-mail poruka razmenjivanim sa prijateljima te nije konstruisan iz očiglednih argumenata i dokaza, već je to radije obično mišljenje jednog posmatrača.

Drugo upozorenje je konkretnije. Neće biti reč o političkim naukama niti o nauci o politici. Biće reč o konkretnoj politici, a ona sama po sebi nema mnogo veze s naukom. Politički argument liči na etički argument, s tim što se retko zasniva na argumentima, logici i naučnom dokazivanju. Političke deklaracije se ne dokazuju. One se podnose, tvrde, prihvataju ili odbijaju. Često sila odigra najvažniju ulogu. Da bombarduje Irak Sjedinjenim Državama Amerike nije bio potreban naučni dokaz da Irak ima hemijska oružja. Naučni dokaz da je kapitalizam bolji od socijalizma ili obrnuto, da je liberalizam bolji od komunizma, nije moguće ponudti. Nije moguće dokazati da je neki režim korumpiran, ako je ta korupcija vešto zamaskirana. Nije moguće dokazivati da je režim kriminalizovan, ako je kriminal nevidljiv golim okom. U ostalom, revolucije nisu bile zasnovane na dokazima već na ubeđenjima. Zato ovde nećemo dokazivati da su optužbe u odnosu na režim u Srbiji opravdane ili nisu. Neke zaista nisu opravdane, kao optužbe da je Srbija osiromasena i da je standard života loš. U ekonomiji se dosta toga može dokazati. Ali dokazati da je neki političar moralno odgovoran za nešto je teško čak i kad je to očigledno. Zato ću krenuti od opštih stavova, pa ćemo videti kako to dalje teče.

U osnovi postoji večiti sukob ruralne i urbane sredine, inicirane, danas u Srbiji, naravno, od strane Amerike i EU "politike" sa težnjom da se još jedna zemlja okrene protiv Rusije.
Koncept je veoma star i neću ulaziti u njegovo poreklo. (Видети „додатак“ за више детаља.) Zaista, postoji čuvena knjiga još čuvenijeg pisca, Bore Stankovića, *Nečista krv*, koja opisuje ove tendencije na početku 20. veka.

Migracija seoskog stanovništva ka gradovima izazvala je sukob koji je i danas aktuelan. To je postalo naročito vidljivo kada je komunistički režim (koji, u strogom smislu, nikada nije bio zaista „komunistički“, već pre varijanta jednostranačke oligarhije u okviru jedne vrste socijalizma jugoslovenskog tipa) insistirao na ubrzanoj industrijalizaciji tokom pedesetih i šezdesetih godina. Kao posledica toga, selo, ruralna područja i poljoprivreda bili su postepeno zapostavljeni i prepušteni propadanju.

Seljaci su postajali gradski stanovnici — birokrate i radnici — a konkurencija sa postojećom urbanom buržoazijom se zaoštravala. Na taj način se klasna borba praktično preselila u gradove. Ova dinamika se zadržala do danas, pri čemu je stara buržoazija gotovo stalno bila u nepovoljnom položaju.

Nakon 2000. pa do 2012. godine, „gradska“ klasa je na izvestan način bila na vlasti. Dolaskom SNS-a i Aleksandra Vučića, međutim, ova urbana klasa je potisnuta, a populistički režim — snažno oslonjen na ruralno stanovništvo — postao je dominantan. Istovremeno, pokazao se prilično uspešnim, uz zadržavanje stava koji je često kritičan prema politici Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije.

Strategija anarhističkih obećanja opšteg boljitka sa metodima obojene revolucije (Srđa Popović, "Mustra za revoluciju") su već isprobani. Vidi se čak i u Francuskoj da mirne demonstracije izražavanja volje građana više ne postoje. To je verujem indukovano američkom strategijom zamene režima nasiljem. Svaki režim, koji se ne pokorava Americi, deklariše se da je teroristički, autoritarni ili diktatura. U Srbiji je to trebalo da bude "spontana" revolucija.

Univerzitet u Srbiji je ubijen, a i nauka. Ali to je rezultat. Pođimo dakle redom od samog početka, mada će vam to izgledati previše apstraktno. Osnovni koncept je sledeći.

SAD su proizvele nuklearnu bombu i nadale se da će konačno posedovati jedinstvenu vojnu silu kako bi mogle da kontrolišu svet. Ruska nuklearna bomba je potom poremetila taj san, i SAD su odlučile da unište Rusiju svim mogućim sredstvima. Unutar SAD i zapadnih zemalja, to je imalo neke totalitarne aspekte. Na drugim mestima sam to nazvao Militaristički i Ekonomski Integrativni Totalitarizam (MEIT). Istovremeno, razvili su strategiju zamene vlada koje bi mogle da poremete ove namere, koja se zasnivala na stvarnim ili lažnim tvrdnjama da uspostavljaju demokratiju, slobode, pravdu i slično u tim izabranim zemljama - skoro uvek zemljama koje su bile ruski saveznici. Ideja je bila da se Rusija opkoli i uništi svim sredstvima, uključujući i vojna sredstva, ali izbegavajući upotrebu nuklearne sile. Upotreba lažne strategije „borbe za slobodu i demokratiju“ je intenzivno razvijena u mnogim zemljama, a nekoliko vlada je smenjeno. Takva borba je osnova anarhističke strategije jer može da izazove bilo koju vladu, budući da anarhisti tvrde da je svaka državna institucija nedovoljna da brani individualne slobode, demokratiju i ostvarivanje svih ličnih prava. Oni zanemaruju konkurentska prava iako to može biti smrtonosan prigovor toj doktrini. Ipak, strategija je korisna ako

može da se završi sticanjem moći grupe koja koristi tu strategiju, koja zatim može da uspostavi sopstvene institucije i nametne sopstvenu vladu.

Upotreba te logike imala je svoje nuspojave, omogućavajući liberalno društvo u sopstvenim zemljama i gubitak vrednosti, zahtevi za slobodom na svim nivoima i doktrina gotovo neograničenih sloboda, proizvela je moralni relativizam, pokret „Woke“, postmodernizam u filozofiji, kritičku društvenu teoriju i uticala na demokratske i pravne prakse koje su žrtvovane zarad sloboda, prava i individualizma. Rezultat je bio vrednosni relativizam.

Izbor Donalda Trampa delimično je zaustavio tu strategiju, ali svet izgleda nije spreman za tako radikalnu promenu i svedoci smo mnogih kontroverzi.

U Srbiji danas imamo tu strategiju (koju i dalje podržava EU) koja se polako pretvara iz anarhizma i borbu za vlast običnih političkih stranaka, što je redovno bio slučaj i u prošlosti. Uz neke strože represivne mere, anarhistički pokret je u Srbiji radikalizovan i izgleda kao da je reč o kraju protesta. Pogledamo te Proteste onda malo bliže.

Protesti u Srbiji poslednjih meseci su dobili formu izuzetne masivnosti, posebno u Beogradu. Sasvim je iznenađujuće da pravi uzroci tih protesta nisu očigledni. Eksperti nisu ponudili nikakvo ubedljivo objašnjenje. Sami učesnici protesta navode sasvim opšte zahteve za « boljim životom » što očigledno ne nudi nikakvu konkretnu osnovu kako za razumevanje šta se u suštini želi niti šta bi trebalo učiniti da se protesti smire.

Prava na civilnu neposlušnost i prava na masovne i najčešće nasilne javne proteste velikih grupa ljudi, čini se, ugrožavaju često i države koje inače počivaju na racionalnim osnovama zasnovanim na svim principima demokratije, obaveza, pravde, sloboda i jednakosti. U reviziji ovog teksta äemo o tome malo raspravljati, ali sad ćemo se zadržati na aktuelnim problemima u Srbiji. Ovaj tekst ima samo 9 stranica, ali savetujem da se pregleda i dodatak, pogotovo "ProGlas" i zahtevi studenata (inicijalni).

Bolji život - zašto da ne; haos sigurno ne!

"Bolji život" je naravno poželjan, ali i izvor zabluda. Blokaderi žive u glavnom u svetu svojih zabluda i optimističkih iščekivanja.

Korupcija, socijalne nepravde i sl. su rasprostrti po svim zemljama Zapada, verovatno ih tamo ima više nego kod nas. U dodatku dajem kao primer moj slučaj u Nemačkoj (videti dodatak), ali to me onda naravno nije previše iznenadilo. U Francuskoj je to običaj (postoji knjiga "La France du piston" koja to opisuje[31]). Zablude o "siromaštvu" u Srbiji u poređenju sa Zapadom su uobičajene. Neki pokazatelji koje dajem u dodatku su samo površan opis iz koga se dosta može zaključiti.

Ipak, osnovni problem, koji će ostati do kraja ovog teksta je da oni koji protestvuju, kako studenti, tako građani kao i intelektualci i čak akademici iznose kao optužbe protiv režima samo opšte stavove te da nema gotovo NI JEDNOG FAKTA koji se navodi a koji bi opravdavao nezadovoljstvo. Na kraju teksta navoden je i tekst "ProGlasa" intelektualaca i inicijalne zahteve studenata. Oni navode samo opšte stavove i želje za poboljšanje gotovo svega. Međutim za sve ovo vreme, dakle 8 meseci, nema ni jednog opipljivog fakta, konkretne tvrdnje koja podupire opšte zahteve. Počev od dokaza za recimo krađu na izborima do bilo kojih drugih dokaza, čak ni minimalnih dokaza o činjenicama koje bi mogle biti razlog za nezadovoljstvo. Želja da sve bude bolje! je divna i tako nešto je ludost odbiti ali metoda haosa koju su izabrali je naravno katastrofalna.

Svi ekonomski pokazatelji, pokazatelji kvaliteta života, ne naše analize već Zapadne agencije to tvrde, gotovo svi pokazatelji pokazuju boljitak u poslednjih 5 i 10 godina. Najbrži način da se to proveri je na **ChatGPT.com**.

Zašto se tvrdi da Srbija ima probleme? Ne odnosi se to na pritiske koje Srbija trpi sa strane Zapada već preko 30 godina. Kažu Srbija ima unutrašnje probleme, sopstvene probleme. socijalna medija, *Fiskalni savet, ali i NVO kao Birodi, Crta, Krik*, se citiraju kao izvori „pouzdanih“ podataka“. Ove tri poslednje organizacije dobijaju mulione dolara direktno ili indirektno od aneričke vlade (i verovatno su na taj način u vezi sa CIA). Da li je tako? Studenti protestuju. A kafane su prepune, letuje se 2 puta godišnje, nema ko nema auto, stan, školovanje je besplatno, udžbenici besplatni u

[31] Sylvain Attal, Claude Askolovitch, *La France du piston*, ed. R. Laffont, 1992.

osnovnim školama,... Istina ima siromaha ali ne više nego u zemljama Zapada.

Naši univerziteti se veoma cene u inostranstvu, naši stručnjaci nalaze posao bez većih teškoća u inostranstvu, naše diplome su ravne svetskim. Rang liste univerziteta to pokazuju (Šangaj lista na primer). Zašto se tvrdi da je nastava na fakultetima loša?

Neki tvrde da se pljačka (Nenad Ž. Petrović u „Danas“ i internet sajt „VranjeNews“).

https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/jos-ima-prostora-za-razum/
https://www.vranjenews.rs/news/vranjski-publicista-predla%C5%BEe-korake-za-izlazak-srbije-iz-krize

Niti autor sa citiranog linka niti bilo ko nudi neke konkretne podatke.

Nismo sustigli zemlje EU ali smo im bliže nego ranijih godina. To kažu njihovi eksperti, ne naši. Možda je to iz neke, puste, beskrajne DOSADE?

Da li neko ima neke podatke koji pokazuju da su protesti opravdani? Da su neke tvrdnje studenata i opozicije istinite? Konstatacije u „ProGlasu“ i u zahtevima studenata su opšte i svode se na želju da“život bude bolji“. Nema fakata. Kralo se na izborima, recimo? Jel neko poznaje metodu da nam kaže kako se to radilo? Da bar znamo za u buduće izbore. Socijalna medija su prepuna optužbi. Ali bar je na njima moguće navesti dokaze ili čak i laži kojima bi se opravdavale optužbe. Socijalna medija bi obilovale čak i lažnim dokazima, da njih ima. Toga nema, verovatno jer su optužbe jednostavno sasvim prazne i lažne.

Čak postoji ozbiljna statistička analiza Kovačića koja na žalost ništa ne tvrdi![32] Autor ne tvrdi da je bilo krađa na izborima ali kaže

[32] Zlatko J. Kovaćić, Forenzička analiza izbora u Srbiji, Predsednički, parlamentarni i lokalni izbori, Birograf, Beograd, 2024.

Ranija verzija teksta je pristupačna na Internetu:

Zlatko J. Kovačić, Forenzička analiza parlamentarnih izbora u Srbiji 2022, Verzija 1.1

https://zlatko.info/cv/files/Izbor_parlamenta_2022.pdf

da ima neobičnih raspodela nekih osobina koje mogu da upućuju na eventualne manipulacije. Na žalost to nam ništa ne govori. Izgleda da je reč o metodima veoma, VEOMA specifičnim koje se retko koriste i nose dosta aproksimacija. Kad je uzorak mali metoda slabo pomaže. Sa specifičnim metodama postoje posebni problemi recimo kad se koristi više sličnih uzoraka pa se i tretiraju kao slični tj. identični, a to je obično neopravdano. Ili ako se onda upoređuju, ili se obavljaju ponovljena upoređenje, što dovodi do slučajnih pojava, ako se tretiraju kao parne pojave (slične). Itd.

Pored toga izgleda da je reč samo o verovatnoćama u vezi sa "mogućom krađom izbora" tako da je to nekako aproksimacija na aproksimaciju (!!), te mi sve to izgleda nepouzdano. Ako bi se gledao ceo uzorak ta "verovatnoća" da je bilo začuđujućih raspodela tj. eventalno krađe. bi bila malo ubedljivija. Muslim da je Kovačić, analizirajući sve manje i manje uzorke potpuno minirao svoje zaključivanje. Kako je ta „studija“ u suštini numerologija, zasnivajući se na nedefinisanim osnovama – ako je primenjena na izborne prevare, i kako joj nedostaje jasna metodologija i osnovna statistika, njoj u stvari i ne doliči mesto u ovoj analizi. Ali, kao što rekoh, zaključak autora je da samo postoji eventualna sumnja (na malim uzorcima!) da je bilo nekih manipulacija. Benfordova metoda koju koristi ima, kako se meni čini, unutrašnji problem vezan za broj birača na pojedinim biralištima koji već sam određuje parametre koje on pripisuje nepravilnostima u izbornoj proceduri - distribucija cifre 1 u broju pojedinačnih glasova za neku stranku je zavisna od veličine birališta!. Meni se čini da je to smrtonosan problem ove metode.

Ako je sadašnja partija na vlasti jednostavno dosadila, traži se mala pauza - to može da bude razlog. To je naravno zanimljiva tema za diskusiju. Način sprovođenja moderne demokratije ne garantuje izbor objektivno najboljeg kandidata. Veoma uspešni šefovi država nekad gube na izborima (Čerčil 1945. i De Gaul 1946) i to se može dogoditi u Srbiji. Dobro orkestrirana (obično iz inostranstva) predizborna kampanja i procedura izbora dovode do smene veoma uspešnih i popularnih šefova država. Metode su mnogobrojne.

Naravno, prečesto objavljivanje fotografija predsednika (beogradski dnevnik "Politika" recimo) je deo zavere protiv predsednika i njegove partije, kao što su razni mini-skandali i izobilje lažnih vesti, zloupotreba socijalnih medija od strane novinara koji biraju

šta je "značajno" i kreiranje skandala koji to u stvari nisu, jesu metode podrivanja države ali i izraz slobode govora te se veoma teško mogu sprečiti, mada su često sasvim nemoralni. Očigledan primer je recimo ratni zločin u Gazi (koji zadire u genocid) koji medija u Srbiji čine "nevidljivim". Bar za sad...

Objašnjenja?

Jel neko ima odgovor? Ali u brojevima, izvorima, podacima, ne onako "kad ti kažem", "znam čoveče". Inače, Protesti izgleda jenjavaju jer finansije ponestaju a i entuzijazam slabi. Studentski protesti su, u poređenju sa ranijim protestioma, počev od 1968, bili sa veoma slabom političkom podlogom verovatno jer pravih razloga za proteste nije bilo, a odsustvo radničke klase je umanjilo opšti entuzijazam.

Opozicija na žalost nije nudila u poslednjih 10 godina nikakvu solidnu platformu, a ovaj sadašnji protest je nastavio tu tradiciju sa praktično potpunim odsustvom političkih ideja - sem želje da se vlast promeni. Odsustvo radničke klase, odsustvo paramilitarnih snaga koje su bile važne u "prevratu" iz 2000., odsustvo podrške od strane vojske i policije ovog puta učinilo je proteste da se oslanjaju na srednji i viši sloj stanovništva i neobrazovanu omladinu. Jedino čega je izgleda bilo u izobilju su finansije, koje su od administracije Donalda Trumpa zadobile snažan udar. EU je na žalost nastavila sa finansiranjem protesta i propagandom i to nešto komplikuje današnju situaciju. To je možda bio i uzrok panike koja je rezultirala u ideološki praznim ali masovnim protestima. Sasvim neintiligentno i trivijalno vođenje protesta je karakteristično za ovu pobunu gde se čini da su rukovođeni amaterskim kvazi receptima neobrazovanih vođa revolucije, kakav je recimo bio Srđa Popović[33].. (Заступа метод „како искористити анархизам да би оборили владу и зграбили власт »; naravno on to ne kaže, ali metod je upravo takav.)

Pored toga, radnička klasa nije bila zahvaćena finansiranjem iz NVO te nije pokazivala mnogo interesa. S druge strane, misliti da socijalni razvoj ima svoj tok i da nam predstoje promene koje su

[33] Srdja Popović i Metju Miller, *Mustra za revoluciju*, Albion Books, Beograd, 2019

deo tog razvoja, podseća na istoricizam i verovatno je to neosnovano mišljenje (Popper[34]).

Rusija se mora uništiti (RMD)

Da li je politička situacija u kojoj se Srbija nalazi uzrok? To je moguće. U Srbiji su se javili čak i neki akademici braneći jedan stav koji je jedan apsolutno prihvaćen politički stav EU, stav jednostavno prihvaćen od komplektnog Zapada, te ne deluje kao neki ekstremizam: Srbija treba da

1. uđe u EU,
2. uđe u NATO,
3. nametne sankcije Rusiji i
4. prizna Kosovo.

Ti stavovo su kao moralno neprihvatljivi radikalno odbačen u Srbiji. Poslednji događaji (pobeda Republikanaca u Americi) pokazuju da je konsekventnije držati se moralnih određenja a političke okvire uvek imati dovoljno fleksibilnim, jer za sad izgleda da stav 3. nije više aktuelan, da 2. možda ne bi bila dobra opcija jer sama Amerika nije siguran član NATOa, da stav 4. nije tako eksplicitan (imajući u vidu Vašingtonski sporazum iz 2020.) i da čak ni stav 1. nije više poželjan onako eksplicitno kao što je to bilo do skora. Ta nesigurnost verovatno doprinosi psihičkom stanju u kom se građani srbije nalaze.

Strukturalno objašnjenje je nema sumnje ključno. Moje je ubeđenje, koje sam izneo na drugim mestima više puta, da je negde posle 50tih godina Američka administracija odlučila da konkurentna nuklearna sila - Sovjetski savez, mora uništiti. (Russia Must be Destroyed - RMD) kako bi se to ostvarilo, bilo je neophodno da taj cilj bude najviši cilj kompletnih stremljenja zapadnog društva, zanemarujući ili potpuno ignorisati druge ciljeve i to u svim oblastima socijalnog, kulturnog, naučnog delovanja. Prionulo se potom relativizovanju koncepata pravde, demokratije, slobode, jednakosti i, pogotovo u državama istočnog bloka insistiranju posebno na slobodama koje su čak vodile u anarhiju i na kraju je anarhija bila stimulisana u cilju nametanja ili promene režima.

[34] Karl Popper, *The poverty of historicism*, 1944.

Ljudi bez profesije

Posebno je (bila) značajna strategija izazivanja haosa koja je koristila kako studente tako i sve druge slojeve društva, Woke strategije razne vrste i trivijalizovanje demokratije i slobode. Karakteristično je degradiranje intelektualnih vrednosti, na primer. Logika "zašto da ne?" je bila karakteristika te pomahnitale mase koje teže obaranju režima ili uništenju svih vrednosti.. "Persone bez profesije" (PBP, tj. PWP = people without profession) su podložne takvom ludilu. PBP su najčešće ljudi koji pripadaju medijima, dakle novinari, pa zatim razni menageri, poslovni ljudi bez škole, politikolozi, nekad čak i ljudi sa organizacionih nauka i sl. Jednostavno osobe bez preciznih specijalnih znanja, koji veruju da znaju sve a obično znaju veoma malo. Ukratko, da ponovim: To su persone bez profesije (PBP), obično nemaju fakultet ili imaju novinarstvo, organizacione "nauke", menidžment ili slične kurseve, obično nekoliko nepovezanih. Nekad i kratak boravak u inostranstvu i pijačno znanje bar 2 jezika. Pokušavaju da sude o svemu, ali o svemu znaju nešto više od ništa. Imaju za uzvrat dobro ugojene biografije na Wikipediji, obično piše da su nešto studirali, diplomiranje se ne spominje. Rezultati su im razne pohvale i članstva. Prave veliku štetu Srbiji. Sami studenti još NISU fakultetski obrazovani. To su takođe "persone bez profesije" (PBP) ograničenog znanja. Mnogi od njih će se dočepati profesije - ako nastave da uče. Sadašnji socijalni sistem u Evropi na žalost ide na ruku PBP koje pre nego što dođu do profesije se potpuno uključe u društvene funkcije i same sebe promovišu. U Francuskoj na primer postoje bar5 glavnih TV kanala gde na svakih 15 minute dolazekratke vesti, a ond 10-13 minuta diskusije od po jednog-dva stručnjaka I 4 – osoba bez profesije. I tako ceo dan najperfidnija propaganda. Mi to u Srbiji naravno ne znamo I ne verujemo. Ali je, na žalost tako. Doduše CNN ne zaostaje mnogo u toj propaganci. Takav je svet. I tako dobijamo zaista "klasu OBP" koja preovlađuje u vlasti i suprostavlja se znanju i pojavljuje se problem neznanja koji vodi društvo na stranputicu.

Molio bih te osobe, tj vas da zastanete i upitate se šta vi to radite. Ovo sad sa ovim nesrećama je samo epizoda, odvratna epizoda. Ali slične stvari teku odavno.

Moje je tumačenje ipak da je verovatno, pored ovoga gore, reč o izrežiranoj, **masovnoj histeriji**, izazvanu pre svega nuklearnom

opasnošću, genocidom u Gazi, produžavanjem krize na Kosovu i delovanjem nevladinih organizacija (USAID i sl. iz vremena vlade demokratske stranke u Americi) koje su u toku ukidanja. Donald Tramp je pre neki dan naveo da je bilo oko 60.000 osoba u svetu koje je finansirala USAID. Može se zaključiti da je u Srbiji bilo i još postoji – do skorog ukidanja i povlačenja finansijskih sredstava, da je dakle bar nekoliko hiljada osoba godinama izdržavano iz tih sredstava. Te osobe sad većinom gube posao i njihovi protesti su delom opravdani.

Najzad, izgleda da ima finansijske potpore "Protesima" i iz Evrope, pogotova sad pošto je Amerika zaustavila gore opisano finansiranje NVO. Niko naravno ne navodi neke pouzdane podatko o načinima finansiranja, ali se tvrdi da ima mnogo učesnika protesta koji nisu studenti. Učešće se ponekad izgleda diskretno plaća. Imaki smo samo jedno diskretno svedočenje osobe kojoj je bilo ponuđeno 750 eura. Pošto je ta osoba odbila, ostalo je nepoznato kakva se aktivnost tačno očekivala. Naravno izvor finansiranja nisam mogao da saznam.

Pored toga, relativizacija vrednosti koja je u poslednjih 70 godina zahvatila Zapadni svet po mom mišljenju kao rezultat dogme "Rusija se mora uništiti" proširila se do apsurda gde učenici srednjih škola, pa čak i osnovnih, blamirajući profesore i nastavnike. Hoće li uskoro deca u zabavištu i u vrtićima a možda i u jaslicama diktirati načela morala i vaspitanja? To je sve sastavni deo te Woke kulture koja je srećom i iznenada naglo prekinuta Trumpovim izborom. Gde će sad sve to da vodi, naravno, neizvesno je.

Na žalost masovna histerija se teško može dijagnostikovati, to je objašnjenje koje se ni na jednom posebnom slučaju ne može ponuditi. Svi su slučajevi različiti imotivacija je kompleksna, mada postoji najčešće nekad čak i jedva vidljiva anksioznost opšteg karaktera praćena nekad konkretnim strahovima od ratnih strahota. Razrešava se, najčešće, *katarzom* dakle “pražnjenjem” kroz neke burne psihičke događaje, često nesrećama druge vrste, ili masovnim događajima koji direktno pogađaju učesnike u histeriji. U Francuskoj je, na primer, nedavno histerija “žutih prsluka” ugašena epidemijom Kovid-19. Pre više decenija, studentske demonstracije su doživele katarzu Titovim govorom koji je onda demonstrativno opravdao, ali samo verbalno, studentske proteste.

O tome kako koristiti anarhističke metode i prisvojiti moć

Moram da pomenem logiku i metodologiju koju koriste anarhisti. Ovde mislimo samo na anarhizam ne kao konkretan politički pokret, a bilo ih je mnogo različitih, dakle na ključne elemente anarhizma, one elemente koje doduše imaju gotovo svi politički pokreti: nameru da se dođe do promene "na bolje", ma koliko to bilo subjektivno. Sam pojam "boljeg" je prazan ako se ne ponude konkretni primeri nečega što će se popraviti u odnosu na momentalno stanje. Ta neodređenost otvara mogućnost opravdavanja svake akcije koja vodi "boljem" - ako se to bolje ne definiše - dokazi nisu potrebni. Ta logika se može koristiti u različitim okolnostima i u različitim varijantama. A spisak stvari koje mogu biti bolje je - neograničen. Druge varijante zahteva koji se ni teorijski ne mogu ispuniti imamo i u našem iskustvu. Ako ste na primer u poziciji da zastrašujete nekoga i na kraju primenite represivne mere na nekoga i ako vaši zahtevi nisu zadovoljeni, postoji metod koji se može koristiti čak i da se „opravda“ takvo ponašanje: potrebno je postaviti zahteve koji se čak ni teoretski ne mogu zadovoljiti. Ovo će garantovati „opravdanje“ eventualne kazne. SAD su koristile ovu strategiju u Iraku (zahtev da se pokaže oružje za masovno uništenje - koje Irak nije imao!). Korišćenje anarhističkih metoda je slično. Zahtevati, kako tvrde „ProGlas“ i studentski demonstranti, „bolji život“, generalno, nikada ne može biti zadovoljeno - uvek postoji, bez obzira na to kako se poboljšavaju uslovi života - uvek postoji neki „bolji život“ kome se teži. Stoga, nijedan zahtev „studenata“ nikada neće dovesti do ispunjenja zahteva i ukidanja razloga za protest. Slično je bilo u poslednjih 30 godina sa obaranjem mnogih režima od strane NATOa, zahtevi su bili najčešće da se uspostavi demokratija, slobode, prava. Na žalost ne postoje kriterijumi ni za jedan ot tih pojmovo i dobro definisana merila koja mogu da se koriste da bi se izmerila količina demokratije, pravde, prava ili slobode, kako bi se opravdale eventualne akcije, nekad i vojne akcije NATOa. Svaki se režim može proglasiti nedemokratskim, može se tvrditi da negde individualna prava nisu zadovoljavajuća, da nema sloboda. I to se naravno zloupotrebljava kako bi se režim, koji je "neposlušan" zamenio režimom koji kolaborira.

Može li se voditi država bez političkog programa, kao što bazični anarhisti izgleda sugerišu? Presedan ipak postoji: francuski predsednik Emanuel Macron je 2017. bio izabran a da nije

predstavio svoj politički program. Da li svet ide u pravcu vladavine anarhista?

Problem merenja demokratije

Koncepti pravde, pravne države, slobodne misli i govora, sloboda uopšte, demokratije, slobodnih izbora i drugi koncepti društva mere i kako se onda o njima promišlja.

Istra#ivaöi koji provode karijeru u eksperimentalno univerztetskom radu gde se stalno oslanjaju na razna merenja, pokušavajući da merenjem prouče i razjasne neke procese kako bi došli do znanja.

Kako EU, koja gore spomenute parametre pravde, sloboda i demokratije, procenjuje i meri? Naravno znamo da je to kompleksno jer je reč o neparametarskim podacima za koje su potrebne specijalne metode. U medicini postoje mnoge skale koje se koriste za slična merenja (Appgar skor u pedijatriji, Glazgov koma skala u neurologiji, APACH skorovi u intenzivnoj medicini, Berg skala za bol). U psihologi ih je još više (na primer: https://scales.arabpsychology.com/).

Sve te skale su od ogromne pomoću da se objektivnije procene kompleksna stanja. Pitao sam, na primer, koje skale koristi EU da oformii takva mišljenja o Srbiji koja se često iznose? I da li se druge države mogu pomoću tih skala upoređivati sa Sbijom. Odgovor je da se tako nešto ne koristi! Da bi čak izjavili da su ti Protesti, koji se kako izgleda ne zasnivaju na ni čemu logičnom i opravdanom - znak nekog buđenja Srbije! Najbesmislenije masovne manifestacije, koje se ničim ne mere, izgledaju opravdanim. Srbija, se već duži period vremena povinuje kritici iz EU koja udara packe povodom demokratije, prava, sloboda - diktat i kritika koja se ne zasniva na objektivnom merenju već na pukim političkim apetitima drugih!

Šta će biti katarza?

Kako sam anarhizam definisao širokom formulacijom u osnovi zasnovanoj na ličnim pravima (Nozick[35]) a koja se zasniva na

[35] Robert Nozick, *Anarchie, state and utopia*, Basil Blackwell, 1988 (1974).

opisu Proudhona [36], tj. kao strategiju koja u osnovi cilja neutralisanje protektivne strukture (tj. države) time ta metodologija postaje univerzalna i može se koristiti u cilju ukidanja svake države, a kad je aktuelna država uništena, može se taj rezultat koristiti od strane svih političkih partija. Može se dakle katarza dostići rekreacijom države i promenom samo ideologije države. Izlazak na izbore predstavlja pri tom odustajanje od radikalnih ciljeva. Ali i druge mogućnosti postoje.

Razrešenje ove krize će verovatno biti nešto nepredvidivo. Jer kad bi znali šta to može biti, verovatno bi to i uradili. Da li bi „bolji život" bio rešenje? Jer se upravo to i traži. Šta je bolji život je najlošije definisan pojam i veoma je teško svakome ponuditi nešto što će ga usrećiti. Ali poznato je da zadovoljstvo od nekih poboljšanja uslova života (povećanja plata i sl) traje kratko i apetiti nastavljaju da zadaju brige.[37]

Rešenja kriza koje sam gore spomenuo nisu na vidiku, a palijativne mere neprimetnih poboljšanja standarda života, koje su često preduzimane, poslednjih godina su bile neutralizovane stalnim pogoršanjima opšteg stanja u svetu, počev od Kovid-19 epidemije pa preko rastućih turbulencija u međunarodnim odnosima i rastućom energetskom krizom koja nikako ne funkcioniše sa ekološkim merama koje izgledaju i kao neophodne ali i kao preveliki rizik.

Jedno je ipak jasno: izražavanje političke volje čak i mirnim demonstracijama na ulici je potencijalno nasilan metod koji treba napustiti, bez obzira što se mirne demonstracije smatraju legitimnom demokratskom merotodom. Iskustvo pokazuje da najčešće nije reč o civilizovanom pokazivanju volje većine građana ili građana uopšte, zloupotrebe su redovne, koje su često i sama suština takvih protesta. Takvo javno izražavanje političke volje bi verovatno trebalo napustiti i možda će informaciona tehnologija ponuditi neko adekvatno i bilje rešenje za izražavanje političkih zahteva. Poslednje decenije su bile bogate izmanipulisanim

[36] PJ Proudhon, *General Idea of the Revolution in the Ninetinth Century*, London, Freedom Press, 1923 (1851)

[37] Peter Railton, Values of special relevance to an aging population, exposition at the *Conference Ethisc for an ageing wold*, Colombo, Ohio, 2012, http://www.ethics-morals.com/Ohio/index-ohio.htm.

nasilnim izrazima volje građana i kriza koja je u toku je često upravo rezultat takvih previranja u poslednjih nekoliko decenija.

Kako se srpska vlada nosi sa ovim okolnostima?

Od samog početka, srpska vlada je proteste tretirala sa izuzetnim strpljenjem. Ipak, nakon 7 meseci aktivnih masovnih protesta i blokada, posledice po srpsku ekonomiju su veoma ozbiljne. Zašto je izbegnuta uobičajena policijska represija, koja je redovno veoma snažna u zemljama EU? Mogu samo da nagađam. Verovatno je da su upozorenja EU ili SAD bila uzrok. Takođe, moguće je da je iskustvo sa srpskim „asaveznicima“ (EU i SAD) nateralo srpsku vladu da izbegava upotrebu bilo kakvih represivnih mera. Pored toga, pošto je bilo jasno da su proteste finansirali i delimično organizovali pomenuti saveznici, reakcija policije u Srbiji je svesno i strogo zabranjena od strane vlade.

***Niti* naspram *njanja* (deontologijs vs. konsekvencializa)**

Najzad, savetnici predsednika su možda predložili veoma dobro poznatu strategiju koju je opisao Amartija Sen u svojoj knjizi: Deontologija naspram konsekvencionalizma - *niti* naspram *njanja*, prema Amartiji Senu, u *Ideja pravde* (*Idea of justice*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2009). Evo relevantnih citata.

str. 21 „Dozvolite mi da razmotrim primer kako bih jasnije objasnio razliku između niti i njaje. Ferdinand I, car Svetog rimskog carstva, čuveno je izjavio u šesnaestom veku: „Fiat justitia, et pereat mundus“, što se može prevesti kao „Neka se pravda sprovede, čak i ako svet propadne“. Ova stroga maksima mogla bi se pojmiti kao niti – veoma stroga niti – koju neki zagovaraju (zaista, car Ferdinand je upravo to i uradio), ali bi bilo teško prihvatiti potpunu katastrofu kao primer pravednog sveta, kada pravdu razumemo u širem obliku njaje. Ako svet zaista propadne, ne bi bilo mnogo toga za slaviti u tom dostignuću, iako bi se stroga i teška niti koja vodi do ovog ekstremnog rezultata mogla zamislivo braniti veoma sofisticiranim argumentima različitih vrsta.“

str. 23 „Ili razmotrite drugačiji primer. U indijskom epu Mahabharata, u posebnom delu koji se zove Bhagavadgita (ili

skraćeno Gita), uoči bitke koja je centralna epizoda epa, nepobedivi ratnik Ardžuna izražava svoje duboke sumnje u vezi sa vođenjem borbe koja će rezultirati tolikim ubistvima. Njegov savetnik, Krišna, mu kaže da on, Ardžuna, mora dati prednost svojoj dužnosti, odnosno da se bori, bez obzira na posledice. Ta čuvena debata se često tumači kao debata o deontologiji naspram konsekvencijalizma, gde Krišna, deontolog, poziva Ardžunu da izvrši svoju dužnost, dok Ardžuna, navodni konsekvencijalista, brine o strašnim posledicama rata."

Da li će izbegavanje deontološkog pristupa i preferiranje utilitarnog, konsekvencijalnog odgovora funkcionisati do kraja, ostaje da se vidi.

Dosada

Kriza je svetska i svet čeka. Te bi i studentima bilo bolje da i oni sačekaju rešenje a u međuvremenu rade svoj posao: uče. U Beogradu je velika akcija policije, ali policija NIJE AGRESIVNA (!) i veoma uzdržana te o prekomernoj upotrebi sile nema ni govora. Čak je i nepotrebno uzdržana što i omogućava ekstremnu agresivnost blokadera. Ali to izgleda dovodi do velikog pad entuzijazma za Proteste (izgleda da nema više od 200 osoba koji su sve ređe studenti) koji su veoma neprijatni i ometaju normalan život.

Ubistvo univerziteta – osveta loših đaka

Ogromna većina ljudi je nezadovoljna smetnjama koje protesti izazivaju. Verovatno je trebalo zadržati se na akademskim protestima i mnogostrukoj intelektualnoj aktivnosti koja bi bila moćna, pogotovo što su većinom fakulteti bili angažovani. Blokadama i nasiljem su napravili veliku štetu i sebi i državi. I to je intelektualno neprihvatljivo. Njima je delovalo vrlo atraktivno i lepo su se zabavljali ali su naneli ogromnu štetu.

Mogli su recimo imati permanentne konferencije, forum zajedničke akcije, kulturne događaje obojene tim zahtevima, na svim nivoima. Da iskoriste mogućnosti koje Univerzitet pruža. Erupciju kulture, morala i stvaralaštva su mogli da organizuju, najveći festival slobode, demokratije, bratstva i jednakosti i brige za decu, starije, socijalno ugrožene... Nema kraja tome što su mogli da urade, toliki je potencijal bio na dohvat ruke. A odlučli su da

zatvore fakultete... DA ZATVORE FAKULTETE! Da zatvore CEO UNIVERZITET!! To se nikad ne radi. Nikad. Zatvaranje Platonove akademije 529 obeležava prekid 900 godina nauke za račun hrišćanstva, a radi ukidanja "paganizma". I oni su to ponovili. Žao mi je zbog svega toga. Poverenje među nastavnicima i studentima je definitivno narušeno a autoritet znanja izgubljen. Izgleda da se Univerzitet neće oporaviti i da je stvaranje novog, zaista suverenog Univerziteta koji će biti zaštićen od slične destrukcije, neophodno rešenje.

Centar događaja u svetu je, nema sumnje, u užasu Ukrajine i genocida u Gazi. Studenti su bili deklarisali da su oni "centar sveta". Verujem iz dosade i neznanja. Zahtevi su divni - sve treba popraviti - NARAVNO da treba. Ali metode koje su izabrali su katastrofalne. A dosada ih je sada, izgleda, dovela do histerične panike, praznine i besmisla neznanja i egoistične gluposti. Neki novi Univerzitet će možda biti spas od ništavila.

Dodatak / Додатак

Урбано – рурална подела

(Д. Павловић, Белешке)

Супротстављање градског и сеоског становништва заузима важно место у класичној социолошкој мисли. Једна од његових најутицајнијих формулација налази се у разликовању Фердинанда Тениса између *Gemeinschaft* и *Gesellschaft*[38]. У Тенисовом разумевању, сеоски живот почива на блискости, сродству, навици и заједничким вредносним оријентацијама, док је градски живот све више обележен безличним, рационализованим и уговорним облицима друштвеног повезивања (Tönnies 1957). Сродан аналитички оквир нуди Емил Диркем својим разликовањем механичке и органске солидарности: прва се односи на облике друштвене кохезије засноване на сличности, заједничким уверењима и релативној хомогености, док друга упућује на сложеније и диференцираније друштвене облике утемељене на међузависности и подели рада (Durkheim 1984)[39]. Ову линију мишљења додатно је развио Луис Вирт[40], који је урбанизам схватио као посебан начин живота, обликован величином,

[38] Tönnies, Ferdinand. *Gemeinschaft und Gesellschaft*. Leipzig: Fues's Verlag, 1887. English edition: Tönnies, *Community and Society (Gemeinschaft und Gesellschaft)*. Translated and edited by Charles P. Loomis. East Lansing: Michigan State University Press, 1957, xii + 298 pp.; ibliography on pp. 287–289.

[39] Durkheim, Émile. *De la division du travail social*. Paris: Félix Alcan, 1893. English edition: Durkheim, *The Division of Labour in Society*. Translated by W. D. Halls. London: Macmillan, 1984. See especially Chapter 2, "Mechanical Solidarity, or Solidarity by Similarities," p. 31 ff., and Chapter 3, "Solidarity Arising from the Division of Labour, or Organic Solidarity," p. 68 ff.

[40] Wirth, Louis. "Urbanism as a Way of Life." *American Journal of Sociology* 44**,** no. 1 (July 1938): **1–**24**.** Published by University of Chicago Press. Stable JSTOR record available.

густином и хетерогеношћу, а који производи анонимније, сегментованије и функционално диференцираније друштвене односе од оних који се обично повезују са руралним заједницама (Wirth 1938). Роберт Редфилд[41] је, међутим, унеколико ублажио ову оштру дихотомију својим појмом фолк-урбаног континуума, показујући да село и град не треба увек посматрати као апсолутне и међусобно искључиве супротности, већ пре као идеалне полове повезане постепеним прелазима и посредовањима (Redfield 1941).

Узети заједно, ови аутори чине основни појмовни и аналитички оквир класичне социологије за разумевање напетости између руралног и урбаног становништва. Мало је вероватно да је Бора Станковић непосредно познавао дела Тениса и Диркема, која су објављена крајем деветнаестог века (видети ниже). Подједнако је неизвесно и питање његовог познавања марксистичких идеја, иако би било погрешно српско друштво уочи Првог светског рата сматрати политички наивним, будући да су друштвени, идеолошки и политички покрети већ били активно присутни широм Балкана. Оно што је, ипак, извесно јесте да је Станковићево дело превазилазило уске границе књижевности. Оно је оставило дубок траг у српској култури двадесетог века и, нарочито, утицало на обликовање интелектуалних и интерпретативних образаца у српским друштвеним наукама током међуратног периода.

Из марксистичке перспективе, ове напетости могу се тумачити као испољавање класног сукоба, односно као израз антагонистичких односа који су структурисани различитим позицијама према својини, раду, средствима за производњу и капиталу. Чини се да Станковић, макар у зачетку, препознаје управо такву динамику. У његовом делу не појављује се само контраст између два културна амбијента, већ конфликтни друштвени однос који се кристалише на местима где се додирују сеоски и градски свет, нарочито на рубовима урбаног простора. Те граничне зоне јављају се као повлашћена места

[41] Redfield, Robert. *The Folk Culture of Yucatan*. Chicago: University of Chicago Press, 1941. For the folk–urban continuum argument, see especially pp. 338–369.

судара различитих друштвених логика и историјских темпоралности: с једне стране, сила које настоје да очувају наслеђени хијерархијски и обичајни поредак, а с друге, оних које теже његовом разарању, потискивању и друштвеном преобликовању.

Уколико се овај интерпретативни оквир пренесе на савремени период, могуће је уочити сродну симболичку и политичку супротност у постсоцијалистичкој Србији. Популистичка и рурално обележена културна формација повезана са временом Слободана Милошевића — коју, између осталог, обележава централно место народне музике и коју додатно појачава феномен такозваног „турбо-фолка“ — после октобра 2000. године била је делимично потиснута урбаном, интелектуалистичком и самосвесно европејском оријентацијом. Та промена није се огледала само у порасту престижа класичне музике и других обележја високе културе, већ и у друштвеном профилу влада, које су често чинили универзитетски професори и други високообразовани припадници елите. Ипак, тај историјски тренутак показао се као нестабилан. Са учвршћивањем власти Александра Вучића после 2012. године, ова тенденција је у великој мери преокренута. Од тада су и састав парламента и шири стил политичког представљања поново добили изразито рурално и популистичко обележје, док се интелектуалистички и прозападни етос, који је у непосредном постоктобарском раздобљу накратко деловао као доминантан, постепено повукао.

Дубљи механизми ове промене не могу се овде у целини разматрати. Ипак, протести су јасно показали одбацивање такве политичко-културне конфигурације, као и тежњу да се Србија удаљи од онога што је доживљавано као рустикализована, антиинтелектуална и популистичка јавна сфера. У том смислу, позиви да Србија постане Европа и део света социолошки су веома речити, јер се тиме не призива свет уопште, већ један одређени нормативни имагинаријум повезан са Западом као хоризонтом политичке модерности, легитимитета и културне вредности. Истовремено, изборни резултати показују да значајан део српског бирачког тела и

даље припада, или је бар симболички призван, друштвеном обрасцу који је у културном и политичком смислу обележен као рурални. Зато се трајност ове конфигурације не може објаснити искључиво државном контролом или идеолошком производњом, већ се мора довести у везу са дубљим друштвеним поделама и са неуједначеним историјским обликовањем урбане и руралне Србије. Европска унија и Сједињене Америчке Државе такође су настојале да подрже преокрет ових тенденција, иако конкретни облици таквог деловања остају предмет посебне анализе. Размере финансијских и политичких улагања можда никада неће бити прецизно познате. Оно што је, међутим, јасно јесте да до суштинске промене до данас није дошло. Народна музика и даље влада, не само као културни остатак, него и као симптом једног неразрешеног друштвеног и политичког антагонизма.

Jedna od formi anarhizma

Emile Gauthier

Anarhistički manifest

Anarhistički manifest je obnarodovan u januaru 1883. godine, za vreme Lionskog suđenja grupi od šezdeset osam anarhista zbog navodnih veza sa Internacionalom i podrivačkog delovanja protiv države. Kropotkin, Gotje, Borda, Bernar i drugi sastavili su u svoju odbranu dokument u kojem ukratko objašnjavaju svoje stavove.

Šta je anarhija i ko su anarhisti?

Anarhisti su građani koji u veku u kojem se sloboda mišljenja propoveda na sve strane veruju da imaju pravo i obavezu da pozivaju na neograničenu slobodu.

U svetu nas ima par hiljada, možda par miliona, jer mi nemamo drugih vrlina do da glasno kazujemo ono što većina misli. Mi smo par miliona radnika koji traže apsolutnu slobodu, ništa osim slobode, svaku slobodu.

Želimo slobodu; tražimo da svako ljudsko biće ima pravo i mogućnost da radi što mu je volja. Čovek ima pravo da u

potpunosti zadovolji sve svoje potrebe, te da mu jedina ograničenja budu njegove prirodne nemogućnosti i potrebe njegovih suseda, koje se moraju poštovati jednako kao i njegove.
Želimo slobodu i verujemo da je ona nemoguća dokle god postoji bilo kakva vlast, bez obzira na njeno poreklo i oblik, bila ona izabrana ili nametnuta, monarhistička ili republikanska, pobuđena božanskim pravom, narodnim pravom, svetom pomašću ili opštim biračkim pravom.
Istorija nas uči da je jedna vlada ista kao i druga i da su sve vlade iste. One najbolje su najgore. Kod nekih ima više cinizma, kod drugih više licemerja, ali u osnovi one uvek predstavljaju iste postupke, uvek istu netoleranciju. Nema vlade, uključiv čak i one koje se čine najliberalnijim, koja u prašini svog pravnog arsenala ne čuva neki dobri mali zakon o Internacionali koji može koristiti protiv neugodne opozicije.
Zla, po mišljenju anarhista, nema u jednom obliku vlade više nego što ga ima u nekom drugom. Zlo leži u ideji same vlade. Princip autoriteta je zlo.
Naša zamisao po pitanju ljudskih odnosa je da slobodan ugovor koji će stalno biti otvoren za doradu ili ukidanje zameni administrativno i pravno tutorstvo i nametnutu disciplinu.
Anarhisti predlažu da ljude treba učiti da žive bez vlade, s obzirom da već uče da žive bez boga.
Anarhisti će takođe učiti narod da živi bez privatnog vlasništva. Zbilja, nije najgori tiranin onaj koji vas zabravi, no onaj što vas izgladnjuje. Nije najgori tiranin onaj koji vas vuče za kragnu, no onaj što vas vuče za stomak.
Nema slobode bez jednakosti! Nema slobode u društvu gde je kapital u rukama sve manje grupe monopolista, u društvu u kojem se ništa ne deli na ravne časti, čak ni javno obrazovanje, koje svi plaćamo.
Verujemo da je kapital zajednička baština čovečanstva jer on predstavlja plod saradnje minulih i današnjih pokoljenja, te da ga svima valja staviti na raspolaganje tako da niko ne bude isključen i da niko ne gomila jedan deo njega na uštrb drugih ljudi.
Rečju, ono što želimo je jednakost. Želimo stvarnu jednakost kao prirodnu posledicu slobode, zapravo kao njen osnovni preduslov.
Svakom po pravu; svakome po potrebi.

To je ono što mi želimo; tome posvećujemo svoju snagu. To je ono što će biti, jer nema tog ograničenja koje će prevladati tvrdnje koje su i legitimne i neophodne. Zato vlada želi da nam okrnji ugled.
Kao pravi zlikovci, tražimo hleba za sve, znanja za sve, rada za sve, nezavisnost i pravdu za sve.

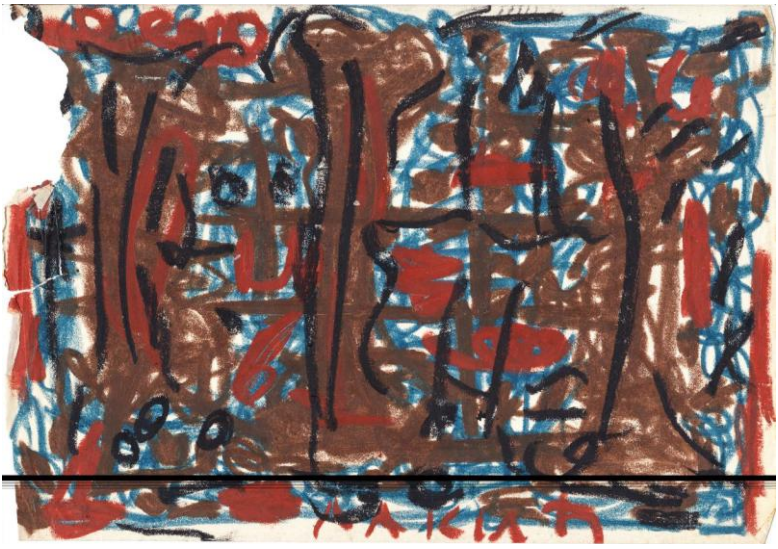

СРБИЈА, МАЛИГНИ ЗАПАДНИ УТИЦАЈ И ПРОТЕСТИ 2024/25.

Владимир Кршљанин
Ambassador, Vice-President of the International Slavonic Academy of sciences, education, arts and culture

Ако под цивилизацијом подразумевамо организовани стваралачки напор човечанства или једног његовог дела да очува и духовно и материјално унапреди живот људи, онда оно што представља западна олигархија, и њена средства, као што је НАТО, морамо сматрати антицивилизацијом.

1. Извор корупције и свег зла у Србији је западна „демократија“

У Србији су током 2024/25. вођене две офанзиве против корупције. Једну је најавио председник Вучић, а другу су водиле групе студената, организоване по западним приручницима. Сви бисмо волели да офанзиве са таквим циљем буду успешне и да у Србији буде много мање корупције. Али то неће бити тако. Зашто? Зато што је занемарен главни извор корупције.

Корупција постоји у свим земљама и временима. И готово свуда, власти и друштвене снаге се против ње боре. Са мање или више успеха. Али само су групе земаља које предводе Вашингтон и Брисел („евроатлантске интеграције“) прогласиле корупцију за врхунски принцип својих друштава и – главни критеријум (своје лажне) демократије! Наиме, Вашингтон и Брисел признају као демократске само оне земље које дозвољавају да њихова политика, економија, безбедност, медији, образовање, наука и култура, дакле све сфере друштвеног живота, буду корумпиране од стране Запада. И зато Закон о страним агентима може да постоји у САД од 1938, а ако неко други покуша да усвоји исти такав закон, или још горе, да забрани корупцију са Запада, добиће – обојену револуцију.

Ето тако поступају државе које су изазвале два светска рата, огроман број локалних и регионалних ратова и колонијалних поробљавања, и које су одговорне за 99% свих убистава у историји света. И тај свој крвави пир настављају и данас, у Украјини и на Блиском Истоку.

Милионе Срба су у два светска рата убили Немци и њихове слуге, али ни „западни савезници“ према нама нису били бољи. После албанске голготе су нам помогли тек када је руски цар запретио да ће напустити рат ако нам не помогну. А у „савезничком“ ускршњем бомбардовању Београда 1944. је погинуло више људи него 6. априла три године раније. Черчил и Труман су увукли Југославију у савезништво са НАТО, да би је затим тај НАТО са својим неонацистичким и терористичким трабантима годинама најсуровије разбијао и на крају на њу извршио отворену војну агресију, а АП Косово и Метохија до данас држи под окупацијом кршећи Резолуцију 1244 СБ УН.

Зар неко мисли да може постати пријатељ са убицом сопствене деце? Извор светског зла и системске корупције који вам је убио децу, никад вам неће веровати. Напротив, настојаће да вас уништи јер у вама види потенцијалну опасност, ма колико се ви трудили да га одобровољите.

Србија данас води према Западу политику балансирања и незамерања из три разлога: прво, она је окружена евроатлантским структурама, чије су нам чланице традиционално најјачи економски партнери и у њима имамо велику дијаспору, друго, садашња ситуација у нашем делу света је веома експлозивна, и треће – не најмање важно, већина грађана и политичких субјеката тежи таквој политици, како због искуства СФРЈ, тако и због вишедеценијске изложености западној пропаганди.

Политичке снаге које су победиле на изборима 2012. и са власти уклониле западне марионете инсталиране петооктобарским пучем – обојеном револуцијом, из наведених разлога су само делимично остварили очекивања својих бирача. Склапањем стратешког партнерства са Русијом и Кином и успоном сарадње са њима у свим областима, упркос западним притисцима, као и учешћем на самиту БРИКС у Казању, Србија је направила велики искорак и створила чврсту основу за обнову свог суверенитета и за исправљање неправди створених НАТО агресијом и обојеном револуцијом.

Србија је данас једина европска земља (осим Белорусије, која је у државном савезу са Русијом) која упорно одбија да се придружи антируској и антикинеској хистерији западне олигархије.

Међутим, економски и други облици зависности Србије од Запада, као и распрострањеност и укорењеност западних агентурних НВО и других мрежа, омогућавају западној олигархије да настави хибридни рат против српске државе и народа. Таква ситуација је довела до више месеци масовних протеста у Србији, практично од момента избора у САД.

Због свог конструктивног односа према НАТО – партнеру који то не заслужује, Србија доживљава нове покушаје обојене револуције, а сада се на то надовезао и нови агресивни акт од стране Вашингтона – увођење санкција српској компанији НИС. Екипа Клинтон-Бајден до последњег даха пуца на Србију. Али та мука се мора решити мирно, у договору са Русијом, не осврћући се на захтеве америчких лажова. А оног дана када те нелегалне санкције буду уведене, треба замрзнути примену Споразума о стратешкој сарадњи у области енергетике, потписаног пре само три месеца у Вашингтону.

Овај чин агресије нам мора бити последња опомена да је истекло време покушаја да се конструктивним односом према агресору избегну ризици и развија сарадња. У односима са НАТО, САД и ЕУ се коначно морају повући црвене линије везане за Косово и Метохију, Републику Српску, извоз корумпиране демократије. Као минимум, Србија треба да прихвати статус државе-партнера БРИКС, да се ограничи на придружено чланство у ЕУ, да односе са НАТО сведе на обавезе из Дејтона и Резолуције 1244, и, што је најважније, да склопи обавезујући Споразум о пријатељству и сарадњи са Русијом, својим најважнијим историјским савезником.
Србија не треба да буде монета за поткусурибање тонуће Евро-Атлантиде, већ како је сва историја обавезује, важан слободни и демократски чинилац Новог, праведнијег света.

Србији су потребне друштвене реформе у којима би колонијални обрасци и агентурне мреже, наметнути од стране Запада, били замењени сувереним одлучивањем о питањима спољне, унутрашње, економске, безбедносне и културне политике, а конфронтациони хипертрофирани страначки систем био замењен неком врстом саборне демократије.

Наговештаји и тих промена налазе се у свенародном покрету, чије се формирање најављује.

2. Слојеви западног утицаја обликују нашу савременост

Изгледа као да су се остварили снови наших непријатеља и да су се Срби поделили. Једна бучна мањина, праћена буком западних медија, подржава блокаде и у њима учествује, намећући силом своју вољу осталима. У ствари, сви они кажу да „подржавају студенте“, а студенти су тек мањина – пар хиљада дрских омладинаца, који су угрозили читаву своју генерацију. На другој страни је тиха већина, која је против блокада.

Шта је доказ да је то тако? Питање се мора поставити јер бучна мањина тврди да је већина, јер ето, протест 15. марта је био најмасовнији у историји. Па доказ су саме блокаде. Јер, да су блокадери заиста већина, блокаде уопште не би биле потребне. Већина би све променила, и то брзо и лако.

Дакле „студентска побуна“ је смишљена у лабораторијама западних служби и њихових домаћих агената. Менталитетска болећивост Срба према омладини (а посебно према њеном „најбољем делу“ – студентима) је употребљена као генијални трик да се окупе незадовољници свих боја, и леви и десни, и четници и партизани, и русофили и натоисти, и православни и ЛГБТ-овци и ко зна ко све још… И зато „студенти“, које би једино исправно било звати „група студената“, нема никакве политичке ставове. Јер када би изнели било какве, одмах би антагонизирали део оних који их „подржавају“.

Протести се организују по западним приручницима („пленуми“ су из загребачке „кухарице“) и финансирају се из западних извора или из „уштеђевина“ пословних клијената бившег режима, али „патриоти“ се жестоко бране: „ма каква обојена револуција“, није битна загребачка „кухарица“, наши циљеви и мотиви су патриотски! Е, па неће бити, ви чините неопростиве ствари за које ни младост ни незнање не могу бити оправдање: НАТО је за Србе (и светску већину) исто што и Хитлер и Павелић! ЕУ је дуго била политичко-економска интеграција унутар НАТО, а сада је по својој милитантности претекла НАТО. Те две организације су у историјском сукобу са човечанством, а у отвореном рату са Србијом и Русијом.

Србија је у ЕУ/НАТО окружењу, али је успела да, после ЕУ/НАТО марионета, на власт доведе људе који су успоставили стратешко партнерство и одбрамбену и безбедносну сарадњу са Русијом и Кином. То је темељ за обнову нашег суверенитета, али и супериорне духовности и традиције и темељ за мир, стабилност и развој Србије, а тиме и Балкана и читаве Европе. Садашње власти су на том плану постигле велике резултате и одлучне су да тим путем наставе: сарадња са свима, уз очување традиционалних савезништава.
Са друге стране, као најзападнија тврђава православља, Србија је три пута у 20. веку била мета геноцидних западних подухвата и непрестано је била принуђена да са Западом комуницира и – сарађује. Многи Срби и данас мисле да се тако – мора. Русија је помогла да Србија у новом веку васкрсне и врати се у историју. Русија је због нас ушла у Први светски рат у ком је доживела и две револуције. Ми смо се тада ослонили на Запад, из чијег фаталног загрљаја до данас покушавамо да се спасемо, а то ће бити могуће ускоро – онда кад Русија од западне агресије спаси себе, а тиме и читави свет.
То ће бити својеврсна реприза и коначни тријумф Велике Победе над фашизмом, у којој су Руси спасили себе, Европу и свет, а најубедљивији и практично једини прави савезници у Европи су им били Срби. И зато смо 80. годишњицу Велике Победе, како и доликује, заједно прославили 9. маја у Москви, уз бројне лидере БРИКС, светске већине и Новог света.

За време Тита, СФР Југославија је била стратешки партнер НАТО. Била је несврстана, али је целом својом стратешком ширином држала део фронта НАТО пакта према Варшавском уговору. У земљи је био социјализам, истина, „самоуправни“ – било је забрањено рећи да смо ми социјалистичка земља. Морало се увек рећи да смо земља „самоуправног социјализма“, да нас случајно неко не би повезао са СССР, односно Русијом. Са Русијом смо сарађивали толико добро, да су неки Руси и даље према том времену носталгични, али су русофили прво пунили Голи оток, а трајно су остали под присмотром тајне полиције. У то време су изграђене све наше илузије. Наиме, грађанима у „самоуправном социјализму“ су свакодневно испирали мозгове Дизнилендом и Холивудом, џез, поп и рок музиком, апстрактним сликарством и поп-артом. И тако су у мозгове генерација Срба усађене илузије о

Западу, његовој лепоти, богатству, демократији, успеху и изузетности. Има Срба који мисле да се може живети без ваздуха, али без Запада – никако.

А у ствари – СВЕ што у Србији и око ње данас не ваља и против чега се оправдано протестује, дошло нам је са Запада. Подељеност нације, крах економије, крах традиционалних вредности, системска корупција, слабости у функционисању институција, слабости образовног система, одсуство способности за управљање сопственим развојем. Србија је, као жртва НАТО агресије, уместо да учи на позитивним искуствима, својим и туђим, укључујући западна (у чему су Русија и Кина најдаље отишле), принуђена да под притиском и уценом „евроинтеграција“ примењује обрасце („поглавља“) предвиђене за колоније.

Прелом у нашој свести се догађао 90-их. Неки Срби нису могли да схвате како су се то наши омиљени каубоји определили за неке друге, кад их ми толико волимо и толико на њих личимо – сви носимо фармерке и слушамо рок. А онда је 1999. дошао врхунац, када је српски пркос декласирао читав НАТО пакт, не знам колико стотина пута од нас војно и економски јачи.

Србија 90-их је имала велику политику и велике људе, на челу са Слободаном Милошевићем. Та Србија и данас инспирише Русију и Кину и ствара у њима осећање дуга према нашој држави и народу. Она је доживела најстрашнију одмазду. Била је најпре прва и једина земља у историји против које је директно ратовао читав НАТО, а онда је у њој изведена прва успешна „обојена револуција“ – једина у којој је читаве јубиларне миленијумске 2000. године приоритетни задатак читаве вашингтонске машинерије хибридног ратовања било рушење власти у Београду. Давид и Голијат су и после превrата наставили свој рат у Хагу – најперфиднијем и најодвратнијем политичком суду свих времена: Давид је завршио попут косовских јунака – погинуо, али је победио заувек!

А резултати Пирове победе НАТО на Балкану трајали су 12 година. Ударцима ослабљене, али мудрошћу ојачане, под вођством Томислава Николића и Александра Вучића, патриотске снаге су се вратиле на власт у Србији. Наследиле су хипертрофирану антисрпску и антиљудску колонијалну

коруптивну агентурну машинерију, коју су, изгледа потцениле, али можда се и није могло боље. Србија је у миру кренула у економски опоравак, док је империја у агонији ратни пожар ширила по Блиском Истоку и Централној Азији и довела га до Русије.

Данас је прилика да српски народ дефинитивно збије своје редове, одбрани, ојача и увећа своју државу Србију. Створимо саборни покрет, јер то је прави пут да поправимо све што није добро и сви добијемо улогу коју желимо и заслужујемо у будућој Србији – економски јакој, демократској и праведној, војно моћној, са најмоћнијим савезницима и безбројним пријатељима широм света.

3. Побеђена „обојена револуција“ и како даље

Још у марту 2025, независно један од другог, руски аналитичар Николај Стариков и канадски професор Мишел Хосудовски, дали су практично исту дијагнозу протестних збивања у Србији: исти западни центри утичу и на власт у Београду и на протесте, а циљ им није смена власти, него њено даље смекшавање (у односу на западну политику).

Током времена, рекло би се да је власт успела, комбинацијом уступака Западу и вештог медијског деловања (уз неколико битних акција српске државне безбедности, које су неутралисале покушаје екстремиста да изазову насиље), да протести изгубе и смисао и масовну подршку, односно да победи „обојену револуцију“. Шта више, организатори и учесници протеста су од опасности, претворени у „идеалну опозицију“. Са једне стране су потпуно бацили у засенак и потпуно маргинализовали све етаблиране (и углавном прозападне) опозиционе политичке партије, а са друге, у одсуству лидера, програма и партијске организације, они немају никакве шансе за већи успех на изборима. А сву своју преосталу енергију и ресурсе, они су усмерили управо на припреме за нове изборе. Такав резултат није само победа над обојеном револуцијом.

У емисији „Велика игра“ Првог канала руске телевизије 1. јула 2025, рекао сам, између осталог, следеће:

„Ми сада имамо своју Болотну. Приступ је сличан оном када су рушили Милошевића - и Вучића сада оптужују за сва зла овог света, али су мрежне технологије испирања мозга

много модерније. Оне су толико ефикасне да успевају да убеде не само многе Србе, већ и неке научнике и новинаре у Русији.

Организаторима протеста - широко распрострањеним и, нажалост, до сада нетакнутим западним агентурама у Србији, је са једне стране успело да у протестима уједине незадовољне људе свих боја, и стога су протести масовни. Али то има и супротан ефекат - демонстранти немају ни политички програм, ни личности од ауторитета, лидере. То јест, не постоје основни услови за смену власти. Власти су на све то одговарале паметно, а понекад, чини се и са превише стрпљења. Чињеница да су демонстранти после свега прибегавали насиљу, показује да су се нашли у ћорсокаку и да им је подршка опала.

Али смена власти можда и није циљ организатора ове хибридне операције - „српске Болотне“. Они теже исцрпљивању земље, са циљем да, решавајући оштре унутрашње супротности, она не буде имала довољно снаге да заузме заслужено почасно место у редовима БРИКС-а и створи истински савез са Русијом – баш када њена будућност од тога зависи.

Од самог почетка своје савремене државности, Србија је била најзападнија испостава православног света окружена западним силама које су покушавале да је униште, и била је много пута, као и сада, принуђена да лавира.

Запад ствара Болотну у Београду и да би нашкодио Русији. Дакле, и Русија има интерес да учествује у сузбијању ове подмукле блатњаве офанзиве. Ако тако буде, у наш успех не треба сумњати.

У Србији треба да буде створен свесрпски друштвени покрет, који ће допринети националном јединству и дијалогу, као и елиминисању појава које изазивају незадовољство народа, од којих већина има свој извор управо у превеликом западном утицају.

Не постоји алтернатива овој влади. Међу демонстрантима има и левих и десних, и прозападних и патриота. Али то су људи са маргиналним политичким утицајем. Они немају реалну снагу и политички рејтинг да промене ситуацију. Али они имају озбиљне западне ресурсе и оно што могу мало критички да приметим у односу на наше власти, јесте да упркос више пута поновљеним изјавама да се ради о обојеној

револуцији, у коју је Запад уложио милијарде, још практично ништа није учињено да се бар ограничи тај западни утицај. Дакле, мислим да нам овде предстоји комплексна борба, морамо озбиљно да се боримо за сузбијање протеста, за остваривање друштвеног дијалога, али и за смањење западног утицаја, пошто су и сами протести, и њихова организација, али и разлози за незадовољство дела становништва управо у превеликом западном утицају, иако многи од незадовољних тога нису свесни.“

Русија јесте помогла. Али покушај да будемо удаљени од Русије се наставља. Последњих месеци дошло је и до историјског раскорака између САД и ЕУ. Већ четврт века главни приоритет српске спољне политике је улазак у ЕУ. Данас је одустајање од тог приоритета постало питање опстанка Србије. Од одређивања према том питању зависи и будућност свих политичких процеса и чинилаца у земљи.

Полемика
ПРОФЕСОР АНТИЋ - ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1.
Кад већници пумпају

Чедомир Антић
Професор Филозофског факултета у Београду.
(Објављен 22. 2. 2025. у листу „Политика”)

У четвртак 20. фабруара 2025. коначно је заседало Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду. По први пут после почетка блокада 2. децембра оно се састало у Амфитеатру Георгије Острогорски у згради факултета. Факултет и универзитет затворени су током више од осамдесет дана, процењује се најдуготрајније од нацистичког укидања Универзитета у Београду. Захтеви блокадера прихваћени су почетком децембра на пленумима факултета. Пленуми нису предвиђени наши законима. За разлику од протеста из деведесетих година прошлог века суштина блокада је у потпуном затварању факултета. Петстотина свакако одличних студената са српских универзитета ове године нису били у прилици да конкуришу за постдипломске студије у иностранству, пошто им нисмо пружили могућност да формално заврше седми семестар студирања. Стотине страних студената на нашим факултетима (међу њима и две моје студенткиње) суочавају се са проблемима на домицилним факултетима и са европским фондацијама које су их стипендирале, пошто је за наше „европске партнере“ – изван страних влада, обавештајних служби и канцеларије Тонина Пицуле - концепт блокада неприхватљив. Ипак, Наставно-научно веће Филозофског факултета до сада није заседало.

Легитимитет подршке професора Филозофског факултета у Београду био је током свих ових месец готово непрозирно магловит. Декански колегијум сместа је подржао блокадере,

пристао је да их подржава беспоговорно и сарађује са њиховом радном групом. Понашање декана проф. др Данијела Синанија и управика Одељења за историју проф. др Ваде Станковића даје повода веровању да су учествовали у организацији успостава блокада и да су са блокадерима договорили њихов упад на наставу 2. децембра. У почетку, подршка блокадерима – дакле заустављању наставе и формулисању захтева блокаде пре сазивања у законима непостојећих пленума – заснивала се на „разумевању“, „подршци“ начелима и тврдњи да студенти који не узму учешће у блокади неће бити оштећени, да ће бити омогућено испуњавање предиспитних обавеза и чак одржавање испита. Десет одељења Филозофског факултета је онда, углавном на онлајн седницама, подржало овај став. Нека међу њима су одмах, а нека касније прихватила један одлучнији став деканског колегијума да подржавају блокаде потпуно и безусловно. Наставно-научно веће заказано за 20. децембар 2024. одржано је такође „на даљину“ и оно је подржало одлуке већа. Дакле декан и продекани су нешто одлучили. Већа су на даљину то подржала. Декански колегијум је дозволио пријављивање испита за јануарски испитни рок, али пријаву испита никада нису закључили – тако да не знамо колико се студента прјавило ! Прошли су генерални штрајк, прослава Св. Саве уз печено прасе и паљевину Јова Бакића на Ауто-команди, блокадери су освојили Нови Сад и Крагујевац, блокирали мостове, „срели се на Сретење“ да одбране све наше уставе посредством блокада и пленума, сада се спремају да пођу на Ниш и поправе наш деветомартовски пораз из 1991. у стономе граду Биограду (не цитирам Филипа Вишњића, већ Вука Драшковића)... А ми професори (доценти и сарадници) Филозофског факултета састали смо се само једном, управо 20. фебруара.

На дневном реду две седнице било је више десетина тачака. „Информација о току студентског протеста“ била је претпоследња, 25., тачка једне од њих. Предложио сам да дневни ред буде измењен и да уместо 25-та, тачка о блокадама буде прва, као и да њен наслов гласи „Став већа о блокада и наша даља политика према студентском покрету“. Декан није улазио у полемику, ставио је предлог на гласање. Нас седморо са Катедре за историју српског народа у новом веку гласало је

да разговарамо о тренутно најважнијој теми факултета, универзитета и државе. Сто седамдесет и четворо чланова већа гласало је против предлога измене, а за предожени дневни ред.

Када је после низа сасвим формалних гласања дошла на ред „информација“ декан је позвао блокадере да нам је пруже. Они су се подгуркивала, зажаморили и некако изабрали говорника. За говорницом се нашао један студент историје, разуме се да се није представио, под тремом и црвен у лицу захвалио се на подршци, подсетио на узвишене идеале борбе, замолио за извињење присутне и оне који то нису ако су негде погрешили, гарантовао нам је безбедност а онда уз френетични аплауз већника отишао назад у базу. Узео сам реч и замолио окупљење да још једном размисле о томе да ли да разговармо о нашем држању и будућој политици, јер ћемо у супротном уместо објекта у догађајима бити само инструмент. Ова мисао наишла је на гневни жамор, али не више од тога.

„Информацију“ је мало употпунио декан. Тврдио је да безрезервно подржавамо студенте, да се он не меша у њихов рад. Рече да учествује у преговорима које води ректорски клегијум. Тражио је да о пар појединости које нам је узред рекао не извештавамо јавност. На крају је додао и да настављамо са блокадом, па узвикнуо и: „Пумпај, пумпај !“ Декан се осмехивао а жаморници и ћутолози из већа су ферентично запљескали.

Не желим да правим поређења са разним злоупотребама нашег парламентаризма. То ни режим ни опозиција не заслужују. Истраживачи су одавно доказали да тоталитаризам коначно подржава велика већина народа који су можда претходно силом и терором натерани да живе у таквом поретку. Српски професори и део наше елите и средње класе без силе су и сами прихватили да о најважнијим питањима одлучују посредно, без расправе, недемократски и тоталитарно... Уз паролу „пумпај, пумпај !“

Да ли је то снага? Да ли се тако бране демократске вредности, правна држава и уставност?

Да ли ће после свега макар неке међу њима бити стид?

2

САЖЕТАК

Детаљан сажетак текста: „Пленуми су студентски демократски простор“

***Наставници и сарадници – чланови Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду**

(Реч је о 150 потписника , од 323 запослена професора и сарадника на Филозофском факутету у Београду - promedba profesora Antića).
(Објављено у Политици 08.03.2025, која нам није дала дозволу да репродукујемо у оригиналу.)

' Овај документ представља формално јавно реаговање 150 чланова Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду на текст професора Чедомира Антића, објављен у дневном листу „Политика“ 22. фебруара 2025. године под насловом „Кад већници пумпају“. Аутори реаговања настоје да исправе, како наводе, нетачне тврдње, погрешна представљања процедура и неакадемске квалификације у вези са обуставом наставе и институционалним одговором на студентске блокаде.

1. Процедурална легитимност обуставе наставе

Централна теза текста јесте да је одлука о обустави наставних активности, донета као вид подршке студентским захтевима, усвојена у потпуности у складу са утврђеним институционалним процедурама. Потписници одбацују импликацију да је управа факултета деловала једнострано или мимо важећих прописа. Истиче се да је свих девет већа одељења изгласало обуставу наставе, на позив студентског пленума. Већина седница одржана је уживо, супротно тврдњи да су одлуке донете „углавном на даљину“. У многим случајевима записници бележе једногласне одлуке, укључујући прихватање става Деканског савета од 4. децембра 2024. године.

Накнадне одлуке Управе и Наставно-научног већа засноване су на тим одељењским одлукама. Посебно се оспорава формулација да су „декан и продекани нешто одлучили“, која се оцењује као чињенично неоснована и супротна институционалној структури факултета.

2. Учесталост и карактер седница

У тексту се такође побија тврдња да је Наставно-научно веће „коначно заседало“ 20. фебруара 2025. године и да су наставници током блокаде одржали само један састанак. Аутори истичу да су седнице одржаване у складу са академским календаром и да су се наставници често састајали током читавог периода блокаде ради разговора о питањима као што су аутономија универзитета, будућност образовања и професионална одговорност.

У том контексту, факултет се описује као „друга кућа“ својих студената и запослених, чак и током блокаде.

3. Одбацивање историјске аналогије

Значајан део реаговања посвећен је одбацивању поређења савремених студентских блокада са нацистичким затварањем Универзитета у Београду у периоду 1941–1944. године. Потписници ту аналогију оцењују као „злонамерну инструментализацију историје“. Наводи се да је 1941. године универзитет затворен од стране окупационих власти како би се спречио очекивани отпор, док је садашња блокада покренута од стране студената, професора и запослених као унутрашњи чин усмерен ка одбрани институционалне аутономије и остваривању праведнијег друштва.

Свако поређење те две ситуације карактерише се као „злонамерно, манипулативно и опасно“.

4. Гласање и прецизирање бројчаних података

Реаговање садржи и прецизне податке о гласању како би се исправила још једна, како се наводи, нетачна информација. На седници од 20. фебруара 2025. године, предлог професора Антића да се о питању поново расправља и измени редослед тачака дневног реда одбијен је са 147 гласова против, седам за и два уздржана. Наводи се да је број од 174 гласа против, објављен у новинском тексту, нетачан. Процес се описује као

„демократски и недвосмислен“, а не „магловит“ или „непрозиран“.

5. Улога студентских пленума

Кључна нормативна одбрана у тексту односи се на легитимитет студентских пленума. Они се описују као „студентски демократски простор и начин доношења одлука“ који омогућава широку партиципацију. Аутори наглашавају да студенти поседују зрелост и способност да самостално артикулишу и заступају своје захтеве, без посредовања професора. Блокада се представља не као чин разарања институције, већ као средство „одблокирања“ институција и обнове правде.

Такође се истиче да би студенти већ били враћени редовним обавезама, укључујући наставу и испите, као и међународне студијске програме, да су њихови захтеви били испуњени.

6. Међународна подршка и академске вредности

Документ указује на то да је европска универзитетска алијанса „Circle U.“, чији је Универзитет у Београду члан, јавно подржала студентске захтеве и изразила забринутост због притисака на аутономију универзитета и слободу изражавања. Овим се питање позиционира у шири европски академски контекст.

У закључку, аутори наглашавају трајне академске вредности: интегритет, колегијалност, чињеничну прецизност и поштовање етичких стандарда. Оштро се осуђује начин на који је студентски представник описан у новинском тексту, уз нагласак да наставници треба да буду педагошки узор. Завршни реторички тон делимично преузима питање из спорног текста — да ли ће неки осетити стид — али без прихватања његове суштинске аргументације.

Закључак

У целини, документ представља структурисану институционалну одбрану факултетских процедура, чињенични одговор на конкретне бројчане и процесне тврдње, одбацивање контроверзних историјских аналогија и нормативну одбрану студентских пленума као легитимног демократског механизма. Блокада се тумачи као унутрашњи,

вредносно утемељен чин усмерен ка заштити академске аутономије и институционалног интегритета, а не као последица спољне манипулације или институционалног слома.

3

Повратак непотписаних, вечници пишу текст за новине

Чедомир Антић
Професор Филозофског факултета у Београду.
Петак, 14.03.2025. у 18:00 Чедомир Антић*

Реаговање на текст „Пленуми су студентски демократски простор”, „Политика”, 5. март 2025. Године

Блокада Филозофског факултета у Београду Фото М. Спасојевић

' Дочекали смо и то, универзитетски професори и сарадници написали су заједнички текст поводом ставова свог колеге и нису се потписали. „Наставници и сарадници – чланови Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду” могу бити сви чланови, можда део њих, а могуће и четворо њих – један професор и троје сарадника, рецимо. Требало је времена да овај текст буде објављен. Из уредништва

„Политике” су тражили потписнике и коначно су добили азбучни списак њих сто педесеторо! Да постоји неки захтев према мени, то би била једна лепа петиција.

После свега осећам се тужно: не само да нема дијалога, већ се моје колеге, укључујући мог вршњака декана, професора Синанија, нечега стиде када сам ја у питању. Зар није било логично да овај мањкави дијалог (пошто на другој страни имамо групу само за уредништво потписаних професора) водимо на установама факултета? Овако, помишљам да би с друге стране требало да чујем глас читавог хора који пева стихове једне давно заборављене, али код нас пречесто примењене песме: „Ко друкчије каже, тај клевеће и лаже. Окусит’ нашу ће пест!”

У духу ових стихова је и садржај текста. Аподиктични ставови и, разуме се, дисквалификација „противне стране” (како ме они вероватно сасвим погрешно доживљавају). Пишу о „нетачним наводима и неакадемским квалификацијама” те „увредама и малициозним конструкцијама” (у даље тексту ННУМК – „нетачни навод, увредљива и малициозна квалификација”), којима пре свега штетим „професорима и управи Филозофског факултета”.

Прва ННУМК за коју ме оптужују јесте моја тврдња да став факултета није заузет према процедурама. Кажу све може да се провери. О томе сам детаљно писао у тексту и требало је да моје аргументе на исти начин оповргну. Чињеница је да је декански колегијум подржао захтеве пленума, а да је после ту подршку садржајно мењао. Састанака, свих професора, или макар одељења, није било, седнице на којима би разговарали су изостале. Тако је прошло осамдесет дана, Одељење за историју Филозофског факултета на којем радим, подржало је први, рани, став деканског колегијума (дакле „разумевање за блокаду”), остали су наводно подржали други или трећи став – без расправе, на онлајн-седницама. Крајем децембра 2024. Наставно-научно веће, на онлајн-седници, подржало је претходно поменуте одлуке одељенских већа. Оба пута сам ставио примедбу, одбио да тако гласам, писао писма... Одговори су изостали. Дивота, има ли државне установе у којој је СНС већина, а која је мање демократска и транспарента? На првој седници ННВ, која је сазвана уживо, у згради факултета, још од прошлог новембра, уприличеној 20.

фебруара 2025, могли смо само да чујемо „информацију" о протестима.

Где смо то, дакле, слободно могли да расправљамо и, још важније, о нечему одлучимо?

Мене, као редовног професора кога су заједно са студентима из учионице покушали да избаце непознати млади људи, декан није позвао ни на разговор. Знао је пре осам година, кад је такође био декан, да на посебно организованом састанку тражи да повучем приватну тужбу против особе из исте анархистичке организације, која није била студент, а која ме је приликом прошле блокаде (2014. године) пљунула у лице, стављала ми поред ушију звучнике из којих је трештала музика и учествовала у клеветничкој медијској кампањи против мене. Знао је да у време кад је недавна студентска блокада новосадског Филозофског факултета, у некој другој организацији, била покренута против Динка Грухоњића, у име свих нас подржи овог политичког активисту и шовинисту.

Друга ННУМК. Непотписници тврде да сам их упоредио с нацистима, када сам тачно рекао да је ово најдуготрајније потпуно затварање факултета (и универзитета) после 1944. године. Знам да су сви заједно узев ретко писали за новине, али научна методологија је још ригорознија од оне коју примењујемо за писање новинског текста. Моја реченица гласи: „Факултет и универзитет затворени су током више од осамдесет дана, процењује се најдуготрајније од нацистичког укидања Универзитета у Београду." Где је ту инкриминација мојих непотписаних колега? Да ли су, да би до ње дошли, можда примењивали методологију „Информера", НКВД-а или Св. инквизиције? Трећа ННУМК. Непотписници „најоштрије осуђују" начин на који сам писао о студенту који нам је „пружио информацију" о протестима. Тврде: „Требало би да будем и педагог". Написао сам: „За говорницом се нашао један студент историје, разуме се да се није представио, под тремом и црвен у лицу захвалио се на подршци, подсетио на узвишене идеале борбе, замолио за извињење присутне и оне који то нису ако су студенти негде погрешили, гарантовао нам је безбедност, а онда уз френетични аплауз већника отишао назад у базу." Где је ту увреда?! Да ли су моје колеге присебне, да ли је могуће вређати неку особу ако испричамо како се нешто догодило? Њихов идеални „педагог" треба да

говори неистине?! А тек тај однос према студентима. Са двадесет и три године Гаврило Принцип је, нажалост, већ био на заласку свог слободарског живота; Александар Велики је био тако млад кад је победио код Иса; непотписницима свакако мила Грета Тунберг још нема двадесет и три године, а већ седам година тресе западни свет. Зашто се према нашим студентима понашају као према малој деци, чак бебама? Увек, осим кад им обећавају да ће (заједно) „владати" Србијом?

Осим извртања проверљиве истине – што ме наводи на помисао да ће после блокаде покушати да неистинама, канселовањем и мобингом прогоне неистомишљенике – нисам од непотписаних чуо ниједан одговор. Могло је на седници да се разговара, али прилика за дебату и одлучивање није дата. И добро је што су споменули и моју, како кажу, четврту ННУМК. Утврдили су да је против те, начелне и верујем за њих безопасне, промене дневног реда седнице ННВ гласало 147 – уместо како сам написао 174 – чланова већа, седам гласова је било за предлог и два уздржана. Мој аргумент не би изгубио на значају да сам дао тачан број, већина је и даље била велика. Само та потреба да докажу како лажем (не грешим у писању, пермутујем бројеве или слабије чујем) одвела је непотписане тамо где сам само могао пожелети. Можда сам погрешио зато што сам желео да имају кворум приликом одлучивања, те да се и на тај начин не компромитују. Кворум ННВ Филозофског факултета у овом тренутку броји 162 члана (укупан број чланова већа износи 323 – проверио сам након објављивања њиховог стидног писма, у среду, 5. марта). Све заједно, на седници је дакле било 156 професора, доцената и сарадника. Форма ме ни тада није много занимала. Воље за одбраном установа и демократије нема на Филозофском факултету. На мени је било да то покажем, што сам и учинио. Нека малициозним мобингашима, који се јавно не потписују већ се крећу у мноштву, буде јасно да су се мотивисани приземном злобом разоткрили – на самом почетку седнице, за дневни ред, гласали су без кворума.

И да закључим. Пленуми су неуставни и незаконити. Необично је да управо њихови најгорљивији заговорници тврде да бране Устав Србије. Блокада не постоји у законима који омогућавају постојање државног универзитета и његову

аутономију. Да, тачно, професори и студенти – не декански колегијуми и пленуми – су „власници" Универзитета, а с њима и држава Србија, надам се наша заједничка отаџбина, или можда као вољени Динко Грухоњић уважени непотписани мисле да живимо у Мордору. Спомињу некакву међународну установу која је подржала блокаде. Колико је оваквих блокада током протеклих двадесет година спроведено у земљама ЕУ? Да ли је узвишена институција протестовала због убијања студената у појасу Газе?! Да ли су осудили прошлогодишње вишесатно јавно батинање студената Универзитета Колумбија, извршено током јавних и мирних протеста?! Притом, мислим на Колумбију у Сједињеним Државама, а не онај истоимени универзитет у Белорусији.

Видим непотписници говоре и о стиду. Имам срце, душу и савест, умем да се постидим и покајем. А знају ли они да се стиде? Судећи по скривању иза групе, можда се као сасвим мала деца, свесни себе, стиде да наступе сами, без заштите, под именом и презименом. Професори... Историја нас, међутим, учи да зло најлакше чине безимени у масама.

СРБИЈА, ОД ЈЕДНЕ ДО ДРУГЕ „ОБОЈЕНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ“

Ален Јејчич
Физичар у пензији, раније био у *Collège de France,* Париз. Француска

(Литература је дата само уз оригинални текст на француском у првом делу киге)

Сада, с временске дистанце, примећује се природа, такорећи пророчка, примерна за догађаје који су пратили распад југословенске федерације, са врхунцем у бомбардовањима пролећа 1999. године, окончаним јесени 2000. године државним ударом 5. октобра који је довео до смене председника Слободана Милошевића. Неки у томе виде, с правом, претпоставке актуелног рата у Украјини, јер њихов ток предскаже Мајдан и даљи развој догађаја. Тако су они постали готово упутство за деловање, јер „обојене револуције“ које су уследиле неколико година после београдских догађаја позајмљују бројне карактеристике од њих.

Међутим, пошто је циљ „обојених револуција“ промоција про-Западне политике, Србија као њихова земља порекла, у овој 2025. години, суочава се с новом варијантом револуционарног покрета јер, под председником Александром Вучићем, све време стремећи интеграцији у Европску унију, одржава „братске“ односе с Русијом и „пријатељске“ везе с Кином, а нарочито не санкционише Русију.

Нова варијанта револуционарног покрета преузима бројне традиционалне елементе истичући студенте, организацију „слободних и демократских“ избора, стигматизацију „диктатора“, „аутократе“ и осуђивање корупције. Међутим, она доноси и новине: масовно учешће невладиних организација, универзитетских наставника и популаризацију „аутошовинистичких“ тема које су до тада биле резервисане за кругове београдске елите. Коначно, запамтићемо и насиље

које показују демонстранти, али и изузетну оштрост изјава која иде чак до претњи смрћу упућених председнику и члановима његове породице.

1) Обрушавање надстрешнице железничке станице у Новом Саду, појава студената-блокадера као агената ревидиране „обојене револуције“

Шта се дешава у Србији од тог судбоносног несрећног догађаја 1. новембра 2024. године, када се надстрешница новообновљене железничке станице у Новом Саду срушила и усмртила 15 пролазника? Заправо, од тада, односно више од годину дана, земља живи под утицајем скоро сталних протеста. Главни градови земље, укључујући и престоницу Београд, сведоци су излива незадовољства које полиција једва успева да обузда.

„Блокадери“, како се пежоративно називају ови студенти, уз које се придружују активисти опозиције, окупљени у групе од неколико десетина, стотина, ретко хиљада особа, постављају барикаде на путевима, мостовима и другим саобраћајницама, протестују на јавним местима без икакве дозволе и тиме не само прекидају и блокирају саобраћај, већ генерално угрожавају живот земље, јер неред који се ствара, често праћен насиљем, постаје сталан и широм се шири.

Универзитети су посебно погођени – практично су престали да функционишу, што наноси штету земљи чија се вредност тешко процењује. На почетку, односно непосредно после трагедије 1. новембра, они који ће постати „блокери“ настојали су само да одају почаст жртвама кроз дневна окупљања и минуте ћутања. Међутим, врло брзо политичке мотивације долазе у први план.

Тако се дневна комеморација жртава обрушавања надстрешнице постепено, почев од 22. новембра, када се универзитети у земљи прикључују покрету, претвара у окупљања против корупције власти за коју се претпоставља да је одговорна за трагедију. Организовани у „пленуме“, односно скупштине, студенти – будуће активистичко језгро „блокера“

– обликовали су свој покрет манифестом (прогласом) у коме, након веома опште изјаве, стоји листа захтева у четири тачке.

1. објављивање комплетне документације о обнови железничке станице у Новом Саду, која је тренутно незаконито скривена, с обзиром на то да се ради о обнови јавне зграде и да та документа треба да буду јавна;

2. одустајање од гоњења особа ухапшених и притворених током протеста;

3. подношење кривичне пријаве МУП-а надлежном тужилаштву у Београду против лица која су физички напала студенте и професоре, јавности познатих по медијима, као што су: Миља Колцић, Александар Јокић, Душан Костић, Милена Алексић и Иван Станишић, као и других непознатих лица;

4. тренутно утврђивање идентитета поменутих лица и кривично гоњење од стране надлежних институција. Ако се утврди да нека од тих лица обавља јавне функције, студенти траже њихово разрешење.

Такође, како би својој акцији дали и студенски захтевни аспект, додали су пету тачку тражећи повећање средстава за јавне факултете за 20%. Влада је пожурила да позитивно одговори на захтеве, показујући нарочиту ревност тако што је затворила министра грађевинарства, Горана Весића, сматраног одговорним за катастрофу железничке станице у Новом Саду. Међутим, то је било узалуд, јер је покрет у међувремену ескалирао и радикализовао се.

Наиме, након што су спречили одржавање наставе на универзитетима у земљи (од Новог Сада покрет се проширио на Београд, Крагујевац, Ниш и Нови Пазар), студенти, придружени активистима опозиционих политичких партија, заузели су јавни простор, блокирајући саобраћај на аутопутевима, па чак и пролаз пешака на мостовима. Покрет протеста против корупције ширио се изван строгог универзитетског окружења и, самим тим, мењао свој карактер, настављајући да се ослања на „пленуме“, студентски демократски приказ покрета, што је на неки начин легитимизовало аутономни карактер њиховог деловања,

усмереног против политике Вучићеве владе, без прецизирања детаља опозиције, изражене у нејасним и општим терминима са кључном речју – корупција.

Већ 23. децембра, на конференцији амбасадора, смењени премијер и бивши градоначелник Новог Сада, Милош Вучевић, указао је јавности на ситуацију у земљи у којој „обојена револуција делује кроз манипулацију ученика средњих школа и студената“. Иако је истакао свој став у корист политичког плурализма и права на протест, Вучевић је додао да иза догађаја у школама и на универзитетима стоје неформалне инстанце које су иницијаторе.

На тај начин, од самог почетка, без обзира на последице по јавни ред, српска влада, оснажена недавним историјским искуством, процењује догађаје, прихвата захтеве и избегава конфронтацију са демонстрантима примењујући намерно толерантан приступ, заснован на разумевању и дијалогу, док ће са своје стране покрет протеста под окриљем узвишених намера (борба против корупције и бољи живот) прибегавати свим врстама ексцеса (блокада саобраћаја на аутопутевима, напади на просторије Српске напредне странке, напади на полицијске станице итд.), приближавајући се про-Западној опозицији и захтевајући организацију превремених избора.

Тако је покрет „блокера“, чији је донекле неразумљив позив „пумпај!“ (можда начин да се чекају повољнији временски услови), подлегао привлачности „слободних и демократских избора“ како би преузео симболе карактеристичне за обојене револуције, чија је Србија земља порекла. Његов амблем биће крвава рука, као знак наследства од Отпора, једног од његових престижних претходника, који је дуго био ван функције.

***

„Чим се појављују као роба, пише Маркс у *Капиталу*, производи људског рада окружују се фетишизмом, нераздвојним од овог начина производње.“ Зар се слично не може рећи и за „слободне и демократске изборе“, фетиш који је нераздвојан од капиталистичке доминације? Без одговора на питање које је више пута разматрано, важно је истаћи да су током обнове (транзиције) капитализма у земљама народне демократије Источне Европе „слободни и демократски

избори“ наметнути као неприкосновени и неоспорни, што нас наводи да помислимо да су постојали елементи који превазилазе саме изборе као израз колективне демократске воље.

И заиста, прихватање је ишло даље од простог слагања са „демократским“ правилима – створена је дубока веза између „слободних и демократских избора“ и „ослобођених“ народа. Тако, аутономни, делимично ван рационалне повезаности са политиком и пословима града, они су били обојени фетишизмом и стога су постали могућ инструмент за манипулације и интервенције из иностранства под називом „демократско“.

Ако је потребан доказ за оно што овде тврдимо, ОЕБС, организација како наводи почетно слово „О“, успостављена након ЦЕСЕ, односно Конференције о безбедности у Европи, јасно указује како су ове трансформације интегрисане од стране „међународне заједнице“.

На тај начин, европска безбедност постала је питање организације, а не више дискусија или преговора, и у том контексту „слободни и демократски избори“ заузели су централно место; бројне мисије контроле избора „организоване“ током година након пада Берлинског зида, постале су уобичајена пракса, потврђујући њихов значај. Уместо „дискусија“ на конференцијама, уведена је „организација“ са технократским правилима и неразумљивим жаргоном, која је контролисала, пре свега, „слободне и демократске изборе“.

И заиста, они су се показали као кључни елемент система, о чему сведоче и Валери Банс и Мајкл Мекаул који говоре о „преломним изборима“. „Слободни и демократски избори“ били су заиста пресудан моменат транзиције.

2/) Протести зиме 1996–1997, предзнак „обојене револуције“ (државног удара) 5. октобра 2000. године

После година санкција, подложна појачаним притисцима након Дејтонског мировног споразума (потписаног у Паризу 14. децембра 1995), Србија се у јесен 1996. године, када се

одржавају општински избори, налази у изузетно тешкој политичкој, економској и социјалној ситуацији. Нередовности које су нарушиле изборе (17. новембра) додатно појачавају незадовољство, што доводи до покрета протеста којим руководе опозиционе странке окупљене под слоганом „Заједно“ („Заједно“), а којима се у децембру придружују студенти након спектакуларне шетње од Ниша до Београда ради сусрета са председником Слободаном Милошевићем.

Током скоро три месеца (88 дана) одржавају се дневни протести (понекад окупљајући масе као 30. новембра када је 200.000 демонстраната ишло улицама Београда) у главном граду и више других градова, што доводи до организовања трећег изборног круга чији резултати повољни за опозицију омогућавају да њени представници преузму управљање бројним општинама.

Студенти, носећи слоган „Београд је свет“ на челу протеста, усаглашавали су своје деловање са значајем који покушава да подржи. Заиста, Србија, а самим тим и њена престоница Београд, у време распада Југославије налази се више него икада у центру света. Смештена на две транверзале које структуирају полуострво (севера ка југу: долина Мораве и Вардара; запада ка истоку: долина Белог Дрима, нарочито Струмице), она је кичма Балкана. Поред тога, као наследница југословенског „трећемондизма“, одржава бројне везе у Африци, Азији и Латинској Америци. Догађаји који је погађају, дакле, заиста имају светски значај, далеко изван њених блиских суседа.

Несумњив успех опозиције, покрет зиме 1996–1997 одликује се неколико карактеристика, новина, могло би се рећи, на основу којих ће четири године касније доћи до пада председника Слободана Милошевића.

Прво, из класичне политичке кухиње, једниство опозиционих партија упркос дубоким разликама међу њима. Ово једништво, под спољним притиском, нарочито Сједињених Америчких Држава и председника САД Била Клинтона, не опстаје након изборне победе и убрзо се распада.

Затим, много важније и новаторски, је приближавање студената опозицији. Ово је основна тачка, јер са студентима

избија нов начин деловања и протеста; политика губи на „тежини“. Шетње су често провокативне, па тако 12. јануара 1997. године четири овце из Златибора прошетане су београдским улицама изазивајући смех и одобравање; оне су лажно веселе, са карикатурама и ликовима председника Србије. Заправо, покрет се уклапа у међународну кампању дијаболизације српског председника.

На тај начин покрет предузима пресудан корак, први јасно изражен и захтеван корак ка дисквалификацији председника Слободана Милошевића. То је веома важан, чак фундаменталан моменат, јер „обојене револуције“ су незамисливе без мрске фигуре диктатора коју треба свалити. Другим речима, без диктатора нема „обојене револуције“.

На крају, не може се бити комплетан без помена медија чија ће улога постати пресудна. У средишту догађаја, они су предмет конфронтације која изгледа да превазилази Србију, јер 3. децембра 1996. четворица америчких конгресмена шетају са демонстрантима захтевајући враћање права емитовања радију B92 и Радио Индексу (Индекс је студентски билтен, студенски радио), двема радиостанцама наклоњеним опозицији, као и оставку Александра Тијанића, директора Радио-телевизије Србије (РТС). Последња тачка заслужује посебну пажњу, јер је присуство четири америчка посланика на београдским улицама који захтевају одлазак директора државне телевизије шокантно. То је невероватно, а демонстранти су то прихватили, неки и носећи чувене „Stars and Stripes“. Неколико дана касније (18. децембра) наводна „Организација за помоћ медијима“ прогласила је B92 „најбољим слободним радијом на свету“.

Коначно, као што велики догађаји не могу постојати без појаве нечег новог, непредвиђеног и додате вредности, у протестима зиме 1996–1997. јавља се нова породица мишљења радикално анти-српског карактера, која је данас, 25 година касније, позната као аутохувинистичка. „То је идеологија интернализованог расизма или културне супериорности. То је шовинистичка мржња која се лако препознаје, усмерена према себи, а не против себе – нема овде мазохизма, напротив, доминира елитистички нарцизам који пројектује презир и гађење према ‘њиховима који нису у праву’, тим масама које

се сматрају непоправљиво заосталим, неписменим и беспомоћним, перципираним као стална и неуништива претња, горе од свега другог.“ (Зоран Чирјаковић, цитирао Слободан Антонић, *RT Balkan*, 28. октобар 2023)

Тако, заговорници аутошовинизма чине све што иде против интереса Србије: признају независност Косова, геноцид у Сребреници, негирају злочине усташког режима током Другог светског рата итд. Они представљају „лаку коњицу“ екстремних про-западних политичких кругова, може се рећи опозиције.

Укратко, протести зиме 1996–1997 представљају прекидну тачку у историји постјугословенске Србије. Политичка равнотежа земље је нарушена; про-западне партије преузимају бројне општине међу најважнијим, чиме се прекида искључива доминација Социјалистичке партије Србије (раније Комунистичка партија) и њених савезника, укључујући Јединствену левицу Југославије (ЈУЛ). Оне отварају политички улаз студената савезника опозиционих партија и истичу изборе, „слободне и демократске“, као кључни моменат у политичком животу земље.

На тај начин постављени су темељи будућих „обојених револуција“.

3) Београд, 24. септембар – 5. октобар 2000, првих десет дана „обојене револуције“

Београд ће постати свет, како су најављивали демонстранти зиме 1996–1997, током десет дана одржаних између избора 24. септембра и насилних протеста 5. октобра 2000. Догађаји у Београду довели су до одласка председника Слободана Милошевића, његовог замењивања Војиславом Коштуницом и радикалне промене југословенске политике. И заиста, догађај је имао светски одјек, означавајући почетак „обојених револуција“ које ће уследити.

Реализација пројекта дуго припреманог (планираног у вези са распадом блока социјалистичких земаља Источне Европе), пажљиво осмишљеног узимајући у обзир специфичности Југословенске федерације (Косово, Босна) и локалне ситуације

у Србији, вешто организованог уз учешће бројних актера унутар земље и изван њених граница, са доминантним и одлучујућим доприносом Сједињених Америчких Држава, утицао је на Југославију и Србију, али и означио почетак ширег покрета који је захватио бројне земље – у складу са геостратешким интересима западних сила – већ познатих као „обојене револуције“.

Класична земља обојених револуција, Србија је тада била под вођством коалиционе владе (Социјалистичка партија Србије, Јединствена левица Југославије), док је Слободан Милошевић, који ће се наћи у центру догађаја, председавао Југословенском федерацијом (Србија и Црна Гора). Већ годинама изложен кампањама клевета (укључујући и од стране хуманитарних организација, попут Лекари без граница), председник Милошевић је у међународној јавности приказиван као диктатор, аутократа, што је унапред оправдавало политичку промену која ће резултовати његовим замењивањем. Подложан међународним притисцима, пре свега САД, и нападима опозиције која је била посредник кампања дискредитовања и дијаболизације из иностранства, Милошевић је постао фокус незадовољства својих сународника чији су услови живота додатно погоршани НАТО бомбардовањем пролећа 1999. године. „У основи свих проблема у Србији био је један човек – Слободан Милошевић. Стога питање није било да се мења закон, већ да се смењује Милошевић.“

Кампање против председника Милошевића биле су изузетно ефикасне; обликовале су српско јавно мњење које је прихватало очигледно нетачне, па чак и невероватне тврдње, наводећи их као чињенице, што потврђује и Ненад Стефановић у књизи објављеној у Београду: „Његова владавина обележена је пет ратова (Словенија, Хрватска, Босна, Косово и, као врхунац, рат против НАТО-а). Разорио је своју земљу и уздрмао свет. Може се запитати како је Мефистофел могао настати у нацији која се сматрала невином. Чак и са шездесет година, његово лице је испресецано борама, као прекривено еластиком која га чини непроходним за било какву слику, мирис или спољну светлост. Лице апсолутне једноставности, хладне и стегнуте очи, танка горња усна.

Истакнут брадаљак, знак воље од челика, и мали, непомични и концентрисани очи који више личе на маску него на човека.“

Ако је присуство диктатора на челу земље неопходан услов за „обојену револуцију“, Слободан Милошевић је у том смислу био пример, укључујући и свој физички изглед (наводно пун лица, како каже Срђан Поповић, корифеј Отпора) и одећу. Међутим, то само по себи није било довољно. У Србији, у јесен 2000. године, три фактора делују како би срушили владу земље, успоставили новог председника, нову владу и промовисали нову политику, односно извршили „обојену револуцију“.

Прво, политичка опозиција – 18 партија и организација окупљених у јануару 2000, шест месеци након НАТО бомбардовања, под слоганом Српске демократске опозиције (СДО/ДОС). Друго, ЦЕСИД, НВО посвећена „мониторингу избора“. И треће, Отпор, добро позната студентска организација. Наравно, управљање покретом преузеле су опозиционе партије, док су доприноси ЦЕСИД-а и Отпора, координисани и усмерени према потребама политичког деловања, били значајни, па чак и одлучујући за револуционарни исход покрета. И један и други представљају оригиналан моменат, показујући присуство студената у преокрету који је захватио земљу. Можемо ли их, генералније, сматрати знаком савремених времена, поред „young leaders“ који управљају либералним демократијама, као марку „софт“ мешања из преко Атлантика?

3.1) Српска демократска опозиција (СДО/ДОС) и амбасадор Вилијам Монтгомери

Локални актери, нарочито Српска демократска опозиција, у великој мери зависе од „међународне заједнице“, од њеног хегемонистичког агента – Сједињених Америчких Држава. Оне су, након Дејтонског споразума (потписаног у Паризу 14. децембра 1995), значајно пооштрили свој став према Југославији, што је потврђено и додатно појачано када је Мадлен Олбрајт постала државни секретар у јануару 1997. и одмах изјавила: „Желимо да видимо Милошевића протераног са власти у Србији и (пренетог) у Хаг.“ Не постоји „мирно

решење у Босни и на Косову са постојећим режимом“, таква је ревидирана позиција друге администрације Клинтона (док је прва тек недавно успела да наметне потписивање Дејтонског мировног споразума из којег произилази Босна).

Ова агресивна позиција довела је до бомбардовања Југославије пролећа 1999. године (под кодним именом „Милосрдни анђео“), што, међутим, није довело до свргавања председника Милошевића. Ипак, САД нису одустале и, од краја 1999, неколико месеци након завршетка бомбардовања, поново активирају односе са српским опозиционим партијама, који никада нису прекинути.

„Још у октобру 1999. Национални демократски институт позвао је активисте српске опозиције на конференцију у Будимпешти. Они су присуствовали, а резултати те конференције били су им веома корисни“, сећа се Вилијам Монтгомери, бивши амерички амбасадор, који ће одиграти важну улогу у београдским догађајима 5. октобра 2000.

Наиме, док је још био амерички амбасадор у Загребу, преселио се у Будимпешту да прими „српске посетиоце, као и стране сараднике на српским питањима“ у згради „потпуно независној од амбасаде“. Бивши ветерани из Вијетнама, Вилијам Монтгомери је био на прилично тајној мисији, а његова канцеларија ће пролеће-лето 2000. постати центар координације активности опозиције влади Југославије, предвођене председником Слободаном Милошевићем, „комунистичким провокатором који је постао ултранационалиста“, према Михаелу МекФаулу, другом америчком амбасадору.

Све се мења 27. јула 2000, када су расписани ванредни избори за 24. септембар. „Тада сам већ почео да се састајем са лидерима опозиције“, сећа се Монтгомери. Уосталом, још пре његовог доласка у Будимпешту, преговори јесени 1999. „обележавају почетак изузетног напора САД да се свргне страни шеф државе, не путем тајних акција сличних оним које је ЦИА користила у прошлости у земљама као што су Иран и Гватемала, већ модерним технологијама изборних кампања.“

Тако је одмах након објављивања датума избора у Будимпешти све било спремно, амбасадору Монтгомерију је

остало само да спроведе „модерне изборне технологије“. За то ће прво успоставити јединствен фронт опозиционих партија; задатак је једноставан јер су све партије више или мање финансиране средствима САД, у износу од 58 милиона долара те године.

Јединство 18 партија остварено – заправо већ постојало од формирања ДОС-а почетком године – али избор једног кандидата није био лак. Монтгомери је, након два састанка са Вуком Драшковићем у Будви, обезбедио да кандидат буде Војислав Коштуница, мало познати политичар, уместо тада непревазиђеног лидера опозиције Зорана Ђинђића. Ђинђић, који ће неколико месеци касније постати премијер, био је недоступан јер је током НАТО бомбардовања напустио земљу.

Преговори између опозиционих представника и Американаца у Будимпешти, посебно са Монтгомеријем, били су веома поверљиви, непознати јавности која ће за њих сазнати тек после 5. октобра.

Избор Војислава Коштунице као опозиционог кандидата био је мајсторски потез. Буржуј, члан београдске чаршије, представљао се као потпуна супротност Слободану Милошевићу. Милошевић је ауторитаран, импулсиван, бруталан, док је Коштуница симбол толеранције, разборитости, љубазности и добре манире. Штавише, по неком трику, прогресиван и проевропски, добио је репутацију умереног националисте, супротно ултранационализму Милошевића.

За Србију тада изоловану међународно, али привржену својој националној историји, Коштуница је био заиста „прави човек на правом месту“. Успешним именовањем, амбасадор Монтгомери постао је један од „отаца“ београдског 5. октобра.

Пре спровођења „изборне технологије“ за свргавање владе и председника Милошевића, стране су се договориле о циљевима (последње оправдање пројекта „обојене револуције“), нарочито о:

1. Демократизацији Србије;

2. Реформи економског система на основу неолибералне платформе;

3. Интеграцији Србије у Европску унију и Партнерство за мир;

4. Хапшењу Милошевића и других српских држављана одговорних за ратне злочине ради стављања на располагање међународној правди;

5. Престанку унутрашње репресије, избегавању конфликата са суседним државама и одустајању од националистичке политике „Велике Србије“.

Договор је остварен готово аутоматски, јер, како каже амбасадор, „пружили смо значајну материјалну подршку недавно створеном покрету протеста Отпор, као и опозицији у целини.“

И док циљеви српских опозиционара случајно поклапају са жељама САД, што не изазива контроверзе, у погледу начина деловања доприноси америчких стручњака били су „иновативни“, релевантни и врло добро усаглашени са реалношћу Србије.

За припрему избора, односно изборну кампању, нагласак је стављен на јединство опозиције, координацију партија и НВО, посебно Отпора, важност гласања младих који су традиционално склони политичкој апатији, али непријатељски настројени према Милошевићу из неоткривених разлога, значај анкета јавног мњења (уз ангажовање агенције Penn, Schoen & Berland Associates) и, коначно, као у свим изборима, рачунање гласова, процес избора и контролу резултата, на шта су скретали пажњу опозиционим политичарима.

Такође, неформална канцеларија под Монтгомеријем организовала је обуке за активисте Отпора који су учили „ненасиљне методе професора Џина Шарпа“ (које ће касније добити велику пажњу) и финансирала њихова путовања у Пољску код Солидарности за активисте Независности (српски независни синдикат).

Поред тога, како је сценарио предвиђао, резултат избора треба да буде оспорен током традиционалних протеста у Србији, које организују опозиционе партије. Припрема је укључивала контакт са полицијом и војском како би се обезбедило да не поступају по наредбама својих руководстава у критичним

моментима планиране „изборне револуције“. Такође је наглашен рад пропаганде међу малолетницима и синдикалним организацијама чија би подршка у одлучујућим моментима била кључна.

Укратко, од самог почетка, од најаве одржавања избора за 24. септембар, амерички стручњаци у Будимпешти, а потом и српски опозиционари, сматрали су изборе као прилику за свргавање власти кроз протестни покрет против наводне изборне преваре, односно за спровођење „обојене револуције“, изборне револуције према Михаелу МекФаулу.

3.2) Отпор, постмодерни мотор револуционарног покрета

Ако је са CESID-ом српска омладина, барем једна група међу њима, допринела стварању услова за револуционарно свргавање власти југословенске државе доводећи у питање званичне изборне резултате, онда је са „Отпором“, покретом „ненаоружаног грађанског отпора“ основаним 1998, њихова активност у јавном простору допринела мобилизацији народа у корист опозиције. За то користе оригинална, збуњујућа средства која изазивају одјек далеко изван граница земље; стекли су међународну репутацију својим доприносом у свргавању „диктатора“.

Њихове активности, иако у оквиру политичког програма српске опозиције, имају „иновативну“ димензију, више „сексапиља“ која одговара духу времена. Тако они протест против власти чине оригиналним и изузетно ефикасним, инспирисаним америчким стриповима, пропагандистима ненасиља, Толкиновим романима и другим изворима популарне културе попут Монти Пајтона.

Закључена десна песница на црној позадини, њихов амблем, обишао је свет. Цртана на зидовима земље помоћу спреја, присутна на летцима који се делили тајно, приказана на мајицама, она симболизује отпор – не отпор нацистичкој Немачкој из времена њихових предака током Другог светског рата, већ отпор „диктатору“, изабраном председнику Слободану Милошевићу, „надутом у лоше скројеном оделу“, живој слици совјетског апаратчика, остатку прошлости коју сви желе да забораве.

На тај начин они преусмеравају сећање и прилагођавају традицију српске опозиције непосредним политичким циљевима опозиције; ангажују антифашизам за борбу против власти која је настала као резултат борбе против фашизма. Тако спроводе спектакуларан преокрет, прави концептуални „салто мортале“, који је српско друштво, исцрпљено након десет година санкција и 78 дана бомбардовања, лишено средстава да се одупре, приморано да „прогута“.

Међутим, песница Отпора није традиционална песница левице или анархиста; њена црна боја и оштри контури указују на латентно насиље, инспирисано рокенролом, акционим филмовима са специјалним ефектима и савременом глобалном културом, како би постала „јак логотип“ који „помаже људима да разумеју“, по речима Срђе Поповића, једног од главних активиста и водеће фигуре покрета. Логотип, комерцијални знак – то је песница Отпора, која на мајицама не заостаје за познатим комерцијалним брендовима као Abercrombie & Fitch, како истиче Срђа Поповић.

Иако потиче из исте београдске студентске средине као CESID, Отпор се по многим аспектима чини мистериозним, тешко је дефинисати га; иако је универзално признат (по некима најпознатији српски „бренд“), у стварности је прилично непознат. Неколико фактора, како унутрашњих тако и страних, утицало је на настанак Отпора; њихови међусобни утицаји дају покрету укорењеном у српској реалности општији карактер, али га истовремено оптерећују неизвесностима, амбигвитетима, па чак изазивају сумњу у његову стварну природу. Зар Србољуб Наумовић не описује Отпор као „постмодерног Фауста“?

У сваком случају, Отпор делује као агент омладинске опозиције влади кроз спектакуларне демонстрације и дискретније, али подједнако изненађујуће акције. Кроз спектакуларне, провокативне слогане („Он је пропао!“, „2000 је година!“, „Пратимо вас!“) исписане шаблоном на зидовима градова, обраћају се целом становништву. За то Отпор има финансијску и логистичку подршку америчке амбасаде у Хрватској у Будимпешти (мајице, летци и остало).

Постоји много сведочанстава о околностима његовог оснивања, као што је састанак двадесетак пријатеља у београдском кафану током октобра 1998. Међутим, када читамо Срђу Поповића који пише: „1998. Милошевић је направио још један корак ка потпуном диктаторству најавивши да ће његова влада контролисати све шест универзитета у Србији (…) То је више него што смо моји пријатељи и ја могли да поднесемо. Онда смо се окупили у нашим малим задимљеним становима у Београду и одлучили да покренемо покрет. Назвали смо га Отпор! 'Резистенција' и смислили смо му логотип", тешко је не осетити изненађење због разлике између скромности и занемаривости покрета на његовом почетку и одјека који је касније створио.

У међувремену, током лета 2000, мала група, опортунистички, ставила је цело тело у службу важне идеје чији ће резултат бити револуција 5. октобра, која се у локалним оквирима односи на све аутократске режиме и полу-демократије на територији бивших совјетских држава, укључујући Русију. Такође, и можда пре свега, будимпештанска канцеларија је препознала у Отпору одговарајућег агента за деловање према аполитичној, власти непријатељски настројеној омладини, један од важних путева за изградњу опозиције способне да преузме власт у Србији.

У свом значајном истраживању „Отпор као постмодерни Фауст; нови тип друштвеног покрета, традиција просветљеног реформизма и изборна револуција у Србији", Србољуб Наумовић описује Отпор као „најпознатији српски бренд". Међутим, како је културна основа Отпора америчка, а финансирање његових активности такође америчко, овај „бренд" се може сматрати српско-америчком копроизведбом.

3.3) CESID, изборни арбитар у служби изборне револуције

CESID (Центар за слободне изборе и демократију) несумњиво представља, по самом називу, централни део идеолошко-организационог система око којег се артикулише покрет који ће довести до изборне револуције 5. октобра.

CESID су основали студенти Правног факултета Универзитета у Београду, на челу са Слободанком Недовић, с намером да се

супротставе изборним преварама, као што се догодило на локалним изборима који су довели до протеста између новембра 1996. и фебруара 1997. Циљ оснивача CESID-а био је борба против преваре ради стварања услова за „слободне и демократске изборе“.

„Тако долазимо до почетка 2000. године када опозиција почиње да припрема своју политичку кампању за изборе 24. септембра. CESID, веома ангажован, истовремено покреће своју кампању и планирање активности“, каже Данко Чосић, заменик директора. Како се не изненадити када сазнамо да посматрачи CESID-а воде „своју кампању“ за предстојеће изборе? Да ли CESID делује заједно са опозицијом како би припремио септембарски изборни процес? Коју кампању тачно спроводи?

Испоставља се да CESID води кампању против преваре, кампању која има за циљ да код јавности створи уверење да преваре, које се у земљи сматрају ендемским злом, угрожавају предстојеће изборе. Организујући мрежу од преко 7.000 посматрача, распоређених у 16 регионалних центара координисаних из београдског центра и подстакнутих интензивном медијском пропагандом, CESID се јавности представља, или тачније намеће као, поуздана, непристрасна и неопходна институција за утврђивање изборне истине. CESID је тај који би требао да обезбеди недвосмислене резултате предстојећих избора.

У пракси, CESID замењује Савезну изборну комисију (SIK) коју је формирао влада, у складу са законом, намећући да се његови резултати за изборе 24. септембра сматрају једино важећим.

Тако, 24. септембра, након што се избори одрже у очигледно задовољавајућим условима, ситуација се заоштрава не током бројања, већ приликом упоређивања резултата CESID-а и Савезне изборне комисије (SIK). Док би једино званични резултати SIK-а требало да буду важни, опозиција гласно тражи да се резултати CESID-а сматрају једино важећим. Започиње „битка бројева“ уз оптужбе за превару и друге манипулације, које се аутоматски приписују владајућем Социјалистичком партијском систему и председнику

Милошевићу. SIK касни са објавом резултата, што додатно збуњује јавност.

Коначно, 26. септембра, SIK објављује прелиминарне резултате који дају Милошевићу 40% и Коштуници 48%. Према коначним резултатима, објављеним касније, Милошевић је добио 38%, а Коштуница 48%, што је и даље испод законског прага од 50%.

Са своје стране, CESID, уз подршку коалиције опозиције DOS, објављује серију резултата који сви прелазе праг од 50%. Први, одмах након бројања, показује 63% за Коштуницу и 30% за Милошевића. Затим су бројке смањене на 58%, 54% и 53% за Коштуницу, док Милошевић иде од почетних 30% на 38%.

Резултати су, благим речником, проблематични због великих разлика у бројкама. Поред тога, почињу да се помињу неправилности у току избора, које заједно са кашњењем SIK-а да објави резултате додатно отежавају ситуацију. Претендујући да је у току изборна преваре великог обима, CESID и DOS, пре него што SIK прогласи званичне резултате, организују у Новом Саду велику прославу победе Војислава Коштунице. Ова иницијатива је значајна јер, заобилазећи SIK, отворено крши институционални поредак земље.

Међутим, ударац се кратко одржава када SIK објави званичне резултате према којима Коштуница заиста води, али не достиже законски праг од 50% гласова, па је потребан други круг. Датум одређен за други круг је 8. октобар.

Да ли је „изборна технологија“ зафункционисала, показала своје границе прихватањем да се избори одрже у оквиру закона?

Опозиција одговара истог дана, 26. септембра: DOS одлучује „да брани изборну победу Коштунице свим средствима у случају да Милошевић покуша да је присвоји. Ако буде пуцао, ми ћемо узвратити“. „Изборна технологија“ показује да није ограничена на пропаганду и контролу избора већ разматра и могућност употребе силе.

Истих дана, 3. октобра, договорена је организација марша на Београд пре 8. октобра, тј. пре другог круга.

Припрема акције намерно добија „социјалистичку“ димензију, по Бујошевићу и Радовановићу, апелујући на штрајк, нарочито радника у Колубари, симболично представнике српске радничке класе, који 29. септембра заустављају рад. Коштуница два пута посећује Колубару у пет дана. Подршка радника постаје важан фактор, подстицај народној мобилизацији широм земље, док друге штрајкове покреће Независност, још више ојачавајући „социјалистички“ допринос покрету.

Очигледно је да „социјалистички“ имиџ лидера покрета одговара тежњама већине за коју је економија заустављена, животни стандард на минимуму, земља изолована, санкције на снази. „Ово више није био живот, већ преживљавање. DOS је нудио перспективу, укидање санкција и ‘нормалан европски живот’“, сећао се двадесет година касније Миодраг Ранковић. Добрица Чосић, у својим „Белешкама писца. У другом веку“, пише: „Српски народ више не може да поднесе беду, понижење и мржњу света. Ово је побуна за бољу будућност.“

3.4) 5. октобар 2000, дан Д изборне револуције

На крају, након интензивних припрема, посебно дискретних контаката са представницима војске и полиције, Демократска опозиција Србије (DOS) позива становништво да се окупи испред Савезне скупштине 5. октобра 2000. године како би протестовало против „масовне изборне преваре коју је извршила Савезна изборна комисија по налогу Слободана Милошевића“. DOS захтева од Слободана Милошевића да призна, пре четвртка 5. октобра у 15 часова, вољу народа изражену на савезним, председничким и локалним изборима 24. септембра 2000. године.

Не чекајући истек ултиматума, 5. октобра ујутру, неки од главних лидера опозиције (Велимир Илић, Горан Свилановић) предводе колоне демонстраната које се, из више градова унутрашњости земље, упућују ка Београду. Пет колона, како ће се касније рећи, конвергира ка престоници и, придружени београдским демонстрантима, у 16 часова заузимају парламент и пале га. Убрзо затим, зграда телевизије је такође заузета и запаљена. У 20:30 часова, Војислав Коштуница се, на

импровизованој бини испред парламента у који се дими, обраћа демонстрантима као нови председник Савезне Републике Југославије.

Следећег дана, примивши руског министра спољних послова Игора Иванова, чини први корак ка међународном признању, а увече истог дана Слободан Милошевић у телевизијском обраћању признаје пораз и тиме потврђује избор Коштунице.

Тако је, 5. октобра 2000, револуција боја донела промену у Савезној Републици Југославији кроз методичну и прецизну операцију, односно примену „изборне технологије“, која је постала њена концептуална и оперативна основа.

У својим „Белешкама писца“, Добрица Ћосић, српски писац и бивши председник Савезне Републике Југославије (1992–1993), бележи 6. октобра 1999. године: „Јуче у девет часова увече изјавио сам за Voice of America: Демократска Србија је победила на изборима 24. септембра против аутократског режима Слободана Милошевића. Ова народна победа, ова коначна пораз, Милошевић није хтео да призна. Маневрима одуговлачења покушавао је да продужи своју владавину и агонију Србије. Данас, 5. октобра, у Београду и Србији одржана је аутентична демократска револуција. Савезна скупштина је запаљена, телевизија и излози у центру града уништени. Али до касно увече, револуција се одвијала без проливања крви захваљујући патриотској свести полиције и војске, као и моћној демократској енергији стотина хиљада Београђана и грађана Србије који су одлучили да промене постојећи поредак. Свесни своје историје, народ Србије преузима своју судбину у своје руке. Победа није коначна. Велики и опасни изазови стоје пред демократском Србијом. Али, она је на правом путу и верујем да циљ може бити постигнут, чак верујем да није тако далеко. Очекујем од влада Сједињених Америчких Држава и Европске уније да промене политику према српском народу, очекујем политичку и економску подршку за обнову Србије и Црне Горе.“

Ова изјава Ћосића, мудрог политичара, датоја још и за Voice of America, нешто више од годину дана после бомбардовања, је запањујућа. Она врло добро илуструје конфузију која је тада

владала у земљи и, последично, сведочи о ефикасности деловања „међународне заједнице“ и њених локалних присталица.

„Србију се не напада због Милошевића, него се Милошевић напада због Србије“, изјавио је Слободан Милошевић у свом последњем телевизијском обраћању 6. октобра касно увече. И заиста, било је довољно да Војислав Коштуница замени Милошевића да би санкције биле укинуте, дипломатски односи обновљени са западним земљама и односи са њима реструктурирани.

За илустрацију промена може се поменути нови амерички амбасадор Вилијам Монтгомери који је, недељу дана по доласку, примио телеграм из Вашингтона са десет мера које је нова српска влада требало да спроведе како би доказала потпуну одвојеност од деловања Милошевића и његове администрације. Промена председника стога није била споредна; она је, према захтевима САД, морала довести до радикалне политичке промене.

И заиста, неолиберализација земље под новом владом је интензивирана, верна духу „шок терапије“. „Транзиција“ више није блокирана: прозападна влада капитулира пред транснационалним капиталом. Премијер Мирко Цветковић сажето резимира логику догађаја: „Ако влада није продала јавна предузећа, Србија би била комунистичка земља, а не модерна земља са тржишном економијом. (…) Економска наука је као аксиом утврдила да је приватна својина ефикаснија од јавне.“

Добро речено, али Србија тиме није завршила са „међународном заједницом“.

4) Србија тврдоглава остаје привржена својој историји

Током преговора у Дејтону, који су довели до мировног споразума потписаног у Паризу 14. децембра 1995. године, приликом сусрета један на један са Вореном Кристофером, државним секретаром Сједињених Америчких Држава, Слободан Милошевић тражи од свог саговорника да састави списак захтева које би САД желеле да Србија испуни.

Кристофер одговара: „Желимо послушност сада и заувек!“ Иако је овај одговор државног секретара запањујућ, он не би требало да изненађује читаоце „Последњег Митеранда“ Жоржа-Марка Бенамуа.

Сједињене Државе захтевају послушност, а Србија, ограничена својом историјом која јој налаже верност Русији и не одустаје од Косова, слабо успева да удовољи америчком хегемону. Са почетком специјалне војне операције (24. фебруар 2022), ова контрадикција се интензивира јер српска влада, док осуђује распоређивање руских оружаних снага у Украјини, одбија да се придружи санкцијама против Русије које промовише блок западних земаља на челу са САД. На тај начин, Србија, једина европска земља, изузев Белорусије, која не санкционише Русију, представља изузетак.

Својом позицијом нарушава једногласност Европе, док њено деловање одјекује далеко изван старог континента, нарочито због веза које је Србија сачувала као наследница несврстане Југославије са јужним земљама. Тако се Србија, у срцу Балкана, географски изложена притисцима, захтевима и амбицијама великих сила, издиже у први план међународне политике у оквиру сукоба који сада директно супротставља колективни Запад Русији. У овом контексту, Србија заузима јединствен, изузетан положај.

Међутим, не би требало да нас изненади чињеница да је овакво стање последица континуитета. Ситуација данас, барем у неким аспектима, подсећа на оно што је земља доживела у последњој деценији прошлог века, када је Србија остала сама, изолована током распада Савезне Републике Југославије. У оквиру грађанског рата, у великој мери изазваног спољним силама (Немачка, Ватикан, САД), Србија, Срби и њихови политички представници, нарочито председник Слободан Милошевић, били су означени као једини кривци за катастрофу и тако су третирани. Ова политика изолације Србије достигла је врхунац током бомбардовања пролећа 1999. (24. март – 10. јун), што је довело до револуције 5. октобра следеће године, када је у Београду инсталирана отворено прозападна влада.

Међутим, док су данас руски утицаји у српској политици директно доведени у питање, током распада Југославије они се готово нису помињали, јер је руска политика тада била потпуно подређена САД и тиме практично без значаја, сведена на домен фолклора и православне религије.

Ипак, не би требало да се распад Југославије посматра искључиво кроз призму транзиције, која је од самог почетка имала очигледну стратешку амбицију. Он је претпостављао будуће развоје, нарочито долазак руске политике у складу са њеном историјом. Западне велесиле, под вођством САД, приликом разбијања федерације Југославије и слабљења Србије, имале су Русију у виду. Планери с западних „think tank" организација желели су да Русија буде сведена на ниво регионалне или секундарне силе.

У овом контексту, распад Југославије био је важан из најмање два разлога. Прво, био је пример за могући распад Руске Федерације, као начин да се Русија сведе на димензије сличне другим средњеевропским и азијским државама. Друго, реорганизацијом Балкана, западне силе су учврстиле своје позиције и умањиле руски утицај у региону, осим у Србији, где традиционалне везе, још увек живе, и даље играју улогу.

Оне су сада оличене у председнику Александру Вучићу, који је „познат као званично проевропски и близак руском председнику Владимиру Путину", а уз то додаје и амбивалентност своје политике акробатског баланса. Србија се и даље не оставља без пажње.

5.1) Појава „блокера"

Јуче, односно у јесен 2000. године, као и током 2024–2025. године, током његовог „ремејка", демонстрације против владе, или тачније против „аутократе", „диктатора" који представља власт, представљају важан, па и одлучујући тренутак у револуционарном покрету обојених револуција.

Да би се разумели „блокери" који од судбоносног 1. новембра 2024. године прелазе земљу, важно је успоставити историјат, извести пут који је довео Србију до садашње ситуације. За то је неопходан повратак на покрет „Србија против насиља",

покрет који се током пролећа 2023. године манифестовао протестима након трагедије у Основној школи „Владислав Рибникар“. Тада су целе групе српског становништва без прецизних политичких веза, као и велики део ванпарламентарне деснице, веровали да би ови догађаји могли бити први знаци шире друштвене кризе која није била повезана са свакодневном политиком. Може ли емотивни одговор на један изузетан догађај бити почетак покрета који води ка значајним политичким променама? Одговор на ово питање брзо је пронађен: илузија је ускоро разбијена активизмом прозападне опозиције коју је предводила Демократска странка и њене бројне огранке и идеолошки савезници из сектора НВО.

Снови деснице о великом народном устанку били су разбијени заставама са знаком „Мајдан у Београду“, које су се појавиле, не зна се како, убрзо након почетка окупљања под слоганом „Србија против насиља“. Од тог тренутка протестни покрет је почео да слабне, људи су оклевали да подрже снаге које су отворено прозападне и које су се јасно ослањале на украјинске догађаје како би контролисале ток дешавања.

Неуспех покушаја опште мобилизације и скромни резултати избора који су уследили били су важна лекција за прозападну опозицију: свака друштвена мобилизација у Србији остаје немогућа све док они који је контролишу отворено показују лојалност према западним центрима моћи. Промена стратегије постала је неопходна и неминовна.

Међутим, већ од тог тренутка, упркос неуспесима, веома активна мрежа западних агената, било да делују кроз политичке странке или сакривени иза мноштва присутних НВО у Србији, била је у покрету и припремала будуће акције, реорганизујући се како би била боље спремна да одговори на предстојеће изазове.

Тако је одмах након изборног дебакла настала организација „proGlas“. Основана као филијала НВО „Civic Initiative“, делила је интернет адресу са Центром за људска права у Београду. На тај начин, унети у мрежу постојећих НВО, она је ову мрежу опремила политичком димензијом, побуњеничком, ако не и отворено револуционарном; „ProGlas“ није сасвим

„Proglas“ (Манифест), али није далеко од тога. Паралелно, група „Србија у покрету“ (члан европске мреже НВО „Inter Alia“) реорганизована је у „Kreni-Promeni“. И овде је политички, прилично радикалан, циљ био јасан. Од свог настанка, својим слоганима, обе организације су најављивале експлицитне политичке амбиције. И заиста, оне ће одиграти кључну улогу у догађајима који ће уследити.

Спровођење нове варијанте пројекта усмереног на довођење на власт агената који служе западним интересима, односно наставак покрета „Србија против насиља“ у другој форми, било је неопходно с обзиром на међународни политички контекст, условљен специјалном операцијом руске војске у Украјини. Политика српске владе под руководством председника Александра Вучића наставила је да мотивише активизам прозападних сектора у Србији, док су посете европских емисара Београду представљале подстицај који је био упућен овим групама. Све је доприносило противљењу политици владе, али један догађај је недостајао — догађај који, као што је била трагедија у школи „Владислав Рибникар“, својом изазваном емоцијом могао је створити услове за организовање покрета активног противљења који ће кулминирати масовним протестима.

Тај догађај се догодио 1. новембра 2024. када је кров на железничке станице у Новом Саду, тек реновиран, пао на пролазнике и однео 15 живота.

Учевши лекције из неуспеха покрета „Србија против насиља“, прозападни лобисти искористили су прилику, пажљивије пратећи стварност ситуације и идеолошке и практичне факторе који су је карактерисали. Закључили су да народни устанак против владе мора да се организује око студената као централног језгра покрета, узимајући у обзир традиционалне склоности српског народа. Ово им је омогућило да искористе доминантну позицију коју су имали на Универзитету и у високом образовању како би оспорили законито конституисану владу са удобном парламентарном већином.

Тако је спонтано дејство солидарности са жртвама несреће на станици у Новом Саду довело до покрета „блокера“, организованог око студентског језгра, који је од 22. новембра,

прво у Новом Саду, а потом у другим градовима земље, започело прекид (блокаду) наставе. Студенти који су, пре двадесет пет година, у оквиру своје организације „Отпор“ и CESID-а подржали покрет који је довео до Револуције 5. октобра, овога пута су постали главни актери бојеног револуционарног покрета, остављајући му својствен и оригиналан печат.

5.2) Универзитет у центру догађаја

Покрет „блокера“ стављао је у први план студенте, али и наставнике, универзитетске професоре који, као што су Динко Грухонјић или ректор Владан Ђокић и многи други, подржавају покрет, бране га и дају му кредибилитет будући да представљају институцију која је, између осталог, угледна.

Ситуација универзитета у Србији, његов реални статус, веома је посебна, што илуструје скандал који је у марту 2024. године завршио на насловним странама новина у земљи, када се Филозофски факултет у Новом Саду обратио западним амбасадама тражећи да заштите професора Динка Грухонјића, предмет јавне полемике због, могло би се рећи, негационистичких изјава. На тај начин, колико год апсурдно изгледало, други универзитет по значају у земљи јавно је показао своју зависност од иностранства на штету националних институција, Министарства просвете и високог образовања, његове надлежности. У ствари, он је само откривао стварно стање ствари: српски универзитет је након Болоњског процеса, уведеног после Револуције 5. октобра, потчињен транснационалним мрежама које управљају високом школом у Европи и зависан од интереса странаца који нису у служби Србије.

Пошто је, у оквиру транснационалног контекста у коме се налази српски универзитет, готово целокупно финансирање истраживачких пројеката обезбеђено европским фондовима, Грухонјић и његови сарадници, контролишући финансијске токове из иностранства, себи присвајају моћ и постају, ipso facto, агенти западног утицаја у српском високом образовању. Другим речима, ЕУ и НВО које су са њом повезане, уз помоћ својих овлашћених представника на лицу места,

контролишући финансије српског универзитета, управљају њиме и усмеравају га да постане инструмент у служби своје политике.

За студенте, врхунски део покрета „блокера“, суштинско питање можда је како се снаћи са „системом образовања и социјализације „асистената“, предвиђеним Болоњским процесом. Оне који су били обећани као „одговорна национална елита“ сада очекују само потчињена занимања према логики Болоње. Очигледно постоје снажни разлози за протест и манифестације. Међутим, иако су разлози студентског незадовољства стварни и оправдани, иако влада под председником Александром Вучићем не може бити сматрана одговорном за деградацију универзитетског образовања, мора се констатовати да у захтевима „пленума“ на почетку покрета, осим повећања буџета за 20%, нема ни трага Болоњском процесу и његовој штетној логики, као што о томе никада касније неће бити ни речи.

Коначно, покрет „блокера“ се не може у потпуности разумети без осврта на организације које представљају студенте. Оне изражавају специфично друштвено присуство студената и несумњиво су, на један или други начин, учесници покрета, утичући на његове карактеристике. Међутим, у 2025. години у Србији ове организације нису обичне синдикалне организације као што је UNEF у Француској, чији је циљ колективна и индивидуална заштита студената. Не, када се посматрају српске студентске организације, примећује се да су то удружења, НВО, филијале транснационалних организација. Ово ствара необичан пејзаж, јер се нагласак ставља на односе са транснационалним телима и могућност рада у иностранству или „повезивања са компанијама и универзитетима кроз пројекте“, без иједне помињања о стипендијама, нити изражавања било каквог става о стању универзитета. У ствари, то су аватари воље споља, изван Србије, где се укрштају личне амбиције и стварне индивидуалне потребе, а колективна, социјална димензија студентских проблема систематски је изостављена.

Овај систем се постепено формирао од 2014. године, када су делегације Савеза омладине Србије и Иницијативе младих за људска права, уз подршку немачке амбасаде, Европске

комисије и немачког Министарства спољних послова, путовале у Брисел и Берлин, где су, како тврде, добиле политичку подршку за своје активности. Након повратка у Србију, ове организације, у сарадњи са НВО „Civic Initiatives“, покренуле су ad hoc програм наводно за боље укључивање младих у политички живот земље. На тај начин, значајно повећавајући број својих чланова и сарадника на Универзитету, ојачале су своје позиције. Традиционалне студентске организације уступале су место НВО. То је био значајан заокрет.

Контролишући политички активне студенте, често директно укључене у пројекте које спроводи сектор НВО, лобисти прикривени међу наставним особљем који управљају финансијским токовима према истраживачким институтима, обезбедили су прозападним снагама средства за управљање, вођење и усмеравање студентског покрета, а да се директно не открију у својој стварној улози. Како пише Владимир Вулетић: „Основна чињеница, систематски игнорисана, јесте да је одлучујући утицај на ток, покретање и окончање ових блокада вршен од стране наставника, под импулсом њиховог руководства, а не од стране студената.“

Тако је настало и функционише централно студентско језгро покрета „блокера“, које даје другој српској бојеној револуцији њене посебне карактеристике, оригиналност, али и ограничења.

5.3) Србија 2025, председник Александар Вучић

Србија од 5. октобра 2000. године, када је председник Слободан Милошевић оборен у оквиру Прве Револуције боја, била је земља која се тешко обнављала, земља у којој је већина становништва, нарочито урбаног, живела у сиромаштву. Двадесет пет година касније, након више од деценије просечног раста од 4,45%, Србија је практично удвостручила своје производне капацитете у односу на 2000. годину, али и даље остаје сиромашна, иако је невоља градских становника нестала. Бруто домаћи производ (БДП) управо је прешао границу од 100 милијарди долара, а приход по становнику

износи 54% просека Европске уније, мањи него код суседа (Бугарска, Грчка, али и Хрватска).

Ипак, према макроекономској доксои, то је модерна земља са либералном економијом у којој 68% радно способног становништва ради у услугама, 26% у индустрији, а 6% у пољопривреди, а трговинска размена је углавном усмерена ка ЕУ (54%), ЦЕФТА (33%) и Русији (7%). За разлику од времена Милошевића, иако питање Косова и даље утиче на међународне односе, нарочито са ЕУ и САД, Србија није изолована и није изопштена као у блиској прошлости. Напротив, у свом непосредном окружењу одржава одличне односе са Мађарском, Словачком и Грчком.

Такође, како се Русија у међувремену вратила својој традицији, Србија је учинила исто; односи између две православне словенске земље интензивирани су. На крају, као што је раније наведено, Србија, наследница несврстане Југославије, одржава добре односе са бројним земљама Југа. Да ли међу њима треба рачунати и Кину? Тешко је рећи, али, у сваком случају, пошто је Југославија била једна од првих држава које су признале Кину, савремена Србија користи историјске предности, што је показао и председник Си Ђинпинг током своје европске турнеје у мају 2024. године у Београду.

Ако бисмо тражили земље са којима Србија има лоше односе, оне би се најпре тицале држава насталих распадом федерације Југославије (већина чланови НАТО и ЕУ), на челу са Хрватском, али и Босном и Херцеговином, те у мањој мери Црном Гором, Словенијом и Македонијом.

Укратко, за двадесет пет година, Србија је приватизацијом целокупне економије постала модерна, нормална земља. Ипак, не одричући се суверенитета над Косовом, не признајући геноцид у Сребреници и одржавајући „братске“ односе са Русијом, док истовремено развија „пријатељске“ односе са Кином, Србија и даље представља проблем, нарочито због интензивиране ситуације настале због Специјалне операције руске армије. Контроверзе Србије са Западом и даље постоје и чак су појачане у односу на време председника Слободана Милошевића. На тај начин, његова изрека да „Србија није

нападнута због Милошевића, већ Милошевић због Србије“ показује се као веома тачна када се разматрају напади на актуелног председника Александра Вучића; покрет против „аутократе“, против „корупције“ којом је он одговоран, има за циљ наметање промене спољне политике Србије, нову верзију револуције боја. Председници се мењају, Србија остаје, а са њом и потреба Запада да контролише њену међународну политику.

Ипак, председници Србије се смењују, али се не понављају. Са Александром Вучићем, Србија је изабрала изузетног човека, с политичком вештином изнад просека, способног да води политику равнотеже која изазива дивљење. Он уме све: да преговара са европским партнерима, нарочито са председником Француске, чију подршку има, да одржава одличне односе са руским председником и његовим кинеским колегом, све време обезбеђујући већинску подршку својих сународника који су га два пута бирали у првом кругу.

Зато, ако покрет који је покренут након урушавања надстрешнице железничке станице у Новом Саду стагнира, не успевајући да се развије у велике протесте, да „социјализује“ раднике Колубаре како би их привукао у побуну – као што су то чинили организатори 5. октобра 2000. године – и да креира политички програм за ванредне изборе које предлажу, разлог је што председник Вучић заузима целокупни простор. Његово присуство како на међународној сцени тако и унутар земље, где показује понашање помирења, без полицијске репресије, доприноси неуспеху „блокера“ крајем јесени и почетком зиме 2025–2026. годин

5.4) „Блокери“ у акцији

Иако представљено као спонтани догађај који је „покренуо талас социјалних протеста широм земље“, блокада факултета и појава „блокера“ није била спонтана. Почела је месец дана након почетка протеста изазваних падом надстрешнице и требало је скоро исто толико времена да све факултете захвати. Пре свега, њена организација би била тешка без директног укључивања администрација, истиче Владимир

Вулетић, професор Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Тако је, након блокаде наставе на универзитету, покрет прешао на улицу, где су се студенти, придружени активистима из свих кругова, нарочито опозиције, укључили у спектакуларне акције – блокирали ауто-путеве, мостове, нападали полицијске станице и просторије Српске напредне странке (SNS). Годину дана након почетка покрета, евидентирано је 820 напада, од којих је 29 резултирало потпуном уништењем просторија SNS. Покрет је постао покрет „блокера“; од блокаде наставе на универзитету прешло се на амбицију блокаде целе земље.

Иако су делимично остварили своје захтеве, „блокери“ су наставили активности широм Србије, не оклевајући да користе насиље. Од самог почетка, пре него што су примењивали блокаде, покрет је показивао снагу нападајући 5. новембра општину у Новом Саду, изазвавши штету од милион евра. Поред тога, износили су претње смрћу у разним приликама (протести, скупови), користећи разне методе (друштвене мреже, транспаренте, графите итд.) против председника Александра Вучића и чланова његове породице.

Поред материјалне штете и других уништења чији обим још није процењен (само неки подаци се наводе у медијима), додатно је изгубљена цела школска година за велики број српских студената. Њена процена је веома тешка и последице ће се осећати у наредним годинама.

Да бисмо добили увид у обим покрета и његове карактеристике, ево неких бројки: Завод за статистику Владе Србије наводи да је у школској 2022/23. години било уписано 248.508 студената у високообразовним установама. Небојша Бакарец, посланик и члан Српске напредне странке, питајући се ко су „блокери“, наводи да је у децембру 2024. само 3% (максимално 8.000 студената широм Србије) студентске популације учествовало у покрету блокаде, али да су они вероватно најодлучнији. Већина ових студената су чланови или симпатизери опозиције. Поред тога, како открива Бакарец, значајан део „блокера“ ради у сектору НВО.

На скуповима и другим манифестацијама, студенти – „блокери“ – чинили су мањину око које су се окупљали опозиционари, политички и идеолошки обучавани од 1990-их и прве деценије XXI века. Укупни број „блокера“ на девет месеци које је испитивао Бакарец никада није прешао број људи присутних на највећем скупу 15. марта 2025, који је по званичним подацима бројао 100.000 учесника (процењене цифре опозиције су биле знатно веће). Просечан број учесника на другим великим скуповима (Славија, Нови Сад, Видовдан итд.) увек је био око 30.000.

Светислав Костић, из Зеленог левог фронта, упоређујући изборе са ером Милошевића и стање крајем 2025. године са периодом пре смене владе после 5. октобра 2000, открива планове оних који стоје иза покрета и управљају активностима „блокера“: „Сматрам да је исправно ићи на изборе у контексту ове владе. Јер то смо радили са Слободаном Милошевићем и видим да ћемо поново то учинити. Мислим да нема другог решења.“

Такође, Костић јасно наводи „могуће ексцесе ако резултат избора не буде по њиховој вољи.“

Закључак

Садашњи догађаји у Србији представљају наставак оних који су обележили политички живот земље од распада Југославије — реч је о делима техника познатих као „изборна технологија“ револуција боја, чији су политички циљеви смена владе и њена замена владом која више одговара очекивањима „Међународне заједнице“.

У односу на државни удар 5. октобра, актуелни покрет има значајне разлике. Иако студенти и даље чине срж протеста, они су истовремено предмет инструментализације од стране професора, па чак и универзитетске администрације. Масовна, иако слабо видљива, интервенција невладиних организација друга је карактеристика покрета, док истовремено маргинализација опозиционих странака онемогућава протесту било какав политички кредибилан исход. Стога су демонстранти сведени на одржавање овог помало смешног слогана „pumpaj“, који ипак много говори о природи покрета.

На крају, а можда и најважније, новина покрета „блокера“ представља став и приступ „аутошовинистичке“ природе, како га описује Зоран Чирјаковић, сада у великој мери распрострањен, који је без сумње извор његове насилне и нетолерантне природе. У том контексту може се поставити питање да ли је реч о ширем феномену када се чује Рафаел Глуксман како каже да се осећа више „као код куће“ у Њујорку или Берлину него у Пикардији. Зар се у Београду, као и у Паризу, не ради о истој „мржњи, презиру, нетолеранцији и агресивности према сопственој нацији“, карактеристикама аутохавинизма?

Покрет протеста се, међутим, суочава са све већим тешкоћама у покушајима да истовремено манипулише про-западним снагама и националистичким секторима српске популације. Поред тога, утицај текућих блокада на свакодневни живот значајног дела становништва почео је да изазива очекиване негативне реакције.

На крају, а можда и најважније, мудра акција српске владе под вођством председника Александра Вучића, учењем из прошлости и уз подршку већинског дела српске популације, онемогућава амбиције „блокадера“ и њихових савезника из политичке опозиције, обезбеђујући мир у земљи и спречавајући превише видљиве интервенције у корист „блокадера“ од стране Европске уније и Сједињених Држава.

Додатак

Како су Протести 2024-2025 били финансирани

Финансирање протеста у Србији (2024–2025): ЕУ и USAID
На основу јавно доступних и проверљивих података, не постоје поуздани докази да су Европска унија (ЕУ) или Америчка агенција за међународни развој (USAID) директно финансирале протесте у Србији током 2024–2025. године, нити да су званично најавиле намеру да то учине.

USAID је у Србији присутан деценијама и пружа развојну помоћ усмерену на владавину права, економски развој, подршку медијима, реформу јавне управе и јачање цивилног друштва. Годишњи износи ове помоћи у последњим годинама крећу се у десетинама милиона америчких долара. Међутим, та средства се додељују кроз транспарентне програме и грантове, и не постоји ниједан званичан документ USAID-а, буџетска ставка или јавна изјава која би потврдила да је било који део тих средстава био намењен организовању, подршци или финансирању протеста у Србији. Тврдње о финансирању протеста од стране USAID-а остају политичке оптужбе без независне финансијске потврде. Слично томе, Европска унија пружа значајну бесповратну помоћ Србији, која укупно износи више милијарди евра током последње деценије, пре свега кроз ИПА (Инструмент претприступне помоћи) фондове. Релативно мали део те помоћи — који се у јавности често наводи као око 64 милиона евра током више година — усмерен је ка организацијама цивилног друштва и независним медијима. Ова средства имају за циљ подршку демократским стандардима, људским правима, слободи медија и грађанском учешћу, а не финансирање уличних протеста. Не постоји потврђена буџетска одлука или званичан документ који би указивао да су средства ЕУ коришћена за финансирање протеста у Србији у периоду 2024–2025.

Посебно је важно нагласити да ниједна институција Европске уније, нити истакнути званичници ЕУ, нису јавно изјавили да ће ЕУ финансирати протесте у Србији током 2025. године. Изјаве представника ЕУ у том периоду односиле су се на поштовање демократских процедура, владавину права, слободу изражавања и право на мирно окупљање, уз истовремено одбацивање оптужби да ЕУ подстиче немире или дестабилизацију.

У закључку, иако и ЕУ и USAID финансијски подржавају дугорочне развојне и пројекте цивилног друштва у Србији, не постоје поуздани докази да је било која од ових институција директно финансирала протесте или најавила њихово финансирање. Супротне тврдње припадају сфери политичког дискурса и медијских наратива, а не документованим и транспарентним финансијским подацима.

Неке процене

У Србији „Блокадери“ није званичан, јасно дефинисан покрет, већ *колоквијалан/политички етикетирајући назив* који се у различитим периодима користио за различите групе: студентске блокаде,

еколошке протесте, саобраћајне блокаде, опозиционе акције, па чак и спонтане локалне протесте. Зато не постоји један јединствени модел финансирања.
Ипак, ако говоримо уопштено, финансирање таквих активности у Србији се кретало кроз неколико типичних канала:

1. **Самофинансирање и волонтерство**
Најчешћи и најмање спорни облик:
- лични новац учесника, добровољни прилози, штампање материјала о сопственом трошку, логистика кроз приватне ресурсе (аутомобили, просторије, техника).

 Ово је нарочито важило за студентске блокаде и локалне еколошке протесте.

2. **Донаторске мреже и краудфандинг**
- прикупљање новца преко друштвених мрежа, транспарентни рачуни за „трошкове протеста“, подршка дијаспоре (мала, али симболички важна).

Овде новац обично иде на:
- озвучење, транспаренте, превоз, правну помоћ (казне, прекршаји).

3. **Подршка НВО сектора**
Поједине невладине организације:
- пружају логистичку помоћ, правну подршку, медијску видљивост, понекад индиректно финансирају активности кроз пројекте (обуке, материјале, простор).

Важно:
 НВО *не финансирају „блокаде“ као такве*, већ теме (људска права, екологија, изборни процеси), али се њихови ресурси понекад користе у протестном контексту.

4. **Политичка подршка (индиректна)**
У појединим случајевима:
- опозиционе странке обезбеђују логистику, активисти су истовремено партијски чланови, инфраструктура странака се користи (простор, превоз, озвучење). Ово је чешће код масовних протеста, а ређе код спонтаних блокада.

5. **Страни фондови – мит и реалност**
Ово је најконтроверзнија тема.
✔ Истина:

- у Србији постоје легални страни фондови (ЕУ, фондације), новац иде НВО-има кроз јавно пријављене пројекте, финансије су формално контролисане.

✖ Преувеличавање:

- не постоје докази о „тајном масовном финансирању блокада“, спонтани протести не могу се централизовано финансирати, већина блокада је јефтина и ослања се на људе, не на новац.

Кључна ствар

Политичка етикета „Блокадери“ служи више за глобалан опис стварне структуре која је веома разноврсна. У пракси:

- већина активности је нискобуџетна, новац није главни ресурс — људи јесу, финансирање је фрагментирано и често хаотично.

ПРОТЕСТИ 2024–2025: КОЛИКО НОВЦА ЈЕ ПОТРОШЕНО

1. СИГУРНО ПОТРОШЕНО (документовани минимум)

Овде улазе трошкови који су:

- јавно виђени, признати од организатора, или логично неизбежни за изведене акције.

Мање и средње блокаде (Београд + унутрашњост)

- транспаренти, штампа: 150–400 €
- озвучење (једноставно): 200–500 €
- логистика (вода, храна, ситни трошкови): 100–300 €

➡ По догађају: 500 – 1.200 €

Ако узмемо 40–60 таквих догађаја у периоду 2024–2025:

➡ СИГУРНО ПОТРОШЕНО (минимум): 25.000 – 70.000 €

Ово је доња граница испод које се реално не може ићи.

2. ВЕЋИ ПРОТЕСТИ И ЦЕНТРАЛНЕ АКЦИЈЕ
(реалне процене)

Велики скупови и координисане блокаде
(Београд, Нови Сад, Ниш, вишесатни/вишедневни догађаји)

Типични трошкови:

- професионално озвучење / бина: 2.500 – 6.000 €
- техничка подршка и струја: 1.000 – 2.000 €
- превоз учесника (аутобуси): 4.000 – 12.000 €
- правна помоћ, казне, прекршаји: 1.000 – 4.000 €

➡ По великом протесту: 8.000 – 22.000 €

Ако узмемо 8–12 великих догађаја у периоду 2024–2025:

➡ РЕАЛНО ПОТРОШЕНО: 90.000 – 220.000 €

3. ИНДИРЕКТНА ПОДРШКА (НВО / инфраструктура)
Ово је најчешће погрешно тумачена ставка.
✔ Сигурно:
- коришћење просторија, опрема (разгласи, штампачи), правници и активисти већ на платама пројеката, медијска логистика.

✔ Процена реалне вредности употребљених ресурса: 20.000 – 80.000 €
 Ово није новац дат за протесте, већ вредност већ постојеће инфраструктуре.

4. ШТА НИЈЕ ДОКАЗАНО (и остаје спекулација)
 Тврдње о:
- „милионима евра“, масовном страном финансирању, плаћеним демонстрантима (750 евра за неке сначајније учеснике у почетку Протеста остаје као хипотеза)

 Нема финансијских трагова, судских поступака, нити логистике која би то подржала.
Да су милиони били у оптицају:
- постојале би сталне структуре, професионални апарат, јасни новчани токови. То није уочено 2024–2025.

5. КОНАЧНИ РЕЗИМЕ (само 2024–2025)
✔ СИГУРНО ПОТРОШЕНО (минимум):
 25.000 – 70.000 €
✔ РАЗУМНО ПРОЦЕЊЕНО (укупно, све заједно):
 140.000 – 300.000 €
✖ ТВРДЊЕ О МИЛИОНИМА:су дакле **политички наратив, не чињеница**

Могуће је да су разне методе **прања новца** биле коришћене. Прање новца је незаконит процес којим се новац стечен криминалним активностима „прикрива“ тако да изгледа као да потиче из легалних извора. Једноставно речено, циљ је да се сакрије право порекло новца како би он могао да се користи без изазивања сумње код банака, државних органа или других институција. Уопштено, тај процес се обично описује кроз три фазе:

1. Пласман

Ово је почетна фаза у којој се средства настоје увести у финансијски систем или економске токове. Кључна карактеристика ове фазе је покушај да се новац „одвоји“ од непосредне криминалне активности из које потиче. Овај корак

носи највећи ризик откривања јер се средства први пут појављују у формалним токовима.

2. Слојевање

У овој фази се ствара сложен ланац финансијских кретања како би се замаглио траг порекла новца. Суштина је у отежавању праћења новчаног тока и прикривању везе између новца и првобитног кривичног дела. Фокус је на прикривању и компликовању финансијских трагова.

3. Интеграција

У завршној фази средства се поново појављују у економији тако да делују као легално стечена. Циљ је да новац постане део „нормалних“ финансијских токова и да се може слободно користити без изазивања сумње.

Кривичне пријаве, чији исход није познат биле су поднете против. Center for Research, Transparency and Accountability – **CRTA,** Civic Initiatives, Center for Practical Policy и Trag Foundation

Ово су све само процене које заснивају више на логици него на фактима. Могућности за унос новца у Србију су многоструке, од једноставног физичко уношења, како је било с новцем који је 2000. године уношен преко Будимпеште, о чему има сигурних доказа, па чак и путем званичних банковних трансфера преко различитих организација, специјалних рачуна, у скривеном облику чак и нормалних банковних трансакција. Највеће суме су очигледно преношене преко НВО пре и у току Протеста.

Колики су били губици?

Процене о губитцима ће увек бити погрешне. Ко су губитници - па вероватно баш они који су учествовали у Протестима, као и они који су Протесте финансирали. И цела Србија наравно. О томе је немогуће сад правити прецизније процене.

Једногодишњим дивљањем на улицама градова и блокадама просвете, нтелектуални потенцијал је доведен у стагнацију или је битно умањен и то ће имати дугорочан ефекат. Бар четири генерације су готово у целости пропустиле факултетско образовање, просечно, на по 5 предмета свака. Овом периоду је претходио период Ковид-19 - период учења он-лине, за које наши наставници нису били довољно спремни. Ово нико никад неће моћи да "сабере". Које ће бити последице? Упоредимо са прошлошћу. Опоравак од 500 година Турског ропства трајао је преко 100 година. Надам се да ће ово сада бити краће. Двадесет први век је период у којем је ритам повећања знања необично брз, а нова знања ће за све нас бити нова, а

младе генерације ће га лако прихватати, те ће бар у пракси бити мало проблема. Технологија ће нам помоћи да то пребродимо. неодстајаће нам можда мудрост, али... коме је сад стало до мудрости? А знање ће нам за коју годину, свима бити на дохват руке - у паметним телефонима, а можда и у уграђеним чиповима. Знаћемо све, незнајући скоро - НИШТА.

ISSN: 1164-8147

Poziv
za podnošenje članaka za
specijalni broj *DIALOGUE* na temu :
UZROCI Protesta u Srbiji
(Naučno opravdanje Protesta u Srbiji 2024 - 2025)

Pariski časopis "Dialogue", objaviće u toku zime jedan poseban broj sa tekstovima **naučnog dokazivanja uzroka i razloga za proteste u Srbiji**, tzv. protesta blokadera. Tekstovi koji opravdavaju ili ne opravdavaju većinu zahteva protesta, će biti objavljeni ako zadovoljavaju metodološke naučne kriterijume "Dialogue". Oni se mogu naći ovde:
https://www.science-dialogue.com/index-dialogue.htm
Specijalni broj "Dialogue" bi se trudio da objavi argumentovane tekstove koji bi dokazivali/opovrgavali razloge i uzroke za Proteste u Srbiji. Trebalo bi da se koriste metode koje se često nazivaju "naučnim", dakle provereni fakti, merenja, statistika, isl. Naučnost tekstova bi bila samo u onoj meri koliko se u svemu tome uspe.
U načelu, veličina tekstova treba da bude na 5-15 kucanih strana, kao WORD text, mora se poštovati stil "Dialogue", literatura treba da bude u Čikago stilu, moraju imati formu argumenata (videti uputstva autorima), što znači između ostalog da SVE tvrdnje moraju biti poduprte argumentima i dokazima i biti proverljive. Pojedinačno treba dokazivati i teorijske osnove na kojima se zasnivaju Protesti kao i istinitost većine razloga za proteste, fakata za koje je sadašnja vlast optuživana, koji su bili na početku protesta izneti javnosti,
Dakle politička propaganda, pamfleti i deklaracije i sl. uobičajen nenaučni žanr, koji je bio zastupan u Srbiji u poslednjim godinama, neće biti prihvaćen.

Recenzenti, 2 do 3, će većinski biti međunarodni, tj. ne iz Srbije, da bi formalni naučni stil teksta bio strogo poštovan. Tekstovi mogu biti u načelu na srpskom, uz eventualno englesku, francusku i nemačku verzije (za recenzente). Eventualno, biće objavljeni i neki tekstovi koji ne zadovoljavaju potpuno kriterijume, ali će uz njih biti objavljeni i delovi recenzije koje objašnjavaju razloge za odbijanja neuspelih članaka. Prva dva dela bi bili kompletni člancei, studije uzroka, i mehanizama koji su doveli do masovnih protesta. Verovatno je ključno da se "optužbe" ProGlasa ispitaju. Na žalost meni to u načelu izgleda nemoguće, ali izazov je tu. Ima mnogo mogućih teorijskih, socijalnih, filozofskih, psiholoških, ekonomskih i sl. objašnjenja za Proteste i očekujem da, pogotovo oni koji su Proteste odobravali, nama ponude objašnjenja i u nekoj razumnoj meri dokažu da je o takvim mehanizmima reč.
Namera ovog specijalnog broja časopisa je da se ispita da li je bilo zahteva opozicije i protesta koji se mogu naučno opravdati. Zato će **veći prostor biti dat tekstovima koji "nalaze" opravdanja za Proteste**. Predpostavljam da će biti veoma teško dokazivati opravdanost protesta na koherentan naučni način, te će i zato biti data prednost ovom težem zadatku.

Ovaj poziv se posebno odnosi na akademsku opoziciju u Srbiji, nastavnike i studente koji su kvalifikovani za ovakvo angažovanje, članove SANU koji su podržavali Proteste i članove grupa, kao što su autori « ProGlasa » koji su inicirali ili učestvovali u Protestima (posebno se obraćamo za saradnju sledećim inicijatorima : Vladimir Kostić. Vladica Cvetković, Ivanka Popović, Miodrag Majić, Srdan Golubović, Biljana Stepanović, Filip Ejdus, Tamara Džamonja Ignjatović, Petar Peca Popović, kao i Studentima inicijatorima i vođama « plenuma »).

Članci mogu da se podnesu, tj. POŽELJNO JE pre 1. MARTA 2026. na e-mail adresu glavnog urednika:
dragan.pavlovic@gmail.com
Novembra, 2025.

Dragan Pavlovic.
Direktor i glavni urednik
"Dialogue", Paris

U Pozivu smo zacrtali da tražimo objašnjenje za Proteste, da se **specifični fakti** za koje se tvrdi da su bili razlog za Proteste dokažu ili pobiju.
1. Ako ti fakti postoje, onda Protesti mogu da se opravdaju.
2. Ako ti fakti ne postoje, onda ti fakti nisu bili uzrok i razlog za Proteste.
   Pošto su se protesti desili, moraju postojati neki drugi uzroci.

3. NARAVNO, onda verovatno postoje neki DRUGI FAKTI za koje bih rado hteo da znam koji su i njih treba onda dokazivati.

Možda postoje neki opštiji uzroci, kao neuroze, egzistencijalni strahovi, panika zbog ratova, neka socijalna trvenja, sukobi interesa nekih društvenih slojeva, kompeticija u raspodeli dobara, nerešeni drugi socijalni konflikti. neka egzistencijalna nesigurnost uzrokovana raznim kulturološkim, demografskim, migratornim odnosima, itd. Možda postoji sukob ideologija, etnički ili religiozni sukob, kao što je i bilo pre 30 godina. U ovim slučajevima treba dokazivati mehanizme koji su doveli do Protesta.

Pored toga, moguće je da se uzroci otkriju u opisima organizacije Protesta, procesima koji su sačinjavali sam početak Protesta, koji su vodili omasovljenju, organizaciji, finansijski aspekti mogu da budu značajni, politička podrška drugih aktera uključujući i strane aktere.

Prvi koji su pozvani da pruže dokaze za opravdanje Protesta su oni koji su inicirali Proteste i na njima učestvovali. TO JE DOSTA JEDNOSTAVNO.

Šta treba dokazivati.

U načelu treba dokazivati da su potencijalno nasilne i ilegalne manifestacije koje ugrožavaju vitalne funkcije države, opravdane. Citirani razlozi su dati niže.

OPTUŽBE iznete u ProGlasu:

ProGlas, tekst koji je bio inspiracija za proteste, je izgleda sastavio jedan pisac i glumac, s namerom na napravi scenariju za komediju. Ali su to drugi podpisnici ProGlasa, cesto dobronamerni i naivni umetnici, pogresno shvatili ka politicku platformu, a zbunjeni studenti bili time zavedeni. Tako je nastala fantazmogorija teksta ProGlasa, koja je sada istovremeno i burleska i politicki pamflet - koji to nije.

(Текст ПроГласа. енглеска верзија, је дат на страни 153.)
ponižene i privatizovane institucije,
kriminal spregnut sa strukturama vlasti
korupcija
demografski poraz
ekonomsko raslojavanje.
eksploziji kriminala, nepravde i nasilja?
predizborne mahinacije
Treba obnoviti demokratski poredak,

Obnoviti pravne i političke institucije,
duh slobodne i
kritičke rasprave bez straha od posledica.
Postoji nova klasa privilegovanih političkih oligarha koji će stajati iznad zakona,
nema jednakih šansi za sve i solidarnosti bez koje se ne može proći kroz vremena krize.
kult ličnosti,
Srbija se ispisuje iz civilizacijskog kruga
raznim licima jedne te iste nepravde
i bahatosti

ILI drugi niz teza:

Не поштује се Устав, заробљене су институције,
прогутана држава (почев од буџета),
партократија иде до управе хаустора,
посејани су раздор и мржња,
култ харизматске, али видљиво нестабилне, личности
влада систем антивредности –
лажне дипломе и наопака стручност,
незасита корупција,
подземље је испливало на површину, узело моћ и неће да се врати на дно...и
свуда траг прљавог новца.

Zahtevi studenata:

- Objava **celokupne dokumentacije** o rekonstrukciji nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu. blokade.org
- **Krivično gonjenje** i identifikacija osoba koje su fizički napadale studente i profesore – potvrda identiteta tih osoba i pokretanje postupka protiv njih / razrešenje ako su javni funkcioneri. PTC+1
- Odbacivanje ili obustava krivičnih prijava protiv studenata uhapšenih tokom protesta / privođenja. blokade.org
- Povećanje budžeta za visoko obrazovanje – traže povećanje od **20%**. blokade.org
- Detaljna **istraga "nepoznate pojave**" koja je izazvala paniku 15. marta 2025. (tačno u 19:11) — zahtevaju da se utvrdi ko je stoji iza toga, koja je tehnologija bila korišćena, odakle je aktivirana, ko je naredio, i kako sprečiti da se ponovi. ЈМУ Радио-телевизија Војводине+1
- Politička i ***krivična odgovornost*** vlasti, uključujući **vanredne/parlamentarne izbore** (studenti su objasnili da im je cilj smena aktuelne vlasti jer ne vide volju da se njihovi zahtevi ispune).

(U Srbiji postoje mnoga medija i društvene mreže koje niko ne cenzuriše i gde je moguće SVE NAPISATI. Zašto ti zahtevi nisu bili izneti na mnogim društvenim medijima i DOKAZIVANI kompletnim argumentima i faktima? Zašto se uvek zaustavljalo na opštoj optužbi? Zašto ove stvari niko nije dokazivao na masivnim opozicionim medijima i u socijalnim mrežama koje inače kipe od optužbi svih vrsta - sem donošenja fakata.? Zašto nisu nikada navedeni **materijalni dokazi za ove optužbe? DIALOGUE bi mogao biti mesto gde će se pomenuti argument da izlože i demonstrira sama suština Protesta.)**

Inicijatori ProGlasa od 7. Novembra 2023:

(Текст ПроГласа је дат на страни 150.)

Akademik Ljubomir Simović
Akademik Vladimir Kostić
Akademik Vladica Cvetković
Dr prof Ivanka Popović
Miodrag Majić, sudija i pisac
Dr prof Miodrag Jovanović
Dragan Bjelogrlić, reditelj i glumac
Svetlana Bojković, glumica
Gojko Božović, pisac i izdavač
Srdan Golubović, reditelj
Biljana Stepanović, novinarka
Dr prof Filip Ejdus
Dr prof Tamara Džamonja Ignjatović
Petar Peca Popović, novinar u penziji

Peticiju članova SANU juni 2025.

... kojom se zahteva ostavka Aleksandra Vučića potpisalo je 25 (od 135 i više od 50 ostalih redovnih) članova Srpske akademije nauka i umetnosti, saznaje Danas.
Zahtev za Vučićevu ostavku i spisak potpisnika prenosimo u celosti.
Vođeni najvišim interesima naroda i države, duboko zabrinuti za budućnost Republike Srbije, ovim putem javno zahtevamo ostavku predsednika Republike Aleksandra Vučića, zbog urušavanja demokratskih, institucionalnih i društvenih temelja naše zemlje.
U proteklom periodu svedoci smo:
• Urušavanja izbornog procesa, kroz manipulacije biračkim spiskovima, kupovinu glasova i zloupotrebu državnih resursa;
• Kontrole nad tužilaštvom i sudovima, čime je pravna sigurnost građana ozbiljno dovedena u pitanje;

• Gušenja slobodne štampe i medijskog pluralizma, uz uzurpaciju nacionalnih televizijskih frekvencija i pretvaranje javnog servisa u propagandni alat vlasti;
• Prekomernog zaduživanja zemlje, bez javne rasprave i kontrole, čime se ugrožava ekonomska stabilnost i budućnost narednih generacija;
• Zataškavanja kriminalnih afera koje potresaju javnost, uz zaštitu odgovornih pojedinaca;
• Pojave raširene korupcije, nameštenih tendera i potpune netransparentnosti u radu državnih organa;
• Rušenja osnovnih stubova društva –obrazovanja, zdravstva, nauke, kulture i umetnosti – koji su dovedeni u stanje hronične krize i zapuštenosti.

Zahtevamo ostavku ne iz političkih pobuda, već zbog moralne odgovornosti koju osećamo prema građanima i budućnosti Srbije. Smatramo da nijedan pojedinac, pa ni predsednik Republike, nema pravo da zarad lične ili partijske moći ruši demokratski poredak i ugrožava državne i društvene interese.

U vremenu ozbiljne krize i rastuće društvene polarizacije, verujemo da je ostavka Aleksandra Vučića jedini mogući korak ka otvaranju prostora za dijalog, obnovu institucija i vraćanja poverenja građana u državu.

Potpisnici, č lanovi Srpske akademije nauka i umetnosti:

1. Dušan Teodorović
2. Slobodan Vukosavić
3. Miodrag Tabački
4. Radomir Saičić
5. Antun Balaž
6. Vladimir Kostić
7. Fedor Mesinger
8. Mrđan Bajić
9. Vladan Devedžić
10. Gojko Subotić
11. Velimir Radmilović
12. Milan Damnjanović
13. Željko Tomanović
14. Dražen Zimonjić
15. Vladimir Srdić
16. Željko Šljivančanin
17. Zoran Radović
18. Milica Stevanović
19. Bogdan Šolaja
20. Milan Stojanović
21. Časlav Brukner
22. Dušan Otašević
23. Zoran Paunović
24. Zoran Petrović
25. Slobodan Milosavljević

DIALOGUE
Instrukcije autorima

Dialogue je tromesečni časopis ideja — tačnije, *svih* ideja. Kako je sadržaj svakog broja zamišljen da bude veoma raznovrstan i da obuhvati sve što se, u najširem smislu, odnosi na društvene i prirodne nauke, kulturu i umetnost, autori treba da imaju u vidu da malo čitalaca poseduje stručnost u svim tim oblastima. Potrebno je izbegavati nepotrebne stručne izraze; tamo gde je njihova upotreba neophodna, treba ih detaljno objasniti prilikom prve pojave u tekstu. Rukopisi moraju biti uredno kucani, sa dvostrukim proredom i samo na jednoj strani lista. Redakcija smatra da je jezik sredstvo komunikacije. Ako je *sama forma* ono što autor želi da saopšti, takav tekst treba poslati za objavljivanje u književnom delu našeg časopisa.

Analize i **duži komentari**, kao i **originalni članci**, biće razmatrani od strane više članova (obično 2 do 3 osobe) Redakcije ili Saveta časopisa, među kojima neki žive van Evrope. Slanje poštom može trajati od 3 do 7 nedelja.

Zbog toga autori treba da vode računa da sadržaj njihovih članaka ostane aktuelan i do šest meseci nakon slanja rukopisa redakciji.

Tekstovi na stranim jezicima: Tekstovi dostavljeni na stranom jeziku (francuski, engleski, nemački) biće objavljeni bez prevoda. Oni će zauzimati 50% sadržaja časopisa i biće praćeni kratkim sažetkom.

Kategorije tekstova

1. **Uvodnik (1–2 strane).** U principu, jedan do tri članka po broju na političke teme (politika u najširem smislu reči).
2. **Kratki komentari (1 strana).** Pišu ih članovi redakcije, Saveta ili, izuzetno, čitaoci. To su komentari o najvažnijim člancima objavljenim u istom broju časopisa, ili o raznim aktuelnim problemima. Struktura ovih komentara je slobodna, novinarskog tipa. Ako se citira literatura, navodi se direktno u tekstu.
3. **Analize i duži komentari.** Ovi tekstovi obrađuju najnovija dostignuća u određenoj oblasti. Preporučljivo je da ne prelaze sedam stranica časopisa. Autori treba da obrate pažnju da naslov članka tačno odražava njegov sadržaj. Članak treba da počne kratkim sažetkom (100–130 reči). Naslov i sažetak prevode se na francuski i engleski jezik. Jedan ili dva uvodna pasusa treba da pomognu čitaocu koji nije stručnjak u oblasti da razume temu. Tekst se završava kratkim zaključkom; ako zaključak ima više tačaka, treba ih svesti na najvažnije. Reference se navode na kraju članka redosledom pojavljivanja u tekstu. Dopuštene su i napomene koje se ne odnose na literaturu. Autorima se preporučuje da pokušaju da dokažu (u idealnom slučaju) ne više od jedne osnovne teze, koristeći argumente već priznate kao naučno potvrđene.

4. **Originalni članci.** Ovo su argumentovani tekstovi koji iznose nova gledišta na probleme, eventualno sa originalnim rešenjima. Struktura i dužina su slične kao kod „analiza i dužih komentara“.
5. **Komentari čitalaca.** Duži komentari (do dve strane) koji imaju strukturu članka, ali ne idu duboko u analizu teme. Sažetak nije potreban, ali reference treba jasno navesti.
6. **Pisma čitalaca redakciji.**
7. **Aktuelnosti.**

Izveštaji bez dublje analize o kulturnim i naučnim događajima ili o novim knjigama objavljenim u Jugoslaviji i svetu, ali koji ne pripadaju strogo književnoj oblasti (maksimalno jedna strana po izveštaju).

8. **Književnost i umetnost.** *Proza i poezija:* Originalna, neobjavljena književna dela (najviše deset stranica časopisa). Izuzetno, moguće je objaviti duže književne radove u nastavcima ili odlomke iz knjige. *Slikarstvo i likovne umetnosti:* Reprodukcije (3 do 5 stranica časopisa).

Dialogue
International Journal for Arts and Sciences
Revue trimestrielle d'arts et de sciences
Paris, France
ISSN: 1164-8147

Call for Submission of Articles

for the Special Issue of DIALOGUE on the Topic:
Scientific Justification
of the Protests in Serbia 2024–2025

The Paris journal *Dialogue*, of which I am the editor-in-chief, will publish this winter a special issue containing texts that provide a scientific justification of the protests in Serbia, the so-called “blocker protests.” Articles that justify most of the protest demands but not the methods of the blockers will also be published, provided they meet the scientific standards of *Dialogue*. These standards can be found here: https://www.science-dialogue.com/index-dialogue.htm

The articles should be the usual length of 5–15 typed pages, in Word format, and must adhere to the *Dialogue* style. References should follow

the Chicago citation style. The articles must have a scientific form (see the author guidelines), which means, among other things, that **ALL claims must be supported by arguments and evidence and must be verifiable**. Each article should individually demonstrate the theoretical foundations on which the protests are based, as well as the truthfulness of most of the reasons for the protests — that is, the facts for which the current government has been accused, and which were publicly presented at the beginning of the protests. See below the summary of the *Proclamation* and the *Student Demands* (at the end of this text).

In principle, it should be proven that potentially violent and illegal manifestations that threaten the vital functions of the state are justified. The reasons cited are given below.

Thus, political propaganda, pamphlets, declarations, and similar — that is, the usual political, non-scientific genre that has been common in Serbia in recent years — will **not** be accepted. There will be 2–3 reviewers, the majority of whom will be international (i.e., not from Serbia), in order to ensure that the formal scientific style of the text is strictly observed.

Articles may in principle be submitted in Serbian, with possible English, French, or German versions (for reviewers), and the editorial board will arrange translation for some of the texts.

In some cases, texts that do not fully meet the criteria may still be published, but parts of the reviewers' reports explaining the reasons for rejection of the unsuccessful articles will be included alongside them.

Author guidelines can also be found on the *Dialogue* website: https://www.science-dialogue.com/index-dialogue.htm

The aim of this special issue is to examine whether there were demands from the opposition and the protests that can be scientifically justified. Therefore, more space will be devoted to texts that **seek to justify the protests**, while texts **denying** the justification of the protests will be limited to at most one-third of the total volume.

I assume it will be very difficult to prove the justification of the protests in a coherent scientific manner, and therefore priority will be given to this more challenging task.

This call is addressed particularly to the **academic opposition in Serbia** — teachers and students qualified for such engagement, members of the **Serbian Academy of Sciences and Arts (SANU)** who supported the protests, and members of groups such as the authors of the *Proclamation* who initiated or participated in the protests (we especially invite the following initiators to collaborate: Vladimir Kostić, Vladica Cvetković, Ivanka Popović, Miodrag Majić, Srđan Golubović, Biljana Stepanović, Filip Ejdus, Tamara Džamonja Ignjatović, Petar "Peca" Popović) (**), as well as the student initiators and leaders of the plenums.

Articles may preferably be submitted before January 1, 2026, to the email address of the editor-in-chief:

dragan.pavlovic@gmail.com
Sincerely,
Dragan Pavlovic

(*) The protests were based on various long-standing demands of the opposition, which, through numerous smaller objections, mostly called for more democracy and the prevention of electoral fraud. In recent years, these demands have been concentrated into specific accusations formulated in (1) the **Proclamation (ProGlas)** and in the so-called (2) **"Student's Demands."**
Therefore, in addition to theoretical argumentation (sociological, philosophical, economic, etc.), it is also necessary to **individually prove the truthfulness of the facts** on which these demands are based — the facts that were presented to the public at the beginning of the protests which, it was claimed, justified non-violent, but in reality, violent manifestations and limitation of some rights of other people. This is essential. A shortened list is given below:

(A) *ProGlas* – shortened excerpts:
"Dear citizens, Serbia has become a country of humiliation and privatized institutions, under the shadow of crime intertwined with the structures of power and with corruption that has become a way of life. We are living through years of demographic defeat and unprecedented economic stratification. Once again, we stand before a dead end of isolation. An explosion of crime, injustice, and violence? The initiators of this appeal are people with names and faces. From the former abstainer and future voter, to the election monitor exposing manipulation, to the protest participant; from the one who persuades and spreads truth and encouragement, to the one who proposes solutions and offers paths for Serbia to escape this wrong course — there is room for everyone, and everyone has a role. But changing an unbearable social reality is not our only task. It is therefore necessary to **restore the democratic order, the legal and political institutions, and the spirit of free and critical debate** in which people can participate without fear of consequences. Serbia does not need a new class of privileged political oligarchs standing above the law, but rather **equal opportunities for all** and **solidarity**, without which it is impossible to endure times of crisis. Serbia does not need a cult of personality. If we remain silent now and allow ourselves to be erased from the circle of civilization… We therefore call upon all those who encounter in their lives the many faces of the same injustice and arrogance to overcome their own fears and mistrust."

) **Initiators of the Proclamation (as of November 7, 2023):

- Academician Ljubomir Simović
- Academician Vladimir Kostić
- Academician Vladica Cvetković
- Dr. Prof. Ivanka Popović
- Miodrag Majić, judge and writer
- Dr. Prof. Miodrag Jovanović
- Dragan Bjelogrlić, director and actor
- Svetlana Bojković, actress
- Gojko Božović, writer and publisher
- Srđan Golubović, director
- Biljana Stepanović, journalist
- Dr. Prof. Filip Ejdus
- Dr. Prof. Tamara Džamonja Ignjatović
- Petar "Peca" Popović, retired journalist

(B) Example of student's demands (often reformulated):

1. Publication of the complete documentation concerning the reconstruction of the Novi Sad Railway Station.
2. Dismissal of all charges against those arrested and detained during the protests.
3. Filing of criminal charges by the Ministry of Internal Affairs (MUP) to the competent Public Prosecutor's Office in Belgrade against: **Milija Koldžić, Aleksandar Jokić, Dušan Kostić, Milena Aleksić, and Ivan Stanišić.**
4. Immediate confirmation of the identities of the above-mentioned persons and their further criminal prosecution.
5. Increase of funding for state universities by 20 percent.

DIALOGUE

Instructions to Authors

Dialogue is a quarterly journal of ideas — more precisely, of *all* ideas. As the content of each issue is intended to be very diverse and to encompass everything related, in the broadest sense, to the human and natural sciences, culture, and the arts, authors should be aware that few readers are experts in all these fields. Unnecessary technical expressions should be avoided; where the use of such expressions is necessary, a detailed explanation should be provided at their first occurrence. Manuscripts must be neatly typed, double-spaced, and on one side of the page only. The editorial board considers language to be a tool of communication. If the *form itself* is what the author wishes to communicate, such a text should be submitted for publication in the literary section of our journal.

Analyses and **long commentaries**, as well as **original articles**, will be reviewed by several members (usually 2 or 3 people) of the Editorial Board or the Advisory Council, some of whom reside outside Europe. Postal delivery times may therefore range from 3 to 7 weeks. For this reason, authors should ensure that the content of their articles remains relevant even six months after being sent to the editorial office.

Texts in foreign languages: Texts submitted in a foreign language (French, English, or German) will be published without translation. They will constitute 50% of the journal's content and will be accompanied by a short abstract.

Categories of Texts

1. **Editorial (1–2 pages).** Generally, one to three articles per issue on political themes (politics in the broad sense of the term).
2. **Short Commentaries (1 page).** Written by members of the Editorial Board, the Advisory Council, or, exceptionally, by readers. These will comment on the most important articles published in the same issue or on various current issues. Their structure will be free and journalistic. When referring to literature, citations should appear directly in the text.
3. **Analyses and Long Commentaries.** These will deal with the most recent developments in a given field. Ideally, they should not exceed seven pages of the journal. Authors should ensure that the title of the article accurately reflects its content. The article should begin with a short abstract (100–130 words). The title and abstract will be translated into French and English. One or two introductory paragraphs should help non-specialist readers understand the topic. The text should end with a brief conclusion; if it has several points, it should be limited to the most important ones. References should appear at the end of the article in the order they are cited. Notes not referring to literature are also permitted. Authors are encouraged to attempt to demonstrate (ideally) no more than one main point, using arguments already recognized as scientifically established.
4. **Original Articles.** These will be reasoned discussions presenting new perspectives on problems, possibly with original solutions. Their structure and length will be similar to those of "Analyses and Long Commentaries."
5. **Readers' Commentaries.** Longer comments (maximum two pages) structured like an article, but without going too deeply into the subject. An abstract is not required, but literary references should be clearly stated.
6. **Readers' Letters to the Editor.**

7. **News.** Reports without deep analysis on cultural and scientific events or newly published books, both in Yugoslavia and abroad, which are not strictly literary (maximum one page per report).
8. **Literature and the Arts.** *Prose and Poetry:* Original, unpublished literary works (maximum ten pages of the journal). Exceptionally, longer literary works may be published in several installments or as excerpts from a book. *Painting and Visual Arts:* Reproductions (3 to 5 pages of the journal).

EDITORIAL 2 / УВОДНИК 2

(Ово је превод Едиторијала 2 који смо објавили на почетку публикације на енглеском. Он може овде да служи као неки епилог.)

Зашто демонстранти нису могли да оправдају своје оптужбе?

Драган Павловић

Перцепција, структура и стварност

Сажетак

Циљ овог кратког рада је да објасни зашто су оптужбе — нарочито у политичким контекстима — често веома тешке за доказивање, чак и када могу бити истините. Овом питању приступам кроз филозофску анализу перцепције и разумевања.

Неки српски интелектуалци, заједно са студентима који су касније (Протести 2024–2025) постали главна покретачка снага, оптужили су политичаре на власти за различите, чак и криминалне активности. Ипак, никада нису заиста покушали да докажу те оптужбе. За сада, протести су пропали. Ове оптужбе су највероватније биле нетачне, али оставимо то по страни. Дубље питање је: зашто су оптужбе ове врсте, чак и када су истините, тако тешке за доказивање?

Можда постоје филозофски разлози зашто чак и истините оптужбе не успевају. А можда исти разлози објашњавају и супротан случај — када лажне оптужбе успевају. У оба случаја, груба сила може учинити да оптужбе „функционишу“, али се овде нећу бавити тиме. Уместо тога, предлажем другачији приступ, заснован на томе како су перцепција и разумевање структурирани.

Контекстуализам и концептуализам ограничен могућностима

Најпре ћу дати кратку напомену која разјашњава филозофску позицију развијену у претходном раду (Павловић, 2018) и смешта је у однос према контекстуализму и актуелној расправи. Иако став изложен у наставку дели одређене сродности са контекстуализмом, он га на крају превазилази тиме што проширује зависност од контекста са знања и језика на саму перцепцију, истовремено инсистирајући на објективним ограничењима која намеће свет.

Контекстуализам, како су га развили филозофи попут Дејвида Луиса (1996) и Кита Дероуза (1992), тврди да услови истинитости тврдњи о знању варирају у зависности од контекста. Оно што се рачуна као „знање“ зависи од стандарда који се мењају у различитим ситуацијама. Овај увид је важан за разумевање зашто неслагања опстају чак и када учесници изгледа деле исте чињенице. У том смислу, контекстуализам представља корисну полазну тачку.

Међутим, овај приступ иде даље. Он не тврди само да су оправдање или значење зависни од контекста; већ да је сама перцепција структурирана. Пратећи увиде Вилфрида Селарса (1956) и Џона Мекдауела (1994), овај став одбацује идеју „датог“ независног од концептуалне или дискриминативне структуре. Оно што се опажа зависи од способности разликовања — онога што називам услов диференцијације.

Истовремено, ова позиција одбацује сваки облик неограниченог конструктивизма. Овде је рад Ларија Лаудана (1977) од кључне важности. Лаудан тврди да се теорије могу рационално поредити на основу њихове успешности у решавању проблема, што подразумева да свет поставља

ограничења ономе што се може сматрати успешном теоријом. Проширујући овај увид, тврдим да и сама перцепција функционише унутар структурисаног поља могућности које пружа свет. Не може сваки концептуални оквир успешно открити стварност.

Тако добијена позиција — концептуализам ограничен могућностима — може се разумети као синтеза. Од контекстуализма преузима идеју да разумевање зависи од оквира. Од концептуализма преузима тврдњу да је перцепција структурирана. Од реалистичке традиције преузима инсистирање да свет поставља границе.

Ова перспектива такође баца светло на савремене друштвене појаве. У условима дубоких друштвених подела, као што су протести у Србији 2024. и 2025. године, неслагања нису само око чињеница већ и око структура кроз које се те чињенице тумаче. Као последица тога, чак и истините тврдње могу остати неубедљиве ако се не уклапају у заједничку структуру разумевања. Насупрот томе, лажне тврдње понекад могу успети ако се са њом поклапају. У том смислу, тешкоћа доказивања оптужби није само емпиријски или политички проблем, већ и филозофски. Она одражава интеракцију између структуриране перцепције и ограниченог простора могућности у оквиру којег функционише разумевање.

Перцепција, структура и стварност

Овде браним оно што називам концептуализам ограничен могућностима. Основна идеја је једноставна: оно што опажамо зависи од начина на који структурирамо ствари у свом уму, али је истовремено ограничено оним што је заиста могуће у свету.

До овог става сам дошао постепено. У почетку сам био склон да мислим — као многи емпиристи — да перцепција даје неку врсту неутралног, сировог уноса. Али након читања Карла Попера и нарочито Вилфрида Селарса, почео сам да сумњам у то. Селарс тврди да не постоји нешто као потпуно сирова, неструктурисана перцепција. Чак каже да је сва свест, у извесном смислу, повезана са језиком.[1] Не прихватам у

потпуности језички део ове тврдње, али прихватам основну поенту: перцепција никада није без структуре.

Централна идеја овог рада може се изразити веома једноставно. Називам је услов диференцијације: Ако не можете да разликујете нешто од онога што оно није, онда уопште ништа не опажате. На пример, ако не можете да уочите разлику између звука и тишине, онда заправо ништа не чујете. Из тога следи да перцепција увек захтева разлику, а разлика захтева неку врсту структуре. Без тога нема „нечега“ што опажате — постоји само ништа, са ваше тачке гледишта.

Ово може звучати апстрактно, али је прилично интуитивно. Ако би све било потпуно исто, ништа се не би издвајало. А ако се ништа не издваја, ништа се ни не појављује. Овај став је близак ономе што тврди Џон Мекдауел. Он каже да искуство припада ономе што назива „простор разлога“.[2] У почетку ми се ова позиција чинила сувише интелектуалистичком — као да захтева превише мишљења у самој перцепцији. Али сада мислим да је у суштини у праву, само иде мало предалеко. Нису нам потребни потпуни концепти или језик. Потребно нам је нешто једноставније: способност разликовања.

С друге стране, филозофи попут Гарета Еванса и Фреда Дрецкеа тврде да перцепција може ићи изван концепата. Они кажу да можемо опажати више него што можемо концептуализовати. На први поглед, ово делује убедљиво. Али ако се пажљивије погледа, њихови примери увек укључују неки облик праћења или разликовања — кретање, положај, контраст. То већ задовољава услов диференцијације. Дакле, оно што они називају „неконцептуалном“ перцепцијом ипак укључује минималну концептуалну структуру. Неслагање можда није толико дубоко колико изгледа.

До овог тренутка све се односило на субјект — како опажамо. Али сада долази кључни корак. Моја главна тврдња је да и сам свет има структуру. Он нуди поље могућности, и није све у њему могуће. Дакле, перцепција није само нешто што ми намећемо свету, већ нешто што мора да се уклопи у оно што свет допушта.

Другим речима:

Ми не конструишемо стварност слободно — ми реализујемо могућности које већ постоје. Овде је рад Ларија Лаудана веома користан. Он се супротставља Томасу Куну тврдећи да се теорије ипак могу рационално поредити.[3] Кључна идеја је да су теорије боље или лошије у зависности од тога колико успешно решавају проблеме. Ово има смисла само ако сам свет поставља границе. Да све функционише једнако добро, не би било напретка. Лауданов став имплицира да стварност ограничава оно што функционише, а шта не.

Сматрам да се исто односи и на перцепцију. Неки начини структурирања онога што видимо функционишу боље од других — не зато што их ми бирамо, већ зато што се боље уклапају у свет. Овде се мој став разликује од Имануела Канта. Кант тврди да услови искуства потичу од субјекта. Делимично се слажем — али не у потпуности. Мислим да и свет игра улогу. Он ограничава оно што нам се може појавити.

Ово ограничење није само уском смислу „чињенично“. Оно укључује и наш културни контекст, да ли живимо у руралној или урбаној средини, и како смо навикли да посматрамо свет.

Ово има важне последице за знање. Ако је перцепција увек структурирана, али и ограничена, онда знање зависи од тога колико се наш начин структурирања поклапа са светом. Када се поклапа — у праву смо. Када не — грешимо. То значи да нам није потребна „чиста“, неутрална основа знања. Али истовремено избегавамо релативизам. Не функционише све подједнако добро.

Вратимо се сада на почетак.

Почео сам једноставном мишљу: без разликовања, ништа се не види. Сада мислим да ова идеја има шире последице. Она помаже да се објасни зашто оптужбе — попут оних у Србији — често не успевају.

Перцепција и разумевање нису неутрални; зависе од структуре кроз коју видимо свет, али су истовремено ограничени самим светом. Због тога чак и истините тврдње не делују ако се не уклапају у заједничку структуру разумевања. Наравно, лажне тврдње — као у почетном примеру „протеста“ — имају још мање шансе за успех. Чак и ако се чињенице износе изнова и изнова, оне можда неће „деловати“, не само зато што су

нетачне, већ и зато што се не уклапају у заједничку структуру разумевања. Зато подела у српском друштву након протеста 2024. и 2025. делује тако дубоко. Не ради се само о неслагању око чињеница — већ око тога како је сама стварност структурирана.

У Србији су оптужбе биле екстремне, нереалистичне, па чак и бизарне и смешне, што може бити разлог неуспеха протеста. Остаје нејасно какосу се многи високи интелектуалци и чак академици САНУ упустили у фантастичне и гротескне неаргументоване тврдње (видети списак тврдњи у Додатку). Такође, иако је у почетку уложена велика количина новца, није било наоружаних и агресивних група које би пратиле масовне демонстрације, као што су неонацисти у Украјини. Такође није било страних, западних „делегација“ у Београду које би подржале манифестације (као што је то био случај у Украјини). Све ово је било вешто спречено од стране власти. Оригинално је смештање про-режимских група (и вероватно полиције) у околини Скупштине (тзв. Ћациленд).

Због тога је помирење тешко. Универзитет може бити једна од првих жртава ове поделе, а његов опоравак може трајати дуго. Може се чак поставити питање да ли би у будућности могло настати нешто попут „Београдског универзитета 2“.

Notes

4. Wilfrid Sellars (1956), *Empiricism and the Philosophy of Mind*, p. 299.

5. John McDowell (1994), *Mind and World*, pp. 9–10.

6. Larry Laudan (1977), *Progress and Its Problems*, pp. 11–18, 60–90.

References

DeRose, Keith (1992). ‘Contextualism and Knowledge Attributions.’ Philosophy and Phenomenological Research, 52(4), pp. 913–929.

Lewis, David (1996). ‘Elusive Knowledge.’ Australasian Journal of Philosophy, 74(4), pp. 549–567.

Pavlovic, Dragan (2018). Nauka i njen kontekst. Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju, vol. 9, no. 2, pp. 7–26.

- Hanson, Norwood Russell (1958). *Patterns of Discovery*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuhn, Thomas S. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Laudan, Larry (1977). *Progress and Its Problems*. Berkeley: University of California Press.
- Sellars, Wilfrid (1956). *Empiricism and the Philosophy of Mind*. Minnesota Studies in the Philosophy of Science, Vol. 1, pp. 253–329.
- Kant, Immanuel (1781/1998). *Critique of Pure Reason*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McDowell, John (1994). *Mind and World*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Evans, Gareth (1982). *The Varieties of Reference*. Oxford: Oxford University Press.
- Dretske, Fred (1995). *Naturalizing the Mind*. Cambridge, MA: MIT Press.

Dépôt légal 2eme trimestre 2026.

Branko Lakić
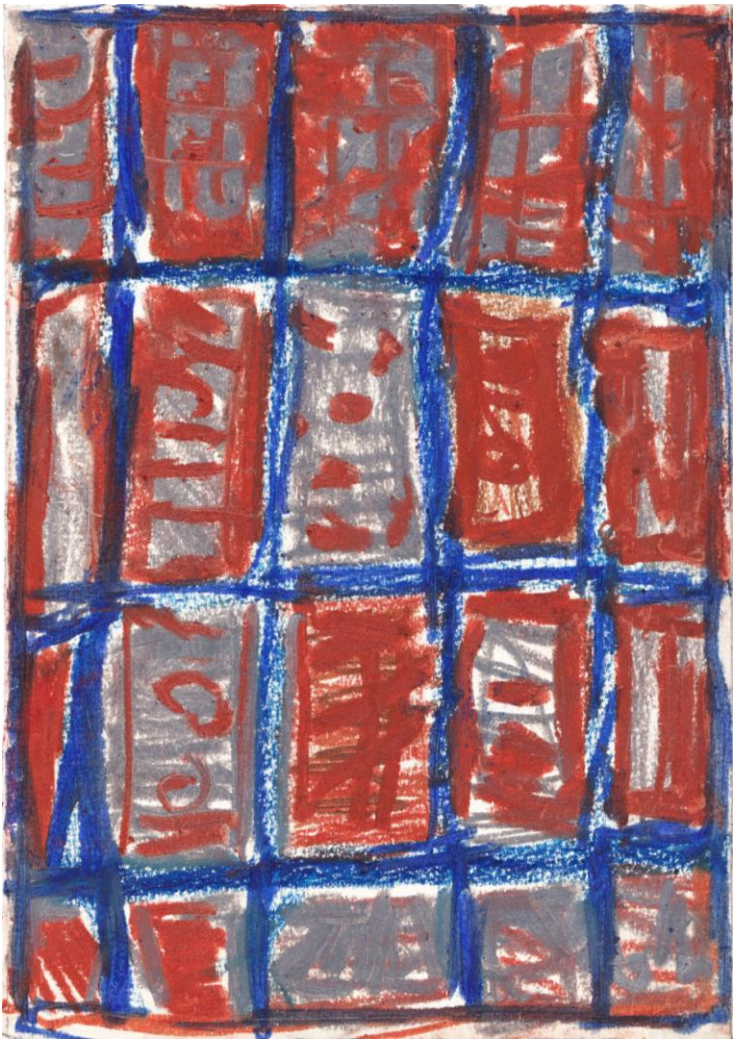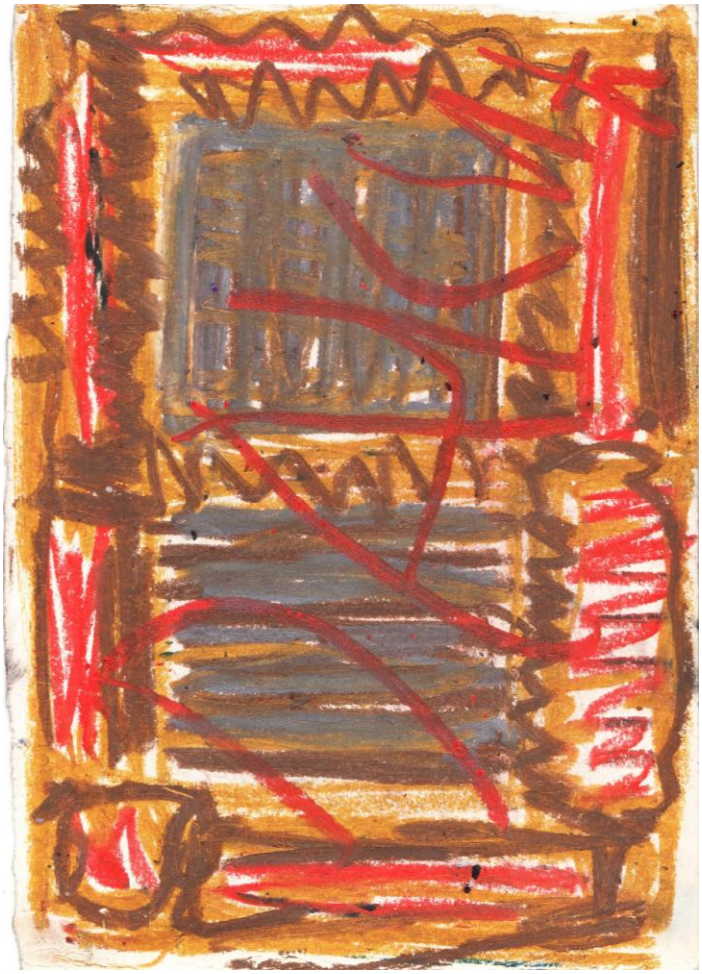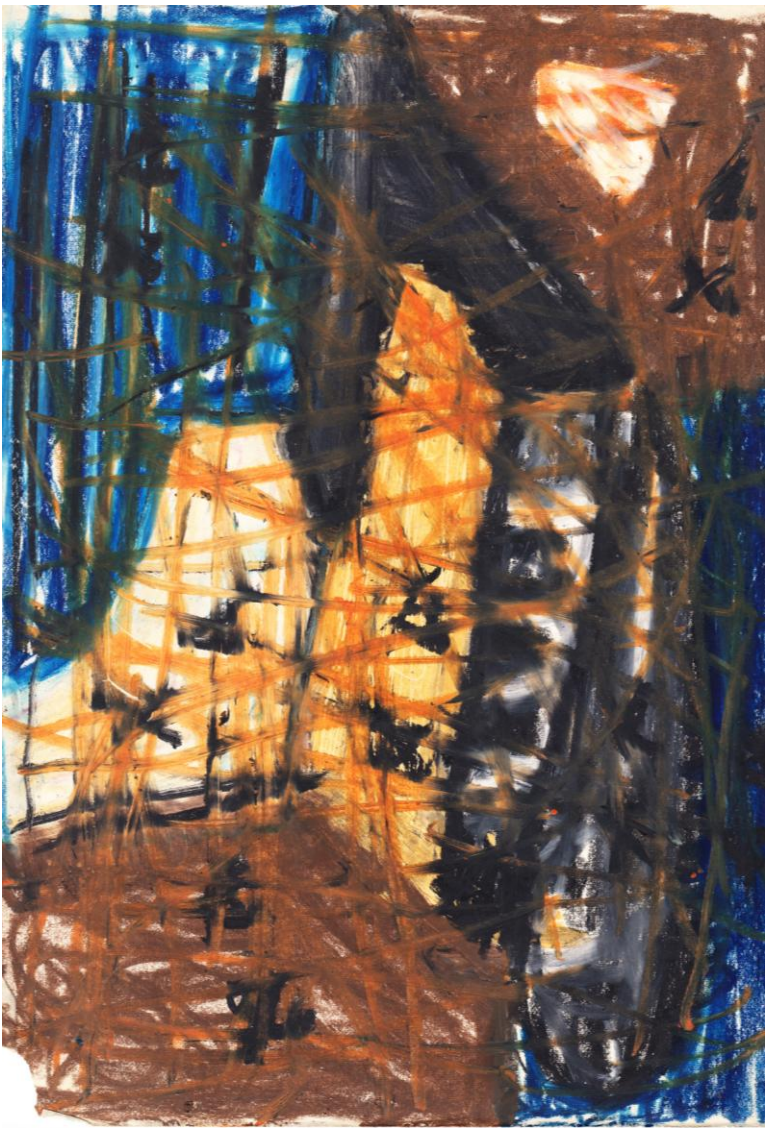
Pastels